چاودێر
THE OBSERVER A weekly Political, Educational & Social Press
ڕۆژنامەیەکی سیاسی ڕوناکبیریی کۆمەڵایەتی هەفتانەیە
ژمارە (١٢) دوو شەممە ٢٠٠٤/١٢/٢٧

کۆبوونەوەیەکی گرنگ لەنێوان نوێنەری بوش و تاڵەبانی

سەعات (١٢)ی نیوەڕۆی دوێنێ سکرتێری گشتی یەکێتی نیشتمانیو مەکتەبی سیاسی یەکێتی، پێشوازیان لەنوێنەری ڕەسمی سەرۆکی وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا، سەفیر (جیمس جیفری) جێگری نیگرۆپۆنتی سەفیری ئەمریکا لەعێراقدا، کرد. دەست بەجێش کۆبوونەوەی ڕەسمی هەردولا، لەبارەگای سکرتێری یەکێتیدا، لەقەڵاچوالان، دەستی پێکرد. جیمس جیفری سەرەتا گوتویەتی: لەلایەن سەرۆکەوە بەڕەسمی ڕاسپێردراوم کە لەگەڵ سکرتێرو مەکتەبی سیاسی یەکێتیدا کۆببمەوە، هەتا چارەسەرێک بۆ کێشەی هەڵبژاردنی کەرکوک بدۆزینەوە. بەتایبەتی لەم کاتەی بەر بەرەکانی تیرۆریستەکاندا، کە لە دەرەوە یارمەتی دەدرێنو پەیوەندیان لەگەڵ (القاعده)دا هەیە، تێک شکاندنیان زۆر گرنگە. سەرۆک ئەو بەڵێنەی دابووی بۆ ڕوخاندنی ڕژێمی سەدامو هێنانەکایەی عێراقێکی دیموکراتی فیدراڵو ئازاد، بەردەوامە لەسەری. هەروەها گوتویەتی: دڵخۆشین حیزبەکانی کوردستان لیستی هاوبەشیان دروست کردووەو دڵخۆشیشین تاڵەبانی بۆ پۆستێکی سیادی عێراق دیاریکراوە. لەکۆبوونەوەکەدا نوێنەری سەرۆکی ئەمریکا جەختی لەسەر چارەسەرکردنی کێشەی هەڵبژاردنی کەرکوک کردووە.■

لەسەر کێشەی کەرکوک

نوێنەری سەرۆکی ئەمریکا سەردانی تاڵەبانی دەکا

تایبەت - چاودێر

ئەمریکا و عێراق و کەرکوکو دەستخەڕۆکردنی کورد

نەوت.. لەهەر وڵاتێکی ڕۆژئاوا دۆزرابێتەوە بۆتە مایەی خێروخۆشیو بوژانەوە. هەتارادەیەکی کەمتر لەوڵاتانی دیکەشدا. تەنها لەناو نیشتمانی ئەو نەتەوانەی دەوڵەتی سەربەخۆیان نەبوو، دۆزینەوەی نەوت بوو بەمایەی کارەساتی جۆراوجۆر بۆیان. یەکێک لەو نەتەوانەی نەوتو کارەسات بوون بەدوانەی چارەنوسیان، نەتەوەی کورد لەکوردستاندا.

لەجەنگی یەکەمی جیهانەوە، لەوساوە بریتانیا بۆنی نەوتی لەکوردستاندا کرد، بەسامانی ئەم نەوتە لەعێراقدا سوپا دامەزرا؛ چەکی قورسی جۆراوجۆر کردیار؛ فڕۆکە دابینکراو بۆیەکەمین جاریش، هەرلەم کوردستانەدا، ئەوچەکانە تاقیکرانەوە. تەنانەت یەکەمین جار، چەکی کیمیایی قەدەغەکراو، لەناوچەکانی ڕەواندوزدا دژی ئازادیخوازانی کوردستان تاقیکرایەوە. سەرەنجام، هەرچی بەڵێنێکیش درا بەگەلی کوردستان، پێشێلکرا. لەوساشەوە هەتا ڕوخاندنی ڕژێمی سەدام، کەرکوکو خانەقین.. تاد جگە لەنەهامەتی تەعریبو ستەمی شۆڤێنیەتی عەرەب، چیکەی نەدیووە.

دوایئەوەی هیچ لەمانەی کۆلۆنیالیزمی بریتانیاو شۆڤێنیەتی عەرەبو فاشیەتی بەعس نەما بەرامبەر کوردستانو کەرکوک بەهۆی نەوتەوە نەیکەن؛ دوای گەلی کوردستانیش دوا پاشکەوتی قوربانی خۆی لەپێناوی هێنانەکایەی سیستەمێکی دیموکراتی لە(٨٠) ساڵی ڕابوردودا بەخشی، کەچی دوایئەوەی گوایە سیستەمێکی دیموکراتی دادەمەزرێ لەعێراقداو یاسایەکی کاتیشی بۆ گەڵاڵەکراوەو بەندی (٥٨)ی بۆ ئاساییکردنەوەی دۆخی کەرکوکو ناوچە تەعریبکراوەکانی کوردستان ئاساییبکرێتەوە، بەداخەوە، هێشتا، نە ئەمریکاو نە حکومەتی عێراق ڕاستگۆ نین لەجێبەجێکردنی یاسای پەسەندکراوی عێراق کە ئەنجوومەنی ئاسایشی نێودەوڵەتیش پەسەندیکردووە. کۆنگرەی (شرم الشیخ)یش پشتیوانیلێکردووە. ئەمەش، زەنگێکی مەترسیدارە بۆ کورد تەنانەت بۆ دوای هەڵبژاردنو داڕشتنی دەستووری نەگۆڕی عێراقیش. چونکە نیەتی شاردراوەی ئەمڕۆی دەسەڵاتدارانی عێراق لەدەستخەڕۆکردنی کورددا، لەپاشەڕۆژدا مەترسیی گەورەتریان لێدەکرێ. هەروەکو چۆن بەر لە (٨٢) ساڵ، ڕۆژی (١٩٢٢/١٢/٢٥) کاتێک دەوڵەتی عێراق دامەزرێندرا، بریتانیاو حکومەتی عێراق، پەیمانیان دا کەوا حکومەتێکی ئارەزوومەندانە بۆ کوردستان دابمەزرێنن. بڕیارەکەشیان دایە دەست گەلی کوردستان. بەڵام پاشان پاشگەزبونەوە.

ئێستاش.. بەشێوەیەکی کاتی دان بەپەرلەمانو حکومەتی کوردستاندا لەیاسای بەڕێوەبردنی کاتی عێراقدا نراوە، زەمانی بریتانیاو پاشایەتی بڕیار کە کاتیش نەبوو؛ هەروا مادەی (٥٨) هیچی جێبەجێنەکراوە، مەگەر کورد خۆی شتێکی بۆخۆی کردبێ (لەخانەقینیش کردی!) کورد هەقیخۆیەتی مەترسی هەبێو هەقیشیەتی پشت بەخۆی بۆ هەر بڕیارو بەرنامەیەک بەپێویستی بزانێ، هەنگاو هەڵبێنێ. بەڵکو، سەرکردایەتی سیاسی کوردستان، نەدەبوو خۆشباوەڕبێ بەمادەی (٥٨) لەیاسای عێراقدا، دەبوو، دەستەبەری جێبەجێکردنی یاساکەشی دابین بکردایە، لایەنی کەم، کۆمیتەی باڵای دەسەڵات پێدراوی حکومەتی عێراقی داوابکردایە، هەتا دڵنیابوایە لەچۆنیەتی جێبەجێکردنی مادەی (٥٨). سەرەنجامی مەرامی خراپی حکومەتی عێراق لەبەدیهێنانی مادەکەو دەستخەڕۆکراوی سەرکردایەتی سیاسی کوردستان، ئێستا تەعریب لەکەرکوکو دەوروبەری دڕ بوون. تەنانەت ئەوان کورد دەکوژنو بارمتە دەگرن. ئەمریکاو حکومەتی عێراقیش کاردانەوەیەکی ئەوتۆی بەرامبەر بەتاوانە تازەکانی تەعریب نییە. کە دووریش نییە، ئەم تاوانانە، کەتنی گەورەتریان لێبکەوێتەوە.

نە ئەمریکا بریتانیای دوا جەنگی یەکەم؛ نە حکومەتی عێراقی دیموکراتیش، حکومەتی پاشایەتی هەلومەرجی داتاشینی دەوڵەتی عێراقە. نە سەرکردایەتی کوردستانیش، سەرکردایەتی قۆاغی حوکمڕانێتی شێخ مەحمودە. جیهانی هەزارەی سێهەمیش، سەراپا جیاوازە لەجیهانی هەزارەی دووەم. بۆیە، هەق نییە، ئەمریکا خاوەخاو لەئاساییکردنەوەی دۆخی کەرکوکدا بکا. حکومەتی عێراقیش بۆیناچێتەسەر دەستیدەستی بەکورد بکاو سەرکردایتی کوردستانیش ناتوانن، هەتاهەتایە نەرمی بنوێنن. بەتایبەتی، تەعریبو جەبهەی تورکمانو تیرۆریستەکان، لەبەرامبەر پیلانی خەتەرناکیان بەدەستەو سەرەتای جێبەجێکردنیشی دەرکەوتووە.

شایەنی باسیشە.. ڕێکخراوی (هیومان رایتس وچ) لەراپۆرتی خۆیدا، کە هاوینی ئەمساڵ بڵاوکرایەوە، دەیسەلمێنێ کە لە سییەکانەوە کەرکوکو خانەقین تەعریب دەکرێ. دەشڵێ: ئەگەر ئاسەواری تەعریب چارەسەر نەکرێ.. مەترسی شەڕی ئەهلی گەورەی لێدەکرێ.■

(ریچ) تەعریب لەکەرکوک دا زیاد دەنوسێ

ڕێکخراوی ریچ کە ڕێکخراوێکی (ناحکومی)یەو سەرقاڵی خزمەتگوزارییە لەو ناوچانەی کێشەی ئاوارەیان هەیە، لەمانگی ڕابردوودا ڕاسپێردراوە ئاماری ئاوارە تەعریبەکانی حەویجەو دەوروبەری ساغ بکاتەوەو ئامارەکەش بەرز دەکرێتەوە بۆ ئەمریکاو دەکرێتە بنچینەی بڕیار لەسەر ئەو ئاوارانە. لەم هەوڵەدا (ریچ) بەبێ وورد بوونەوە زیاتر لە (١٤٠٠) خێزانی ئاوارەی تەعریبی نوسیوە. ئەمە لەکاتێکدا، (ریچ) دیقەتی بەکار نەهێناوە کە ئەو ئاوارانە، ئایە خێزانی تەعریبن، یان ئاوارەی ڕاستەقینەی ناوچەکەن. چونکە یاسای کاتی بەڕێوەبردنی عێراق جەخت لەسەر ئەوە دەکا کە عەرەبەکانی تەعریب دەبێ بگەڕێنەوە شوێنی خۆیان نەک هەر لەدەوروبەری کەرکوکدا بمێننەوە. ئەمە جگەلەوەی خێزانێکی زۆریش خۆیان بەئاوارە ناونووس کردووە.■

تاڵەبانی: هەرگیز دەست لەکەرکوکو خانەقین هەڵناگرین

تایبەت/چاودێر

لەچاوپێکەوتنێکی تاڵەبانیو گەورە بەرپرسانی یەکێتیو حکومەتی هەرێم، لەگەڵ کونسوڵی نوێی ئەمریکا لەکەرکوک (بیتەر تومسون) لەسەر دۆخی عێراقوکوردستان، تاڵەبانی گوتی:

ئەوەتەی دەوڵەتی عێراق دامەزراوە زوڵم لەکەرکوک دەکرێ. ئەم زوڵمە لەسەردەمی بەعسدا گەیشتە لوتکەی سیاسەتی ڕەگەزپەرستیو هێنانی عەرەبی ئیستیتانی بۆ گۆڕینی دیمۆگرافی کەرکوک. هەر لەکۆبوونەوەکەدا باسی ئەوە کرا کە حکومەتی عێراق هیچ هەنگاوێکی بۆ جێبەجێکردنی مادەی (٥٨)ی یاسای عێراق نەناوە. ئەمەش کێشەکەی ئاڵۆزاندووە.

لەچاوپێکەوتنی خەڵکی خانەقینیشدا، تاڵەبانی بەڵێنی دا کە هەم خانەقینو دەوروبەری بکرێنە پارێزگایەکی کوردستانو هەم خانەقینیش بکرێتە شارێکی نمونەیی لەناو شارە تازە ئازادکراوەکانی کوردستاندا.■

بارزانیو گێڕانەوەی مەخمور

(السفیر)ی لوبنانی
٢٠٠٤/١٢/٢١

مەسعود بارزانی، سەرۆکی پارتی دیموکراتی کوردستان، پەیمانی دا کەلە چەند مانگی ئاییندەدا، مەخمورو دەوروبەری، هەروا پارێزگای کەرکوکیش بگێردرێتەوە سەر کوردستان. بارزانی گوتی: یاسای بەڕێوەبردنی کاتی عێراق، جەخت لەسەر گێڕانەوەی ئەم ناوچانە بۆ ناوچەکانی کوردستان دەکەن. بارزانی دووپاتیشی کردەوە کە: تەنها گەلی کوردستان دەتوانێ چارەنووسی خۆی دیار بکا، نەک گەلێکی دیکە؛ گوتیشی: کەس ناتوانێ بەهێز دەستور بەسەرگەلی کوردستاندا بسەپێنێ، ئەگەر پێچەوانەی بەرژەوەندییەکانی کورد بێت.■

١- حەویجەو نەخشەی نوێی تیرۆرو تەعریب

حەویجە، شارێکی تەعریبکراوی سنوری پارێزگای کەرکوکە؛ بەعس، هەمیشە وەکو بنکەیەکی سەرەکی سیاسەتو نەخشەی تەعریب، عەرەبە دانیشتوانەکانی حەویجەو دەوروبەری بەهێزکردووە؛ دەسەڵاتی داونەتێ؛ چەکداری کردوونو سەرزەمینێکی زۆری خستۆتە ژێر ڕکێفیان. پلەوپایەی حیزبیو عەسکەریو ئیداری بەرزی پێبەخشیون. بەدرێژایی هاتنەسەرکاری بەعس، تەعریبیەکانی حەویجە، هەڕەشە بون بۆ سەر کورد بەتایبەتی؛ پاشان بۆ سەر تورکمانو ئاشوریو کلدانیش. سەرگوزشتەی ڕەفتاری تەعریبیەکانی حەویجە لەناو کەرکوکو دەوروبەریدا، موچرک بەلەشدا دەهێنێ کە بەعس ئەمانەی چۆن پەروەردەکردبوو، چۆن چۆنیش بەریدابونە گیانی خەڵکی بێگوناح....

٢- هەوڵی مژدەبەخشی دامەزراندنی کۆمەڵەی عەرەبی پشتیوانی کورد

لەم هەفتەیەدا، بەدەست پێشخەری نوسەرو ڕوناکبیرو خاوەن بروانامەی جۆاوجۆری عەرەبوخەڵکی دیکە، هەنگاوێکی دیموکراتی کەموێنە نراوە، ئەویش دامەزراندنی (کۆمەڵەی عەرەبی پشتیوانی کورد). ئەم هەنگاوە، دەنگێکی باشی داوەتەوەو دوابەدوای ئەو کەسانەی بەیاننامەی دامەزراندنی ڕێکخراوەکەیان ئیمزا کردووە، ڕووناکبیری بەویژدانی دیکەش لەسەرانسەری جیهاندا، ناوی خۆیان خستۆتە پاڵ ئەم ڕووناکبیرانەوە. هەتا ڕۆژی (١٢/٢٤) تێکرا (٩٤) کەس ئیمزایان کردووە.

لەبەیاننامەی دامەزراندنی کۆمەڵەکەدا، بە ڕۆشنی باسی ستەملێکردنی گەلی کوردستان دەکرێو دەگوترێ:

کورد سیاسەتی نەژاد پەرستی بەسەردا سەپێنراوە؛ مافی کوردە چارەی خۆی بنوسێ؛ تەعریب سەپێنراوەتە سەر کوردستان، بەتایبەتی لە کەرکوکو خانەقیندا. بەجوانی باسی ئەزموونی دیموکراتی باشووری کوردستان دەکەنو دەشڵێن: بەهیواین ئەم ئەزموونە دیموکراتییە ببێتە پرشنگی دیموکراتی فرەیی نمونەییو لەبەشەکانی دیکەی کوردستانیشدا ڕەنگ بداتەوە..

٣- سیستانیو فیدراڵیەت و چۆن چارەنووسمان بنوسین؟

(رأی العام-١٢/٢١) کوێتی، چەند پرسیارێکی بۆ مەکتەبی ئایەتوڵڵای عوزما سیستانی ناردووەو بەزار وەڵامەکەیان وەرگرتووە؛ یەکێک لەپرسیارەکان دەربارەی فیدراڵیەتە، کەدەڵێ: هەڵوێستی مەرجەعیەت لەسەر فیدراڵیەت چییە کەکوردو خەڵکی دیکە لەباشور داوای دەکەن؟

لەوەڵامدا هەڵوێستی سیستانی لەمەڕ فیدراڵیەت ئاوا ڕوون کراوەتەوە: (داخوازی فیدراڵیەت زادەی ناهاوسەنگی دیمەنی عێراقە، فشار لەلایەکەوە دژی لایەکی دیکە زیاد بکا، هەستی یەکگرتن زۆرتر دەبێ بۆ بەربەرست دروستکردن بەرامبەر فشارەکە، ئەمەش حاڵەتێکی سلبییە...

بۆ لێکدانەوەی هەواڵی (١و ٢و ٣) بڕوانە لاپەڕە (٢)

ڕێکخراوە دیموکراتیەکانو کەمی پشکیان لەپەرلەماندا

ئا: دانا عەبدوڵڵا

بەدواداچوونی ڕۆژنامەگەری ل (٣)

(قەفەسی ئاسنین یان بۆ ببمەوە بەعێراقی) لەنوسینی ڕێبوار سیوەیلی

عومەر سەرگەتی

هەڵوەشاندنەوەی تەعریب ل (١٢)

ڕوانگەی جیاوازی یەکێتیو بێ لایەنەکان لەسەر هەڵبژاردن ڕەخنەو دیالۆگ لەگەڵ د. فەرهاد پیرباڵو ستران عەبدوڵڵا

ڕەخنەو دیالۆگ ل (٨-٩)

سەلیم بەرەکات مرۆڤێک لەووشەی عەرەبیو ڕوئیای کوردی

ئارام صدیق

جیهانبینی ڕووناکبیریی ل (١٠)

هەواڵو مەترسی!

- کەرکوکو بەربەستی عوزێم:

تیرۆریستەکان، لەناوچەکانی عوزێمو دەوروبەری کەرکوکدا بڵاوبوونەتەوە. مانگێکیش دەبێ سەرقاڵی نەخشەی تازەی تیرۆرو ڕفاندنی هاووڵاتی کوردن. هەفتەیەکە دەستیان پێکردووەو هەتا ئێستا زیاتر لە (١٥) هاووڵاتی کوردیان شەهیدکردووەو فڕاندووە. هەواڵەکان وا دەگەیەنن کەوا لەمەودوا ئەو کارانە زۆرتر لەو ناوچانە ئەنجام دەدەن. بەڵکو بەتەمای تاوانی گەورە گەورەشن. هەقوایە هاووڵاتی کورد.. ووریا بێ.■

- موسڵ:

تیرۆریستو بەعسیە بەزیوەکانی موسڵ، دوای ئەوەی لەناو شاردا پەلاماری توند دران، بارەگا نهێنییەکانیان گواستۆتەوە ناو دارستانەکانی ڕۆخی ڕووباری دیجلەوە. هەروا، هێشتا لەناو (حی الزراعی)و (حی العربی)دا، لەناو موسڵ، بنکەیان هەر ماوە، هەواڵەکان وا دەگەیەنن کەوا: بەشێکی گاردی نیشتمانیو پۆلیسو هەندێک فەرمانبەری دائیرەی کارەبا، هاوکارییەکی باشی تیرۆریستەکان دەکەن. مەترسی کاری خراپیان لێدەکرێ.!!■

-دوز خورماتوو:

لەشاری دوز خورماتوودا، حیزبی وەفای تورکمانی (کەوەفاداری ئێرانن)، خۆیان شیعەنو ڕێکخراوێکی شیعەیان بەناوی (هیئە شباب محبی اهل البیت) دروست کردووەو بەنهێنی هەڕەشەنامە بڵاودەکەنەوە بەسەر ماڵە کوردەکانو دوژمنایەتی ئاشکرای کوردو هێزە کوردستانیەکانو ئەزموونی دیموکراتی کوردستان دەکەن، بەمەش زەمینەی شەڕی ئەهلی لەنێوان کوردو عەرەبو تورکمانو شیعەو سوننە، خۆش دەکەن. ئەم حیزبە شیعەیەو ڕێکخراوە شیعەگەراکەی، لەلیستی هەڵبژاردنی سیستانیشدان. شایانی باسە مەسئولی (هیئە شباب) ڕەزا عەدنان فازل بەیاتییە. هەقوایە بەرنامەیەک بۆ بەرپەرچدانەوەیان هەبێ.■

حەویجەو نەخشەی نوێی تیرۆرو تەعریب

-------------------------- مەلا بەختیار --------------------------

هەندێک لەهۆزی (کروی) لەخانەقیندا چەند خراپ بوون، تەعریبییەکانی حەویجەو کاربەدەستە بەعسیەکانیشیان، لەوانە خراپتر بوون. لەپێش روخانی رژێمەوە، بەعس نەخشەی نهێنی هەبووە کە ئەگەر (روخێندرا!!) چەند شارێک بکاتە بنکەی ئاژاوەو تیرۆرو هەوڵی گێڕانەوەی دەسەڵاتی بەعس. لەو شارانە: فەلوجە، بەغدا، رمادی، دیوانییە، سامەرا، حەویجە، بەعقوبە، خالس، عزێم، موسل و تکریت..تاد. لەدوای روخاندنی رژێمیش، ئەم شارانە، بەنۆرە دابەزینە مەیدانیتیرۆرو رەشەکوژی. ماوەی مانگێک خۆیان مات کرد هەتا بزانن دەسەڵاتی هاوپەیمانی چی دەکا، لەوماوەیەشدا، مەسئولەکانی بەعس شوێنی خۆیان قایم بکەن و نەخشەکانیان لەبەر رۆشنایی روداوەکانی دوای روخانیان، دارێژنەوە. دوای ئەو ماوەیە، کەوتنەوە خۆیان. فەلوجەشیان یەکەمین جار خستە ناو گێژاوەکەوە. بەناوی ئیسلام و سونیگەراشەوە کەوتنە جموجۆڵ، سەرەتا لەمزگەوتەکانەوە، مەلا گەورەکان کەوتنە خوتبەو هاندان. پاشان مەفرەزەکانیان کەوتنەکار.

بەحوکمی ئەوەی ئەمریکا لەعێراقدا بەرچاوی روون نەبوو، بەرنامەو پیلانەکانیشی زۆرتر دەسەپاندو کەمترگوێی لەهێزە سیاسیەکانی عێراق دەگرت، نەرمییەکی زۆریشی نواند بەرامبەر جموجۆڵی بەعسیەکان، هەرچەند یاسای ریشەکێشکردنی بەعس و هەڵوەشاندنەوەی سوپای عێراق و دەزگا ئەمنیەکانیشی دەرکرد، بەڵام یاسای ئاوا، تەنها بەقەدەغەکردنی یاسایی ناچنەسەر. بەڵکو هەقوابوو جۆرێک لەتوندیش بەرامبەر سەرهەڵدانەوەی بەعس و ئیسلامگەراکان هەبوایە، کە ئاشکرا دژایەتی یاساو دوژمنایەتی دیموکراتیان رادەگەیاند. ئەو دۆخە سەرجەم لەقازانجی تیرۆرو تەعریب و باشتر سەپاندنی نەخشەو بەرنامەکانی ژێربەژێری بەعسی و ئیسلامگەرا توندڕەوەکاندا بوو. بەتایبەتی، دەوڵەتانی ئیقلیمیش، هەریەکە بەجۆرێ کەوتبونە گەڕ. سوریاو ئێران لەهەموویان چالاکتر، ئیتر دوای سێ مانگ کە مەجلیسی حوکم دامەزراو هەندێک لەوەزارەتەکان پێکهێنران، تازە کارلەکار ترازابوو، بەعس خۆی رێکخستبوو، دەیزانی روداوەکان بەرەوکوێ دەڕۆن.

تەنگوچەڵەمەی خەڵکو عەسکەری دەرکراو و فەرمانبەری بێموچەی بۆ دوژمنایەتیکردنی ئەمریکاو مەجلسی حوکمی کەم دەسەڵات قۆزتەوە. کاتێک ئەمریکا کەوتەخۆی، بەعس و تیرۆریستان گەیشتبونە ئاستێک بتوانن ستراتیژی خۆیان گەڵاڵەو تاکتیکی هەڵمەت و هەڵێ جێبەجێ بکەن. لەم رێڕەوەدا، فەلوجە کورەی تیرۆری گەرمتر دەکرد. لەشارەکانی تریشدا کەوتنەکار. چوار بنچینەی گرنگیشیان کردە ئامانجی خۆیان:

یەکەم: دژایەتیکردنی داگیرکەرانی عێراق.

دووەم: قوڵکردنەوەی رقەبەرایەتی تایفەگەری نێوان شیعەو سوننە.

سێهەم: تێکوپێکدانی ژێرخانی ئابوری.

چوارەم: دروستکردنی شەڕی ئەهلی نێوان عەرەب، کورد، تورکمان و کلدۆئاشوری.

لەدنەدانی سۆزی نیشتمانی بۆ دژایەتیکردنی هاوپەیمانان، بەپاساوی داگیرکردنی نیشتمانەوە، هەتاڕادەیەک کاریگەر بوون و هەن؛ بۆ قوڵکردنی رقەبەرایەتی تایفەگەری، چەند پوازێکی تیرۆرو ئایدیۆلۆژیان کوتاوە و شیعەو سوننەیان بەشێوەیەک لەشێوەکان لێکترازاندووە، بەڵام نەیانتوانیووە بەفراوانی شەڕی تایفەگەری بەرپابکەن؛ لەداتەپاندنی ژێرخانی ئابوریدا، چییان لەدەست هاتبێ کردویانە. تایبەت لەتەقاندنەوەی بۆرییە نەوتەکان وکارەباو ئاوو کارگەکاندا. دەمێنێتەوە سەر شەڕی ئەهلی نێوان پێکهاتەی نەتەوەیی عێراق..

ئەگەر.. تیرۆریستان لەسەر سەپاندنی نەخشەکانیان بەردەوام بن و پەیتاپەیتا تەرمی کورد رەوانەی گۆڕستانەکان بکەن و تاوانەکانیان بگەیەننە ئەنجامی خەتەرناکتر، ئەوکاتە، کورد.. رووبەڕووی دۆخێکی هەستیاری پڕ لەمەسئولیەت دەبێ

لەمەیاندا.. وردە وردە خەریک بوون. دەیان کوردیان لەشارەکانی ناوەڕاستی عێراقدا تیرۆرکرد؛ هەوڵی تێکدانی نێوان کوردو تورکمانیانداو بەرەی تورکمانیش بەسیاسەتی هەڵەو تاکتیکی هەڵە، هاوکاریکردن، پروپاگەندەیەکی فراوانیان دژی سەرکردە کوردەکان دەستپێکرد؛ هەوڵیاندا ناوی هێزی پێشمەرگە بزڕێنن و بەژاوەژاو تێوەیانگلێننە شەڕی فەلوجەو ناوچەکانی دیکە. کە ئەمانە سوودی نەبوو، لەدیالەو موسڵەوە دەستیان کرد بەجێبەجێکردنی نەخشەی کوشتنی کوردو تەقاندنەوەی پیلانی شەڕێ ئەهلی. خەڵکێکی زۆری بێگوناحی کورد کوژراوون. کوردیش لەبەرامبەردا، تەنها سیاسەتی بەرگری لەخۆی گرتۆتەبەر. هەتا ئێستا یەک هێرشی کورد لەبەرامبەر هێرشەکانی ئەواندا، بە بەرنامە، جێبەجێنەکراوە. ئەوانیش بەنەخشە بەردەوامن. کاتێک هێزە کوردستانیەکان کەوتنەخۆیان و هەزار پێشمەرگەیەکیان ناردە موسڵ بۆ پاراستنی بارەگاکانیان، تیرۆریستان تاکتیکی خۆیان گۆڕی. لەباتی هێرش بردنەسەر بارەگاکان، پەلاماری خۆکوژییان دژی کاروانی پ.م بەکارهێنا. بەمەش نەوەستان، هەندێک لەهێزەکانیان ناردۆتە ناوچەکانی کەرکوک و نێوان کەرکوک و خالیس، بۆ کوردکوشتن. ئەمجارە، حەویجەیان کردۆتە مۆڵگای پەلاماردان و تیرۆرو رێگەگرتن لەگێڕانەوەی تەعریب کە هێزە کوردستانیەکان، گەرمتر بۆیکەوتونەتەکار. تیرۆریستەکان نەیانتوانی مەرامەکانیان وەکو نەخشەیان بۆکێشاوە، بۆ قەوماندنی شەڕی ئەهلی، بهێننەدی، ئێستا نەخشەکانیان فراوانتر کردووەو ئاشکرا کورد تیرۆر دەکەن. چەند رۆژێکە کەوتونەتە فڕاندن و بەبارمتەگرتنی کوردیش. حەویجەشیان کردۆتە بنکەیەکی سەرەکی ئەنجامدانی ئەم

هەر لەسەرەتاوە.. دەرکەوتووە کە نەخشە جێبەجێکراوەکەی حەویجەیان، راستەوخۆ دژی کوردە. کوردی دانیشتووی ناوچەکەش ناچارکراوون شوێنەکانیان چۆڵ بکەن. بەمەش، کورد ناچاردەکەن سەرقاڵی چارەسەرکردنی کێشەی ئاوارەی نوێ بێ، کە جارێ کێشەی ئاوارەی کۆنی بۆ چارەسەرنەکراوە

نەخشەیە. بەمەش، دەیانەوێ دوو مەبەست بپێکن: یەکەم قوڵکردنی گیانی رقەبەرایەتی کوردو عەرەب. دووەمیش؛ تێکدانی بەرنامەی کورد لەکەرکوک و دەوروبەری بۆ جێبەجێکردنی مادەی (٥٨) لەیاسای کاتی عێراقدا، بۆ گێڕانەوەی عەرەبی هاوردەو گەڕانەوەی کوردو تورکمانی دەرکراو. بەتایبەتی لەوەش دڵنیان کەحکومەتی عێراق هیچ هەنگاوێکی لەجێبەجێکردنی مادەی (٥٨)دا نەناوەو پێ ناچێ بشیەوێ جێبەجێ بکا. کردەوەکانی تیرۆریستان و گواستنەوەی بنکەی تیرۆر بۆ ناوچەی جیاجیا، دەریدەخەن کەبەرنامەی خەتەرناک لەئارادان.

هەر لەسەرەتاوە.. دەرکەوتووە کە نەخشە جێبەجێکراوەکەی حەویجەیان، راستەوخۆ دژی کوردە. کوردی دانیشتووی ناوچەکەش ناچارکراوون شوێنەکانیان چۆڵ بکەن. بەمەش، کورد ناچاردەکەن سەرقاڵی چارەسەرکردنی کێشەی ئاوارەی نوێ بێ، کە جارێ کێشەی ئاوارەی کۆنی بۆ چارەسەرنەکراوە. هەستیش دەکرێ هەتائێستا بەرامبەر کوشتنی کورد، کاردانەوەی پێویست لەلایەن هاوپەیمانانەوە، لەحەویجەدا نییە. رۆژانە کورد دەکوژرێ و ناچاری کۆچکردن دەبێ، کەچی کاردانەوە، یان هەوڵی پێویستی بۆ رێلێگرتنی ئەم کێشە مەترسیدارە، نییە. سەرکردایەتی کوردستانیش، هەتائێستا دانی بەخۆیدا گرتووە، گەرچی هەوڵێکی زۆر دراوە رایکێشن کاردانەوەی توند بنوێنێ، بەڵام چاکیکردووە کە هێمن و پشوودرێژە. پرسیاری مەترسیدار ئەوەیە کە: ئەگەر بێت و تیرۆریستەکان نەخشەی تاک و دوو دوو تیرۆرکردنی هاووڵاتی کوردییان گۆڕی بۆ کوشتنی خەڵکی بەکۆمەڵ. بۆنموونە: لەپڕ چەندین خێزانی کورد بکوژن، یان هەڵبکوتنەسەر گوندی بچوک بچوک و قەتڵوعامیان بکەن، ئەی لەحاڵەتی وادا سەرکردایەتی سیاسی کوردستان چی دەکا؟ یان خەڵک و کەس وکاری قوربانیان چ کاردانەوەیەکیان دەبێ؟

ئەگەر.. تیرۆریستان لەسەر سەپاندنی نەخشەکانیان بەردەوام بن و پەیتاپەیتا تەرمی کورد رەوانەی گۆڕستانەکان بکەن و تاوانەکانیان بگەیەننە ئەنجامی خەتەرناکتر، ئەوکاتە، کورد.. رووبەڕووی دۆخێکی هەستیاری پڕ لەمەسئولیەت دەبێ.. هەقوایە، لەئێستاوە سەرکردایەتی سیاسی کوردو رای گشتی کوردستان، هەڵوێستی سیاسی و یاساییان لەمبارەوە رونبکەنەوە. چونکە ئەم تاوانانەی بەرامبەر کورد دەکرێ، تاوانی ئاسایی نین، بەڵکو تاوانی سیاسی و دەشچنە خانەی تاوانی جەنگەوە. هێمنی و ئارامی لەبەرامبەر ئەم تاوانانە باشە، بەڵام لەپاڵیشیا، هەنگاوی شیاوتری راگەیاندن و تۆمارکردنی داوای یاسایی لەدادگاکاندا، لەنەتەوەیەکگرتوەکاندا، لەکۆمەڵەی دەوڵەتانی عەرەبی و کۆنگرەی ئیسلامیدا، گرنگە. هەتا، هیچ نەبێ، بێگوناحی کوردو تاوانی تیرۆریستەکان و پشتیوانەکانیان، باشتر بچێتە ناو رای گشتییەوە. کاتێکیش تیرۆریستان بیگەیەننە ئاستی تاوانی گەورەترو پێویستیکرد کورد دەستبکاتەوە، بالای رای گشتی و دەزگا یاسییەکاندا ساغکرابێتەوە کورد ناچاری بەرگری کراوە.■

سیستانی و فیدرالیەت و چۆن چارەنووسمان بنوسین؟

سەرکەوت عەبدوڵا

راستی فیدراڵیەتیش دەگەڕێتەوە بۆ سلبیەتی دیمەنی عێراق. رەنگە فیدراڵیەت لەمو لەو واقیعەدا پاساوی هەبێ، بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا وەکو خۆی شەقامی عێراق تێی نەگەیشتوون، ئەمەش ساڵانێکی درێژی دیموکراتی دەوێ هەتا فیدراڵیەت ببێتە حاڵەتێکی ئیجابی لەعێراقدا).

ئەگەر دیقەت لەم وەڵامە بدرێ، دەبینرێ کە فیدراڵیەت وەکو پرنسیپ، یان وەکو پێویستییەکی سیاسی چارەنووسساز باس نەکراوە. بەڵکو وەکو زادەی کێشەکان باس دەکرێ. ناراستەوخۆش فیدراڵیەت رەتکراوەتەوە، بەڵام بەناچاری قبوڵ کراوە. ئەمە جگەلەوەی لە پرسیارەکەدا ناوی کورد نەهێنراوەو فیدراڵیەت وەکو چارەسەری عێراقی باسکراوە. لەوەڵامەکەدا کەبەناوی مەکتەبی سیستانییەوە دراوە، باسی کورد فەرامۆش دەکرێ. دەشویستری فیدراڵیەت وەکو رێگە چارەیەکی ناچاری بۆ سەراپای عێراق بەکار بهێندرێ. ئەمە لەکاتێکدا فیدراڵیەت (١٢) ساڵە لەکوردستاندا تاقیکراوەتەوەو سەرکەوتوش بووە. هەر گەلی کوردستانیش فیدراڵیەتی خستۆتە ناو فەرهەنگی سیاسی عێراقەوە. کەچی لەوەڵامەکەی سیستانیدا، بەمەرام کوردو کوردستان فەرامۆشکراوە. بۆئەوەی فیدراڵیەتیش لەناو خەڵکدا کەم بایەخ بکرێ، مەکتەبی سیستانی دەیبەستێتەوە بەحاڵەتی سلبی ناو عێراق (نەک کوردستانیش!) تەنانەت لەباسکردنی حاڵەتی سلبیشدا، نەیویستووە ناوی کوردستان بهێنێ. لەهەمووش سەیرتر ئەوەیە کەلەوەڵامدا دەگوترێ:

(ساڵانی درێژی دەوێ هەتا فیدراڵیەت ببێتە حاڵەتێکی ئیجابی). ئەمە چی دەگەیەنێ جگەلەوەی مەکتەبی سیستانی دەیەوێ بڵێ؛ دوای ساڵەهای دوورو درێژ ئینجا فیدراڵیەت رەنگە باش بێت. کەواتە: ئێستا خراپە. ئەم قسانە سەبارەت بەفیدراڵ کاتێک راستو دروست بوو، ئەگەر هەر ئێستا لەعێراقدا حاڵەتێکی باش لەئارادا بێت، بەڵام باسکردنی فیدراڵ حاڵەتێکی سلبی هێنابێتە گۆڕێ. کەچی کوتومت، بەپێچەوانەوە، سەراپای عێراق لەحاڵەتی سلبیدایە، تەنها کوردستان لەحاڵەتی ئیجابیدایە، بۆ؟ چونکە لەعێراقدا نەدیموکراتی و نە فیدراڵ هەیە، بەڵام

لەکوردستاندا، دیموکراتی و فیدراڵ هەیە. کەواتا: دیموکراتی و فیدراڵ ئەو حاڵەتە ئیجابیەن کە کۆتایی بەحاڵەتی سلبی دەهێنن. نەک دوای ساڵەهای درێژی دیموکراتی و فیدراڵیەت ئینجا ببنە حاڵەتی ئیجابی لەعێراقدا.

بۆئەوەی فیدراڵیەتیش لەناو خەڵکدا کەم بایەخ بکرێ، مەکتەبی سیستانی دەیبەستێتەوە بەحاڵەتی سلبی ناو عێراق (نەک کوردستانیش!) تەنانەت لەباسکردنی حاڵەتی سلبیشدا، نەیویستووە ناوی کوردستان بهێنێ

ئەو بیروبۆچوونە، گەوهەری راستەقینەی ئایدۆلۆژیەتی شیعەگەراکانە، کەلە بنچەدا نە باوەڕیان بە دیموکراتی و نە بە فیدراڵیەت هەیە، بۆیە، پێچەبەدەورە بەدەوری دیموکراتی و فیدراڵیەتدا دەکەن هەتا حوکمی عێراقیان دەکەوێتە دەست، کەحوکمیشیان کەوتە دەست، ئەوسا سیاسەتی راستەقینەی شیعەگەرایان کەدژایەتی دیموکراسی و فیدراڵیەتە، دەردەخەن. هەرئەمەشە دەبێ وا لەهێزە سیاسیەکانی کوردستان بکا لەدوای هەڵبژاردن، لەپەرلەمانی عێراق و کوردستاندا، سوور بن لەسەر بنچینەی (توافق) لەبڕیارداندا. هەروا، سوریش بن لەسەرئەوەی گەلی کوردستان لەکوردستاندا چارەی خۆی .. خۆی بینوسێ. نەک عەرەب و خەڵکانی دیکە، لەناوەڕاست و خواروی عێراقدا، چارەنوسی کورد بنووسن. هەروا کوردیش بۆی نییە چارەی عەرەب و تورکمان کلدۆ ئاشوری بنوسێ لەعێراقدا. لەدەستووری نەگۆڕی عێراق و لەپەرلەمان و حکومەتی عێراقیش، ناکرێ چارەنوسی کورد بدرێتە دەست خەڵکی عێراق. چونکە کەچارەنوسی گەلی کوردستان کەوتە دەست زۆرینە، ئاشکرایە ئێستا ئەو زۆرینەیە کەشیعەو سوننە کاریگەرن لەسەریان، چۆن ئەو چارەنووسە دەنووسن. ئەمە لەکاتێکدا، ئەگەر عێراق وڵاتێکی دیموکراتی بێ، کەموکوریشی نەبێ، هێشتا چارەنووسی کوردستان هەر دەبێ بەدەست گەلی کوردستانەوە بێ. چ جای بۆ عێراقێک کەجارێ زۆری ماوە ببێتە دیموکراتی. باشترین نمونەش، تاقیکردنەوەی دانیشتوانی فەرەنسی زمانی (کیبیک)ی کەنەدایە.

کەنەدا.. وڵاتێکی دیموکراتییە. چەوساندنەوەی نەتەوایەتیشی تیا نییە. دەسەڵاتیش دیموکراتیانە ئاڵوگۆڕ دەکرێ. ئازادی تاک بەرفراوانە. دین و دەوڵەت لێک جودا کراوەتەوە، کەچی کاتێک گەلی (کیبیک) داوای چارەی خۆنوسینیان کرد، ئەو بڕیارە درایە دەست خەڵکی کیبیک خۆیان. نەک خەڵکی کەنەدا بەگشتی. هەروا (تەیموری رۆژهەڵات) لە ئەندەنوسیا، تەیمورییەکان چارەی خۆیان نوسی، نەک خەڵکی سەراپای ئەندەنوسیا. ئەریتیرییەکانیش هەروا. کەبێگومان .. کوردستانیش دەبێ گەلەکەی، چارەنوسی بنووسێ. نەک چارەی بۆ بنووسن. بەتایبەتی لەووڵاتێکدا کە شیعەکان ئاوا سەیری فیدراڵیەت دەکەن و سوننیەکانیشیان دوژمنایەتی دەکەن و تورکمانەکانیش زۆربەیان هەڵوێستی تورکمانچێتییان هەیە. بزووتنەوەی دیموکراتی و عەلمانیەتیش، جگەلەکوردستان، لەعێراقدا لاوازە.■

هەوڵی مژدەبەخشی دامەزراندنی کۆمەڵەی عەرەبی پشتیوانی کورد

ئاوێر کەریم

ئەم چەمکانە، لەلایەن ئەو هەموو نوسەرو روناکبیرە عەربەوە، بەراستی مایەی دڵخۆشییە. گەرچی، هەنگاوەکە سەرەتاییە. بەڵام سەرەتایەکە، ئەگەر کاری باشی لەسەر بکرێت، رەنگە باشتر پێش بخرێ و لەدوا رۆژیشدا، کاریگەر تر بێت.

گەورەترین کێشەی کورد، بەدرێژایی مێژووی خەباتی سیاسی نەتەوەی کورد، ئەوەیە کەلەناو عەرەب و فارس و تورکدا، نەدەوڵەتی دیموکراتی هەبووە، نەکۆمەڵی مەدەنی و، نەرای گشتیش. کاتێک چەندین نەتەوەش، کە دەسەڵاتیان بەدەستەو، دەوڵەت و سوپای سەرکوت کەریان هەیە هەستی ناسیۆنالیستی بەهێز، بەڵام دواکەوتوییان هەیە ئایین و مەزهەبیش رۆچۆتە کەلەپوورو کلتورو مێژوویان، کاتێک نەتەوەیەکی ژێر دەستە نزیکەی دوو سەدە لەگەڵ نوێنەری ئەم نەتەوانەدا رووبەروو دەبێتەوە، سەرەنجام، نەک ناتوانرێ کێشە سیاسییە قوڵەکانیان لەگەڵدا چارەسەر بکرێت، بەڵکو کێشە بچوکەکانیش لەگەڵیاندا بەسەختی، یەکالا دەکرێنەوە. بۆ؟ چونکە، نەدەسەڵاتی دیموکراتی و نە رای گشتی مەدەنیخوازییان تیا بووەو هەیە! ئەمەش وایکردووە، نەک نەتوانن لەهیچ قۆناغێکدا، حوکمی ئەقڵانی لەسەر داخوازی گەلی ژێردەستە بدەن، بەڵکو لەناو خۆشیانداو لەچارەسەرکردنی کێشە سیاسی و کۆمەڵایەتی و کلتوریەکانیشیاندا، دووچاری تەنگوچەڵەمەی قورس قورس هاتوون. ئەو نەتەوانەی نەتوانن کێشەی ناوخۆی نەتەوەکانی خۆیان چارەسەر بکەن، هەڵبەتە، ناشتوانن کێشەی نەتەوەکانی دیکەش چارەسەر بکەن.

رۆژئاوا.. لەناو خۆیاندا، لەسەدەی نۆزدەهەم و بیستەمدا، توانیان کێشەکانی ناو خۆیان، لەباری سیاسی و دیموکراتیەوە چارەسەر بکەن، لەدوا سەرەنجامیشدا، نەیانتوانی هەتا هەتایە سیاسەتی کۆڵۆنیالیستی کلاسیکی بسەپێننە سەر نەتەوەکانی دیکە، لەدەرەوەی جوگرافیای سیاسی خۆیاندا. فەرەنسا لەجەزائیردا پاشەکشەی کرد؛ بریتانیا لە دەوڵەتانی (کومنولپ) پاشەکشەی کرد؛ ئەمریکاو دەوڵەتانی دیکە، لەباشوری رۆژهەڵاتی ئاسیا پاشەکشەیان کرد. بەڵام دەوڵەتە کۆڵۆنیالیستەکانی رۆژهەڵات، گەرچی نەتەوەی کوردو گەلانی دیکە دەمێکە قوربانی رزگاری دەدەن، لەمێژیشە نەتەوە سەردەستەکان، لەناو ئەو وڵاتانەی حوکمڕانن، سیاسەتی سەرکوتکردن و تاڵان و برۆیان گرتۆتەبەرو ئەو سیاسەتە هەر ناگۆڕن و ئێستاش بەردەوامن، ئەم خەباتە بەردەوامەی گەلان و ئەم پاشەکشە نەکردنەی دەسەڵاتەکانی عەرەب و فارس و تورک، زۆر درێژەی کێشاو کارەساتی گەورە گەورەی لێکەوتەوە، بەڵام گۆڕانکاری گەورە رووی نەدا. ئەمە بۆ؟

- بۆچی لەناو چەندین نەتەوە، یەک سیاسەت، ئەویش سیاسەتی داگیرکردن و سەرکوت کردن، دوو سەدە دەخایەنێ و کۆتایی نایەت؟ (پێش ئەوەش بەناوی ئایینەوە هەر داگیریان کردووین)

- بۆچی لەناو ئەو نەتەوانە، وەرچەرخانی گەورە تەنانەت لەناو خۆشیاندا روناداو کێشە دیموکراتی و شارستانیەکانی خۆشیان چارەسەر ناکەن؟

بۆچی لەناو ئەم نەتەوانەو لەسایەی دەسەڵاتەکانیاندا، رای گشتی و ژیانی مەدەنی ناخولقێ؟

بۆچی ئەم نەتەوەو دەسەڵاتانە، نەمافمان لەناو وڵاتەکانیان دەسەلمێنن و نە دەشهێڵن.. جیا بینەوە؟

ئەو پرسیارگەلە، گەلێک گرنگن و پێشمان وایە هەتا ئێستا، زۆرجار قسەو باس لەهۆیە سیاسیەکانی ئەو دیاردەو رووداوانە کراوە، بەڵام کەمجار بنج و بنەوانی هۆیە راستەقینەکانی ئەو کێشانە لەباری نەتەوەیی، کۆمەڵایەتی، کولتوری، سایکۆلۆژی و دەروونییەوە لێکدراوەتەوە. کە..

پێمان وایە، بنچینەی ئەو راستیانە، یان ئەو کێشانە، گەر خۆمان بەهەڵەدا نەبەین، دەگەڕێتەوە بۆ ئایین و مەزهەبەکان. ئایین و مەزهەب لەسەدەکانی رابردوودا، عەرەب و تورک و فارسیان وا لێکردبوو، نەک نەتوانن کێشە ناوخۆییەکانیان چارەسەر بکەن، بەڵکو هەمیشە خۆشیان لەسەر هەق بزانن پەلاماری گەلانی ژێردەستەی وەکو کوردیش بدەن. کاتێک، ئایین و مەزهەب ئاوێتەی کولتوری نەتەوەیی نەتەوە سەردەستەکان دەبن و دەشبنە بنەمای حوکمڕانی ئەو نەتەوانە، ئیتر سیاسەتی دەسەڵاتدارانی ئەو نەتەوانە خاڵی دەبێ لەئەقڵانیەت و پشت ئەستوور دەبێ بەپاشخانی شانازییەکانی سەدەکانی ناوەڕاست. لەناو چوارچێوەیەکی ئاوای نەتەوەیی، کۆمەڵایەتی، سیاسی، کولتوری و سایکۆلۆژیدا، لەبەرئەوەی لەسەراپای ناوچەکەشدا (رۆژهەڵاتی ناوەڕاست) وەرچەرخانی سەراپایی روونەداوە، بۆیە، لەناو رای گشتی نادیموکراتی ئەم نەتەوانەشدا، مەگەر جاروبار تاک تاکی نوسەرو روناکبیرو ئەدیب، بەزەییەکی بەکورد دا هاتبێ و لەسەر هەقی زانیبێ، دەنا بەدەر لەدەسەڵات و دوور لەتاک تاکی حیزبە سیاسییە باشەکان (بەتایبەت چەپەکان) هەتا ئێستا، تەنانەت گروپێکی بچوکی سەربەخۆش لەناو نەتەوەکانی عەرەب و تورک و فارسدا سەری هەڵنەداوە بەرگریی لەمافی دیموکراتی کوردستان بکا. ئێستاکە خەریکە رەوتێکی رووناکبیری لەناو عەرەبدا دروست دەبێ و تاک تاکیش رووناکبیری وڵاتانی دیکەی عەرەبی بۆ پشتیوانی کردنی کێشەی کوردو دژایەی کردنی سیاسەتی نادیموکراتی بەرامبەر کورد، لەگەڵیان دەکەون. ئەمە سەرەتایەکی مژدە بەخشە؛ مایەی دەستخۆشی و پشتیوانی کردنن. بەهیوای ئەوەی ئەم رەوتە بتوانن سەرکەوتوو بن. بەتایبەتی لەکاتێکدا ئەم رەوتە سەر هەڵدێنێ کە عێراق هێشتا هەرەشەی تیرۆرو تێکچوون، لەناویا بەهێزە.■

کورتیلە باس

دادگاییکردنی سەدام و داروودەستەکەی و خەمساردی میدیاکان !!

دادگای تایبەت بەتاوانەکانی دژی مرۆڤایەتی، کە دادگایەکی عێراقییە، هەفتەی رابوردوو دەستیکرد بەلێکۆڵینەوە لەگەڵ (عەلی کیمیاوی)و (سوڵتان هاشم ئەحمەد)، ئەمەش هەنگاوی یەکەمی ئەو بەرنامە یاساییەیە، کە دادگای ناوبراو لەمەودوا بەرامبەر کاربەدەستە تاوانبارەکانی بەعسی عێراق، جێبەجێیدەکا. لەسەروی هەموشیانەوە، (سەدام حسێن) تاوانێکی گەورەی دژی مرۆڤایەتی کە خراوەتەپاڵ ئەو کاربەدەستانە، کارەستی ئەنفالە.

ئەم دادگاییکردنەی سەرانی رژێم و سەرۆکەکەیان، لەدوای دادگای (نۆرمبێرگ)ی نازییەکان، لەدوای جەنگی دووەمی جیهان، گرنگترین و گەورەترین دادگای مرۆییە. تاوانباری گەورە و سەرۆکی وڵاتێک دەخرێنە قەفەسی تاوانباری جەنگەوە. تەنانەت لەوەی (میلۆسۆفیج) و هاوڕێکانیشی زۆر گەورەترە. چی لەوەش خۆشتر هەیە، عێراق و کوردستان و ناوچەکە بەچاوی خۆیان ئەم تاوانبارانە دەبینن بەزەلیلی و رووزەردی دێنەبەردەم دادوەرو دادگاو پێیان دەگوترێ: تاوانباری جەنگ.

ئەم هەواڵە، دەبوایە گرنگترین هەواڵ بوایە سەبارەت بەمیدیاکانی عێراق، بەتایبەتی کوردستان. هەروا ئێرانیش. کەچی مەخابن، ئەوەندەی هەواڵی تیرۆرستێک و سەرقاڵی بەهەڵبژاردنی کادرێکی حیزبی زەق دەکرێنەوە، زۆر لەوەکەمتر هەواڵی دادگاییکردنی گەورەترین تاوانباران بەرامبەر گەلەکەمان، باسدەکرێن. ئەمەش، لەلایەکەوە، پەیوەندی بەو سیاسەتەوە هەیە کە لەهەلومەرجی ئێستادا بەرژەوەندی دەسەڵاتەکان بەرجەستە دەکەن و پاراستنی ئەم بەرژەوەندییانە، دەخەنە سەرووی هەموو مەسەلەیەکی دیکەوە؛ لەلایەکی دیکەشەوە، لاوازی هوشیاری نەتەوەیی میدیاکانی کوردستان، بەرامبەر گەورەترین روداوی یاسایی و سیاسی دەردەخەن، کە (٣٥) ساڵی رەبەق؛ کوردستان و عێراق و ناوچەکەو بگرە جیهانیشی گیرۆدەی تاوانی کەموێنە کردبوو. ئێستا ئەو تاوانبارانە دادگایی دەکرێن، کەچی کەمترین تیشکی میدیاکانی دەخرێتەسەر. ئەم حاڵەتە، بەهۆلۆکۆستی جولەکە بەراورد بکرێ.. ئینجا دەزانرێ ئەوان چییان کردووەو ئێمەش چیدەکەین... بەرامبەر تاوان و تاوانباران!!!

نەتەوە یەکگرتووەکان ئێران تاوانباردەکەن

کەنەدا.. پرۆژەیەکی پێشکەش کردە نەتەوە یەکگرتووەکان بۆ تاوانبارکردنی ئێران کە مافی مرۆڤ پێشێل دەکا. نەتەوە یەکگرتوەکان بەکۆی هەر (١٩١) دەوڵەتەکە، گفتوگۆیان لەسەر پرۆژەکە کرد، سەرەنجام (٧١) دەوڵەت دژو (٥٤)یش بێدەنگ و (٥٥) ئیدانەی دۆخی مافی مرۆڤیان لەئێراندا کرد.

ئەم پرۆژەیە (٣٣) دەوڵەت رازیبوون کە پێشکەشی نەتەوە یەکگرتووەکان بکرێ. کە پرۆژەکە کراوەتە بڕیاریش، بێگومان بڕیارەکە ئێران ناچاری پابەندی ناکا. بەڵام بڕیارەکە خۆی لەخۆیدا بۆ ئێران زۆرە. بەتایبەتی لەبڕیارەکەدا هاتووە کە دەوڵەتانی ئەندام لەنەتەوە یەکگرتوەکاندا زۆر لەپەژارەی مافی مرۆڤی ئێرانن. هەر لەدووتوێی بڕیارەکەدا هاتووە کە لەئێراندا: ئەشکەنجەو شێوەی سزای دیکەی نامرۆیی و سوکایەتیپێکردنی مرۆڤ بەردەوامە.

ئەم بڕیارە، لەمکاتەدا کە ئێران لەسەر پشتیوانیکردنی تیرۆرو دروستکردنی چەکی ئەتۆمی و دەستێوەردانی عێراق تاوانباردەکرێ، کاریگەری لەسەر رای گشتی دژی ئێران دەبێ. دوریش نییە بڕیارەکە، پێشینەیەکی سیاسی بێ بۆ زیاتر گۆشکردنی رای گشتی و ناوەندە سیاسیەکانی دونیا، دژی ئێران. چونکە، ئاماژە سیاسییەکان وادەگەیەنن کە ئەمریکاو دۆستەکانیان بەرنامەیان هەیە دژی ئێران. کەنەداش کە پرۆژەکەی پێشکەش کردووە، دۆستی نزیکی ئەمریکایە لەو بەرنامەو بڕیارانەی هەیەتی لەرۆژهەڵاتی گەورەدا. پێدەچێ، هاوینی ئایندە، لەباری سیاسییەوە، رۆژهەڵاتی گەورە گەرمتر بێ، لەگەرمای کەش و هەوای سروشتی!!

بزوتنەوەی ریفۆراندۆم (٧و١) ملیۆن ئیمزا دەگەیەنێتە نەتەوەیەکگرتووەکان

سەرەنجامی پەرەسەندنی تێکۆشانی بزوتنەوەی ریفراندۆم، رۆژی چوارشەممەی رابوردوو (١٢/٢٢) کۆمسیۆنێکی بزوتنەوەکە، ئیمزای (٧و١) ملیۆن هاووڵاتی کوردستانی گەیاندە کاربەدەستانی نەتەوەیەکگرتوەکان. لەبەیاننامەیەکیشدا، کۆمسیۆنەکە باسی دۆخی گەلی کوردستانیان لەدامەزراندنی دەوڵەتی عێراقەوە هەتا ئەمرۆ کردووە، داواشیان کردووە دوای هەڵبژاردنەکانی عێراق، لەراپرسییەکدا پرس بەگەلی کوردستان بکرێ بۆ چارەی خۆنوسینی.

ئەم هەوڵە، کە ئیمزای ملیۆنێک و حەوت سەد هەزار کورد بگەیەندرێتە نەتەوەیەکگرتووەکان و میدیکانیش باسی بکەن، خۆی لەخۆیدا، سەرکەوتنێکە بۆ بزوتنەوەی دیموکراتی تازەسەرهەڵداوی کوردستان کە لەناو ژانی پێویستیەکانی ئەو بزوتنەوەیەدا، سەرەتای بیروڕای گشتیش سەریهەڵداوە؛ هەڵبەتە، پێبەپێی پەرەسەندنی دیموکراتی، بیروڕای گشتیش باشتر پێشدەکەوێ. سەرەنجام، بوارەکانی رای گشتیش دەخەملێ. ئەوکاتە تواناکانی دەرەوەی دەسەڵات و حیزبە دەسەڵاتدارەکان، باشتر دەردەکەوون و کاریگەرتریش دەکەونە خزمەتی مەدەنیەت و ئازادی و ویژدان.

ئەم هەنگاوەی ریفراندۆم، کە دووەمین جارە دەنگی ئازادانەی بەشێکی گەورەی گەلی کردستان دەگەیەننە نەتەوەیەکگرتووەکان، زەنگێکی هەقخوازی گرنگە رای گشتی و داوودەزگا نێودەوڵەتیەکان بزانن لەکوردستاندا، راچڵەکینی هوشیاری نەتەوەیی و دیموکراتی هەیە. هەنگاوەکە گرنگە، بەڵام گرنگتر لەم هەنگاوە، درێژەدانە بەم هەوڵانە، بەتایبەتی لەبوارەکانی سیاسەتی نێونەتەوەییدا. هەتا بزانرێ، ئەگەر دوای جەنگی یەکەمی جیهان کورد تەنها شەریف پاشای هەبوو لەدەرگای (العصبە الامم) بدا، کەسیش بۆینەدەکردەوە، ئەوا لەسەردەمی جیهانگیریدا، گەلی کوردستان رای گشتی سەربەخۆی هەیە ویژدانی رای گشتی پێ وریابکاتەوە. بۆیە، درێژەدان بەم هەوڵە سیاسی و دیپلۆماتی و دیموکراتییە، بۆ هەلومەرجی ئێستای پڕ لەمەترسی عێراق و کوردستان، گرنگە. نەکا ئەمجارەش، بەجارێک و دووجار دەرگاکانمان لێنەکەنەوە، یان کە کردیانەوە بۆ دەستخەڕۆکردنمان بێ!!■

ڕێکخراوە دیموکراتیەکان و کەمی پشکیان لەپەرلەماندا

ئا: دانا عەبدوڵڵا

هەنگاونان بەرەو بەدیموکراسی بوون کارێکی ئەوەندە ئاسایی نییە کەبتوانرێ لەبڕیارێکدا یان بەچەند قسەیەک بەرجەستە بکرێ.
بۆیە هەوڵ دان و ماندووبوون و ئەزموونی زۆری دەوێت لەجێبەجێکردنی ئۆرگانەکاندا.
یەکێک لەئۆرگانەکانی دیموکراسی هەڵبژاردنە، هەڵبژاردن بەمانای دەنگ دان و دەربڕینی رای ئازادە بۆ دیاریکردنی چارەنووسی تاکەکانی کۆمەڵگاو چین و توێژەکانی.
بێگومان هیچ پرۆسەیەک بەئەنجام ناگات ئەگەر لەبواری کرداریدا کاری بۆ نەکرێت، یان وردو درشتی پرۆسەکە لەبەرچاو نەگیرێت.
ئەوەی لەئێستادا دەنگ و باسی گەرم و گوڕە، پرۆسەی هەڵبژاردنەکانی داهاتووی عێراقە لەسەر ئاستی عێراق و هەم لەسەر ئاستی کوردستانیش، هەروەها بەشداری کردنی کۆمەڵانی خەڵکی کوردستان بەهەموو چین و توێژەکانیەوە، بەتایبەتی ڕێکخراوە دیموکراتیەکان و چۆنیەتی بەشداری کردنیان بۆ ئەم مەبەستەو رای ئەو بەڕێزانەمان وەرگرت.

چاودێر: بەگوێرەی ئەو تەوافقەی کراوە لەنێوان حزبەکان بۆ هەڵبژاردن تاچەند نوێنەری ڕێکخراوە دیموکراتیەکان بەگشتی و ماموستایان پشکدارە وە ئەگەر پشکدارە ئایا لەئاستی پێویستە.

م. عومەر حەمەسالح سەرۆکی یەکێتی مامۆستایانی کوردستان : دیارە زۆرینەی کاندیدەکان ئەندامن لەو ڕێکخراوە دیموکراتیە مەدەنیانەی کوردستان بەڵام من پێم وایە ئەو نوێنەرانە دیاری نەکراون لەلایەن ئەو ڕێکخراوانەوە.

بەڵام ئێمە وەک یەکێتی مامۆستایان هیچ پشکێکمان بۆ دیاری نەکراوە وە لەڕێگەی ئێمەوە کەس کاندید نەکراوە، بەداخەوە دەڵێم چەندین کاندیدمان نارد بۆ شوێنی مەبەست بەڵام کاندیدەکانی ئێمەیان هەڵنەبژارد، ئێمە ناڵێین مامۆستای تیا نیە بەڵام وەک ئەوەی کەوا لەلایەن یەکێتی مامۆستایانە وە دیاری کرابێ نیە وە لەناو ڕێکخراوە دیمکراتیەکان هەیە بەڕێژەیەکی کەم بۆیە ئێمە سەرکەوتنیان بۆ ئەخوازین وەهەوڵ ئەدەین تا بتوانین دەنگی شایستەی خۆیان بۆ کۆبکەینەوە بۆئەوەی نوێنەرایەتی توێژەکەی خۆیان بکەن.

چاودێر: بونی نوێنەری مامۆستایان لەپەرلەمان تا چەند کاریگەری دەبێت لەپرۆسەی بەدیموکراسی بونی. کوردستان؟

م. عومەر حەمەسالح: مامۆستایانی کوردستان هەمیشە لەپرۆسەی هەڵبژاردنەکانی کوردستان دەوری کاریگەری خۆیان هەبووە وە دەتوانم بڵێم سەرخستنی پردی هەڵبژاردنەکان لەسەر دەستی مامۆستایان بووە چونکە ئەوان بوون لەسەر سندوقەکانی دەنگدان ئامادەبوون و هانی خەڵکیان ئەدا بەشداری لەپرۆسەکان بکەن و دەنگ بدەن، وەک دیارە مامۆستایان ئەو چینە رۆشنە بنێرن لەهەر ئۆرگانێک بن ئایا لەدەزگاکانی حکومەت یان لەپەرلەمان بن دەوری خۆیان ئەبینن لەبنیادنانی کۆمەڵگاو پێگەیاندنی نەوەی دوارۆژ وە پێش کەوتنی کۆمەڵگا لەسەر دەستی ئەوانە بۆیە گومانی تیا نیە بونیان لەپەرلەمان و دەسەڵات رەوتی بەدیمکراسی بون زیاترو زۆرتر بەرەئەنجام ئەڕوات. وە بۆ زیاتر بەرجەستەکردنی خواستی کۆمەڵانی خەڵک بەگشتی بۆ مامۆستایان بەتایبەتی هەردەم لەڕیزی پێشەوەدابوون.

چاودێر: پەیامتان چییە بۆ بەشداری کردنی مامۆستایان لەهەڵبژاردن؟

م. عومەر حەمەسالح: داوا لەگشت چین و توێژەکانی کۆمەڵگا ئەکەین کەشێت گیرانە بەشداری لەپرۆسەی هەڵبژاردنی ئەم ساڵ دا بکەن و دەنگ بدەن چونکە دەنگ دانی هەر تاکێک خزمەت کردنە بەپرۆسەی ئازادی و دیموکراسی بوونی کوردستان و گەیشتن بەئامانجەکانی.

چاودێر: بوونی نوێنەری مامۆستایان لەپەرلەمان تاچەند کاریگەری هەیە لەپرۆسەی بەدیموکراسی بوونی کوردستان؟

م. قاسم فەتاح ئەندامی دەستەی باڵای یەکێتی مامۆستایان: مامۆستایان ئەو توێژەن کەبنیادی کۆمەڵگا دروست ئەکەن لەهەر وڵاتێکی دنیا پێشکەوتنی تیا بەدی کرا ئەوا دەوری مامۆستاو سیستمی پەروەردەی پێوە دیارە، وەبونی مامۆستا لەدەسەڵات و ئۆرگانەکانی دەسەڵات بێگومان دەورێکی کاریگەری دەبێت لەئیقرارکردنی داواو خواستەکانی مامۆستایان و چین و توێژەکانیتر چونکە مامۆستایان ئەو توێژەن

محسن ئەحمەد: من پێم وایە ڕێکخراوە پیشەییەکان پشکدار نەکراون لەکورسی پەڕلەمان وە جوتیارانیش یەکێکن لەو ڕێکخراوانە کەنوێنەریان نیەو بۆیان دیاری نەکراوەو وەکورسی تایبەتیان نیە

زوتر درک بەخواست و پێویستیەکانی کۆمەڵگا ئەکەن وە واقعیانەتر سەیری گۆڕانکاریەکانی دنیا ئەکەن بەچاوی چارەسەرکردنەوە دەڕواننە کۆمەڵگاکانیان.

چاودێر: راتان چیە بۆ بەشداریکردنی کۆمەڵانی خەڵک لەپرۆسەی هەڵبژاردنی ئەم ساڵ؟

م. قاسم فەتاح: بەشداریکردنی تاکەکانی کۆمەڵگای کوردی بۆ ئەم هەڵبژاردنە نیشانەی تێگەیشتن و پێشکەوتنی کۆمەڵانی خەڵکی کوردستانە وە لەلایەکی ترەوە هەنگاونان بەرەو بەدیهێنانی خوێنی شەهیدان و ئامانجەکانیان وەبەرقەرارکردنی مافەکانی گەلی کوردە بەگشتی. بۆیە ئەبێ گشت کەسێک بەوپەڕی دڵسۆزیەوە بەرەو سندوقەکانی دەنگدان بڕوات تا دەنگ بەلیستەکان بدات. چونکە بەشداری نەکردنی لەهەڵبژاردنی وەک زیندەبەچاڵکردنی دەنگی کوردێک وایە بۆیە بەرەو پیری سندوقەکان رووبکەن و بەرگری لەمافەکانی کورد بکەن بەبێ گوێدانە جیاوازی بیروبۆچون و لایەنەکان.

فارس صادق/ سەرۆکی یەکێتی جوتیارانی کوردستان

چاودێر: بەگوێرەی ئەوتەوافقەی کراوە لەنێوان حزبەکان بۆ لیستی هەڵبژاردنەکانی پەڕلەمان ئایا ڕێکخراوە پیشەیی و مەدەنیەکان پشکدارن.

فارس سادق: من بڕوام وابو کەحزبە گەورەکان گرنگیەکی زیاتر لەپەڕلەمانی ساڵی ١٩٩٢ بدەن بەڕێکخراوە دیموکراتیی پشەییەکان بەحوکمی ئەوەی پرۆسەی رابردو سەرەتایی بوو وەیەکەم جار بوو تەجروبەی ئاوا لەکوردستان ئەنجام بدرێ و لەدوای گۆڕانێکی گەورەدا بوو کەتیایدا رژێمێکی خوێنڕێژی وەک بەعس راماڵدرابوو. وە ئەوکاتە ڕێکخراوە دیموکراتیەکان نەکەوتبونە سەرپێ و هەموو ئەو شەرائیحانە وەلا نرابوون وە نەتوانرا بوو گرنگی بدرێ بەو ڕێکخراوانە بەڵام لەماوەی ١٣ ساڵی رابردوو هەست ئەکەم کەڕێکخراوە پیشەییەکان و مەدەنیەکان هەبوونێکی زۆر باشیان هەیە لەگۆڕەپانی سیاسی، وەپێم وابوو حزبەکان بەگشتی حیزبە گەورەکان وە یەکێتی نیشتمانی

کوردستان بەتایبەتی گرنگیەکی زۆرتر بدەن بەڕێکخراوە دیموکراتیەکان و پشت بەڕێکخراوەکان زیاتر ببەستن بەڵام بەداخەوە لەدابەش کردنی کورسیەکانی پەڕلەمان من وا هەست ئەکەم ڕێژەیەکی کەم دیاری کراوە ئەویش وەک دەزگای ڕێکخراوەکان نا بەڵکو وەک کەسایەتی و پیشەیی. هەرچەندە کەسێک هەن لەناو لیستەکان بەڵام لەئاستی پێویست نیەو لەسەر بنەمای ڕێکخراوە دیموکراتیەکان نیە.

من نەمزانیوە وەک نوێنەری هیچ کامێک لەڕێکخراوەکان کاندیدەکان دانرابن و بڵێین ئەو ڕێکخراوە گرنگیەکی زۆری هەیەو پشکدار کرابێ و نوێنەریان کورسیان بۆ دابین کرابێ.

من پێم وایە ئەمە گەڕانەوەیەکە بۆ دواوە دەبوایە ڕێکخراوە دیموکراتی و پیشەییەکان گرنگی زیاتری پێ بدرایە، بۆیە من بڕوام وایە ئەم ڕێکخراوانە ئەگەرئەم رۆش رۆڵیان کەم بێ و کاریگەریان لەسەر دەسەڵات نەبێ بێگومان لەداهاتوو کاریگەری بەرچاویان ئەبێ و ئەتوانن گۆڕانکاری گرنگ لەدەسەڵات و لەسەر گۆڕانکاریەکانی گۆڕەپانی سیاسی جێ پەنجەیان دیار ئەبێ.

چاودێر: پەیامتان چیە بۆ بەشداریکردنی چین و توێژەکانی کۆمەڵگا بەتایبەت جوتیاران؟

فارس سادق: سەرەڕای ئەو ڕێژە کەمە بەڵام گومانی تیا نیە پرۆسەی ئەم جارەی هەڵبژاردنی پەڕلەمان گۆڕانێکی بنچینەیی لەداهاتوی کۆمەڵگای کوردی دەکات بۆیە بەپێویستی ئەزانم کەبەگشت چین و توێژەکان وەبەتایبەتی جوتیاران بەشداری بکەن لەهەڵبژاردن چونکە دەنگ نەدان چارەنوسی گەل و دەستکەوتەکانی بەرەو رۆژگارێکی نادیار ئەبات.

بۆیە جوتیاران کەخۆیان هەوێنی ئەو دەستکەوتانەو شۆڕش بون ئەبێ پێش هەموو خەڵک بەرەو سندوقەکانی دەنگ دان بڕۆن و دەنگ بدەن. بەو لیستەی کەخۆیان ئەیانەوێ.

چاودێر: ئێوە وەک ڕێکخراوێکی پیشەیی چۆن دەڕواننە پرۆژەی هەڵبژاردنی پەرلەمان بەجیاوازی لەگەڵ پەرلەمانی رابردوو؟

دڵزار عەبدوڵڵا ئەندامی دەستەی باڵای یەکێتی جوتیارانی کوردستان: دوای هەڵبژاردنی پەرلەمانی "١٩٩٢" کوردستان بەبارودۆخێکی تایبەتی دارۆیشت کەخەڵک هەمووی چاوەڕوانی ئەوە بون. کەپەرلەمان ڕێچکەیەکی دیموکراسیانە بگرێ و هەر چوار ساڵ جارێک هەڵبژاردن بکرێت لەوادەی دیاری کراوی خۆی بەڵام بەداخەوە ئەو بارودۆخە نالەبارەی هاتە پێش گۆڕەپانی سیاسی کوردستان و دەست تێوەردانی دەوڵەتانی دراوسێ لەبەرئەوە نەتوانرا وەک پێویست پەرلەمان بەئەرکی خۆی هەڵبستێ و سارێژی برینە قوڵەکانی کۆمەڵانی خەڵکی کوردستان بکات.

بۆیە دوای دوانزە ساڵ تێپەڕبون بەسەر یەکەم هەڵبژادرنی پەرلەمان و لەدوای پرۆسەی ئازادکردنی عێراق ئەوا ئەم جارە هەلێکی زێڕین لەبەردەستایە تاکو هەڵبژاردنێکی ئازادانە لەکوردستان ئەنجام بدرێ و دەنگ و رەنگی جیا بەلیستی جیا بەشداری تیا بکەن و گشت چین و توێژەکانی کۆمەڵگا نوێنەری راستەقینەی خۆیان هەڵبژێرن من خۆزگەم ئەخواست ناوچە تازە ئازادکراوەکانی کوردستانیش بەشداربونایە لەهەڵبژاردنی پەرلەمانی کوردستان وەخەڵکەکەی ئازادانە بەویست و ئارەزووی خۆیان نوێنەری خۆیان هەڵبژاردایە نوێنەرەکان دوور لەفشارو داوای حزبەکان لەخزمەتی کۆمەڵگای کوردیدا بن یان لەخزمەتی چین و توێژەکانیان بن. بۆئەوەی بتوانن هەموو مافو خواستەکانیان بەدی بێنن.

من پێم باشە لەسەر مەسەلەی هەڵبژاردنی ئێستا کوردستان بۆئەوەی بەدنیای دەرەوەی رابگەیەنین و بسەلمێنین کەکوردستان پێویستی بەوەیە کەدیموکراسیەت تاکە چارەسەر بێت بۆ گرفتەکانی عێراق و کوردستان.

وەلەبارەی هەڵبژاردنی ناوخۆی هەرێمی کوردستانەوە پێویستە منافەسەیەکی دیموکراتیانە لەکوردستان دروست ببێ لەنێوان لیستە جیا جیاکان تا دەنگوڕەنگی جیا رای خۆیان هەبێ و کۆمەڵگای کوردی زیاتر بەرەو دیموکراسی بون بچێت.

دیارە ئێستا لیستێکی هاوبەش دروست بووە لەنێوان یەکێتی و پارتی و هەندێک حزبیتر لەبەرامبەردا لیستی ترهەیە بۆیە ئومێد دەکەم کەگشتیان لەخزمەتی پاراستنی یەک ریزی کوردستان بن. گومانی تیانیە هەڵبژادرن چەند هەنگاوێک کۆمەڵگا بەرەو پێش ئەبات وەبونی لیستی جیا جیا زیاتر گرو تین بەنوێنەرەکان ئەدات تا زیاتر خزمەت بکەن.

چاودێر: پەیامتان چیە بۆ بەشداری کردنی جوتیاران بەتایبەت لە کەهەڵبژاردنی پەرلەمانی کوردستان؟

دڵزار عەبدوڵڵا: لێرەوە داوا لەگشت جووتیاران ئەکەم کەبەوپەڕی دڵسۆزیەوەو بەپەرۆشەوە بەرەو سندوقەکانی دەنگ دان بچن تاکو نوێنەری راستەقینەی خۆیان هەڵبژێرن. چونکەئەوهەڵبژاردنەسەنگی مەحەکەبۆبونی کوردو داوا رەواکانی وەهێزو توانای کورد لەعێراقی داهاتوودا.

چاودێر: هەڵبژاردنی ئەم ساڵ چۆن دەبینن لەگەڵ رابردوو؟

محسن ئەحمەد ئەندامی دەستەی باڵای یەکێتی جوتیارانی کوردستان و نوێنەری حزبی سوسیالیستی دیمکراتی کوردستان: هەڵبژاردنی ئەم ساڵ جیاوازیەکی زۆری هەیە لەگەڵ پەرلەمانی رابردوو ئێمە پێمان باش بوو حزبەکان بەجیا لیستی جیایان هەبوایە بۆئەوەی بزانن سقڵی خۆیان چەندە وەک ساڵانی رابردوو بەتەجروبەی ٥٠ بە ٥٠ دانە ئەڕۆیشتین کە ئەگەری دووبارەبوونەوەی هەیە لەداهاتوو چونکە تەجروبەی ٥٠ بە ٥٠ کوردستانی رۆژهەڵات و رۆژئاوای دروست کرد.

وەبەڕای من حزبەکان بیانتوانیایە هاوپەیمانیەک لەنێوان خۆیان دروست بکەن، بۆئەوەی لیستی جیا جیا دروست ببێ وە منافەسەکە بەشێوەیەکی شەریفانە ئەنجام بدرێ و پرۆسەی هەڵبژاردن زیاتر سەرکەوتوئەبێ.

چاودێر: رێژەی ڕێکخراوە پیشەیەکان دیاری کراوە لەپەرلەمان ئەگەر دیاریکراوە لەئاستی پێویستە.

محسن ئەحمەد: من پێم وایە ڕێکخراوە پیشەییەکان پشکدار نەکراون لەکورسی پەرلەمان وە جوتیارانیش یەکێکن لەو ڕێکخراوانە کەنوێنەریان نیەو بۆیان دیاری نەکراوەو وەکورسی تایبەتییان نیە.

چاودێر: راتان چیە بۆ بەشداری کردنی جوتیاران و کۆمەڵانی خەڵکی کوردستان؟

محسن ئەحمەد: لێرەدا داوا لەگشت جوتیاران و گشت کەسێک ئەکەم دەنگ بدەن بۆئەوەی بتوانن ئازادی و دیموکراسی و مافەکانی گەلی کورد زیاترو زیاتر مسۆگەر بکەن■

بەشداری نەکردن لەهەڵبژاردندا بەشداری کردنە لەزیان گەیاندن بەچارەنوسی سیاسی کورد

ئا/ کوردۆ عەلی

کاتی ئەنجام دانی هەڵبژاردن نزیک بۆتەوە هەڵمەتەکانو پڕو پاگەندەش دەستی پێکرد، حکومەتی کاتی عێراق، کۆشکی سپیش هەر سوورن کە هەڵبژاردنەکە لەکاتی خۆیدا ئەنجام بدرێ، هەموو عێراقیەکان خۆیان سازداوە بۆ پرۆسەکە ئێمەی کوردیش لەوە بەدەر نین.
ئەوەی جێی سەرنجە هەندێک هاوڵاتیان بەنیازن بەشداری نەکەن لەهەڵبژاردندا ئەمەش مەترسی زۆر لەسەر ئایندەی میللەتەکەمانو دەنگی گەلی کورد لەعێراقدا.

دکتۆر/ مارف عومەر گوڵ/ ڕاگری کۆلێژی یاسای ئێواران لەزانکۆی کۆیە
یەکەمجارە لەمێژووی عێراقدا هەڵبژاردن بەم شێوازەی ئێستاو بەم کارو کەرەسەیە بکرێ، دیارە ئەم قۆناغە تازەیە ئەم هەلومەرجەی ڕەخساندوە، لەلایەکەوە تاکو ئێستا هەرچی ئەو هەڵبژاردنانەی لەعێراقدا کراوە لەسایەی ڕژێمی پێشوی (سەدام حسێن)دا تەنها زەبرو زەنگ لەخەڵکی کراوەو فرۆفێڵێکی بێ سەرو سنور بۆ سەرکەوتنی ئەوانەی ڕژێم خۆی مەبەستی بووە بەڵام ئێستا دەروازەیەکی تر کراوەتەوە بۆ سەرانسەری خەڵکی عێراق بەکوردستانەوە.
ئەوەی زۆر گرنگە بۆ ئێمەی کورد ڕێکەوتنی دوو هێزی سەرەکی کوردستان بوو کەبەلیستی هاوبەش بەشداری هەڵبژاردنەکان بکەن، ئەم ڕێکەوتنە هەموو ئەودەرگایانەی داخست کەمەترسی بۆشەڕوناکۆکی ناوخۆ دروست دەکەنو دوژمنانو ناحەزانی کورد هەمیشە لەو درزانەوە کاری خۆیان کردووە کەلەجەستەی کیانی سیاسی ئێمەدا هەبوون خۆشبەختانە ئەم یەگرتنە ئەو مەترسیانەی بەلاوەنا.
دیارە بەشداریکردنی کورد بەلیستی هاوبەش گوڕێکی تر ئەدات بە خەڵکی کوردستان بۆ بەشداری کردن لەدەنگدان، وەپێم وایە ئەرکێکی نەتەوەیییە پێویستە هەموو کوردێک بەشداری بکات لەدەنگداندا وە بەشداری نەکردنیش لەهەڵبژاردندا بەشداری کردنە لەزیان گەیاندن بەچارەنووسی سیاسی کورد.

مامۆستا مەلا حەسەن/ پێشنوێژو وتارخوێنی/ مزگەوتی شەهید عەبدولکەریم
بێگومان هەموو بیروبۆچونەکان لەکۆنەوە تا ئەمڕۆ ئارەزوومەند بوون بۆ یەکسانیو هەماهەنگی کردن لەپێش خستنی ژیانو بەختەوەریدا، ئێمەش وەک نەتەوەیەکی دیار هەردەم ئارەزوومەندی ئەوەبووین کەخۆمان حوکمی خۆمان بکەین، وە ئەو حوکمانە کەئێمە لەژێر دەستیان هەتا ئەمڕۆ هیچیان ڕاپرسیەکیان بەئێمە نەکردووە، وە لەم بوارەشدا ئیسلام ڕەئی خۆی هەیە وەک خوای گەورە دەفەرموێ: (الامر شوری بینهم) واتە هەڵبژاردن خۆیان لەبەینی خۆیاندا، وە جیاکردنەوەی ئینسانی شایستەو کاربەجێ لەناو کۆمەڵدا بۆ حوکم ڕانی کردنی گەلو نیشتمان ئێمەی کورد تا ئێستا ڕۆژی وامان بۆ هەڵنەکەوتووە چونکە ئەم دەنگدانە هەموو قەڵەم بەدەستە شۆڤێنیەکانی عەرەب بەدرۆ دەخاتەوە کەنەتەوەی کوردیان سەرژمێری کردووە

مامۆستا مەلا حەسەن: بێگومان هەموو بیروبۆچونەکان لەکۆنەوە تا ئەمڕۆ ئارەزوومەند بوون بۆ یەکسانیو هەماهەنگی کردن لەپێش خستنی ژیانو بەختەوەریدا، ئێمەش وەک نەتەوەیەکی دیار هەردەم ئارەزوومەندی ئەوەبووین کەخۆمان حوکمی خۆمان بکەین

وەک ئینتمایەکی نیشتمانی دواتر داوای هاوکاری و هەنگاوی جدی بکەم لەگەلی خۆمان لەمەڕ بەشداری کردن، پێشتریش پێخۆشبوونو بەهی خۆزانین، وە ئامادەیی بەهەموو هەستو نەستو سۆزێکەوە..
بەبەنگەوە هاتنی هەڵبژاردن خاڵی دەستپێکی ژیانێکی پراکتیکی ترە لەگەڵ فەرمانڕەوایەک، ئەمجارە کە کورد تیایدا وەک (سەر) هەمە ئاهەنگن، بەهاندانو بەچونە پێشەوە بەرەو پیری دەنگدان چونکە ئەرکێکە لەسەرشانی هەموو مرۆڤێکی دڵسۆزە بۆ خاکەکەی بەتایبەتی ئێمەی کورد لەم زروفەدا چەندە دەنگمان زۆر بێت کێشەی سیاسی ئێمە لەئایندەدا ئەوەندە بۆ پێشەوە دەچێت، وە هیوادارم لەهەموو کوردێکی لەهەر شوێنێکی ئەم کوردستانە هەن بەرەو پیری دەنگدان بچن بەپەرۆشەوە، هەر دەنگدانێکیش چاکەیە بەرامبەر گەلو نیشتمان، بەبڕوای من هەر تاکێکی کوردی بەشداری نەکات لەپرۆسەکەدا خیانەتە لەگەلو خاک بەفیرۆدانی خوێنی شەهیدانە.

ئەندازیار/ ڕەوشەن سدیق
بەژمارەیەکی کەم، وە هەتا ژمارەی کورسیەکانمان زیاد بێت ئەوا ڕێژەی ئابوریشمان لەعێراقدا زیاد دەبێت، کەوا بوو واجبێکی شەرعیە لەسەرشانی هەموو کوردێکی دڵسۆزو خاوەن هەڵوێست کە بەشداری هەڵبژاردن بکەن، وە دەنگدان خۆی ئیقرارە بەحەقو کەتم نەکردنی شەهادەتە چونکە ئەگەر کەسێک دوا بکەوێ لەدەنگدان وەکو ئەوە وایە کەتمی شەهادەت بکات وەگوناهێکی زۆر گەورەشە.

مامۆستا دانا ئەحمەد مستەفا/ لەزانکۆی سلێمانی
پێم باشە لەسەرەتاوە پێش ئەوەی هیچ خاڵێک بخەمە سەر پیتو وشەکان ئەوە بڵێم جێی خۆیەتی (بەهەموو کەموکورتیەکانەوە) پیرۆزبایی لەگەلانی عێراق بکەم لێرەوە دەکرێ بڵێین کەهەر بەشداری نەکردنێک بەرپرسیارییەک دەبێت لەئایندەی عێراقو کەمتەرخەمیەکە بەرامبەر نەوەکانی داهاتوو.

مامۆستا جەلال مەعروف محەمەد/ یاریدەدەری ڕاگری پەیمانگای تەکنیکی سلێمانی
ئێمە وەکو میللەتی کورد لەعێراقدا دەژینو خۆشمان واسەپاندوە کەدووەم نەتەوەین کەواتە واجبی سەرشانی هەر تاکێکی کوردە کەبەرەو پیری ئەم پرۆسەیە بەتموحێکی سیاسیەوە بچین کە ئێمە ئیسپاتی کەین لەعێراقدا بونو قورسایمان هەیە وەهەتا ڕێژەی بەشداربوو زۆر بێت ئەوا ئێمە لەئەنجومەنی نیشتمانی عێراقی داهاتوودا کاریگەری زۆرمان دەبێت لەبڕیاری سیاسی عێراقدا.
پێم باشە تەشجیعی هەموو خوێندکارو هاوڵاتیەکی دڵسۆزی کورد بکەم کە بەپەرۆشەوە بەرەو ڕووی ئەم پرۆسەیەوە بچین وەمن لەخێزانەکەی خۆمەوە دەست پێ دەکەم تا ئامانجەکان خەونی گەلی کورد بەدی بێت، چونکە ئەم مەسەلەیە مەسەلەیەکی سیاسیە بۆ دیاری کردنی قەوارەی خەڵکی کوردستان لەعێراقدا.

شێخ سەلاح هەشەزینی
من وەکو فەردێک کە لەکوردستاندا دەژیم بەپێویستی دەزانم لەخۆمو خێزانەکەمەوە دەستی پێ بکەم ئێمەی کورد میللەتێک بووین چەوساوەو ژێر دەستە میللەتێکین خوێنی زۆرمان ڕشتوە، هەزارەها گوندمان وێران کراوە هەزارەها منداڵمان بێ دایکو باوک کرا تا گەیشتینە ئەم ڕۆژە.
هەموو ئەمانەی سەرەوە پێناسەی میللەتی کوردن، بۆیە بۆئەوەی بەرهەمی ئەمانە بەدەست بهێنین لەعێراقی ئایندەدا ئەویش بەشداری کردنی هەموو هاوڵاتیەکی کورد دەبێت لەهەڵبژاردندا، بۆیە لێرەوە داوا لەهەموو هاوڵاتیەکی کورد دەکەم بەپەرۆسەوە بەرەو سندوقەکانی دەنگدان بچنو بەشداری نەکردنیش خیانەتە لەنیشتمان.

ئاوات عەبدولخالق - ڕۆژنامەنووس
بەبۆچونی من هەڵبژاردن لەهەر وڵاتێکدا لەکاتو ساتی خۆیدا ئەنجام بدرێت ئەوا بنەمای دیموکراسی لەو وڵاتەدا زیاتر گەشە دەکات، لەبەرئەوەی دەکرێ ئێمەش لەم ڕوانگەیەوە ڕوو لەسندوقەکانی دەنگدان بکەین، چونکە ئەم پرۆسەیە بۆ وڵاتێکی وەکو عێراق جگە لەهەرێمی کوردستان ئەزموونێکی دانسقەیە لەماوەی (٣٥) ساڵی ڕابردوودا ئەمە بۆ یەکەمین جار پرۆسەیەکی دیموکراسی بەڕێوەبچێت، ئێمە وەکو کورد دەبێ بەڕۆحێکی نەتەوەییانەوە بەشداری لەهەڵبژاردنی پەرلەمانی عێراقدا بکەین، بەشداری نەکردنیش سەدان هەنگاو بەرەو دواوەمان دەبات.■

دکتۆ مارف عومەر گوڵ: ئەوەی زۆر گرنگە بۆ ئێمەی کورد ڕێکەوتنی دوو هێزی سەرەکی کوردستان بوو کەبەلیستی هاوبەش بەشداری هەڵبژاردنەکان بکەن، ئەم ڕێکەوتنە هەموو ئەو دەرگایانەی داخست کەمەترسی بۆ شەڕو ناکۆکی ناوخۆ دروست دەکەنو دوژمنانو ناحەزانی کورد هەمیشە لەو درزانەوە کاری خۆیان کردووە کەلەجەستەی کیانی سیاسی ئێمەدا هەبوون خۆشبەختانە ئەم یەگرتنە ئەو مەترسیانەی بەلاوەنا

دابەشکردنی نەوت لەناوچە دوورەکانەوە دەستی پێکرد

دیدار:
دڵسۆز کەریم - ئارەزوو محەمەد

وەک نەریتێکی ساڵانەی وەزارەتی پەروەردەی حکومەتی هەرێمی کوردستان کەهەڵدەستێ بەدابەشکردنی (نەوت) بەسەر سەرجەم خوێندنگاو باخچەی ساوایانەکاندا لەناو شاری سلێمانیو دەرەوەی شارو قەزاو ناحیەکان ئەمساڵیش هەر هەمان وەزارەت ئەو بڕە سووتەمەنیەی دابەش کردووەو بۆ زیاتر ئاشنا بوون بەجۆرو بیری دابەشکردنی و زانینی زانیاری زیاتر لەوبارەیەوە بەباشمان زانی کەدیدارێک لەگەڵ سەرپەرشتیاری ئەوکارە "عومەر حەمەکەریم"دا بکەین.

چاودێر: سەرەتا پرسیمان ئەو بڕە سووتەمەنییەی کەدابەشی دەکەن لەکوێوە دێتە ناو شاری سلێمانییەوەو، ئەو بڕەی کە بۆ هەر خوێندنگایەک دانراوە چەندە؟

عومەر حەمە کەریم: ئەو نەوتەی کەئێستا بەسەر خوێندنگاکاندا دابەشی دەکەین لەڕێگەی کەرکوک و تورکیاوە بۆمان دێت، هەروەها بڕی ئەونەوتەشی کە بۆ هەر خوێندنگایەک دانراوە (٢٠٠٠) لیترە کە دەکاتە (١٠) بەرمیل، بەڵام ئێمە زۆر کات وا ڕێکەوتووە کەخوێندنگامان هەبووە بەرمیلی زیاتری هەبووە ئێمە بۆمان پڕکردوون، واتە ئەو بڕەی کەدیاری کراوە پێی نابەسترێینەوە چونکە هەندێ خوێندنگا هەیە دوو دەوامیو سێ دەوامیو هەندێکیشیان دەوامی نەهێشتنی نەخوێندەواریشی تێدایە.

چاودێر: جۆری دابەش کردنەکە بەو واتایەی کەئایا خۆتان بەرمیلیان بۆ دابین دەکەن یان پێویستە خوێندنگاکە خۆی ئامادەی بکات؟

عومەر حەمە کەریم: نەخێر بەرمیلیان بۆ دابین ناکەین، بەڵکو خوێندنگاکە خۆی دابینی دەکات، بەڵام ئێمە تەنکەرمان هەیەو بۆیان دەنێرینە بەردەم خوێندنگاکانو لەوێ بۆیان پڕ دەکات.

چاودێر: هەندێ جار لەوانەیە ئەوکاتەی کەئێوە دەچن بۆ خوێندنگایەک ئەوان بەرمیلیان ئامادە نەبووە، ئێوە ئامادەن جارێکیتر بچنەوە بۆیان پڕ بکەنەوە؟

عومەر حەمە کەریم: وەکو وتم پێویستە ئەو خوێندنگایانە پێشتر بەرمیلیان ئامادە بێت، چونکە ئاگادارکراونەتەوە، ئەگەر هاتوو حاڵەتێکی واش ڕوویدا ئەوکاتە ئێمە ئامادەین هەرچی کاتێک ئەوان بەرمیلیان ئامادەبوو ئێمە بۆیان پڕ بکەین.

چاودێر: ئایا ئەم دابەشکردنە لەشوێنە دوورەکانەوە بۆ نزیکەکان بووە یاخود بەپێی بەرنامەی تایبەت بووە؟

عومەر حەمە کەریم: بەڵێ سەرەتا لەشوێنە دوورەکانی وەکو "تاسلۆجەو ڕاپەڕینو بەکرەجۆو.. هتد" دەستمان پێ کردووە، پاشان خوێندنگاکانی ناو شاری گرتۆتەوە.

چاودێر: هەندێ خوێندنگا لەشوێنی زۆر سارددان وەکو دەباشانو هەوارە بەرزە ئێوە حصەی ئەوانیشتان وەکو شوێنەکانیتر داوە؟

عومەر حەمە کەریم: وەکو پێشتر ئاماژەم پێکرد هەر خوێندنگایەک بەرمیلی زیادەی هەبووبێ بۆمان پڕکردووەو لەگەڵ هیچ خوێندنگایەکیش دا چەندو چونمان نەکردووە، بەتایبەتی لەگەڵ باخچەی ساوایانەکاندا چونکە ئێمەش دەزانین کەئەوان منداڵنو منداڵیش لەهەموو کەس زیاتر نەخۆش دەکەونو بەرگەی سەرما ناگرن هەروەها حەزو ئەکەم خۆشتان سەردانی ئەو خوێندنگاو باخچانە بکەن تاکو بزانن ئەگەر لەبەشەکەی خۆیان زیاترمان نەدابووبێ کەمتر نییە.

چاودێر: ئەو باخچانەی کەتایبەتن وسەر بەوەزارەتی پەروەردە نین ئێوە ئەو بڕە نەوتە بۆ ئەوانیش دابین دەکەن؟

عومەر حەمە کەریم: سەرەتا ئەو بڕە نەوتە ئەو باخچانەی نەدەگرتەوە کەتایبەت بوون، بەڵام ئێمە خۆمان داوامان لەوەزارەت کرد کەبا ئەو باخچانەشی تێدا بێ وەکو هەموو باخچەکانیتر.

چاودێر: نرخی ئەو بەرمیلە نەوتانە چەندە بۆ هەر خوێندنگایەک؟

عومەر حەمە کەریم: نرخی هەر بەرمیلێ (٢٠٠٠) دینارەو لەڕێگەی ئیدارەوە دراوە بەخاوەن تەنکەرەکانو، پاشان ئیدارەی خوێندنگاکان ئەو بڕە پارەیە لەوەزارەت وەردەگرنەوە.

چاودێر: ئەو گیروگرفتانەی کەهاتۆتە ڕێتان لەکاتی دابەشکردن دا؟

عومەر حەمە کەریم: گرفتی سەرەکیمان لەسەرەتادا ئەوەبوو کەتەنها تەنکەرێکمان هەبوو فریای هەموو خوێندنگاکان نەدەکەوت، بەڵام ئێستا دوو تەنکەرمان هەیەو لەخوا بەزیادبێ ئەوکێشەیەشمان نەماوە.

چاودێر: پاش دابەشکردنی ئەو بڕە نەوتە ئێوە هیچ بەداداچونێکتان هەیە بۆئەوەی بزانن کەتاچەند خوێندنگاکان زۆپا بۆ خوێندکارەکان دادەگیر- سێنن؟

عومەر حەمە کەریم: ئەو بەدواداچوونە کاری ئێمە نییە بەڵکو لەلایەن وەزارەتی پەروەردەوە دەکرێ کە کەسێک دانێنو هەندێ جار لەناکاودا خۆیان دەکەن بەخوێندنگاکاندا بۆئەوەی بزانن تاچەند ئەو سوتەمەنییە بەکاردەهێنینو زۆپا بۆ خوێندکارەکان دادەگیرسێنن.■

گرنگی هەڵبژاردن لەدیدی هاوڵاتیانەوە

ئا/ ژینۆ عەبدوڵڵا

هاوکات لەگەڵ نزیکبونەوەی وادەی هەڵبژاردنی چاوەڕوان کراو لەعێراق لەڕۆژی ٣٠ کانونی دووەمی ساڵی داهاتوو بۆ هەڵبژاردنی ئەندامانی پەرلەمانی کوردستان (١١١) کورسیو دیاریکردنی ئەنجومەنی پارێزگاکان کە لەهەموو شارەکان (٤١) کورسیەو تەنها شاری بەغدای پایتەخت (٥١) ئەندامە، بۆ زانینی ڕاو بیروبۆچوونی شەقامی کوردی و شاری سلێمانی بۆ خۆ ئامادەکردنیان بۆ بەشداربوون لەو هەڵبژاردنەدا بیروڕای هاوڵاتیانمان وەرگرت، کەهەر هەموو ئەو بۆچوونانەی (چاودێر) وەریگرتبوو هاوڕا بوون لەسەر پێویستی بەشداربوون لەهەڵبژاردنە چاوەڕوان کراوەکە بۆئەوەی گەلی کورد بتوانێ لەدەسەڵاتی ناوەندا دەنگی خۆی هەبێو مافە زەوتکراوەکانی گەلەکەمان وەرگرینەوە.

مەسەلەی چارەنووسی کەرکوکو ناوچە تازە ئازادکراوەکانی ترو گەڕانەوەیان بۆ هەرێمی کوردستان یەکێکیتر بوو لەو خاڵانەی کەبەهاندەری هاوڵاتیان دادەنرا بۆ بەشداربوون لەهەڵبژاردنداو تەنانەت هەندێکیان بەشدار نەبوونیان لەو پرۆسە چارەنوسسازەدا "بەخیانەتی نیشتمانی" وەسف کرد.

ئەندازیار سەربەست عوسمان بەڕێوەبەری ئاوی سلێمانی پێویستی بەشداربوونی لەهەڵبژاردنە چاوەڕوان کراوەکەدا بەگرنگ داناو هێمای بۆئەوە کرد، گەلی کورد چەندین ساڵە دەناڵێنێت بەدەست حوکمی تاکە کەسیو حیزبی نەتەوەیی عەرەبیەوەو ئێستا هەلێکی باش لەبەردەم کۆمەڵانی خەڵکدایە بۆئەوەی خۆمان چارەنووسی خۆمان دیارییکەین، هەربۆیە کورد پێویستی زۆری بەدەنگی خۆیەتی لەپەرلەمانی داهاتووی عێراقداو، لەسەر هەموو کوردێ پێویستە ئەو ئەرکە نیشتیمانیەی جێبەجی بکات.

ئەندازیار سەربەست ئەو کەسانەی هەوڵ دەدەن خەڵک بەشدار نەبێو خۆشیان تەمەڵی دەکەن لەبەشداربوون لەو پرۆسەیە بەشگیرکردنی حیزبە شۆڤێنیە عەرەبیەکان تاوانباریان دەکاتو ئاماژە بەوە دەدات ستراتیژی ئاسایشی نەتەوەیی میللەتەکەمان، وا دەخوازێ بۆئەوەی قورسایی خۆمان هەبێ لەپەرلەمانو دەسەڵاتی ناوەندا پێویستەو تەئکیدی دەکەمەوە کەهەموو تاکێکی کورد بەشداری پرۆسەکە بکاتو من بەش بەحاڵی خۆم گەشبینم لەداهاتووی هەڵبژاردنو دەسکەوتی گەلەکەمان.

پێویستی چڕکردنەوەی بانگەشەو هەڵمەتەکانی هەڵبژاردن بۆ هاندانی هاووڵاتیان لەبەشداربوونیان لەپرۆسەی هەڵبژاردندا لەلایەن کەناڵەکانی ڕاگەیاندنەوە، بەیەکێکیتر لەو خاڵە سەرەکیانە دادەنرێ کەهانی خەڵکی دەدات بۆ بەشداربوونو زانینی گرنگی ئەنجامی هەڵبژاردنەکە دانا ڕەشید ئەحمەد هاوڕایە لەسەر ئەوەی کەپێویستە میدیای کوردی ڕۆڵی خۆی ببینێ لەبانگەشەو هەڵمەتی هەڵبژاردنو ڕونکردنەوەی لایەنە شاراوەکانی پرۆسەکەو بڵاوکردنەوەی ناوی پاڵێوراوانی هەڵبژاردنەکەو دانانی بەرنامەیەکی گونجاو بۆ ئەو مەبەستە.

دانا ڕەشید دەڵێ: "ڕۆژانە ناوچەکانی باشوری عێراق پارتو هێزە سیاسیەکانی شیعە هەموو کاتەکانی خۆیان چڕکردۆتەوە بۆ ڕوونکردنەوەو خستنەڕووی گرنگی دەنگ دانی هەر تاکێکی کۆمەڵگا بەڵام میدیای کوردیو پارتە سیاسیەکان تائێستا هیچیان نەکردوە تا شەقامی کوردی هەژاندبێ"

دانا ڕەشیدی پێیوایە ئەرکی کەناڵەکانی ڕاگەیاندن قورسایی هەڵبژاردنو، بوونی نوێنەری کورد لەدەسەڵاتی ناوەندا ڕونبکەنەوە چونکە وەک ئاشکرایە تارێژەی بەشداربووان زیاتر بێ ئەوا نوێنەری کورد ئەوەندە زیاتر دەبێ لەپەرلەمانی داهاتووی عێراقی فیدراڵدا.

چەسپاندنی فیدراڵی بۆ هەرێمی کوردستانو گەڕانەوەی کەرکوک و ناوچە تازە ئازادکراوەکان بۆ باوەشی نیشتمان، یەکێکی ترە لەو ڕایانەی (چاودێر) وەریگرتووەو بەهۆکارێکیتری دانراوە بۆ هاندانی خەڵک بەشێوەیەکی بەرچاو لەهەڵبژاردنە چاوەڕوان کراوەکەدا..

مامۆستا سارا کەمال هاوڕایە لەسەر ئەوەی کەپێویستە تەنها مەسەلەی کوردایەتیو، سەرکەوتنی ئامانجەکانی بزوتنەوەی ڕزگاریخوازی گەلەکەمان بۆ هێنانەدی وڵاتێکی فیدراڵو دیموکراتو گەڕانەوەی کەرکوک و ناوچەکانیتر بۆ سەر نەخشەی هەرێمی کوردستان هاندەرمان بێت بۆ بەشداربوون لەو پرۆسەیەداو بیرو ڕای ئەو مامۆستایە گەر بێتو تاکی کورد بەشداری ئەو پرۆسەیە نەکات ئەوا "خیانەتی نیشتمانی"کردووە.

بەرپەرچدانەوەی ئەو دەنگانەی داوای بەشدار نەبوون لەهەڵبژاردنەکان دەکەن، بەشێوازێکی مۆدێرنو لەسەر مێزی گفتوگۆو دیالۆگ، یەکێکیترە لەو بۆچونانەی هەفتەنامەکەمان وەریگرتووەو ناز جەمال کچە خوێندکاری زانکۆ دەڵێ "دەبێت بەردەوام سەرکردایەتی سیاسی کوردو پاڵێوراوانی لیستی کورد ڕۆژانە باس لەمەبەستو ئامانجو گرنگی هەڵبژاردن بکەن".

ناز جەمال ڕۆشنایی دەخاتە سەر ئەوەی بەدرێژایی مێژوو عەرب دەمانچەوسێنێتەوەو غەدری لێکردوین هەربۆیە بۆئەوەی، جارێکیتر مێژوو دوبارە نەبێتەوەو زوڵممان لێنەکرێ پێویستە لەسەر هەموو لایەک، بێ گوێدانە ئینتمای حیزبی بەشداری پرۆسەکە بکات.

بەهەرحاڵ ڕاو بۆچوونەکان هەرچۆنێ بێ، هەمووان لەسەر ئەوە کۆکن بۆ هاندانی زیاترو بەشداری کارای هاوڵاتیان لەهەڵبژاردندا پێویستە کاری باشتر بکرێت تاڕووی گەشی دیموکراسی لەهەڵبژاردنەکەدا دەربکەوێت.■

کرماشان لەڕووی نەتەوەیی و ئەدەبیەوە

گفتوگۆیەک لەگەڵ نوسەر "فەرەیدون قەمبەروەریسی"

سازدانی: وریا ئەحمەد

-بەشی دووەم و کۆتایی-

وریا ئەحمەد: ئەگەر بتوانیت تیشکێک لەسەر ئەو عەشرەتانەی وەکو (لەک و کەلهوڕو لوڕ) دابنێیت بەمەبەستی ڕوونکردنەوەی کێشەیەک ئەگەر هەبێت لەڕووی زمانو لێکنەگەیشتنو کوردبونەوە یان بەپێچەوانەوە پەیوەندی هەستی نەتەوەییو چالاکی ئەدەبیو هەماهەنگی لەو دەڤەرەدا.

فەرەیدون قەمبەروەیسی: ئەو عەشیرەتانەی کە لەناوچەی کوردستانی خواروو دەژین بریتین لە:

١-کەلهوڕ، شوێنی دانیشتن: مایی دەشت، ئیسلام ئاباد، گوداوەر، گێلانی غەرب، ئەیوانی غەرب، سەرپێڵی زەهاو، قەسری شیرین، سەومار، نەفت شار، کرماشان.
مەزهەب: شیعە (زۆرینە)، یارسانی (کەمینە)ی کەلهوڕ کەپێیان دەڵێن مینشی.

٢-لەک، شوێنی دانیشتن: سەحنە، هەرسین، دورود خەرامان، نەوئاباد، کوهرەشت، دەرەشەهر، نەهاوەند، کرماشان.
مەزهەب: شیعە (زۆرینە)، یەک هەزارێکیش کاکەیی (یارسان).

٣-زەنگەنە: هەرەسەم، دیزگەران، مایی دەشت، دەروبەری کرماشان و خودی شاری کرماشان.
مەزهەب: شیعە.

٤-خزڵ: سیروان، سەراوڵە (شیعە)

٥-ئەرکەوەندی: چولەرو شاری ئیلام (شیعە).

٦-مەلەکشاهی: مەلەکشاهی و ئیلام (شیعە).

٧-لوڕ: پارێزگای لوڕستان، بەشێک لەپارێزگای خوزستان، یاسوج، چوارلنگەی بەختیاری (شیعە).

٨-هەورامی: پاوە، نەوسو، نۆدشە، کرماشان، (سوننە).

٩-جاف: ڕەوانسەر، جوانڕۆ، بایەنگان، ڕێژاو، مایی دەشت، سلاسی باوەجانی، زەهاو، سەرپێڵی زەهاو، قەسری شیرین، کرنە، گاوارە، (سوننە).

١٠-گۆران: گاوارە، سەرپێڵی زەهاو، کرماشان، قەسری شیرین، کرند، بێوەنەش، ئیسلام ئاباد،
مەزهەب: ئەهلی حەق (یارسانی).

١١-سنجاوی: کۆزەران، مایەشت، سەرپێڵی زەهاو، قەسری شیرین، کرماشان، ئیسلام ئاباد، زۆرینەی مەزهەب ئەهلی حەق (یارسانی). (شیعەو سوننە زۆر کەم).

١٢-قەڵخانی: گاوارە، کۆزەران، ئیسلام ئاوا، کرماشان، مەزهەب یارسانی ئەهلی حەق.

(خزلی، ئەرکەوەندی، لەک، کەلهور) بەتەواوەتی لێک تێدەگەن بەبێ گرفت، (زەنگەنە قەڵخانی، گۆران، سنجاوی، لەک، کەلهوڕ، زەنگەنە، جاف)، جاف لەگەڵ ئەم عەشرەتانە بەجافی ئەدوێو ئەوانیش هەر بەشێوە زاری خۆیان وەڵامی دەدەنەوە بەباشی لەیەکتر تێدەگەن.

هەورامی تەنانەت جافیش زۆر کەم لێی تێدەگات، بەڵام بەهۆی ڕەسمی بوونی لەهجەی سۆرانی کەجافیش بن لەهجەی سۆرانییە بۆ پێوەندی گرتن لەگەڵ باقی هۆزەکانی کورد هەر جافی قسە دەکەن.

لەهجەی لوڕ وشەو ڕستەی هاوبەشی لەگەڵ لەکیو کەلهوڕو زەنگەنە زۆرە، بەڵام نەختێ فارسییەکەی زۆرترە، هەستی ئازایو گۆرانیو سرودو هەڵپەڕکێیان هەروەک کوردە، شینو شیوەنو شادییان هیچ جیاوازییەکیان لەگەڵ کورددا نییە. ئەدەبیاتی هەموو ئەو خێڵانە کەزۆرینەی شیعرە هەر کوردییە بەڵام بەشێوە زاری خۆیان چیرۆکیشیان هەیە، کەبەکوردییەوە پێی دەڵێن ڕاز وەک (هەیژن بقرەدگن) مەلەک جەمشیر.

لەکو زەنگەنەو کەڵهوڕ هەستی نەتەوایەتیان هەیە، بەڵام هەر ئەو جۆرە لەپێشدا وتم، چونکە سەرکردەی عەشیرەتەکان لەڕابردووئەوکارەیان نەکردووە ئێستا ئەوانیش تەنیا دەڵێن کوردین، بەڵام لەگەڵ منداڵەکانیان فارسی قسە دەکەن، زۆر کەسیش هەیە فارسی قسە دەکات بەڵام دەڵێن ئێمە کوردین، بۆ نمونە بەڕێز **عەلی ئەشرەفی دەروێشیان قاموسێکی هەیە لەسەری نەینوسیوە (فەرهەنگی کوردی - فارسی) نووسیویە (فەرهەنگی کرمانشاهی - فارسی) هەمیشە ڕێگای دەرچونێک لەدەست مەسەلەی کورد دەدۆزنەوە کەئەگەرێک بوو ڕزگارییەک ببێ.** بەڵام چینی لاوی ڕۆشنبیری کرماشان مەسەلەکە تاڕادەیەک ڕووندەکاتەوە بۆ نمونە ئێمە چەند ساڵ لەمەوبەر مانیفیسێتی شیعری کوردی جنوبمان دامەزراند کاک کەریم کەریم پور فەرهەنگی کوردی کرماشانی - فارسی نووسیوە یان برادەرێکمان هەیە فەرهەنگێکی داناوە تایبەتی کوردستانی خوارووە و زۆرینەی وشەکانی لەگەڵ سۆرانییەکە بەراورد کردووە (عەباسی جەلیلیان).

وریا ئەحمەد: زۆر لەنوسەرە کوردەکان کە بەزمانی بێگانە دەنوسن مۆرکی کوردبوونو ئاماژەیەکی سیاسی کوردانەیان تیا دەبینرێت لەم ڕووەوە ئێوە عەلی ئەشرەف دەروێشیان چۆن دەبینن؟.

فەرەیدون قەمبەروەیسی: بەهۆی زاڵ بوونی زمانی پایتەخت بەسەر باقی ناوچەکاندا ڕەنگە زۆر کەس پێیان خۆش بێت کوردی بنوسن، گۆرانی کوردیو شیعری کوردی بێژن، بەڵام نازانن چۆن ئەم کارە بکەن، ئەوەیە کەچون ئامرازی ئیشەکەیان بەزمانی ناکوردی ڕاحەت تر دەست دەکەوێت، پەنا دەبەنە زمانی ناکوردی، بۆ نمونە کەسێکی بەڕێز وەک عەلی ئەشرەفی دەروێشیان لەبارودۆخی کرماشان کەلەبارودۆخێکی نەخوێندەوارییدا ژیاوە، مەبەستم ئەوەیە لەو سەردەمەدا کوردی کرماشان هەرگیز ئاگای لەوە نەبووە کەزمانی کوردی ڕێزمانێکی تایبەت بەخۆی هەیە یان گۆڤارێکی چاو پێنەکەوتووە تا بزانێت پەخشانی کوردیش هەیەو ئەو دەتوانێت بەوشێوەیە بنوسێت، ئەوەیە کەهەستی خۆی بەزمانێکیتر دەربڕیوە، بەڵام بەناوەڕۆکی کوردییەوە کارەکانی بەرێز عەلی ئەشرەف دەروێشیان زۆربەیان کوردین بەڵام بەزمانی فارسین. بەڕێز دەروێشیان کەسایەتیەکی بەتوانایە لەچیرۆک دا لەئێران و بۆ ئێمەش جێگای ڕێزە هەرچی نووسراوە بۆ کۆمەڵگای ئێمە بوگە وەخزمەتی بەچینی چەوساوە کردووە، فەرهەنگێکیشی نووسیوە فەرهەنگی کوردی - کرماشانی فارسی جیا لەعەلی ئەشرەف دەروێشیان ئێمە دکتۆر (ڕەشید

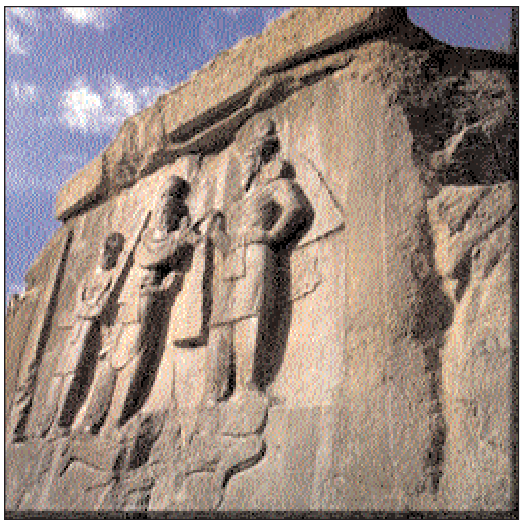

یاسەمی، نووسەری کوردو پەیوەستەگی نەژادی) بوگە. کەبەزمانی فارسی شعری وتووەو ئەو کتێوەیش کەرەنگەلەوسەردەمە شتێکی هەرباش بوگە نوسیوە، هەروەها لەگۆرانیدا (شەهرامی نازری) کەدەبینینو لەدوای چەند ساڵ کاری ناکوردی ڕووی کردۆتەوە زمانی کوردیوگۆرانی کوردی.

وریا ئەحمەد: لەڕووی ڕێژەی دانیشتوانەوە کە کوردو فارسو ڕەنگە نەتەوەو ئاینی تریشی تێدا بێت چۆن دەبینن؟.

فەرەیدون قەمبەروەیسی: کرماشان شارێکە کە کوردی شیعە، کوردی سوننە، کوردی ئەهلی حەق (یارسان) لەهجەی لەکی، کەلهوڕی، جافی، هەورامی، تێدا دەژی. زمانێکی فارسیشی هەیە کەزۆر لەکوردی نزیکەو، زۆربەی کوردییە بەشێوازی فارسی، مزگەوتی شیعە، مزگەوتی سوننە، جەمخانەی ئەهلی حەقو کلیسای هەیە، خەڵک هەمووی بەیەکەوە دەژی بەبێ هیچ گرفتێکی بەرچاو، ماڵە فارسەکانیش لەکاتی شاییو زەماوەند گۆرانی بێژانی کورد بانگ دەکەن تا کۆڕەکەیان بڕازێننەوە، نەک تەنیا کرماشان لوڕستانیش لەگۆرانی کوردی بەهرە وەردەگرێت، تا ئێستا ڕەقەمێک کەنیشاندەری فلان مەزهەب یان هۆز بێت دەرنەکەوتووە، بەڵام بەبێ لەبەرچاوگرتنی تیرەو هۆزو مەزهەب دەتوانم بڵێم شارێکی ٪٩٠ تاکو ٪٩٥ی کوردەو کەس ناتوانێت بڵێت کرماشان کورد نییەو مەگەر بەزۆر.

وریا ئەحمەد: تکایە ئەو شارە لەڕووی شوێنەواری مێژووییەوە چ گرنگییەکی هەیەو چەندە نوسەرانی کورد لەو بوارەدا بەنوسین کاریان لەسەر کردووە؟.

فەرەیدون قەمبەروەیسی: ناوچەی کرماشان مێژوویەکی دێرینی هەیە، بۆ نموونە وجودی تاق وەسان، نوسراوەکانی بێستون، کەلی داود، ئاسەواری ساسانیەکان لەڕێژاو زەردە، چوار قاپی لەقەسری شیرین، تاقی گەڕا لەیاتاقو زۆر شوێنەواری مێژووییتر.

هەندێ لەنوسەران لەسەر کرماشان نووسیویانە، بەڵام دەتوانم بڵێم ئەوناوچەیە نەخوردو دەست لێنەدراوەو، زۆر شت ماوە کەنەنوسراوە.

وریا ئەحمەد: لەشارەکانی مەریوان سنەو مهاباد ئەنجومەن گەلێکی ئەدەبی هەن کەئەمانە هەوڵی جوانن بۆ کۆکردنەوەی توانا هونەرییە کوردییەکان ئایا لەدەڤەری کرماشانیش دا تائەو ڕادەیە خەمی ئەدەبی هەیە؟

فەرەیدون قەمبەروەیسی: بارودۆخی مەریوانو سنەو مەهابادو بۆکان.. لەگەڵ کرماشاندا جیاوازە ئەوان زۆر مەسئەلەیان بۆ چارەسەر کراوەو ڕێگاکە هامارترە بۆیان.

لەکرماشان زۆر کەس هەن کەخەمی ئەدەبیان هەیە -پێیان خۆشە هەلێک بڕەخسێ ئەوانیش بێن بۆ کوردستانی عێراق - کوردستانی تورکیا- بارودۆخی ناوچەکە ببینن. وەزعی ئەدەبیاتو چالاکییەکانیان لەبواری چاپەمەنیو ڕۆژنامەوانی ببینن.

بەڵام بەداخەوە تائێستا ئەو دەرفەتە پێش نەهاتووەو خەڵک بەتامەزرۆیی ماونەتەوە بۆ نموونە ئێمە دۆستێکمان هەیە - زۆر وشەی کوردی ناوچەی کرماشانی کۆکردووەتەوە چەن کەسێک قەولیان پێدا کە چاپی بکەن بەڵام لەدوای دوو ساڵ هیچیان بۆ نەکردو خۆیشی نازانێ چۆن بەئێوە پەیوەندی بگرێ، یان سەردانی لای ئێوە بکا بەڵکو بتوانێ ئەو فەرهەنگە کەچەن ساڵ بۆ کۆکردنەوەی لەهەموو خۆشێکی خۆی چاوی پۆشیوەو خۆی پێوە ماندوکردووە چاپی بکا.

کرماشان شارێکە هۆنەرمەندی زۆر بەتایبەت لەبواری مۆسیقاوە بەڵام سەرگەردانن■

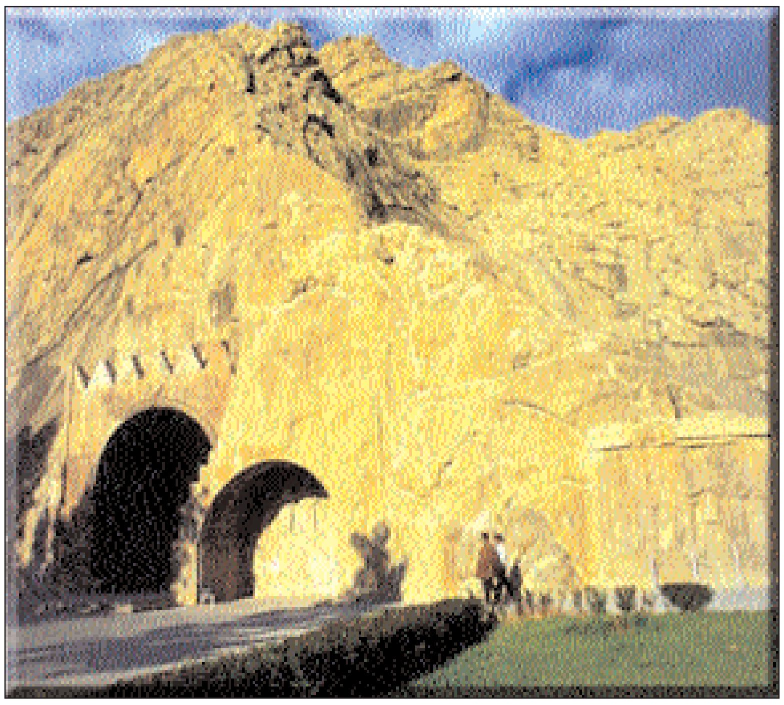

شێوازی نوێی گۆڤاری زرێبار

گۆڤاری زرێبار لە شێوازی نوێدا و بە ئیستراتژێکی تازەوە لەم حەفتەیەدا لەشاری مەریوان و سەرجەم شارەکانی دیکەی کوردستانی ڕۆژهەڵاتدا بڵاو ئەبێتەوە. ئەم گۆڤارە بە شێوەی وەرزنامە و لە فۆرمی کتێبدا دەرئەچێت و هەر ژمارەیێک تەوەرێکی تایبەت بەخۆوە ئەگرێ. بەرپرسی ئەم گۆڤارە کاک (عادل محەمەدپور)ە و ستافی نوێ بریتین لە (مەسعوود بینەندە/ سەر نووسەر) و (حەمزە محەمەدی و عەلی دلاوێز /دەستەی نووسەران). فایلی ژمارەی یەکەمی خولی نوێ تایبەت بە مەعریفەناسی (ئیپستمۆلۆژی)و مێتودی زانستی، کە بریتیە لە هەندێ وتاری وەرگێڕدراو لەزمانی ئینگلیزیەوە بۆ زمانی کوردی. بەشی جیاوازی ئەم گۆڤارە هەندێ بابەت ولێکۆڵینەوەی نووسراو و وەرگێڕدراو لەبوارە جیاجیاکانی جیهانی ئەمڕۆ، وەک تیرۆرریزم، ناسیونالیزم، سوسیالیزم، روشنبیری، فەرهەنگ و پەرەسەندن بەخۆوە دەگرێ. فایلی ژمارەی داهاتووی ئەم وەرزنامەیەش لە سەر بابەتی جیهانی بوون وکێشەی نەتەوەکان ئەبێت■

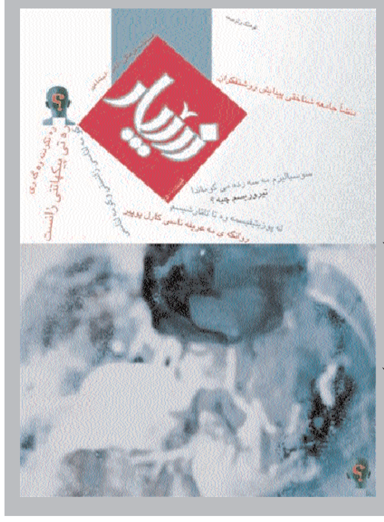

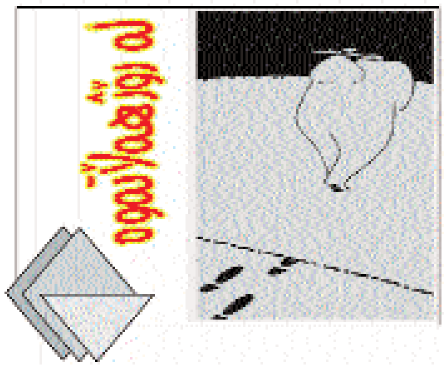

سۆران پاڵانی

زانکۆکانی باشوورو خوێندکارانی ڕۆژهەڵات

ئەگەر بێینو لەسەرەتادا پێناسەیەکی کورتی زانکۆ بکەین. دەتوانین لەچەند وشەیەکی کورت دا بیبڕینەوە بەوشە کە بڵێین زانکۆ واتە ناوەندێک بۆ شۆڕش.

لەتەواوی مێژووی مرۆڤایەتی دا ئەوە ڕاستیەکی حاشا هەڵنەگرە کەزانکۆ هەمیشە جێگاو مەڵبەندی زانستو فێربوونی شتی نوێو هەڵگیرساندنی شۆڕشو خەبات دژی چەوسانەوە بووە.

لەوڵاتە پێشکەوتووەکان دا زانکۆ ئەو جێگا مەعریفەیە کەبایەخێکی ئەوتۆی پێ دەدرێو ڕێزێکی تایبەتی هەیە. کادیرانێک کە لەوێدا پەروەردە بوونە توانیویانە ئەو دنیا پڕ لەسەرسوڕمانە پێک بهێننو مرۆڤایەتی والێ بکەن کەتاماون قەرزاریان بێت..

گەلی کورد کەبەدرێژایی مێژوو لەلایەن دوژمنانییەوە چەوسێنراوەتەوەو خاکی لێ زەوت کراوە. هەمیشە تەنها ڕێگاو بەرنامەی ئەو دوژمنانە بۆ سەر ئەم گەلە ئەوەبووە لە دنیایەک دانەژین کەبیر لەناسنامەی خۆیان بکەنەوە بۆیە تا کاریان گەشتۆتە ئەوڕادەیەیی زمانی زگماگی لەمنداڵی کورد لەخوێندن دا قەدەغە کردووە وهەردەم منداڵی کوردیان بەزمانێک ڕاهێناوە کەزمانی دوژمنانی بووە.

هاوکات لەگەڵ ئەم درێژە کێشانەی هێزی دوژمنان داو فشارو تەوژمی ئابووری بۆ سەرئەم گەلە زۆربەی نەوەکانی وازیان لەخوێندن هێناوەو زۆر کەم لێیان توانیوە قۆناغی خوێندنی زانکۆ تەواو بکات.

ڕژێمی بەعس کە یەک لەو ڕژێمانە بووە کە ئەم کردەوە چەپەڵانەی بەکارهێناوەو هەمیشە تا کاتی دەسەڵاتی خۆی بەسەر ئەم بەشەدا کاری بۆ کردووە ئەگەرچی زانکۆی سەلاحەدین لەهەولێرو زانکۆی سلێمانی لەسلێمانی کردۆتەوە بەڵام سەرەڕای ئەمانە وا خوێندنی ئیفلیج کردبوو کەخەڵک ناوی زانکۆی بردبا دەیانگوت: منەی نان بکە خەروزە ئاوە.

بەڵام بەخۆشیەوە دوای ڕاپەڕینی پیرۆزی بەهاری ١٩٩١ لەم پارچەی کوردستانەدا دنیا ئاڵوگۆڕێکی تری بەخۆیەوە دی کورد بووە خاوەن دەسەڵاتێکی خۆییو پارلەمانو حکومەتی کوردی دامەزرا گەرچی کەموکورتی زۆریش ڕووی دا بەڵام کورد بەرزگارکردنی ئەم پارچەیە لایەکی لێکرایەوە.

یەکەم هەنگاوێکی پیرۆز ئەوەبوو خوێندنو بواری پەروەردە ئیهتیمامی پێ درا گەرچی زانکۆی سەلاحەدین هەبوو، زانکۆی سلێمانیش سەرلەنوێ دامەزرایەوە.

دوای ڕاپەڕینیش زانکۆی دهۆک دروست بوو، ئەمەش وای کرد کەنەوەی کورد دڵخۆش بێتو بتوانێ هیوا بەژیان پەیدا کاتەوە.

ئەوە لێرەدا جێگای ئاماژە بۆ کردنە ئەوەیە دوای ڕاپەڕین بەحوکمی ئەوەی کوردستانی باشوور ئازاد کرابوو، بوو بەمەڵبەندێک بۆ خەڵکی پارچەکانی ترو زۆرێک لەخەڵکی پارچەکانیتر بەتایبەت ڕۆژهەڵات ڕوویان لێرە کرد هەریەک بۆ مەبەستێک. لەنێو ئەو کەسانەش دا کەسانێک بۆ خوێندن ڕوویان لێرە کرد بەتایبەت زانکۆی سەلاحەدین زوو دەرگای لێکردنەوە بەڵام زانکۆی سلێمانی هەر چاوەڕوانی بڕیارێکی یاسایی بوون تا سەردەمی کابینەی دکتۆر بەرهەم کەلە ٪٥ بۆ خوێندکارانی دەرەوەی هەرێمی کوردستان تەرخانکرد.

دوای ئەوەشی پرۆسەی ئازادی عێارق دەستی پێکردو کوردستانی باشوور بەتەواوی ڕزگاری بوو، بوو بەجێگاو پردی گواستنەوەی هەر چوار پارچەی کوردستان لەهەموو بوارێکەوە بەتایبەت خوێندن.

دوای ئەوەش ساڵی پار لەلایەن حزبی دەسەڵاتدارو حکومەتی هەرێم زانکۆی کۆیە دامەزرا بوار فراوانتر بوو بۆ خوێندکاران. بۆیە خوێندکارێکی زۆر لەهەموو پارچەکانی تری کوردستانەوە هاتوونەتە ئێرە بەتایبەت خوێندکارانی ڕۆژهەڵاتی کوردستان.

لەڕاستیدا حکومەتی هەرێم لەو بوارەوە درێغی نەکردووە شوێنی باشو موچەی دووبەرابەری موچەی خوێندکارانی کوردستانی باشووری بۆ دابین کردوون، بۆیە حکومەت دەتوانێ لەو بوارەدا پەیوەندییەکی زانستیو ڕۆشنبیرانە لەنێوان کوردستانی ڕۆژهەڵات و باشوردا دروست بکات گەر بتوانێ ئەم هەلە باش بقۆزێتەوە کەڵکێکی باشی لێوەر بگرێت.

هەروەها خوێندکاران بەهاتنیان بۆ ئەم پارچەیە کەوا ئازادەو خاوەن دەسەڵاتێکی کوردییە زۆر خۆشحاڵنو ئەوان ئێرە بەوەتەنی ڕاستەقینەی خۆیان دەزانن. نەک وڵاتێک کەهەموو ئازادیەکان لێیدا خەفەقانەو گاڵتە بەبەها مرۆڤایەتیەکان لێیدا دەکرێو نووسەرو جودابیران لەدار دەدا و مافی ژنان و منداڵان پێشێل دەکاو پرنسیپەکانی دیموکراسیش دەخاتە ژێر پێ؟!.■

پەژارەی هاووڵاتی

■ حکومەت.. ئەو دوو نانە.. قوڕی کرد بەسەرمانا!! (سەلام)

■ دکتۆر گیان دەستو برد کە.. (شیفا)

■ لە کوردستان بڕوانامەی وڵاتێکی پێشکەوتوو ڕەت دەکرێتەوە! (شێرکۆو هیوا)

■ گەڕەکێک سووتا! (داریاس)

سەلام مستەفا

هەرگیز ئەو ڕۆژانەمان بیرناچێتەوە کە دەنانی (ژێرپیاڵە) ئاسا بە (١٠) دینار بوو.. دەبەیەک نەوتی (٥) لیتری بە سی دینار بوو.. ڕۆن بەسەدو برنج بەپەنجاو شەکر بە نەوەدو دۆشاو بە چلو شتەکانی تر بە(ئەک باوکەڕۆ) بوو.. ئای تەنەکەی خاڵی ڕۆنمان کرد بەهیتەر بۆ برژاندنی ١ کیلۆ ئارد.. ووتمان هەقمانەو سەدام ماوە.. ئای هیتەری خشتمان بەکارهێناو پچڕاندنی سەدان جارەی، جنێوی پێ داین.. ئای کەلوپەلی ناوماڵمان فرۆشتەوەو گۆانی (ماڵی چۆڵم، ژووری ساردم) مان ووتەوە!.. هەرچی بوو؛و هەرچی ڕوویدا کاتێک بوو کەسەدامی دیکتاتۆر مابوو.. خواکردی بایعیەکە هاتو ئاهێکی بەبەردا هێنایەوە.. ئاهێک لەجوانترین ئاهی دوای ڕاپەرین..!.. (ئەمە وەک چینی هەژارو داماو سەر لێشێواوو قوڕبەسەر) دەنا چینی سەرەوە ئێستەش فیکەکەیان هەر ماوەو لەزیادبووندایە!..

سەدام ڕووخاو ژیانێکی تر دەستی پێکرد.. بایعیەکە هەر بەردەوامەو خوانەیبرێ.. ئەگەر ببردرایە یەکترمان دەخوارد!.. پارە سویسریەکە (بای بای) کردو چاپی نوێ هاتە گۆڕێ.. ئەم چاپە نوێیە (جانازانم خێری زیاترە یان شەڕ!) تارادەیەک ژیانی ئاسایی کردینەوە.. مووچە زیادی کرد.. هەستمان دەکرد (پێش جەژنی ڕەمەزانم نەوتبێ) خوانەیبرێ خەریکە شت هەرزان ببێ.. سێ نان بەدینارێک بوو.. سێ سەمونیش هەروا.. خەیار بە دوو دینار بوو.. تەماتە یەک دینار سەوزە (٥)ی بەدینارێکو هێلکەو پەنیرو ماستو جۆرەکانی میوەو پێداویستیەکانی ناوماڵو غازو نەوتو بەنزینو هەموو شتەکانی تر هەرزان.. کەچی لەپڕ شەوێک لەتەلەفیزیۆنەوە (کەهیچ هێزێک تا چل ساڵی تریش بۆی هەڵنایە) دوو نان کرا بەدینارێک.. هەموو سەرسام بوین!.. باشە خۆمان سێ نان دەدەین بەدینارێ.. بۆ پێمان دەکەن بە دوونان.. (تو ویژدانی هەموو هاوڵاتیەکی بەشەرەف شوێن ئەم مەتەڵە بکەون چونکە وادەی هەڵبژاردن نزیک بووەتەوە!).

بەهەرحاڵ.. دوو نان کرا بەدینارێ.. دوو سەمون دینارێ.. (کە سێ نانو سەمونی ئەوسا گەورەترو بەپێزتر بوون!)..

ئیتر هێندەی بڵێی یەک و دوو شار نەگبەتی گرتی!.. ئەو دوو نانە قوڕی کرد بەسەرمانا!.. نەوت فڕی.. بەنزین فڕی.. گۆشت فڕی.. میوەو سەوزەو کەلوپەلو پێداویستیو هەموو جۆرەکانی شمەک فڕین! ئەم فڕینە فڕینی ئاسمانی نییە.. بەڵکو فڕینی گیرفانییە.. باشە وا وتیشمان شتەکان فڕین ئەی خۆ ئێمە حکومەتو حیزبو چاودێرەکانمان هەن.. ئەی ئەمانە لەکوێن؟ بەخوا منیش گەمژەم دەنا دەبوایە بمزانیایە کەئەوانە گیرفانیان نییەو ڕەنگی ئەم پارە چاپەش پەنجەکانی نەگرتوون.. بەڵێ ئەو دوو نانە.. قوڕی کرد بەسەرمانا.. دەبڕۆ سەیری بازار بکە (بازار بەبەرەڵڵاییەوە جوانە ئەزیزم).. ئەمە قسەی من نییە بەڵکو قسەی کابرا کەمە!!.. بازار بەبێ لێپرسینەوەو بەبێ چاودێریو بەبێ لیژنەوە جوانە گوڵم.. ئەمەش قسەی خەوتویەکی بێباکی ناخ پڕ لەنهێنییە!!.. گۆڕینی سێ نان بەدوونان قسەی حکومەتە ساواکەمە.. دەبڕۆ سەیری بازار بکە ئازیزم.. دە ئەی هاوڵاتی

خۆشەویستم بامژدەیەکی خۆشو تێرو جوانو نایابیشتان بدەمێ: بەسەری باوکی هەرهەمووتان.. تا گەر هەمووشتان نا نیوەتان دەمتان داخەن ئەوا: گۆشت دەبێتە دە هەزارو بەنزین بەبیست هەزارو سەلکێ تەماتەی حەیاتیش پێنج سەد دیناو سەرتاشینێکیش بۆ سەرێکی ڕووتاوە پێنج هەزارو لەبەرئەوەی شارەکەمان شارێکی (سیاحی)یە!.. هەڵدانی تۆپەڵێ بەفر لەکاتی بەفربارینیدا دوو هەزارو.. هەڵدانی بیرەیەک لەبن سنەوبەرێکا هەزارو ماچکردنی بیانییەک وەک بەخێرهاتن هەزارو پێنج سەدو.. دەقیقەیەک سەیرکردنی هەر شتێک ئەگەر نەیکری هەزارو .. دەست لێدانی هەر شتێکی ناو بازاریش ئەگەر نەیکری چونکە پەڵە دەگرێ هەزارو دووبارەکردنەوەی شتێک لەسەر نرخەکەی هەزارو سەربادان بۆهەر نرخێکی خەیاڵی سێ هەزارو (ناکرێ چونکە تەشهیرە!).. خۆکێشان بەتراکتۆرێکی نەوتا گەر لەنەخۆشخانەش بکەوی شەش هەزارو (چونکە گەورەترین تاوان ئەوەیە کەتۆ ڕێز لەشیواشۆک ناگریت!).. جرت لێدانێکی بەندەش چلو یەک ساڵی تری بەدواوە بێت سلێمانی هەربە سلێمانی دەبینن.. دە تو قیبلەی حاجی کاک ئەحمەدی شێخو قیبلەی حکومەتی هەرێمی کوردستان سلێمانی مەشێوێنن!. ئیتر بەسەو خواتان بێت!!.. تەنها بۆ یەک جار.. یەک جاروبەس، بەردەوامی بەشتەکانەوە ببینن!!!■

شیفا

بەیانییەک بەمەبەستی چارەسەر چوومە یەکێک لە (کلینیکە ڕاوێژکارییەکان) خەڵکێکی زۆر چاوەڕێی هاتنی دکتۆریان دەکرد، کەچەند سەعاتێک دوای کاتی دیاریکراوی خۆی گەیشت. نەخۆشەکان دڵنیابوون کەئەگەر دکتۆر بیانبینێ، تازە پشکنینو شیکردنەوە (فحص و التحليل)کانیان دەکەوێتە ڕۆژێکی تر. بەڵام بەشێوەیەکی ئاسایی هەر کەسەو دەیویست زووتر بچێتە ژوور. وێڕای ئەم قەرەباڵغیو دەنگەدەنگو پاڵنانە، جارجار ئەو برایەی نەخۆشەکانی دەکردە ژوورەوە، بەڕێی قاچاغو هۆی ناسیاوی نەفەرێکی دەخستە پێشەوە.

بێگومان ئەگەر کەسێک بەساغی بچوایە ئەوێ، هەر نەخۆش دەکەوت، جا هاوار بۆ ماڵی ئەوانەی نەخۆشن.

بەهەرحاڵ چوومە ژوورەوە بۆ لای دکتۆرەکە، سەیرم کرد هەر لەو ژوورەدا هێشتا سێ چوار نەخۆشی لێماوە، بەڕاستی من وەک هەر نەخۆشێکی تر نەمدەویست باس لەهیچ ئازارو نەخۆشیەک بکەم، تا جگەلە دکتۆر کەسێکی تر لەوێ بێت، ئەمە مافی ئەوانی تریشە، بەڵام کێ ئەم هەقە دەدات؟! لەچاوەڕوانی ئەوەدا بووم سەرەم بێتو ئەوانی تریش بڕۆن، فەراشەکە دەرگاکەی کردەوەو ووتی: دکتۆرگیان تۆزێک دەستو برد بکە، نەخۆشی زۆر لێیە! سەرسامی کردمو پرسیارێکی لادروست کردم، تۆ بڵێی ئەویش لەگەڵ جەنابی دکتۆردا سوێندی خواردبێو بەنەخۆشەکان مەحرەم بێت، وا خێرا خێرا دێتە ژوور؟ یان (دەستو برد بکە) لەپشکنینی نەخۆشیدا بەکاردێت یان لەفرۆشتنی تەماتەو کولەکەدا، هەڵسەنگاندنو دۆزینەوەی نەخۆشی بەپەلە دەبێو دەکرێت دەستو بردی تیا بێت؟ لەعەیادە بەنەخۆش ئەڵێن جاری تر وەرەوە بەڵام لێرە چارەسەر زوو دیاریدەکرێ، ئەگەر وابێ باشترە هەروەک دۆعانووسو عەریزە نووسەکان، کاکی دکتۆریش پێشتر کلێشەکان بنوسێو جێگای ناو و چەند کورسیەک بەبەتاڵی بهێڵێتەوە!■

داریاس

لەم شارەدا هەموو جۆرە ئاگرێکمان بینیوە.. ماڵ سووتاندن.. قەیسەری سوتاندن.. سەیارە سوتاندن.. باخو درەختو بێستان سوتاندن.. دوکان سوتاندن.. خۆسوتاندن.. هتد..

هۆکاری ئەم جۆرە سوتاندنانە زۆرن.. شارەکەمان هەموو دەمێ لەژێر زەبرو زەنگو هێرشو پەلامارو ڕقو کینەو ئازاردا بووە.. ئەوەی کەڕژێمی بەعس پێی کردین کەم نەبوو.. دیسانەوە تۆپیادانکردن لەلایەن ئێرانەوەو دووبەرەکی ناوخۆمانو شەری یەکتر کوژیو دزی چاوی تەماعو هتد.. دواکەوتوویی خۆشمان لەزۆر ڕووەوە کەتا هەنووکەش لایەنە عەشایەریو دینیو کەم فامیمان زاڵە، زۆرمان بۆ ڕزگاربوون لەو نەهامەتیانە خۆی سوتاند..

واتە سوتان زۆر کەلێنو کەلەبەرو کونو قوژبنی گرتەوە.. بەڵام تا ئێستا ڕووی نەداوە گەرەکێک بسوتێ.. ڕاستە ئەوە ڕووی نەداوە.. بەڵام کێ دڵنیایە لەوەی کە بۆ لەمەودوا گەرەکێک ناسوتێ؟!

لەوانەیە ئەم پێشەکیەتان بەلاوە سەیر بێت.. یاخود وەک مەتەڵێک لێکی بدەنەوە.. بەڵام نەسەیرەو نەمەتەڵ.. بابەکورتی باسی بکەم:

زۆربەتان خەڵکی ئەم شارەن.. عاداتو تەقالیدی ئەم شارە شارەزان.. لەڕۆیشتنو لەخواردنو لەگاڵتەو گەپو سەیرانو هتد.. هەمووشتان کۆڵانەکانی ئەم شارەتان بینیوە..

لەیاریو ئاهەنگو دەرگاو دیوارو منداڵو بەسەرهاتو شتەکانی تر.. بەڵام توو ویژدانتان تاکو ئێستا بینیوتانە هەر کۆڵانێکی ئەم شارە بگری ١٠٠-٢٠٠ بەرمیل نەوتی تیا دانرابێ! (وا لەم چەند مانگەدا بینیتان)، باشە کامتان ئەمە بەکارێکی ڕەوا دادەنێن.. ئاخۆ مەترسی ئەوەی لێناکەوێتەوە کەتەنها دەنکە شقارتەیەک گەرەکێک بسوتێنێ، لەکاتێکدا هەر هەموومان دەیزانین کەمنداڵەکانمان بزێونو عەجولن! من ترسی ئەوەم هەیە کەدانانی ئەم بەرمیلە نەوتانە لەکۆڵاندا ببێتە خوو.. لەکاتێکدا ئێمە نەورۆزمان لەڕێدایە.. جا بۆیە دەڵێم تکایە تاکو گەرەکێک نەسووتاوە لێپرسراوان چارەیەک.. دواتریش خاوەن ماڵەکان تکایەک.■

شێرکۆ ساڵەییو هیوا جەمال

ئەگەر لەووڵاتێکی پێشکەوتوودا بڕوانامەیەکی پلەبەرزت بەدەست هێنابێتو پاشان بۆ خزمەتکردن بگەڕێیتەوە ووڵاتی دایک کەلە هەموو لایەنێکەوە دواکەوتوو بێت، کەچی بڕوانامەکەت بەتەزویر یان کەمتر لەوەی هەیە لێوەرگرن، هەڵوێستت چییە؟

ئەمیر ڕەفیق حەمە ڕەحیم بابۆسی تەمەن ٤٣ ساڵ کە ماجستێری لەزانکۆی (فرۆسواف) ی ووڵاتی پۆڵۆنیا پێدراوە، ماستەرەکەی لەلایەن زانکۆی سلێمانییەوە (کەبەناوی یەکێک لەپارێزگاکانی عێراقەوە ناو نراوە) ڕەتکرایەوە.

بابۆسی کە ماستەرەکەی لەزانستە ڕامیارییەکاندا بەدەست هێناوە، پێی وایە کەبەشێک لەوانەی کاروباری زانکۆی سلێمانی هەڵدەسورێنن دەستەیەکن بۆ مەرامی تایبەتی کاردەکەن هەر وەک ئەمیر دەڵێت: (لیژنەی سەرپەرشتیاری هەڵسەنگاندنی ماستەرەکەی من تەنها بۆ ئەوانە کاردەکەن کە حیزبین).

زانکۆی سلێمانی وەک د. عەلی تۆفیق ساڵح کەسەرۆکی لیژنەکەیەو خانەنشینە لەوەزیفەدا دەڵێت: (هەمان سیستەمی زانکۆکانی بەریتانیای هەیەو کار بەیەکە (وحدە)ی خوێندن دەکرێت، نەوەک ساڵی خوێندن کە بۆ بەکالۆریۆس ١٥٠و ماستەر ٣٢و دکتۆرا ٥٠ یەکەی خوێندنی هەیە).

ئەمیر کەئێستا لەوانە ووتنەوە دوور خراوەتەوە ڕایگەیاند کەبەپێی یەکە ماستەرەکەیان بۆکردووە بە بەکالۆریۆسو ساڵێک زیادە لەو هەروەها دەڵێت (هیچ تاقیکردنەوەیان نەکردووە بۆ ڕاستی (مصداقیە)ی بڕوانامەکەی من هەر ئەو دەڵێت ئەوەندەی قسەی یەکێک لەئەندامانی لیژنەکە کەسەردار میرزا قادری ٧٠ ساڵەیەو دکتۆرای ٣٦ ساڵ بەر لەئێستا لەپۆڵۆنیا هێناوە دەڵێت: ماستەرەکەی ئەمیر لێرە ئەو پلەیەی نادرێتێو لەوە نزمترە).

خاوەن ماستەری پۆڵۆنی ٤٣ ساڵ کەهیچ یەکێک لەئەندامانی لیژنەکە بەشیاو نازانێت بۆ هەڵسەنگاندنی بڕوانامەکەی (بەگاڵتەوە) ناوی خێرخواز لەسەرۆکی لیژنەکە دەنێتو جەخت لەسەر ماستەرەکەی دەکاتەوە، کەچی د. عەلی تۆفیق سەرۆکی لیژنەکە دەڵێت: لەبەرئەوەی لەمن بەئەزموونتری تیادا نییە لەم زانکۆیەدا بەناچاری گەڕاومەتەوە سەرکار.

سەلمان عەلی کەریمی ٢٦ ساڵ کەسکرتێری لیژنەکەیە ماستەرەکەی بابۆسی پشت ڕاست دەکاتەوە و دەڵێت (لەڕێگەی ئیمەیڵەوە بۆمان سەلماوە کەبابۆسی ماستەرەکەی لەو زانکۆیەی پۆڵۆنیا پێدراوە).

سادق کوردۆیش کەهەمان کێشەی ئەمیری هەیەو مامۆستای ڕاگەیاندنی زانکۆی سلێمانی بووە ئێستا کارەکان بەهەڵپەسێردراوی ماوەتەوەو وەک بابۆسی دەڵێت سەردانی وەزیری خوێندنی باڵای حکومەتی هەرێمم کردووە بەڵام واگومان دەبات هەمان وەڵامی لیژنەکەی بدرێتەوە.■

باشە وا وتیشمان شتەکان فڕین ئەی خۆ ئێمە حکومەتو حیزبو چاودێرەکانمان هەن.. ئەی ئەمانە لەکوێن؟

سەلام مستەفا

شارەوانی ■ لقی ٤ ڕێی لەڕێبواران گرتووە!!

ڕۆژنامەنووس، بۆچی دەنوسێت؟

پیشەی ڕۆژنامەنوسی بەر لەهەموو شتێک، پیشەیەکی بەرپرسیارێتییە بەرامبەر بەکۆمەڵ، واتە خستنە ڕووی سەرجەم کێشە (سیاسی، کۆمەڵایەتی، ئابوورییەکانو ..هتد)، کۆمەڵە بەرامبەر بەدەسەڵات. واتە بەشداری کردنە لەگەڵ جەماوەر بۆ چارەسەرکردنی کێشەکانیان. لەدوای ڕاپەرینەوە سەرجەم کەناڵەکانی ڕاگەیاندن بەحیزبیو ناحیزبییەوە کەم تا زۆر بەم ئەرکە هەستاونو بەشدارییان کردووە لەخستنەڕووی کێشە جۆراوجۆرەکان، بەڵام ئەوەی لایەنی بەرپرسە کەحکومەتو دەسەڵاتە، وەکو پێویست بەدەم ڕەخنەو گرفتەکانەوە نەچووە، فەرامۆشکردنی ڕەخنەکانیش لەلایەن دەسەڵاتەوە، بێ هیواییو بارێکی نێگەتیڤانەی دەروونی لای نوسەرو ڕۆژنامەنوسو هاوڵاتیان دروستکردووە کە چیتر نووسین لەسەر گرفتەکان کارێکی بێهودەیە بەهۆی بەهەند وەرنەگرتنو گوێنەدانی دەسەڵاتداران بەنووسینو ڕەخنەکانیانو بگرە زۆرجاریش ڕۆژنامەنوسان بەرەو ڕووی ڕەخنەو توانجی بەرپرسانو دەسەڵاتداران بوونەتەوە. ئەم بێباکییەی بەرپرسانیش پەیوەندی بەجۆری ئەو ئازادیو هۆشیاری هاوڵاتیانەوە هەیە کە دەسەڵات بۆی ڕەخساندوون، چونکە لەووڵاتە پێشکەوتووئازادەکاندا بەرپرسان زۆر بەووردیو هەستیاریو گرنگیەوە دەڕواننە سەرجەم کەناڵەکانی ڕاگەیاندنو هەمیشە سوود لەو ڕەخنانە وەردەگرن کەلەو کەناڵانەوە لێیان دەگیرێت، چونکە تێگەیشتوون ئەگەر بەرادەی پێویست بەپیر ئەوداواکاریو ڕەخنانەوە نەچن کە ڕۆژنامەنوسان دەینوسنو لێیان دەگرن، دەکەونە بەر فشاری نارەزایی جەماوەری ووڵاتەکەیانو لێپێچینەوەیان لەلایەن یاسای ووڵاتەکەیانەوە، بەڵام بەداخەوە تاکو ئێستا هوشیاریو ئازادی جەماوەری کوردستان نەگەیشتۆتە ئەو ڕادەیەی کەبەخۆپیشاندانو ڕێپێوان داوای لابردنی دەسەڵاتدارێک بکەن لەسەر کەمتەرخەمی لەکارەکەیدا، لەیاسای ووڵاتیش تاکو ئێستا بەرپرسێک ڕووبەڕووی یاساو دادگایی کردن نەبۆتەوە لەسەر بەجێ نەهێنانی ئەرکەکەی یان ئەو هەڵانەی کەبەدرێژایی (١٢) ساڵ ئەزموونی حوکمرانی کورد هەبووە، کەهەموو ئەمانەش هێزی زیاتر دەدات بە پەراوێزگرتنو فەرامۆشکردنی تواناکانی ڕۆژنامەنوسانو جەماوەر بەخستنەڕووی کێشەکانیان لەلایەن بەرپرسانو دەسەڵاتدارانی کوردەوە. ئەمەش پێچەوانەی سەرجەم بەهاو پرەنسیپو بنەماکانی دیموکراسییە، کە کورد بەدرێژایی سەرجەم شۆڕشەکانی بانگەشەی بۆ کردووەو لەگەڵ دروستبوونی حکومەتی هەرێمی کوردستانیش لەهەموو کۆڕو کۆبونەوەیەکدا باس لەئازادی ڕادەربرینو ڕەخنەو ڕەخنە لەخۆگرتن کراوەو دروشمی نانو ئازادی بۆ ڕۆژنامەنوسانیش بەرزکراوەتەوە، بەڵام تاکو ئێستا لەمەودایەکی زۆرکەمدا هەم ئیش بەو پرەنیسپە دیموکراتیانەو هەمیش بەدروشمی نانو ئازادی بۆ ڕۆژنامەنوسان کراوە.■

ڕەهێڵ عەلی

ئەمجارە ناچم بۆ دەنگدان!

ڕەفیق نەجمەدین

ئەوانەی وازیان لەژیانی خۆیان هێناو بەسکی برسی‌و نزمترین توانایماددیەوە چوونە ئەو شاخانەو بەرەنگاری سەرسەخترین ڕژێمی پۆشتەو پەرداخیان کردو گیانیان بەم نیشتمانە بەخشی.. ئەوانەی لەزیندانەکاندا لەژێر ئەشکەنجەدا مردن.. ئەوانەی گوللە باران کران‌و ئەوانەشی پەتی سێدارەیان خرایە گەردن.. هیچ نەبوون‌و هیچیان نەکرد.

هەموو ئەو خێزانە پێشمەرگانەی لەزیندان توندکران‌و ئەو منداڵانەی بەهەتیوی چاویان کردەوە لەرزگاربوون لەپیاوێکی کۆنەخوازی شەرەنگێز زیاتر هیچی تر نەبوو.

پارتیزانەکانی دوای ئەنفال هەر بۆ کەیف‌و کات بەسەربردن لەئەشکەوت‌و کۆنە بۆقرەکاندا خزان‌و پەلامارەکانیان تەقەی خۆشی بوو هیچی تر. ڕاپەڕین ڕووداوێک بوو هیچ خزمایەتییەک بەوانەوەی گرێ نەدەدا.. ئامادەکاری بۆ نەکرابوو.. هەروا حاڵەتێک بوو لەخۆ ڕا خەڵک ئەو ڕۆژانە حەزیان لەژاوەژاو و هاتوهاوار کردو ئیتر بووە چاولێکەری‌وهەربۆخۆشی پەلاماری ڕژێمیان داو تەواو..

ئەنجام ئەوانەی بێ ئیش مانەوە حکومەتێکیان دروستکرد بۆ بێتاقەتی دەرکردن‌و خۆیان پێوە سەرقاڵ کرد.

هەر لەخۆرا بازار ڕێکخراو ئەوانەش کە عاشقی بینینی سەیارە بوون چوونە سەر شەقامەکان‌و هاتوچۆی شەقام‌و بازاریان ڕێکخست.. هەر بۆ کات بەسەر بردنیش یاری چاوشارکێیان گۆڕی‌و بەفیکلانکۆ دوو کۆمەڵ جیابوونەوە. یارییەکە وابووکۆمەڵی یەکەم کەوتنەکوشتن‌و برین‌و بازار تەقاندنەوەو دزی‌و جەردەیی، کۆمەڵی دووەم کەوتنە ڕێگە لێگرتنیان‌و پاراستنی گیان‌و سەروەت‌وسامانی هاوڵاتیان‌وپاراستنی ئارامی.. هەمیشە لەیاریدا لایەک دەدۆرێ.. ڕێکەوت وابوو گروپی دووەم سەرکەوتن‌و ئاسایش چەسپا.. خۆ ئەگەر سەریش نەکەوتایە هیچ لەمەوزوع نەدەگۆرا.. جیاوازی لەنێوان فەلوجەو چوارتا چییە؟

شەقامی حەیفای بەغداو شارێی سالم چییان فەرقە؟ هیچ هەردووکیان هەر شەقامن‌و خەڵک‌و سەیارە پێیاندا دەرۆن.. پارکەکان‌وسەربازگەکان چ فەرقیان هەیە؟

بۆ نموونە پارکی ئازادی‌و حامیەی سلێمانی هەردووکیان لەسەر یەک پارچە زەوی بنیات نرابون بنەمای هەردووکیان هەر یەکە.. کەپارچە زەویەکەیە .. کەبنەماش یەک بوو ڕووبەناش هاوجووتن... لەوە بەولاوە چ جیاوازیەک نامێنێتەوە بۆ خنکاندن‌و یاری... چ بێتە شوێنی یاری منداڵان‌وچ بێتە شوێنی هەتیوخستنیان هەر یەک شتەو نەگۆڕاوە .. دواجار هەردوو حاڵەتەکە هەریاری کردنن بۆکات بەرێکردن دروست بوون.

جووتیار لەگوندەکەیەوە بۆ موجەمەع ڕاگوێزرێ یان لەموجەمەعەوە بچێتەوە گوند لەهەردوو حاڵەتدا یەک ئیشی کردووە... گرنگ ئەوەیە جوڵاوە، هەموو جوڵانێک ئیشێک بەرێ دەکرێ... مادام دووری نێوان گوندەکەی‌و موجەمەعەکەی جێگیرو نەگۆڕە کەواتە لەهەردوو بارەکەدا ئیشەکان یەکسانن بەیەکتر ... لەملا خانوی بۆ دروست بکرێ یان لەولا هەر خانووەو دروست کراوە *

مادام کێڵگە ئەو شوێنەیە کەکاری سوتاندنی باخ‌و بنیاتنانی باخی لەسەر جێبەجێ دەکرێ... بەو حوکمەی لەهەردوو باردا ئیش لەسەر هەمان پارچە زەوییە، ئەوا چاندن‌و سوتاندنیش هەر یەک شتن.

کورو براکانمان بۆ شەرکردن بنێردرێنە دیزەفول‌و حوێزەو فاو یان بۆ خوێندن‌و پارە پەیداکردن سەفەری نەمساو ئەڵمانیاو بەریتانیا بکەن هیچ جیاوازییەکی نییە، لەهەردوو حاڵەتدا لەماڵ دوورکەوتونەتەوە.

تۆمارگەی زانکۆو تەجنید لەیەک جێگەو لەیەک باڵەخانە بوو هەردووکیان یەک ئیشیان تیادا دەکرا، ئەوسا لیستی لاوەکانی شاری بۆ ڕەوانەکردنیان بۆ سەربازی تیادا ئامادە دەکرا... ئێستا لیستی لاوەکانی بۆ ڕەوانەکردنیان بۆ هۆڵەکانی خوێندن‌و کۆلیژەکانی زانکۆ تیا ئامادە دەکرێ... سەربازیش هەر خوێندن بوو بگرە باشتریش بوو چونکە کەس نابێ بەپیاو تا عەسکەری نەکا.

دەڵێن ئەقڵ بەگەورەیی‌و بچووکی نییە .. (هەروەگ دەڵێن لیرەش بچووکە)، کەوابێ شار گەورە بێت یان بچووک بێتەوە وەک یەک وایە... جاران دە مەتر لەودیو شەستیەکەوە بگیرایتایە دەکوژرایت... ئێستاش بەدەست ئەو خانوو باڵەخانانەوە دەمری کەلەدەرەوەی شەستی دروست دەکرێت. ئاخر مردن هەر مردنە چ لەبەر زۆری ئیش‌و پرۆژەکان وەستاو کرێکارت دەست نەکەوێت ولەمەراقی زوو تەواو نەبوونی خانوو دوکانەکانت بمری چ لەسەر ئەوە بتکوژن کەلە شەستی لات داوە... لەهەردوو حاڵەتەکەدا هەر کفنێک وگۆڕێکت پێ دەبرێ... خوا ڕەحم بەئیمانمان بکات.

ڕەبایەو ئوتێل، تاوەری پەخشی تی ڤی‌و سەتەلایت لەگەڵ تاوەری تەشویش فەرقیان چییە؟ مادام هەموویان هەر لەسەر شاخن ئەوا جیاوازیەک بۆ ئەوە نامێنێتەوە کە لەویاندا هەواڵی کوردستان بە دنیا بگەیەنیت و لەوی تریاندا هەواڵی دنیا بەرووی کوردا دابخەیت.

ئەگەر بەمەنتیقی (سفر) لەرابردوو ئێستا بکۆڵینەوە ئەوە دەسەلمێ کەئێستاو جاران هیچ جیاوازییەکیان نییە.

بۆنموونە (٥٠) دیناری کۆن داهاتی مانگێکت بێت یان (٥٠٠.٠٠٠) دیناری ئێستا هەر یەک شتە.

سفر واتە هیچ، چوار سفر واتە چوار هیچ، چوار هیچ واتە هیچ کەواتە

٥٠=٥٠٠.٠٠٠، ٣ نەخۆشخانە = ٣٠ نەخۆشخانە، ٥٠ بنکەی تەدروستی= ٥٠٠٠ بنکە، ١٠٠٠ خوێندنگە= ١٠٠٠٠ خوێندنگە، ٢ پەیمانگە= ٢٠ پەیمانگە، بەو جۆرە سەرجەم ئامارەکانی جاران‌و ئێستا یەکسانن.

بەکورتی‌و بەکوردی چەند ساڵە چ کراوە؟ چی گۆڕاوە؟ بێگومان هیچ. سبەینێش لیستی کوردستانی سەرکەوێت یان نە هیچ ناگۆڕێت، کورد لەپەرلەماندا (١) نوێنەری هەبێت یان (١٠٠) وەک یەک وایە، ڕێژەی کورد (١٪)ی عێراق بێت یان (٥٠٪) ڕێژە هەر ڕێژەیەو فەرق ناکات، دەستوری وڵات بنوسرێ یان نەنوسرێ، هەرچییەکی تیا بنوسرێ، نوسین هەر نوسینە فەرق ناکات.

گرنگ ئەوەیە داهاتی وڵات سەرف بکرێت... سەرف کردن ئەساسە لەوە بەولاوە ئەو داهاتە بدرێتە چەکی کۆمەڵ کوژو پرۆژە بۆ کۆمەڵ ئەوا لەهەردوو حاڵەتەکەدا داهاتەکە هەم سەرفکراوەو هەم بۆکۆمەڵ سەرفکراوە.

بۆ نەبوونی جیاوازی‌و نەبوونی گۆڕان لەنێوان دوێنێ‌و ئەمرۆدا مەنتیقی سەلمێنەر زۆر زۆرن ئەوەندەی کەلەسەرەوە باسکران بۆ تەئویلی مەبەست بەسن.

بۆیە مادام چەندین ساڵە هیچ نەکراوەو هیچ نەگۆڕاوە، عەرەبیش دەڵێ (الحرکە ولود وسکون عاقر).

ئەوا من یەکەم گۆڕانکاری لەمێژووی ئەم وڵاتەدا تۆمار ئەکەم‌و ئەم بارودۆخە وەستاوە دەگۆڕم‌و (عقر)ی چەند ساڵەمان دەکەمە (ولود)... دەزانن چۆن؟ من جاران یەکەم کەس دەچوومە ناوەندەکانی مبایەعەو بەیعەتم بۆ رئیس القائد نوێ دەکردەوەو مەجلس تەنفیزی‌و تەشریعیم هەڵدەبژارد، بەڵام ئەمجارەیان ناچم بۆ دەنگدان‌و دەنگ نادەم.■

خەمی دیموکراسی

کاوە کەریم

هەڵبەتە نامەوێ باسی مێژووی پێکهاتنی سەرجەم ڕێکخراوەکان لەم هەلومەرجەی ئێستای کوردستاندا بخەمەروو، کەرۆڵیان لەنێو چین‌و توێژەکانی خۆیاندا چەندە کاریگەر بووە. بەڵکو ئەوەی بەلامانەوە جێگای بایەخ‌و سەرنج بێت، ئەو شێوازی کۆبونەوە فراوانەیە کەئێستا کوردستان لەبەردەم پرۆسەی هەڵبژاردنێکی ئێجگار چارەنووس سازدایە، دووبارە لێرەشەوە ڕۆڵی گرنگ‌و بەرچاوی ڕێکخراوەکان بەشێوەیەکی گشتی کاریگەری خۆی هەیە، ئەم کاریگەرییەش چوارچێوەیەکی دیاریکراوی نییە، بەڵکو چوارچێوەیەکی ئێجگار فراوان‌و پەلوپۆدار دەگرێتە خۆی، ئەویش چونکە سروشت‌و پێکهاتی ڕێکخراوەکانە دەست نیشانی هەلومەرجەکان، دەستنیشانی ئەم شێوازی کارکردن‌و گرنگی پێدانەش دەکات. کەچەند دەتوانن بەشێوەیەکی ڕەها لەنێو سەرجەم چین‌و توێژو پێکهاتە کۆمەڵایەتیەکانی نێو کوردەواری ڕۆڵی هەست کردن بەرابەرایەتی‌و پەرۆشی ڕێکخراوەکانی خۆیان ببینن. پێموایە، یەکێک لەو خاڵە گرنگانەی ئەم قۆناغەی کاری دیموکراسی‌و مەدەنی، چۆن بتوانین لەهەناوی بەپەرۆشی ڕێکخراوە دیموکراسیەکانەوە نەخشەی جیدی‌و هەنگاوی تێگەیشتن بەسەرجەم پرەنسیپەکانی دیموکراسی بکەین بەئامانجی سەرەکی کارکردنمان. دیارە ئەگەر ئەم چەمکە بکەین بەسەرەتای نەخشەو بەرنامەو کاری کارکردنمان، ئەمەش لەو کۆبونەوە فراوانانەی کەهەفتانە سەرکردایەتی سیاسی لەگەڵ ڕێکخراوەکان دەیکات، خۆی دەنوێنێت.

هەڵبەتە.. دەمێکە سەرکردایەتی سیاسی دەزانێت لەپرۆسێسی دیموکراسی‌و هەڵبژاردندا ڕۆڵی ڕێکخراوە پیشەیی‌و مەدەنییەکان چەند گرنگە، چونکە دەزانن زمانحاڵی سەرجەم توێژو چینە کۆمەڵایەتیەکانی کوردەوارین، هەر ئەمانیشن بەئەزموونی پڕ لەپەرۆشی خۆیان دەتوانن بەرنامەی ئاییندەی دیموکراسی گەلەکەیان دەست نیشان بکەن.

ئەویش بێجگەلە پەرۆشی دیموکراسی‌و پەرۆشی سەندیکایی، ئەرکێکی نیشتمانی ئێجگار گەورەیە بتوانن ئەم ئەزموونە جوانە، جوانتر بکەن، وای لێبکەن چۆن کاتێک وەفدێکی بیانی سەردانی ئەم دەڤەرە دەکات، بەراووردی ئەم ئەزموونەمان بەعێراق‌و ناوچەکە دەکات، هێندە دڵخۆشانە باسی سەرەتاکانی بەدیموکراسی کردنی کۆمەڵ‌و، سەرەتاکانی جوانکردنی ووڵاتەکەمان دەکات. کەئەوە بۆ ئێمە هەمیشە مایەی خۆشی‌و شانازییەکی ئێجگار گەورەو باشە، وەلێ مەخابن، هەندێ لەوانەی تاکو ئێستا لەکەمترین سەرەتاکانی دیموکراسی نەگەیشتوون، نازانن بەهاکانی کاری دیموکراسی چییە، نازانن جوانبوونی ئەو ئەزموونەو لەخەم ڕەخسانی ئەم ئەزموونەو پەرۆشی بۆ ئەم ئەزموونە، چ ئاییندەیەک چاوەڕوانی دەکات.

ئەو خەمە گەورەیە، ساڵەهایە، تێکۆشەرانمان، شەهیدانمان.. خەمخۆرانی ئازادی‌و بەها جوانەکانی دیموکراسی کەلەپێناویدا تێکۆشاون، لەپێناویدا ئازاری ئێجگار پڕ لەمەینەتیان چەشتووە.

ئەمرۆ بەچەند ووشەیەکی بچووک هەوڵی بچوککردنەوەی بدەن، بەهەرحاڵ.. کۆبونەوەکان هەفتانە درێژەی دەبێت، هەفتانە قسە لەخەمەکانی نیشتمان، لەخەمەکانی لاو، مامۆستایان، جووتیاران، کرێکاران دەکرێت. بەڵام بەداخەوە؛ هەندێ لەئەندامانی ئەو ڕێکخراوانە، ئەوانەی تاکو ئێستا لەکەمترین سەرەتاکانی دیموکراسی‌و سەرەتاکانی کاری پیشەیی تێنەگیشتوون، دەیانەوێت ئەم مینبەرانە بکەنە مینبەری هەڵرشتنی خودیەکانی خۆیان کەبەشێک لەو خەمانەیان، پەیوەستە بەباری سایکۆلۆژییان گەر نا، کارکردن‌و بەئەندام بوون لەڕێکخراوێکی دیموکراسی، کارکردنێکی ئارەزوومەندانەیە.

کەواتە خۆتی دەست نیشانی ئەو ڕێکخراوەت کردووە، یان پیشەکەتە کەتیایدا ببیت بەئەندام. بەڵام کاتێک هێندەی باری دەروونی خۆت، کێشەکانی خۆت، زانینەکانی خۆت دەبێتە کۆسپ لەبەردەم درێژەدان بەبەردەوام بوونت لەم ڕێکخراوەدا، ئیتر بۆچی ئەو هەموو تایبەتمەندیانەت پەیوەست دەکەیت بەکەسێک یان سەرکەوتنەکانت دەبەستیتەوە بەکەسانی تر. لێرەوە، تێگەیشتن لەچەمکە سەرەتاکانی کاری پیشەیی، دیموکراسی‌و مەدەنی، تێنەگەیشتنە لەبەهاکانی ژیان‌و لەپەیوەندییە کۆمەڵایەتییەکانی نێو کۆمەڵ. دیارە مینبەری ڕێکخراوەکانیش ئازادترین مینبەری دیموکراسییە، بەڵام چۆن‌و بە چ ئاوازێک لەم مینبەرەوە بانگەوازی ئازادی، بانگەوازی دیموکراسی‌و بانگەوازی گەنجانەی خۆت دەکەیت.

ئەگەر هەیت، ئەوە گۆرەپانە، گۆرانی دیموکراسیانەی خۆت بچڕە. ئەگەر نیشیت، گوناهی خۆت بەئەستۆی خۆتە، نەک خەڵکی تر.■

بەڕێزان "مام جەلال" و مەکتەبی سیاسی (ی.ن.ک)

بەڕێز "عومەر فەتاح" سەرۆکی حکومەتی هەرێمی کوردستان

بەڕێز "مەلا بەختیار" لێپرسراوی مەکتەبی ڕێکخراوە دیموکراتیەکان

ب/گەندەڵی

ڕاستە گەندەڵی کێشەیەکی جیهانییەو بەڕێژەی جیاواز لەدامو دەزگاکانی جیهاندا هەیە، بەڵام لەهەمان کاتدا لەزۆربەی وڵاتان دا بەزۆر شێواز هەوڵەکانی قەڵاچۆکردن‌و نەهێشتنی بەردەوامە لەهەرێمی کوردستانیش بەهۆی ئەو بارودۆخە ناهەموارەی کەلەسایەی ڕژێمە یەک لەدوای یەکەکانی عێراق، وەپاش ڕاپەڕینیش ناجێگری باری سیاسی‌و گەمارۆکانی سەر کوردستان‌و بەرقەرارنەبوونی فەرمانڕەوایی یاساو باڵادەستی‌و تێڕوانینی تەسکی حزبایەتی‌و کوتلەبازی‌و ناوچەگەری بەبێ لەبەرچاوگرتنی پسپۆڕی‌و بڕوانامەو شارەزایی و دڵسۆزی، دواتریش شەڕی ناوخۆش ڕۆڵی هەبووە لەتەشەنەکردن‌و ڕەگ هاویشتنی گەندەڵی بۆ ناو زۆربەی دامو دەزگاکانی حزب‌و حکومەت‌و ڕێکخراوەکان، بەداخەوە لەجیاتی هەوڵی بەرەنگاربوونەوەو لەناوبردنی پەرەی پێدراو شێوازو ئامرازەکانی پێشکەوتنێکی ئەوتۆی بەخۆوە دیوە بەرەنگاربوونەوەی زۆر گرانە، وە لەهەموو خراپتر گەندەڵیەکە لەیاساو بڕیارەکان دا جێگای دەکرێتەوەو بەناوی یاساو بڕیارو ڕێنماییەکانەوە شێوەیەکی یاسایی دەدرێت بەو گەندەڵیەو هیچ دەزگاو کەسێک ناتوانێ بەرەنگاری ببێتەوەو ڕەخنەی لێ بگرێت، شایانی باسە ئەگەر یاساو بڕیارێک لەلایەن دامو دەزگاکانەوە دەربچێت‌و جێبەجێ کردنی لەبەرژەوەندی گەندەڵخوازان نەبێت (کە بەداخەوە باڵا دەستن) ئەوە کەس پابەندی نابێت بەلایەنی بڕیار دەریشەوە، بەڵکو تەنها بەرامبەر ئەو کەسانە کاری پێ دەکرێت کەواستەو پشتیان نییە.

ئێمەش بەپێی پسپۆڕی‌و کارکردنمان لەدامو دەزگاکانی حزب‌و حکومەت‌و ڕێکخراوەکان بەتایبەتیش نزیکەی (٧) ساڵ لەسەرۆکایەتی دیوانی چاودێری دارایی، وە هەستکردنمان بەترسناکی دیاردەی ناوبراو بۆ سەر بەرژەوەندی باڵای گەلەکەمان‌و ئابووری کوردستان، ماوەیەکە خەریکی لێکۆڵینەوەو تاوتوێکردنی هۆکارو ڕێگا چارەکانی ئەم بەڵایەین، لەئەنجامدا گەیشتین بەو دەرئەنجامەی مادام گەندەڵی دیاردەیەکی بڵاوەو پەلی هاویشتووە بۆ هەموو لایەک، پێویستە بەرەنگاربوونەوەکەش هەمەلایەنە بێت‌و هەموو ڕێگاو ئامرازەکان لەیەک کاتداو بەهەماهەنگی‌و بەرنامەیەکی تۆکمەوە بگیرێتە بەر بۆ بەرەنگاربوونەوەو قەڵاچۆکردنی، لێرەدا بۆیە ئەم پێشنیازە ئاراستەی بەڕێزتان دەکەین، چونکە بەرپرسن لەو دامو دەزگانە، داواکارین ئەم پێشنیازەمان لەبەرچاو بگرن‌و بڕیاری بەرەنگاربوونەوەی گەندەڵی بدەن‌و دامو دەزگاکان لەجیاتی ئەوەی ببێتە جێگای گەندەڵی بکرێتە مەیدانی شەڕی دژ بەگەندەڵی، بۆیە داوای هاوکاریتان لێ دەکەین، چونکە مەحاڵە بەبێ هاوکاری هەموو لایەک و دامو دەزگاکان ئەم هەوڵانە سەربگرن (چۆن مەحاڵە بەبێ هاوکاری نەخۆش پزیشک بتوانێت چارەسەری نەخۆشیەکەی بکات)، وە بۆ ئەم مەبەستەش پێشنیاز دەکەین:

١-فەرمانگەیەکی تایبەت بەبەرەنگاربوونەوەی گەندەڵی دابمەزرێت.

٢-دامەزراندنی ڕێکخراوێکی تایبەت بۆ هەمان مەبەستی سەرەوە.

٣-پێکهێنانی فیدراسیۆنێکی باڵا لەنێوان فەرمانگەو ڕێکخراوی تایبەتی بڕگەکانی (١و٢) و ڕێکخراوەکانی دیکەو دەزگاکانی ڕاگەیاندن بۆ یەکخستنی هەموو تواناکان‌و دروست کردنی پردێکی پەیوەندی توندوتۆڵ لەگەڵ هاوڵاتیان‌و مسۆگەرکردنی بەشداربوونیان لەجەنگی دژ بەگەندەڵی، چونکە سەرەڕای ئەوەی بەهۆی گەندەڵییەوە زۆرترین زیانیان بەردەکەوێت، هەندێک جار (لەبەر هەر هۆیەک بێت) دەبنە لایەنێک لەو گەندەڵییە بۆ وێنە بەرامبەر هەر بەرتیلێک کەبەرپرسێک وەری دەگرێت هاوڵاتییەک هەیە ئەو بەرتیلە دەدات.

لەکۆتاییدا داواکارین بەقەد ترسناکی ئەم دیاردەیە بۆ سەر بەرژەوەندی باڵای گەلەکەمان گرنگی بەلەناوبردنی بدرێت.

خواو گەلەکەمان‌و مێژوو شایەتن..■

ئەحمەد ئەمین ڕەشید

ئەندامی کۆمیتەی باڵای یەکێتی ژمێریاران‌و ئابووری ناسانی کوردستان

ئەندامی کۆمیتەی باڵای یەکێتی فەرمانبەرانی کوردستان

٢٠٠٤/١٢/١٥

روانگەی جیاوازی یەکێتیو ب

چاودێر: سوپاس بۆ ئامادەبوونی هەردوکتان، د. فەرهاد ئێوە نوسەر جەنابت وەکو یەکێ لەو کەسەی لەلیستێکدا، خۆت کاندید کردووە، هیوادارم دەمەتەقێکەمان بەرەنجامێکی باشی هەبێ، پرسیارەکەم ئەوەیە کە لەم جەنجاڵی دۆخی عێراقدا، کوشتن، هەڕەشە، پیلانی ئیقلیمی، وەکو پێویست نەبوونی ئاستو هۆشیاری دیموکراتی لەم وڵاتە، لەناو ئەم چوارچێوە جەنجاڵە پڕ لەکێشەو بێشەیە، دیموکراتی ئەتوانێ، بۆ ئەم وڵاتەو بۆ ئایندەی ئەم وڵاتە بەرەنجامێک بدات بەدەستەوە؟

د فەرهاد: بەتێگەشتنی من، وەختێ وەڵامی ئەو پرسیارە ئەدەینەوە، دەبێ دووزۆنی جوگرافی هەیە، یا دوو مەڵبەندی جوگرافی هەیە، کە لەباری سیاسیەوە، لەباری کەلتورییەوە، لەباری ئەتنیکیەوە، لەیەکتر جیاوازە، جگە لەهەموو ئەو شتانە، پێکهاتەی کۆمەڵایەتی ئەو دوو مەڵبەندە، مەبەستم ئەو دوو مەڵبەندە، کوردستانە ئەو شوێنەیە کە پێی دەوترێ باشوری عێراق، یا ئەوەی غەیری کوردستانە، قسەکردن لەسەر دیموکراتیەت لەعێراق دەبێ بەتەواوەتی، بەتێگەشتنی من جیابکرێتەوە، یەکسەر دەچمە ناو تاوتوێکردنی قسەکەم، دەڵێم ئەو چواردە ساڵە لەسەرەتای راپەڕینەوە هەتا ئێستا، بارودۆخێکی وای لەکوردستان دروستکرد، ئەو ئازادیەی کەبەخوێنی شەهیدانیو بەخوێنی پێشمەرگەکانی کوردستانو لەئەنجامی خەباتی حزبە سەرەکیەکانی کوردستان کەکورد خۆی، لەئەنجامی هەموو ئەو قوربانیانەی کەداوێتی وە دەستی هێنا. کەبەرەنجامێکی زۆر جوانی هەبوو، بەرەنجامێکی وای دروستکرد کەبەڕاستی ئەمڕۆ دان بەوەدا بنێین، دونیاش دان بەوەدا بنێ، ئەوروپا، ئەمریکا، دەوڵەتانی عەرەبی، و خودی خۆمان، کۆمپلێت بارودۆخێکی تازە دروست بوو، تارادەی ئەوەی کەبنەماکانی و، چەمکەکانمان بۆ دیموکراسی، مافی مرۆڤ، کۆمەڵی مەدەنی، هەموو ئەو چەمکە تازانەی کەلەژیانی سیاسی مۆدێرنی ئەمرۆدا هەیە، کۆمپلێت جیاواز بێت لەگەڵ خواروی عێراق، واتە بەکورتی دەتوانین باس لەبنەماکانی دیموکراتیەتو بنەماکانی کۆمەڵی مەدەنیو هەنگاونانی دیموکراتیانە بنێین، باسی لێ بکەین لەکوردستان کەبەتەواوی جیاوازە لەگەڵ خواروی عێراق.

چاودێر: کاکە ستران تۆ لەوەڵامی پرسیارەکەی من و وەڵامی دکتۆر فەرهاد چ رایەکت هەیە؟

ستران عەبدوڵڵا: لەڕاستیدا من هیچ جیاوازیەکم نیە لەگەڵتان، لەبارەی ئەو هەموو سلبیاتانەی کە لەعێراقدا هەن، وەکو کوشتنو بڕین، هەڕەشە، ئەو هەموو پلانە ئیقلیمیانە کەلەسەر سەرجەم کاری سیاسی لەعێراقدا هەیە، بارودۆخی عێراق ئەمڕۆ وەکو هەر میللەتو وڵاتێکیتر، دوو ئاراستەکاری تێئەکات، ئاراستەیەکیان ئەو روداوانەی کەئێستا هەیە، ئاراستەیەکیش کەپەیوەندی بەپێکهاتەی خودی دەوڵەتەکەوە هەیە، واتە چیرۆکی دەوڵەتی عێراق خۆی، ئەگەر قسەمان لەسەر ئەم هەلومەرجەی ئێستا بێ، مەسەلەی ئەمنیەتو ئەوانە، رەنگە هەموو وڵاتێک کەشیرازەی دەوڵەت لەبەریەک هەڵئەوەشێتەوە، توشی ئەمە بێ کەئێستا لەعێراقدا تووشی بوو، رەنگە بۆ عێراق چڕتربێ پرۆسەکە، لەبەرئەوەی پێکهاتەی دەوڵەتەکە تێبینییەکی زۆری لەسەرە، چۆن دروست بووە، بەڵام پرۆسەی دیموکراسی لەلەحزەیەک دەبێ دەست پێ بکات، لەهیچ وڵاتێکی دنیادا لەو مۆدێلانەی کە لەئەوروپاش ئەیبینین ئێستا، هیچ کاتێک رێگایەکی مەلەکی نیە بۆ پیادەکردنی دیموکراسی، لەهیچ وڵاتێکدا ئەمنیەت سەد لەسەد بەرقەرار نەبووەو ئینجا پرۆسەی دیموکراسی دەستی پێکردووە، من پێم وایە پرۆسەی دیموکراسی ئەمڕۆ لەعێراقدا، هەموو شتێک نیە بەڵکو سەرەتای رێگایەکە کەدامو دەزگا سەرەکیەکانی دەوڵەت دادەمەزرێتەوە لەعێراقدا، با بڵێین، تەنانەت ئەمە نابێتە پەرلەمان بەقەد ئەوەی ئەبێتە کۆمەڵێکی دامەزراو، کەئەویش دەستوری وڵاتو شێوەی ئایندەی دەوڵەتی عێراق دائەنێ، واتە ئەوەی کەئێستا ئەیبینین لەرۆژی هەڵبژاردنەکەدا لەحزەی یەکەمی دیموکراسیە، نەک کۆتایی دیموکراسی. لەبەرئەوەش، من گومانم نیە لەوەی پڕ ئەبێ لەکۆمەڵێ شێوان، ئایا ئەم پرۆسە دیموکراسیە هەموو عێراق ئەگرێتەوە، ئایا ناوچە سونیەکان بەشداری تیا ئەکەن، ئایا هەڵوێستی کورد چیە، ئایا ئارەزوی شیعە بۆ هەژمونکردنی، ئارەزویەکە بۆ تۆڵەکردنەوە لەو زوڵمو زۆرەی لێیان کراوە، هەموو ئەمانە قابیلی قبوڵن، لەڕاستیدا هیچ کاتێک ئەمانە چارەسەر نین، ئەگەر لەحزەیەک نەبێ بۆ دەستپێکردنی دیموکراسی لەعێراقدا. ئەگەر بێینە سەر کورد رەنگە کۆمەڵێک تێبینیمان هەبێ لەسەر پرۆسەی دیموکراسی لەعێراقدا، رەنگە لەسەر کەرکوک گرفتمان هەبێ، کەئایا هەڵبژاردن بکرێ، ناسیۆنالستەکەمان چی لێ دێ، یا چارەنوسمان چی لێ دی، یان ئایا ترسی ئێمەش لەهەژمونی شیعە، ئایا عێراق دەبێتە دەوڵەتێکی دینی لەڕێگەی سندوقەکانی دەنگدانەوە، هەموو ئەم ترسانە رەوان، بەڵام نابێ ئەو ئاراستەیە وامان لێ بکات، کە دەرئەنجام بچینە سەنگەری ئەو خەڵکانەی کەدژی پرۆسەی دیموکراسین لەعێراقدا، لەبەرئەوەی سەرەتای مژدە بەخشی دیموکراسی ئەبێ.

چاودێر: ئەی لەسەر ئەوەی کاک دکتۆر ئەڵێ: ئەتوانین وەکو دوو وڵات سەیری ئەم دیموکراسیە بکەین؟

ستران عەبدوڵڵا: ئەمە ئارەزووی ئێمەیە، بێگومان جیاوازیەکی قوڵ هەیە لەنێوان کوردستانو عێراق، ئەو جیاوازیانە بەشێکی هی مێژوون، مێژووی دروست بوونی کوردستان، مێژووی پێکەوەلکانی بەعێراق، بێگومان بەشێکی دوانزە ساڵە لەچاو عێراق لەناو بزوتنەوەیەکی دیموکراسیا ئەژین، کەعێراقیەکان تازە ساڵو نیوێکە دەستیان پێکردووە، لەبەرئەوە ئەم جیاوازیە بۆ ئێمە گرنگە، بەڵام رەنگە هەر ئەو جیاوازییەکە هانی عێراقیەکانو رۆژئاواو ئەوانە ئەدات کە بەپەلە ئەم پرۆسەیە بەڕێگەی دیموکراسییەوە، یا لەڕێگەی پرۆسەی هەڵبژاردنەوە عێراق یەک بخەنەوە، بەداخەوە پێم وانیە کەرۆژئاوا و،

ستران عەبدوڵڵا

× ساڵی ١٩٦٩ لەشاری کەرکوک لەدایک بووە.
× لەساڵانی ١٩٩٣-٢٠٠١ لەرۆژنامەی کوردستانی نوێ کاری کردووە.
× ئەندامی یەکێتی رۆژنامەنووسانی کوردستانە.
× نووسەرو کادری سیاسی یەکێتی نیشتمانی کوردستانە.
× ئێستا سەرۆکی دەزگای خەندانو سەرنووسەری هەفتەنامەی (ئاسۆ).

ئەمریکا بەتایبەتی کەبڕیاردەرێکی سەرەکی پرۆسەی سیاسیە لەعێراقدا، پێم وا نیە وەکو ئەم شێوەی کاک فەرهاد سەیری پرۆسەی سیاسی بکەن لەکوردستانا، پێیان وا نیە کە پرۆسەی سیاسی، یا پرۆسەی هەڵبژادرن لەکوردستانەوە، بێتە هۆکارێک لەهۆکارەکانی قوڵکردنەوەی ئەو جیاوازیە، بەڵکو ئەوان دەیانەوێ ببێتە هۆکارێک لەکەم کردنەوەی ئەو جیاوازیە.

چاودێر: کەواتە ئێستا دیالوگەکەمان بەرەو ئاراستەیەک ئەڕوات کەقسە لەسەر ئەوە بکەین، ئایا ئێمە وڵاتێکین دیموکراسی، تیایا دوانزە ساڵ دیموکراتی تاقیکراوەتەوە، لەخۆمان دڵنیابین؛ هەروەها لە ناوچەکانیتر چرکەساتی لەدایک بوونی دیموکراسییە، ئەگەر وایە، ئەی بۆچی لەکوردستانا چوار لیست هەیەو کەچی لەخواروودا نەوەت لیستی جیاوازی حزبیو سەربەخۆ هەیە، خۆ ئەوان، فراوانتر بەرەو مەیدانی دیموکراسی دابەزیون، ئێمە بەپێچەوانەوە حزبەکانمان قۆرخیان کرد؟

د فەرهاد: ئەمە نیشانەی ئەوە نیە کەقسەکەی من بەپێچەوانە بسەلمێ، لەبەرچی: کەوشەی قۆرخ بەکارهات لێرەدا سەبارەت بەئەزمونێکە، کەئێمە لەپرۆسەی هەڵبژاردن ئەزمونمان هەیە پێشتر، بەچاوێکی سیاسی فراوان، بەچاوێکی ناسیۆنالستانەی دڵسۆزانە بۆ میللەتەکەمان سەیری بابەتەکانمان کردووە، بۆیە هاتووین لیستێکی ئاوهامان دروست کردووە، کەجەنابت وشەی قۆرخت بەکارهێنا ئەم کارەمان کردووە، واتە کە دەڵێم لەئەنجامی ئەمەوە ئەو کارە کراوە، ئەو لیستە هاوبەشە دروستکراوە وتم لەبەرئەوەی ئەزمونمان لەسەر دیموکراسی هەیە، ئەزمونەکە چۆنە تەماشای واقعەکەی ئەکەین، مەترسی ئەوەمان هەیە هەموو ئەو شتانەی کەکاک ستران باسی کرد، روودات. جگە لەوەش مەترسی ئەوەمان هەیە کەبزافی بەرزبوونەوەی بزوتنەوەی توندڕەوی ئیسلامی ئەمڕۆ لەئارادا هەیە، جگە لەوە، کوردستان بەچەند ئەزمونێکی تاڵو ناخۆشدا رەت بووە، کە لەوانەیە بەرەنجامی خراپی هەبوبێ بەسەر حزبەکان، بەکورتیەکەی بەبڕوای من ئەو لیستە هاوبەشەی کەدروستکراوە ئەمڕۆ زیرەکانە بووە، تاڕادەیەک زۆر بەڕاشکاوو ئازایەتیەوە ئەڵێم: ئاقڵانەش بووە، چونکە مەترسی هەڵبژاردن کارێکە دەبێ حزبی نیشتمانی ئەمڕۆ لەکوردستان، لەبەرئەوەی بارودۆخی زۆر ئاڵۆزەو کاک ستران هێمای بەزۆر شت داترسی ئەوەی هەیە کەفعلەن ئەو پارتە نیشتمانیانە روبەڕووی کۆمەڵێ کۆسپ بوونەتەوە لەداهاتوو، کەکەس بڕوای ئەوەی نەدەکرد، واتە من تەسەوری ئەوە دەکەم لەناو هەموو کوردستان پارتی بۆ نموونە لەسەدا بیستی بهێنایە، یەکێتی لەسەدا نۆزدەی بهێنایە، حاڵەتێکە لەکوردستان دروست بووە، مەترسی هەیە، دەبێ ئەو حسابانە بکرێ، دیارە ئەو حسابانەش کراوە، بۆیە وایە، نمونەی هەڵبژادرنی فەرەنسا بهێنینە بەرچاوی خۆمان، هەڵبژاردنی کۆتایی فەرەنسا، سۆسیالیست زۆر بەمتنانەوە باوەڕی بەخۆی هەبوو کەببیاتەوە، بەڵام ئەوکاتە بەشێکی زۆری کۆمەڵی فەرەنسی هاوین بوو، چبوونە سەر دەریا، ئەنجامی هەڵبژاردنەکە چاوەڕوان نەکراوبوو، ئەوەبوو ئاگامان لێ بوو کەسەرۆکی فەرەنسا دەستی لەکار کێشاوە، واتە بەرەخنەیەکی زۆرو گلەیی باران لەکۆمەڵی فەرەنسی دەستی لەکارکێشاوە، چاوەڕوانی ئەوە نەدەکرا سۆسیالست بکەوێتە خوار پارتی فاشستی لۆپێن، شیراک ژمارەیەکی ئەوەندە زۆر وەربگرێ، واتە ئەو رۆژەی کەهەڵبژاردنی فەرەنسا ئیعلان کرا پرسەیەکی نەتەوەیی بوو بەنیسبەت هەموو فەرەنساوە، من تەسەور ئەکەم ئەگەرئەو لیستە هاوبەشە دروست نەکرایە، من بۆ خۆم لەناو لیستێکیتر کاردەکەم، ئەم قسەیەش دەکەمو بەرپرسم لێی باوەڕیشم پێیەتی، واتە من تەسەور دەکەم لیستی هاوبەش کەدروست بوو لەلۆژیکێکی زۆر سیاسیانەوە، سەرچاوەی گرتووە، کەزیرەکانەو، ئاقڵانەشە، بەڵام ئەنجامەکانیو سەرکەوتنی چەند بەدەست دەهێنێ ئەوە بەرپرسیارێکی دیکەیە.

چاودێر: کاک ستران ئەم قسەیە تەزکیە کردنە، یا پاڵپشتیکردنی تەواوی ئەو لیستە هاوبەشەیە کەپارتی، یەکێتی، یەکگرتوو، شیوعی، سۆشسالیستو خەڵکی بێ لایەن کردوویانە، د. فەرهاد ئەڵێ مەترسیەکان وای کردووە کەئەم لیستە لەبەرامبەر رووداوەکان یەک بخرێ، باشە مەترسی هاندەرت بێ بۆ لیستێکی ئاوا، کەبواری لەبەردەم حزبەکانی تربۆ ئازادی هەڵبژاردن کەمتر هێشتۆتەوە، باشە ئەمە لەسەر حسابی پرانسیپی دیموکراتیو ئازادی نیە، کە ئەم حزبانە، تەنها لەبەر مەترسی بێن یەک بگرن و کۆنترۆڵی پرۆسە دیموکراتیەکە هەتا رادەیەکی زۆر بکەن؟

ستران عەبدوڵڵا: بەڕای من تەنیا مەترسی نیە کەپاڵنەری ئەم هێزانە بووە، یەک لەفاکتەرەکان ئەوەیە، بەڵام دوو سێ فاکتەری تریش هەیە، کەنابێ لەبەرچاوی نەگرین، یەکێکیان ئەوەیە لەڕاستیدا بمانەوێو نەمانەوێ ئەم لیستە هاوبەشە بەدرێژی لەئاستی کوردستاندا جۆرێک لەئاستی کۆمەڵایەتی دروست کردووە، کەئێمە پێشبینیمان نەدەکرد، من ترسی ئەو ململانێیەم نیە کە لەدوای ئەنجامی هەڵبژاردن لەنێوان لیستی جیاواز بکەوێتەوە، بەڵکو لەکاتی گەرمەی هەڵبژاردنەکاندا مەسەلەی خەڵک راکێشانو عەشیرەتەکان، جۆرێک لەئیحتقانی سیاسی دروست دەکرد، کەپێشبینی ئایندەکەی ناکرێ، بەتایبەتی هەموومان بارودۆخی سیاسی کوردستان ئەزانین چۆن هەڵئەسوڕێ، شتێکی کە هەیە کەپاڵنەری ئەم لیستەیە، یان لایەنێکی ئیجابی ئەم لیستەیە، ئەویش ئەوەیە لەبیرمان نەچێ، کە کاتێک لەئاستی کوردستانا هەردوو حزبە سەرەکیەکە پاڵی لێبدەنەوەو منافەسەی ناوخۆی کوردستانی نەمێنێ، رەنگە هەڵسوڕانی سیاسیان بۆ ئاستی عێراق باشتربێو باشتر تەرخان بن بۆ ئەو شتانەی کەچاوەڕێی کورد ئەکات لەئایندەی عێراقدا، جا ئیتر شتی باشە، واتە بەدەست هێنانی زۆرترین دەستکەوت بۆ کورد، یا رووبەڕووی ئەو هەڕەشانەیە کە لەبارودۆخی سیاسی عێراقدا ئێستا ئەی بینین، بەڵام گلەیی لەم یەک لیستییە لەچی دایە، لەدوو ئاراستەدایە، دیارە خەڵکی کوردستان هەتا ئێستاش پێیان وایە کەئەوە رەنگە مەگەر یەکێتیو پارتی بتوانن منافەسەی یەکتر بکەن، واتە جگە لەپارتیو یەکێتی ئەتوانێ منافەسەی یەکێتی بکات، هەر ئەم دوانە ئەتوانن منافەسەی یەکتر بکەن، کەدێیتە دەرەوەی ئەم دوو لایەنە سیاسیە، یەکگرتوو رەنگە بتوانێ هەندێ ئازاریان بدات لەباری پرۆسەی سیاسیەوە، ئەمیش هاتۆتە لیستەکەوە، شیوعی تۆزێ جیاوازە هاتۆتە لیستەکەوە، لەبەرئەوە ئەوانەی کەدەشێ بەجۆرێک لەجۆرەکان ململانێی دیموکراسی ململانێی سیاسی یەکێتیو پارتی بکات، ئەمانەش هەمووی چونەتە ئەو لیستەوە، لەبەرئەوە لەباری پرۆسە یاساییو دیموکراسیەکەوە هیچ گرفتێک نیە، کەئەمە یەک لیستە، بەڵام لەباری ئەوەی کەئێمە دیموکراسیەکی گەرمو گوڕ بگرین لەهەڵبژاردنا لەوەیە بەگشتی گلەیەکانی خەڵک لەوەبێ، کەئەمانە تاقە کەسن، واتە کاک فەرهاد بەداخەوە ناتوانێ منافەسەی یەکێتی بکات، تا ئەوەی پارتی ئەتوانێ منافەسەی بکات، بەڵام کێشەی ئەم لیستە چییە، ئەگەر ئەو ناوانە بێ، هەتا لەناو ئەو لیستە هاوبەشەدا بەداخەوە واتە گەرموگوڕیەکی وای تیا دا نیە ناوی وانابینی، کە لەئایندەی پەرلەمانی کوردستان پەرلەمانێکی گەرموگوڕمان بدەنێ.

چاودێر: من دەمەوێ لەوەڵامەکەی تۆو وەڵامەکەی دکتۆرا، بێمە سەر ئەوەی بڵێم: کاک دکتۆر تۆ بەدرێژایی ئەو سیانزە ساڵەی رابردوودا، وەکو روناکبیرێکی لیبراڵ قسەت کردووە، واتە کەم شتی حزبەکان هەیە قبوڵت کردبێ لەدیموکراسی، لەئەو ئیدارەیە، لەشەڕی ناوخۆ، لەکۆمەڵێک شتا هەڵوێستت زۆر روون بووە، باشە ئێستا تۆ خۆت ئەڵێی مەترسیەکان وای کردووە ئەم لیستە هاوبەشە بەدیقەتو بەمەسئولانە دیاری بکرێ، باشە ئەمە بەشێک لەجوانیەکانی دیموکراسی ناکوژێ، ئاخر ئەمە چی هێشتۆتەوە، وەکو ستران وتی هەموو حزبە بەنفوسەکانی کوردستان یەکیان گرتووە، چییان هێشتۆتەوە لەدەرەوەی خۆیان؟

د فەرهاد: ئەگەر هەر کارێک بکرێ لەناو ئەوەی کە کێشەی کورد قۆناغێک بەرەو پێشەوە بڕوات، قۆناغێک بگاتە ئاستی فیدراڵیزم، ئاستی سەربەخۆیی کوردستان، ئاستی جوان بوونی کوردستان، من پاڵپشتی دەکەم ئەگەرچی بەقۆناغێکی دیموکراتیشدا تێنەپەڕێ، ئەگەرچی بەشێوەیەکی دیموکراتیش نەگەشتبینە ئەو ئامانجە، من وا هەست دەکەم ترسێکی گشتی هەیە ئەمرۆ لەسەر کورد، لەسەر کێشەی کورد، لەناو چوارچێوەی عێراقدا.

پارتی ئەزمونێکی زۆر دوورودرێژی هەیە، یەکێتی ئەزمونێکی زۆر پوختو دەوڵەمەندی هەیە، حزبە کوردستانیەکانی دیکەش، باشە بڕیاریان داوە ئەو مەسئولیەتە مێژووییە گەورەیەیان خستۆتە ئەستۆی خۆیان، ئینجا ئەو بڕیارەیان داوە.

ئەو مەسئولیەتەش گەیاندنی میللەت بەئاسۆکانی فیدراڵیزم، بەئاسۆکانی دیموکراتی کردنی کوردستانو عێراق کە دەشێ سەربەخۆیی کوردستانیش بخەنە سەر ئەستۆی خۆیان، بەڕای من ئەوە نیە ئێمە چەند بەشێوەیەکی شکڵی دیموکراتین، مەسەلەکە بەرای من ئەوەیە کەتۆ هەر کارێک کەدەیکەیت چەند کاریگەر دەبێ بەسەر گۆڕانە مێژووییەکەو گۆڕانە سیاسیەکە، دەشێ ئەگەر رێگەشیان دابێت، بۆ نمونە ئەو کارەشیان نەکردایە بەشێوەیەکی غەیری ئەوە بوایە، هەرکەسەو بەلیستی خۆی داخڵ بێ دەشێ ئەمە کارێکی شکڵی بوایە لەپێناو ئەوەی بڵێین، دیموکراتین، بەڵام زیانێکی گەورە بەکێشەی کورد بگەشتایە. بەڵام ئەوەش دەڵێم یا هەر کەسێکی دیکە ئەو رایەی منی دەبێ ناشبێ بێدەنگ بین، بەهیچ شێوەیەک لەئاست هەموو ئەو پۆخڵەواتەی، هەموو ئەوکەموکورتیانەی، هەموو ئەو پرۆسە نادیموکراتیانەی کەحزبەکان دەیکەین لەئاستی ناوخۆیان لەئاستی کوردستانیش.

چاودێر: کاک دکتۆر لەقسەکانتا دوو مەترسی هەیە، مەترسیەکی دەرەکی شەڕی ناوخۆ، شیعە، ئیقلیمی هەیە لەسەر کێشەی کورد، بۆیە وای کردووە حزبە سیاسیەکان لەئاستی ئەو مەترسیدا ئەم لیستە هاوبەشە بکەن، مەترسی دووەم کەتۆ هێمات بۆ کرد، ئەویش ئەوەیە، یەکێ لەحزبە بەنفوسەکانی کوردستان دەنگی کەم بێنێ، ئایا قبوڵێتی ئەویتر بیهێنێ، ئەوانەی دەرەوە هیچ قسەیەکمان لەسەر نیە، کەئەبێ حسابێکی ورد بۆ مەترسیەکان بکرێ، بەڵام ئەمانەی ناوەوە یەکێتی کەم بێنێو زۆرینەی پارتی قبوڵ نەکات، یەکێتی زۆر بێنێ پارتی کەمینەی خۆی قبوڵ نەکات، ئەمەیان ئەچێتە خانەی دیموکراتیەوە ئەگەر هەر کامێکیان بردنەوەی ئەویتر قبوڵ نەکات؟

د فەرهاد: ئاخر دەشێ هەربۆیە ئەو لیستە هاوبەشەیان دروست کردووە، کەواتە ئەمە لۆژیکێکە واتە لەترسی ئەوەی کەتۆ بریندار ببی ساغ بمێنیتەوە لەئاست دوژمنێکی گەورە.

چاودێر: باشە ئەمە بەنسبەت هەردوو حزبەکەوە پێچەوانەی دیموکراتی نیە، کە پێش وەخت بردنەوەی یەکتر قبوڵ ناکەن؟

د. فەرهاد: وەکو ووتم کێشەیەکی گەورەتر هەیە، کێشەیەکی نیشتمانی هەیە بە بڕوای خۆم واتێدەگەم لەپێناو نەدۆرانی ئەو کێشە گەورەیەدا، پێیان نا بەو دیموکراتیەداو پلیشانیانەوە، یەک خاڵیش لەبیرنەکەین لەتەسریحی وابزانم کاک مەسعود بوو، باش تەئنیب زەمیرە کە بەدیار دەکەوێ، نازانم جەنابی مام جەلال لەو بارەوە قسەی کردووە یان نا، بەڵام باش هەست بەوە دەکەی کەووتی ئەم لیستە هاوبەشە نەبێتە مۆدێلێک بۆ ساڵانی داهاتوو، ئەم قسەیەی کاک مەسعود پیاوێکی گەورە لە بواری سیاسەت، شکۆمەند لەخەباتی سیاسی خۆی، بۆ ئەم قسەیە دەکات، نیشانەی ئەوەیە کەئەو بۆ خۆی رازی نییە بەو مۆدێلە. من دڵنیام ئەو قسەیەی کاک مەسعود کردی لەدڵی مام جەلالیشدایەو هەمان رەئی هەیە. مانای وایە خۆشیان کە کارەکەیان کردووە بەدڵیان نییە، دەزانن ئەمە نادیموکراتییە، پێم خۆشە رووبەرووی میللەت بڵێن، ئەمە کارێکی نادیموکراتییە بەڵام لەبەر بارودۆخی کوردستانە.

چاودێر: کاک ستران ئێستا ئێمە کەوتینە ژێر ئەمری واقیع، کەئەم لیستە، دەبێ قبوڵ بکەین، باشە وەکو قبوڵمان کرد، لەناو خودی لیستەکەوە، وەکو خۆت ووتت، لیستێکی بەهێز نییەو بواری تیادا نییە کە خەڵکی ئەو کۆمەڵە، بۆ نمونە رێکخراوە مەدەنیەکانی ئەم کۆمەڵە بۆ رێگەنادەن کەنوێنەری دەیان هەزار کەسن بەقەد نیوەی سەنگی خۆیان لەناو ئەم لیستە بن؟

ستران عبدالله: لەباری پرنسیپەوە نابێ هیچ جیاوازیەک هەبێ لەنێوان کارکردن بۆ بزووتنەوە نیشتمانیەکەو کارکردن بۆ دیموکراسی، بەڵام قسەمان لەسەر واقیعێکی سیاسی کوردستانە کەسوور ئەزانین ئاوهایە، ئێمە قسەمان لەسەر لێکدانەوەی ئەم واقیعەیە، نەک ئەوەی کە ئەم واقیعەمان قبوڵە، یان نا، بێگومان قبوڵمان نییە، رەنگە زۆربەی سەرکردەی حیزبەکانیش، هەتا کادرە پێشکەوتووەکانیش کە قسە دێتە سەر ئەم بابەتە یەکسەر ئەڵێن ئەمە دیموکراسی نییە، یان ئەمە نەدەبووایە بەم شێوەیە بووایە، بەڵام لەڕاستیدا قبوڵکردنی ئێمە بۆ ئەم واقیعە، هەر لەو بابەتانەوە هاتووە کە ووتمان یەک، دوو، سێ، مەترسی ئێمە لێرە چی دەردەکەوێ. ئەترسین ئەم بابەتی دۆزینەوەی هەندێک جیاوازی لەنێوان دیموکراسیو مەسەلە نەتەوەییەکە ببێت بەنەریتێک، هەر ئێستا من لەدانانی لیستەکەدا هەست ئەکەم بووە بەنەریتێک بۆ خۆی، ئەم هەڵبژاردنە بۆماوەی ساڵێکە، بەحساب جارێکی تر تێ هەڵئەچینەوە لەناو پرۆسەی سیاسیو دوای ئەوە لەسەر دەستووری شێوەی دەستووری عێراق، کەشێوەی کیانی کوردستانیش دیاریدەکات، هەڵبژاردنێکی تر ئەبێتەوە لەعێراق، بەڵام هەر لە ئێستاوە بۆ نمونە جەنابت باسی رێکخراوە دیموکراتیەکانت کرد، یا کەسانی سەربەخۆ، یا هەتا کادری لێوەشاوەی ناو حیزبەکان، من بەپێچەوانەی ئەو رەئەی کاک فەرهاد حەز ناکەم لەمەودوا شتەکانمان بەنیسبەت بسپێرین، دەبێت میکانیزمێک دابمەزرێنین کە رێگر بێت لەوەی ئێمە ناچاربین نیەتی سەرکردە سیاسیەکانمان بخوێنینەوە، دەبێ دەنگێکی دیموکراسی یاسایی هەبێ رێگر بێ لەوەی کەجارێکی تر ئەم پرۆسەیە دووبارە بێتەوە، بۆ من ئێستا ئیعتراز لەم لیستەی یەکێتی دەرنابرم، بۆنمونە، لەبەرئەوە دەڵێم حیزبەکەم، با لەم قۆناغە بێ دەنگ بم، یانی ئەترسم ببێت بەنەریتێک، ببێ بەکولتورێک سبەینێ لەدانانی لەهەموو وڵاتانی دنیادا حیزبەکان کە کاندیدەکانی خۆیان دیاریدەکەن، ئەچن لەناو خۆیاندا کۆبونەوەی داخراوی بۆ دەکەن، دەڵێن لەفڵان دائیرەی ئینتیخابی بۆمان هەیە دووکەس تەرشیح بکەین، فەرمون کادرە حیزبیەکان کێ خۆی تەرشیح دەکات، با ئەو ببێتە ئەندامی پەرلەمان، ئەمە رێگەی راستە، بەڵام لەلیستەکانی سەرکردە سیاسیەکان مەکتەبی سیاسی حزبەکان لەجیاتی هەتا کادرەکانی خوارەوەی خۆشیان بڕیاریان داوە، ئەوە کێیە کەدەبێ ئەندامی حزبەکە دەنگی بۆ دەداتو ناشبێ ئیعتراز بگرێ، لەسەر ئەو بابەتە، واتە ئێستا پرۆسەی دۆزینەوەی جیاوازی لەنێوان دیموکراسیو مەسەلە نەتەوەییەکە، واقوڵ بۆتەوە، هەتالەدانانی ناوەکان، بۆ

رێکخراوە دیموکراسیەکان نەتوانرێ کاندیدی خۆی تێ فرێ بدات، بۆ رۆژنامەنووسەکان ئەتوانن کاندیدی خۆیان، بۆ کادرەکانی حزب دیاری بکەن، ئێستا دەبینن بوش بۆ دووەم جار خۆی هەڵئەبژێرێتەوە، بەڵام بۆ منافەسەکەی کەکیرییە، لەناو حزبەکەی خۆیا خەڵکی تر هەبوو منافسی بوو، هەتا گەشتونەتە ئەو سیغەیەی کەکاندیدی ئەم حزبە بۆ ریئاسەی ئەمریکی بەچەند قۆناغێکی پرۆسەی دیموکراسی دا تێپەڕبووە، بەڵام لەلای ئێمە کاندیدی پەرلەمان بۆ نموونە نەهاتووە من دەنگی بۆ بدەم لەناو حزبەکەم، تا دوایی بەوپەڕی سیقەوە بچم دیعایەی بۆ بکەم لەناو خەڵکدا بڵێم دەنگ بدەن بەفڵان کەس، چونکە ئەمە هەڵبژێراوی ئێمەیە، وەکو حزب، لەبەرئەوە ئەو پرۆسەیە ترسەکەی ئەمەیە کەئەترسی وای لێ بێ ئەو بابەتە، بابەتی بڕیاردان، ئەوەی قەیناکە بارودۆخەکە ناسکە ببێ بەکەلتورێک کەنەهێڵی پرۆسەی دیموکراسی لەوڵاتی خۆمانا جێبەجێ بکەین.

چاودێر: باقسەیەک لەسەر میکانیزمی دانانی ئەم لیستانە بکەین، ئێستا لیستەکان حزبین، قبوڵمانە، هاوپەیمانێتی حزبیە قبوڵمانە، بەڵام بۆ حزبەکان لەناو

ستران عەبدوڵڵا: شتێک کەپاڵنەری ئەم لیستە هاوبەشەیە، یان لایەنێکی ئیجابی ئەم لیستەیە، ئەویش ئەوەیە لەبیرمان نەچێ، کە کاتێک لەئاستی کوردستانا هەردوو حزبە سەرەکیەکە پاڵی لێبدەنەوەو منافەسەی ناوخۆی کوردستانی نەمێنێ، رەنگە هەڵسوڕانی سیاسیان بۆ ئاستی عێراق باشتربێو باشتر تەرخان بن بۆ ئەو شتانەی کەچاوەڕێی کورد ئەکات لەئایندەی عێراقدا

ی لایەنەکان لەسەر هەڵبژاردن

خۆیان و لەمامەڵەکردن لەگەڵ دەوروبەری خۆیانا دیسانەوە بەڕاستی نادیموکراتیانە مامەڵەیان لەگەڵ ئەم لیستانە کرد، واتە ئەوانەی کەدانراون تەنانەت قبوڵکراوی ناوخودی حزبەکان، ناوئەو پێکهاتەیە نین کەئێستا پێی ئەوترێ سەرەتای کۆمەڵی مەدەنیو ڕێکخراوە دیموکراتیەکان، واتە مەعقولە لەناو ئەم هەموو ڕێکخراوە دیموکراتیانەدا بەهەردوو حزبەکە، لەلیستی پەرلەمانی عێراق وکوردستان و لیستی پێنج پارێزگاکەدا، لە ١.٨٦٪ بۆ هەموو ڕێکخراوە دیموکراتیەکانی کەئێستا لەکوردستاندا هەیە، دانراوە؟

د. فەرهاد: من لەوەڵامی پێشووم قسەم زۆر بەڕوونی لەسەر ئەوە کرد، دوو شتم لەیەکتر جیاکردەوە، یەکەم: بەرگریم لەلیستە هاوبەشەکە کرد، بەرامبەر بەکێشەکانی دەرەوە لەئاستی عێراق، لەئاستی هەرێم، بەڵام لەئاستی ناوخۆو هەڵسەنگاندنو قسەکردن لەسەر ناوەڕۆکی، هەموو ئەو شتانەی کەجەنابت باست کرد چۆن لەوێ سەد لەسەد لەگەڵ کارەکەم لەناوەوەی خۆمان، لەهەڵسەنگاندنی ناوەوەی کارەکان و حزبەکان و بەتایبەتی دوو حزبە باڵا دەستەکە، دیسانەوە سەدا سەد دەکەومە حاڵەتی ڕەخنەگرانە، حاڵەتی ڕوناکی خستنەسەر ئەو گەندەڵیو ئەو هەڵانەی کەبەڕاستی دەکرێ بەرامبەر مەسەلەی دیموکراتیەت، دەکرێ بەرامبەر هەموو توێژە جۆراوجۆرەکان، بەرامبەر خودی میللەت خۆی، چونکە منیش ئەمە بەگاڵتەجارییەک دەزانم، پارتی یا یەکێتی سەرۆک عەشیرەتێک بهێنێ بەس لەبەرئەوەی دەستی بۆ بەرز بکاتەوەو چەپڵەی بۆ لێ بدات لەناو پەرلەمان، یان کۆنە بەعسیەک بهێنێ، یان مامۆستایەکی پیری زانکۆ بهێنێ، پەرلەمان لەوانە پڕکاتەوە لەناو پەرلەمان، بەس بۆ ئەوەی چەپڵەی بۆ لێبدات، لێرە زۆر توند دەبێ قسە لەسەر ئەوە بکەین، دەبێ خەڵک هان بدەین، بۆ خەڵک ڕوون بکەینەوە کەئەم کارەی دەکرێ بەرامبەر هەڵبژاردن و دانانی ئەو ئەندام پەرلەمانانە، بۆ بەهێزکردنی هەڵوێستی خۆیان کارێکە سەد لەسەد هەڵەن، دەبێ یەکەم: ئەو حزبانە بەخۆیاندا بچنەوە، دووەم بۆ خەڵکیش ڕۆشن ببێ کەبەدرێژایی ئەو چەند ساڵەی کۆتایی ناوەڕۆکی پەرلەمان، کەناوەڕۆکێکی ئاوها بووە، تەنیا بۆ پشتیوانی کردنی هەڵوێستی حزبیو سیاسی حزبەکان بووە نابێ ئەمە دووبارە بکرێتەوە.

بۆیە من غەیری ئەوە دەکەومە ناو حاڵەتی دەرەوەی ئەو دوو حزبە، وەکو نوسەرێک، یا وەکو هاوڵاتیەک

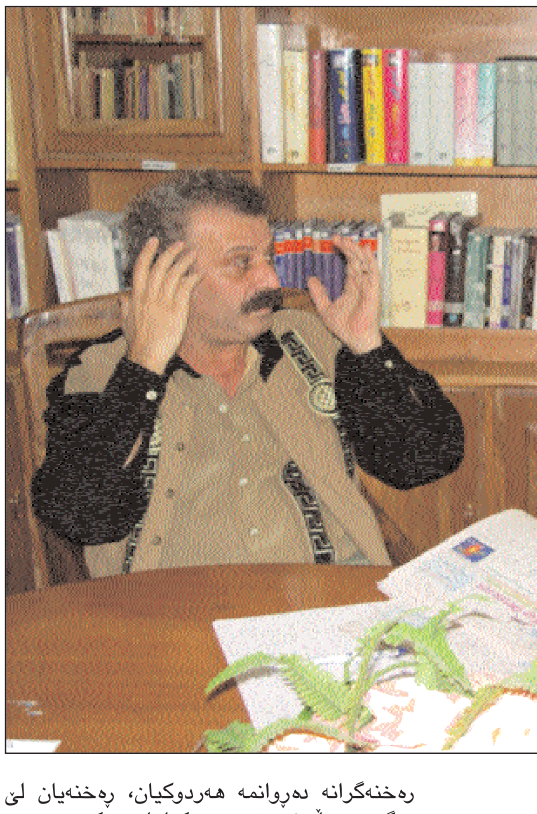

ڕەخنەگرانە دەڕوانمە هەردوکیان، ڕەخنەیان لێ دەگرم، هەوڵی ئەوەش دەدەم کەلە لیستێکی دەرەوەی ئەو لیستەدا بم، مامۆستایەکی زانکۆی گەنج، ڕۆشنبیرێکی بەتوانا، ڕۆژنامەنووسێکی گەنج، خوێندکار لەجێگای ئەو لەناو لیستێکدا کۆبکەمەوە، وەکو چۆن هەوڵی ئەوەشم داوە، خۆشم چومەتە ناو ئەو لیستەوە، مامۆستایەکی زانکۆی گەنجی پسپۆڕ، خوێندکارێکی گەنجی بەتوانا، ڕۆژنامەنووسێک، ژینگەناسێک، کیمیاناسێک، ئەندازیارێکی بەهرەمەند، لەناو ئەو لیستانەدا بن کاربکەن باشترێکە، ئەوانە لەناو پەرلەمان بن نەک ئەوانەی کەتەنیا بۆ چەپڵە لێدان بێ، لێرەشەوە من کەوتوومەتە حاڵەتی ڕەخنەگرتن لەو دوو حزبە، و کەوتومەتە ناو لیستێک کەناومان ناوە لیستی بێ لایەن، کەکاری بۆ دەکەم.

چاودێر: کاک ستران د. فەرهاد باسی لیستی بێ لایەنو ئەو حاڵەتە ئەکات، کەخۆی کاری تیا ئەکات، تۆ پێت وایە ئەمانەی لەناو ئەم لیستە وەکو بێ لایەنێک ئەیانەوێ مومارەسەی مافی دیموکراتی خۆیان بکەن، پێت وایە ئەمانیش ئەگەر لەلیستە هاوبەشەکەدا شوێنیان بکرایەتەوە ئایە ئەچوونە ئەو لیستە؟

ستران عەبدوڵڵا: ناڵێم لیستی دکتۆر فەرهادو ئەوان، بەڵام پێم وا نیە سەرکردەکانی ئەم لیستە هاوبەشە لەوەیان رابینیبێ ئەمان بکەنە ناو لیستەکەی خۆیانەوە، چونکە بۆ ئەم پێکهاتەیە زیاتر پێکهاتەی حزبەکانە، واتە حزبێک هەیە، واقعێکە کە دەیانەوێ نەچێتە دەرەوەی پرۆسە سیاسیەکە، یا نەچێتە دەرەوەی خۆیان، بانگیان کردووە، بۆچی، چونکە: ئێستا ئەگەر سەیری ئەو لیستە هاوبەشە بکەیت، بەزەحمەتکێشانیش کەنەهاتە ناو لیستەکەوە، لەگەڵ زەحمەتکێشانیش کەوتونەتە گفتوگۆ، کەواتە ئەمان لەسەرەتاوە کە کەوتنە گفتوگۆ لەگەڵ ئەو کیانە سیاسیانەی کەهەن، نەک بۆ ئەو کیانە سیاسیانەی کەلەکاتی هەڵبژاردنا دروست بوون، وەکو لیستی دکتۆر فەرهادو ئەوان، ئەگەر هەشبوایە من پێم وایە بەفەردی قبوڵ ئەکران، بۆ نمونە ئەیانوت دکتۆر فەرهاد وەرە ناو لیستی بێلایەنەوە، یان ئەگەر ئەقڵی هەردوو حزبەکە بیگرتایە، کەئەمانە لیستەکەیان داناوە، بەڵام من پێم وایە ئێستاش داوا بکەن باوەڕ ناکەم بخرێنە ناو لیستەکەوە، نەک پەیوەندی بەتوانای ئەمانەوە نیە، بەڵکو پەیوەندی بەدیدی سەرکردایەتیە هاوبەشەکەی ئێستاوە هەیە، هەر لە دیدی یەکێتیو پارتیەوە، ئەویش ئەوەیە، کەدەیانەوێ لەگەڵ ئەوکیانە سیاسیانەی کەهەن بچنە ناو لیستەوە.

د. فەرهاد: من سەد لەسەد پێم خۆش بوو کاک ستران ئەو قسانەی کە کردی من بمکردایە، مەبەستم ئەوەیە تەیدی قسەکانت ئەکەم، تەنیا ئەوەی کۆتایی نەبێ بۆ؟ لەبەرئەوەی کەئایا ئەگەر داوا کرایە ئەوانیش دەچونە ناو لیستەکە، بەبڕوای من، نا، هەموویان هەمان ڕایان نیە، بۆ، چونکە هەموویان یەک حزب نین یەک ڕایان هەبێ، هەموویان پێکەوە بڕیار نادەن، بۆ نمونە ژینگە ناسێک کە دەیەوێ بۆ ئاوی حەیات پرۆژەیەک پێشکەش بکات بەپەرلەمان، کەئەو ئاوی حەیاتە چیتر کەبەرهەم هێنانی تورکیایە لەسەر مێزێکی مەسئولی کورد نەبێ، لەسەر مێزی سەرۆک حکومەتێک نەمێنێ، بەرهەمهێنانی ئاوێک پێشکەش بکرێتە پەرلەمان، لەلایەن کشتوکاڵ ناسێکەوە، بەرهەم هێنانی هەنگوین لەکوردستان دروست ببێتەوە، ئەم جۆرە خەڵکانەن کە لە لیستە تایبەتیەکاندا هەن، ئەم جۆرە خەڵکە پسپۆڕو شارەزایانەن کە لەناو لیستە بێ لایەنەکاندا هەن، بەڕای من، یەکێتی نیشتمانی، یان پارتی دیموکرات، داوا لەو ژینگە پارێزە بکات، یا داوا لەو کشتوکاڵ ناسە بکات، کە ئەو پرۆژە جوانانەی کەبەدەستەوەیە کەئاوا دڵسۆزە بۆ میللەت و حکومەت، تائێستا نایناسێ، تائێستا ئاوڕی لێ نەداوەتەوە، لەبەرئەوەی پارتی نیە، لەبەرئەوەی یەکێتی نیە، لەبەرئەوەی شیوعی نیە، لەبەرئەوەی هیچ نیە، لەڕاستیدا حزبەکان نایناناسن، بۆیە ئەوە گرنگ نیە ئایا ئەو ژینگە ناسە یا ئەو کشتوکاڵ ناسە دەچێتە ناو لیستی هاوبەشەوە یان نا، ئەوەندەی ئەوە گرنگە کە ئەو چەند دەگاتە پەرلەمانو ڕایێک تەرح دەکات، یا ڕۆژنامەنوسێکی بەجورئەت، یا گەنجێک، یا نوێنەرێکی خوێندکاران، ئەوە گرنگە کەتۆ لەناو پەرلەمان بی، ئەوە گرنگ نیە کەئایا دەچیتە لیستی هاوبەشەوە یا دەچیتە چ لیستێکەوە، بۆیە بەڕای من هەموو بەیەکەوە بڕیار نادەن.

دەبوایە لیستی هاوبەش واتە دوو حزبە سەرەکیەکە، گفتوگۆیان لەگەڵ حزبی نەکردبایە ئەوەندەی کەڕوویان لەتاکەکانی لەو بابەتە بوایە کەمن باسم کرد، چواردە ساڵە ئێمە گەنج پەروەردە دەکەین، ڕێکخراوە دیموکراتیەکانە لەهەولێر لەسلێمانی لەدهۆک، چواردە ساڵە ئەو دوو حزبە کاردەکەن، نەوەیەکی نوێیان دروست کردووە تازە، جیاواز بیر دەکاتەوە، جوێن بەمن دەدات، ئەمڕۆ لەناو پۆل ڕەخنەیان لەمن گرتووە، گاڵتەیان بەمن کردووە، خوێندکارێک کەمن خۆم بەهاونەوەیان دەزانم، مانای وایە کە نەوەیەکی تازە هەیە، کەحزب خۆی دروستی کردووە، پارتیو یەکێتی خۆیان دروستیان کردووە، خۆی دروستی کردووە کە ئازاد بێ، خۆی دروستی کردووە دیموکرات بێ، کەچی ڕێگەی نادات بێتە ناو پەرلەمانەوە، سەرۆک عەشیرەتێک دێنێ عومری حەفتا ساڵە، تەمەنی پیرە، ئەو دەخاتە پەرلەمانەوە، ئەی تۆ ئەوگەنجەی کەدروستتت کرد، چی لێ دەکەی، هەر لەناو ئەو گۆڕەپانە بمێنێتەوەو جنێوت پێ بدات، هەر لەناو ئەو شوێنانە بمێنێتەوە لەسەرت بنوسێو لەداخی ڕێگە لێگیرانی خۆی لەوەی بێ بەشداری پەرلەمان بکات ڕەخنەی توندو ناشیرین و جنێوت پێ بدات لەسەر ئەنتەرنێت گاڵتەت پێ بکات.

چاودێر: کاک ستران تۆ چ شانسێک ئەبینی لەبەردەم لیستەکانی دەرەوەی لیستە هاوبەشەکە؟

ستران عەبدوڵڵا: لیستی هاوبەش لەئاستی عێراقدا، دەنگێکی زیاتر ئەهێنێ، وەک لەئاستی کوردستانا، بەداخەوە خۆزگە لیستی دەرەوەی لیستی هاوبەش، لیستی بەهێز دروست بوایە هەتا دەنگێکی باشیان بهێنایە، لەبەرامبەر لیستی هاوبەشی ئەم حزبانەدا، چونکە جاری وا هەیە خەڵک ئەوانەی کەناڕازیین دراسەیەکی وامان نەکردووە، بەداخەوە لەلای ئێمە ناوەندی ڕاپرسی نیە کەپێش وەخت لەخەڵک بپرسێ، پێش ئەوەی کارەساتەکە ڕووبدات کەهەڵبژاردنە، ڕاستەقینەکەیە بڵێ یەکێتی ئەوەندە دەنگ ئەهێنێ یا لیستی هاوبەش ئەوەندە دەنگ ئەهێنێ، ناتوانین دیاری بکەین، یا پێشبینی بکەین، فالگر نین کەبزانین ئەم پرۆسەیە چی ئەبێ، ڕەنگە چەند ڕاپرسیەک بتوانێ پێمان بڵێ کەلیستی هاوبەش چەند ئەهێنێ، بەس من پێم وایە لیستی هاوبەش، لیستی یەکێتیو پارتی لەئاستی عێراقدا دەنگێکی زیاتر ئەهێنن وەک ئەوەی لەئاستی کوردستاندا ئەیهێنن.

چاودێر: ئەی تۆ ئەڵێی چی؟ ئایا لیستەکەی ئێوە سەنگێکی وای هەیە لەناو جەماوەر؟

د. فەرهاد: من حەز ناکەم بڵێم سەنگێکی وای هەیەو، ڕۆڵێکی وای هەیەو، مەتحی ئەو لیستە بکەم، بەڵام من ئەتوانم لەئاستی خۆم قسە بکەم، مرۆڤ، ڕۆشنبیر، من ڕونم کردەوە گوتم هەموو ئەو قسانەی کە کردم پێویستە خەڵکی پسپۆڕ، خەڵکی شارەزا، خەڵکی بەتواناو گەنج، لەبەرئەوەی وەکو پێشتر وتم نەوەیەک دروست بووە، گەنجە ئەمڕۆ جیاواز بیر دەکاتەوە، تازە بیردەکاتەوە، جگە لەوەش نەوەیەک هەیە لەئەمان بەتەمەنتر لەدەرەوە ژیاوە، ئەزمونی هەیە گەڕاوەتەوە کوردستان کاردەکات، دەیەوێ خەبات بکات، بەتێگەیشتنی من دەبێ ئەو جۆرە خەڵکە لەناو پەرلەمان بن، لەجیاتی ئەوەی کەناوم بردن، بەڕای من پەرلەمانی کوردستان پەرلەمانێکی پیرە، پیرەو چەپڵە لێدەر زۆرتر دەبێ، ئەو خەڵکانەی کەمن باسم کرد ئەو گەنجانەی لەماوەی ئەو چواردە ساڵە حزبەکان خۆیان دروستیان کردووە، ئەو جیاوازیە جوانانە لەناو پەرلەمانا بن، من وەکو نوسەرێک هەستم کرد کە دەبێ کارێکم هەبێ، چۆن؟ پێشتریش لەهەموو هەڵوێستێک کارم هەبووە، کاری من ئەوەبوو کە بچمە ناو ئەو لیستەوە، ڕاستیەکەش داوایان لێکردم، چونکە من بێئەوەی ئەندام پەرلەمانیش بم کارو هەرای خۆم هەر کردووە.

چاودێر: باشە کاکە دکتۆر تۆ خۆت چویت لەگەڵ پیرترین کانیدی هەموو کاندیدەکان، لەناو لیستی هاوبەش مامۆستا بەهادین نوری دابەزیویت، کەچی باسی پیریش دەکەی؟

د. فەرهاد: (بەپێکەنینەوە) لەناو لیستەکەدا، وەکو وتم، پرسیارەکەت چەند کۆمیدیە ئەوەندەش لوژیکیو جوانە، لەبەرچی لیستی بێ لایەن ئەوخاسێتە جوانەی هەیە، پیر، گەنج، نەشارەزا خۆی هەڵبژاردووە، جۆراوجۆرە، خەڵک ڕای بۆ دەداو، واتە ئەو تێکەڵاویە هەیە.

چاودێر: بەپێی زانیاری ئێمە هەمان تێکەڵاوی لەلیستە هاوبەشەکەشدا هەیە سی و دوو ساڵی تیایە، بەرزتری تیایە، شەست و پێنجی تیایە، بەڵام من حەفتا ساڵم لە لیستەکەی یەکێتیدا نەبینیووە؟

د. فەرهاد: ئەگەر لێرەوە باوەڕ بەوە بهێنین کەلەمەودوا ئەو هەڵبژاردنە، هەڵبژاردنێکی دائیری نەبێ، فەردی بێ، هەر کەسەو بۆ خۆی خۆی هەڵبژێرێ، وەکو چۆن لەکۆمەڵی دیموکراتی هەیە، قسەکەی من ورەخنەکەی جەنابت دەمانگەیەنێتەوە ئەوە کە لەشێوەی لیست نەبێ.

چاودێر: ئێستا لیستە هاوبەشەکە لەسەر پەرلەمانی عێراق و کوردستان ڕێکەوتوون، کەچی لەسەر ئەنجومەنی پارێزگاکان ڕێنەکەوتوون، لەسەر شتە گەورەکە ڕێکەوتوون، لەسەر شتە بچوکەکە ڕێنەکوتوون، ئایە ئەمە گیروگازێک دروست ناکات، بۆ هاوڵاتی کورد لەکاتی دەنگدانا؟

ستران عەبدوڵڵا: گیروگازیان هەیە، تۆ لەهەمان کاتا ناچاریت پروپاگەندە بۆ لیستی هاوبەش بکەیت، کەچی بچیتە ئەولاوە بڵێن نەکەی دەنگ بەحزبەکەی شەریکم بەی، واتە ئەو کرانەوە سیاسیەی بەلیستی هاوبەش ویستومانە کەمی بکەینەوە، لەئاستی سیاسی خوارترا کەبابەتی هەڵبژاردنی پارێزگاکانە، لەڕاستیدا ئەمەش خۆی بۆ خۆی گرفتێکە، من یەک ڕەئم هەیە، هەمیشە لەهەڵبژاردندا خوێندنەوەی خۆم بۆ بارودۆخی دیموکراسیو هەڵبژاردنەکانی کە لەکوردستان هەیە، لەوڵاتی ئێمە هەنگاوێکی باشی دیموکراسی چوینەتە پێشەوە، بەڵام تا ئێستا ئاڵوگۆڕی دەسەڵاتمان نەکردووە، لەکوردستاندا ئاڵوگۆڕی بیروڕا هەیە، ئەوەش بەشێکی پرۆسە دیموکراسیەکەیە، بۆ نمونە ئێستا لێرە دانیشتون ئاڵوگۆڕی بیروڕا ئەکەین، بەڵام ئاڵوگۆڕی دەسەڵاتمان نەبینیوە لەو هەڵبژاردنەی کە لەساڵی ١٩٩٢ لەکوردستانا کراوە بەشێوەی جیاجیا یەکێتیو پارتی هێزی خۆیان تاقیکردۆتەوە، کۆمەڵەی خوێندکاران لەگەڵ یەکێتی قوتابیان، ئافرەتان لەگەڵ ژنان، لەهەندێ بازنەی تەسکی سیاسیدا قسەی وا هەیە یەکێتی بەهێزترە، پارتی بەهێزترە، ئێستاش هەمان ئەو نرخە دەدەین کەئەویش ئەوەیە لەهەڵبژاردنی پارێزگاکاندا لەبەرامبەر یەکتر ڕادەوەستینەوە، بەڵام مادام هەر بەرامبەریەک ڕادەوەستین دەبا بۆ پرۆسە گەورەکە بمانکردایە کەپرۆسەی دیموکراسی کوردستانە، لەبەرئەوە ئەم ناکۆکیە هەیە، من خۆم لەگەڵ ئەو لیستەدام پێکەوە لەهەڵبژاردندا، بەڵام مادام لەهەڵبژاردنی پارێزگاکاندا وامان کرد خۆ باشتر بوو لەئاستی کوردستانا ئەمە بکەین.

چاودێر: کاکە ستران خۆ تۆ خەڵکی کەرکوکی، هەردوو حزبەکە لەئەنجومەنی حوکم، هەموو ئەو بڕیارانەی کە دراوە دەربارەی پارێزگاکان بەکەرکوکیشەوە پێی ڕازی بوون، هەمووی سێ هەفتەیە باسی ئەوە دەکەن کەنابێ لەکەرکوکدا هەڵبژاردن بکرێ، لەبەرئەوەی دۆخی کەرکوک ئاسایی نەبۆتەوە، باشە ئەمە هەڵەیەک نیە کاتی خۆی کردویانە، ئێستا ئەیانەوێ ئەو هەڵەیە ڕاست بکەنەوە، ئێستا فریای چی ئەکەوین، بەشداری نەکردن لەهەڵبژاردنی پارێزگای کەرکوک، بەیانی تورکمان و عەرەب و خەڵکیتر کەبەشداری ئەکات، ئەوانە حوکمی پارێزگاکەیان ناکەوێتە دەست و کوردی لێ بچێتە دەرەوە، ئەمە مەترسی تری لێ ناکرێ؟

ستران عەبدوڵڵا: کەموکوڕی پرۆسەی کاری سیاسی ئێمە لەکەرکوکدا، پەیوەندی بەو بڕگانەوە نیە کە لەیاسای بەڕێوەبردنی دەوڵەتەوە هاتووە، چونکە ئەو بڕگانە دەڵێ لەماوەیەکی دیاری کراودا، کەرکوک ئاسایی بکرێتەوە، دەبوایە پێمان داگرتبایە لەوەی کەبەشێکی زۆری لەمەسەلەی ئاسایی کردنەوە لەناو

■ د. فەرهاد پیربال

× ساڵی ١٩٦١ لەشاری هەولێر لەدایک بووە.
× خوێندنی سەرەتاییو ناوەندیو دواناوەندی لە هەولێر تەواو کردووە.
× بەشی کوردی، لەزانکۆی سلێمانی تەواو کردووە.
× ساڵی ١٩٨٣ ڕووەو هەندەران بەڕێکەوتووە، تادواجار لە فەرەنسا گیرساوەتەوەو پلەی دکتۆرای لە ئەدەبدا تیا بەدەست هێناوە.
× تاکو ئێستا (٣٣) کتێبی بەچاپ گەیاندوە لەوانە: (چوار ڕۆمان، یەک کۆمەڵە چیرۆک، سێ دیوانە شیعر).
× یەکەم ژمارەی گۆڤاری (وێران) لەساڵی ١٩٩٤-١٩٩٥ بڵاوکردۆتەوە.
× ئێستاش مامۆستای زانکۆیە لەزانکۆی سەلاحەدین.

کەرکوکدا بکرێ، کە ئەمەمان نەکرد ئێستا هاتوینەتە بەردەم حاڵەتی ئەوەی کەبڵێین ئەبێ هەڵبژاردن دوا بخەین لەکەرکوک، واتە هەڵەکەی ئێمە لەوەدا نیە بەو هەلومەرجانە قایل بووین کە لەیاسای بەڕێوەبردنی دەوڵەتا هاتووە، نا، بەڵکو هەڵەکە لەوەدایە کە پێداگر نەبووین لەجێبەجێکردنی بڕگەکانی بڕگەی (٥٨) لەیاسای بەڕێوەبردنی دەوڵەتی عێراقدا، یەک شت هەیە من حەز دەکەم باسی بکەم چونکە ئێستا زۆر ڕەخنە لەو بڕگانە دەگیرێ کە لەناو یاسای بەڕێوەبردنی دەوڵەتدا هاتووە، دەبوایە سەرکردایەتی کورد وا بکات قسەی لەسەر هەبوایە، دەبوایە سەرکردایەتی کورد پێ لەسەر سەربەخۆیی کوردستان دابگرێ، بەڵام توانای کورد لەو پرۆسە سیاسیە چەندە، واتە ئەمە مەسەلەیەکە بۆ نمونە گروپی کوردی لەئەنجومەنی بەڕێوەبردندا هێزێک نیە کە سودمەند بێت لەخۆیانەوە، هێزێکی سودمەند لەئاستی پێگەشتنی بزوتنەوەی سیاسییە لەکوردستاندا، تاچەند پێگەشتووە، بتوانێ جیابونەوەی کوردستان بسەلمێنێ، نەمانتوانیوە، کەواتە لەوەشدا ڕەنگە پێوەندی تەنها بەگروپی کوردیەوە هەبێ، لەئەنجومەنی حوکمدا. جارێ یەک قۆناغمان لەکاری گروپی کوردی نەبینیوە، چەند قۆناغێک و چەند کەسێکیش، یاسای بەڕێوەبردنی دەوڵەت کۆمەڵێ شتی تیادایە، بۆکەرکوک، بەڕای من ئەگەر پێداگرتر بوینایە بۆ جێبەجێکردنی ئاسایی کردنەوەی کەرکوک ئێستا، زۆر مەرجی باش چوبوینە پێشەوە لەو پرۆسەیەدا.

چاودێر: کاک فەرهاد ئێستا کەرکوک بووە بەمەسەلەیەکی زۆرگرنگ، واتە، ئەتوانم بڵێم ئامانجی سەرەکی کورد لەوەیە کەئایا ناوچە تەعریب کراوەکانی ئەگێڕێتەوە سەر کوردستان، یان ناگەڕێتەوە؟ بگەڕێتەوە بەڵایەکی گەورە لەئایندەی کوردستان لەکۆڵ دەبێ، نەگەڕێتەوە دەورانێکی تری گەورەی پڕلەکێشەو شەڕو شۆڕو دیسان ڕووبەڕووی گەلی کوردستان دەبێتەوە، ئایە ئەدائی گروپی کوردی لەئەنجومەنی حوکم دوای ئەوە هەتا ئێستا ئەدای ئەکات، تەندروست بووە؟.

د.فەرهاد: بەڕای من لەبارەی کەرکوکەوە پێش وەڵام دانەوەی ئەو پرسیارە لەساڵی ١٩٩٢ کەپەرلەمان دامەزرا، لەناو پەرلەماندا لەساڵی ١٩٩٢ هێڵ بەژێر ڕستەیەکدا هات، کەوشەی فیدراڵی لەناو پەرلەمان بەکارهات، کەعێراقێکی فیدراڵی دروست دەکرێ بۆ داهاتوو، کوردستان دەکەوێتە ناو ئەو چوارچێوەیەوە، پێم وایە وشەی فیدراڵ، پێشنیارکردنی فیدرالیزم بۆ عێراق بیرۆکەیەکی گشتی نەبوو، لەبنچینەدا ڕێگە ئەدەم بەخۆم وا بیر بکەمەوە، نە لەسەدا پەنجای ئەو ئەندام پەرلەمانانەی هەر نەشیان زانیوە فیدرالیزم چییە، سەرکردایەتی سیاسی کوردیش خۆی پێشنیاری فیدرالیزمی نەکردووە.

ستران عەبدوڵڵا: لەدەربڕیندا بیروڕا جیاوازە، واتە با بڵێین تۆ ژمارەو زانیاریت لابێ جیاوازە لەوەی کە بڵێین پێم وایە، بۆ نمونە: ئەم تابلۆیە شێوەی وایە، ئەم بۆچونە جیاوازە لەوەی کەبڵێین لەم تابلۆیە فلان کەس کردوویەتی، لەبەرئەوە لەپرۆسەی سیاسیدا گرنگە بزانین بەکام دەربڕین یان بەکام ژمارە، یا بەکام زانیاری دەڵێن ئەم بیرۆکە، بیرۆکەی کوردی نیە، بیرۆکەیەکی ئەوەندە تەواو نیە، تا بەرگری لێ بکەین، بڵێین هی کوردەو دەبێ پارێزگاری لێ بکەین، بەڵام پرۆسەکە لێرە ئەوەیە کە بەکام دەربڕین ئێمە وا بڵێن.

د. فەرهاد: بەدەربڕینێک ئەوە تەخمین دەکەین، دەشێ لێکۆڵینەوەی ڕۆژنامەنوسی لەسەر ئەوە بکرێ، گفتوگۆ لەگەڵ سەرکردەی کوردی بکرێ بڵێن کاکە ئەو فیدراڵیە، جەنابی مام جەلال، جەنابی کاک مەسعود، ئەو فیدراڵیەتە چۆن دروست بوو، لەسەرکردایەتی سیاسی ئەو حزبانە بپرسرێ ئایا فیدراڵی چۆن چۆتە ناو پەرلەمانی کوردستان، لەحاڵەتێک کە کوردستان ئەوکاتە یەکپارچە بوو، بەڵام ئایا خودی مام جەلال بیری لەوە کردەوە، یان پێشتر قسەیەک کراوە لەگەڵ جەنابی مام جەلال بۆ ئەو مەسەلەیە، دەمەوێ بەکاک ستران ئەوە بڵێم مەبەستم ئەوە نیە، حزبی کوردی لەهیچ تێ ناگات، نا مەبەستم ئەوانە نیە، من دەیان جار وتوومە مام جەلال بەهەموو دونیای عەرەب و ئەمریکاو چین ناگۆڕمەوە، قۆندەرەی کاک مەسعود بەهەمان شێوە، من پیاوێکم نیشتمانیم، بەڵام مەبەستم ئەوەیە بڵێم مەسەلەی فیدراڵیزم لەساڵی ١٩٩٢ لەناو پەرلەمانی کوردستان بڕیاری لێدا، هەنگاوێک بوو بۆ هەنگاوێکی دیکە، بۆ نەخشەیەکی نوێی دیکە، کە لەدوای فیدراڵیزم دێتە ئارا، کورد ئێوە کاری بۆ بکەن، ئێمەش نەخشەیەکمان لەبەردەستە لەسەری دەڕۆین وورده ورده نا لە ١٩٩٥ وە فیدراڵیزم لەناو پەرلەمانی کوردستان چەسپا.

چاودێر: ئەگەر بەقسەی بەڕێزت بێ فیدراڵ ئەندێشەیەکی لەدایک بووی کوردی نەبوبێت، وتراوەو باسکراوە لەشوێنیتر، ئەی بۆ ئەم فیدراڵە لەناو خودی پەرلەمانی کوردستان بەتایبەتی لەناو دوو حزبە باڵا دەستەکەی کوردستان یەکێکی قبوڵی بوو ئەویتر قبوڵی نەبوو، خۆ نابێت ئەو بیرۆکەیە تەنیا بەیەک حزب وترا بێ، خۆ هەردوو حزبەکەش پەیوەندی نێو نەتەوەی وەکو یەکیان هەیە لەدنیادا، بیرۆکەکە خۆی لەبنەڕەتەوە لەکوردستانەوە بووە، نەک لەدەرەوە، ئەگەر لەدەرەوە بوایە بەهەردوو حزبەکە ئەوتراو هەردوو حزبەکەش وەکو یەک قبوڵی ئەکرد؟.

د. فەرهاد: من باکی ئەوەم نیە کە ئەگەر بڵێی ئەمریکا موجامەلەو گفتوگۆی لەگەڵ لایەنێکی کوردستان کردبێ.

چاودێر: ئەوکاتە پەیوەندی ئەمریکا بەپارتی دیموکراتی کوردستانەوە بەهێزتر بوو لەیەکێتی؟

د. فەرهاد: باشە لەگەڵ ئەوەش بەڵام باوەڕم بەوە نیە؟ ئەو قسەیەی خۆتم پێ بسەلمێنێ کەئەمریکا و ئەوروپا بەشێوەیەکی گشتی، بەهەرحاڵ ئەوانەی کەنەخشەیەکی سیاسی بۆ دوارۆژی کوردستان دائەنێن دڵنیا نیم کەئەوانە قسەیان لەگەڵ یەک لایەنی کوردستانی کردبێ، بەڵام من دەڵێم لەبنچینەدا، نەخشەیەکی ئەمریکیو ئەوروپی هەیە بۆ دوارۆژی کوردستان، قۆناغی یەکەمی بەفیدراڵیدا دەڕوات، دوای ئەوە لەوانەیە دە ساڵیتر منداڵی من سەربەخۆیی کوردستان ببینێ، ئەم نەخشەیە کە دانراوە، من وا سەیری دەکەم، تەخمینی ئەوە دەکەم نەخشەیەک هەیە ئەمڕۆ لە ١٩٩٥ وە لەوانەیە لەپێشتریشەوە دانراوە بۆ کوردستانێکی سەربەخۆی داهاتوو، بەڵام سەرکردایەتی کوردی لەئاستی ئەو ئەزمونەدا نەبووە، شەڕی برا کوژی کرد، ئەوەی کرد، ئەمەی کرد، لەم هەرایەی ئێستا فریای ئەوە نەکەوتووە، تەنگە تاو بووە، لەبەر بەرژەوەندی دەسەڵات، ئەو هێمایەی کە کاک ستران وتی، ئەو دەسەڵاتە گەورەیەی نەبووە فریای خۆی بکەوێ، بەپەرژێتە ئەو ئاستەی کەلە ئاستی ئەو نەخشە جوانەدا بێ کەئەمریکا بۆی داناوە، لەئاستی ئەو نەخشە جوانەدا نین کەئەمریکاو ئەوروپا بۆ ئێمەی داناوە.

چاودێر: با بێینەوە سەر هەڵبژاردن، کاک ستران تۆ پێت وایە ئەم هەڵبژاردنە بتوانێ بناغەیەکی باشی دەستوری و سیاسی و پێکەوە هەڵکردن لەناو عێراقدا دابنێ، باشتر لەو بناغە سەپێنراوەی هەشتا ساڵی ڕابردوو؟

ستران عەبدوڵڵا: ئەمە ئەکەوێتە سەر سێ شت، یەکێکیان: مەودای دەست تێوەردانی ئیجابی ناوی لێ ئەنێم کۆمەڵی نێودەوڵەتی، بەتایبەتی ئەمریکا، لەهێماکانیا بۆ عێراقیەکان کەجۆرێک لەجۆرەکانی دەوڵەتی مۆدێرن و دیموکراسی بۆ ئەوان باشترە، تا جۆرێک بتوانین لەوەی کە دەنگەکان فەرز دەکەن؛ دووەم: ئەکەوێتە سەرئەوەی بۆل(١٥)

د. فەرهاد پیربال: نەوەیەکی تازە هەیە، کەحزب خۆی دروستی کردووە، پارتیو یەکێتی خۆیان دروستیان کردووە، دروستی کردووە کە ئازاد بێ، دروستی کردووە دیموکرات بێ، کەچی ڕێگەی نادات بێتە ناو پەرلەمانەوە، سەرۆک عەشیرەتێک دێنێ عومری حەفتا ساڵە، تەمەنی پیرە، ئەو دەخاتە پەرلەمانەوە

خوێندنەوەی (نەوزاد رەفعەت)ی شاعیرو دیوانە شیعرییەکەی

پەرییەکان هەڵدەفرێنمەوە

حاجی مەمۆ

ناسیاوی منو (نەوزاد رەفعەت) بۆ تەمەنی منداڵیو قۆناغە یەک بەدوای یەکەکانی خوێندن دەگەڕێتەوە. نەوزاد هەر لەمنداڵییەوە بەهۆی گوزەرانو خۆشی ژیانیان خاوەن (نازو ناسکی)یەکی کەم وێنە بوو، لەگەڵ هەموو منداڵەکان تێکەڵ نەدەبوو، ئێستاکەش لەبیرمە کەزۆر پاک و خاوێن بوو، پۆشتەو زیرەک بوو، بەڵام لەگەڵ گەورەبوونو گەیشتنە قۆناغی خوێندنی زانکۆ، مرۆڤێکی خورتو کورد پەروەرو عاشقێکی بەسەلیقەی ئەدەبیاتو بەتایبەت شیعریی لێدەرچوو بوو.. دەمەوێ بەو سەرەتا کورتە دیوانە شیعرییەکەی

(پەریەکان هەڵدەفرێنمەوە)ی کەلەدیدەنیەکدا پێشکەشی کردم بخوێنمەوەو سەرتاپای خوێندنەوەکەم بخەمە بەرچاوی خوێنەران، نەک بەو واتایەی کەمن رەخنەگرو لێکۆڵەرەوەیەکی شیعرو ئەدەب بم، بەڵکو تەنیا سەرنجێکی راگوزەرانەی خۆشەویستی نێوان خۆمو ووشەی کوردییە..

ئەم دیوانە شیعرییە (پەریەکان هەڵدەفرێنمەوە) بەدواداچوونی شوێنەواری کاروانی شیعری کلاسیکی کوردییەو دیوانی شیعری (نەوزاد رەفعەت)ە، کەپێشتر لەپێنج نامیلکەی چاپکراوی جیاجیا بڵاودەکاتەوە. واتە شاعیری دڵناسکو بیرو هۆش تەڕی ئاسمانی ئەدەبیاتی کوردەواریو شاری هەولێری دێرین، سەرتاپای ئەزموونی شیعریی خۆیمان سەر لەنوێ پێشکەش دەکاتەوە..

(نەوزاد) وەک دەنگێکی شیعری نوێ، سیماو مۆرکێکی تایبەت بەجیهانی خۆی هەیە، لەپێشەوە زمانە شیعرییەکەی لەگەڵ بەسەرەوە چوونی تەمەنی شیعری هەنگاو بەهەنگاو پاراوتر سەرکەوتووەو تێرای خۆی لەفۆلکۆری دەوڵەمەندی کوردی بینیوەتەوە.

ئەگەر خوێنەر لەیەکەم شیعرەوە دەست بداتە خوێندنەوەی ئەم دیوانە شیعرییە تارادەیەک توشی هەڵوەستە دەبێتو وا تێدەگات سەرەتای شیعری (نەوزاد رەفعەت) لەساڵی ١٩٧٧-١٩٧٨ دەست پێدەکات، وا باشتر بوو شاعیر ریزبەندی بڵاوکردنەوەی شیعرەکان لەو شیعرانەوە دەست پێبکات کەیەکەم ئەزموونی شیعری ئەو بوونەو بەو شێوەیە تێکەڵیان نەکاتو نەکەوێتە هەڵشێلانی ئەزموونی شیعری خۆی کەدڵنیام بۆ رەخنەو لێکۆڵەرەوەیەکی ئەدەبیو شیعری سەریەشەی بەدواوە دەبێ. خۆزگە شاعیر ئەو خاڵەی رەچاو دەکرد.

ئەم دیوانە شیعرییە لە (٢٧٠) لاپەرەی (١٣)دا پێک هاتووە، کەوتۆتە ناو دوو بەرگی نەخشراوی شێوە رۆمان کەهەر یەکێک لەدوورەوە ئەو بەرگو نەخشەیە ببینێ، زۆرتر مەزەندەی رۆمانی لێدەکات.

کەسایەتی (نەوزاد رەفعەت) یەکێکە لەخاڵە بەهێزەکانی ئەزموونی شیعری کەمەودای زیاتر لە سی ساڵە پێوەی خەریکە. شاعیر هەروەک چۆن خاوەن دەنگی خۆیەتی، کەسایەتییەکی سەربەخۆو هێمنو دوور لەبریقەو هۆرەی خۆبادانو ناز فرۆشتن بووە.. لەو دیمەنەدا دیاردەیەکی ئەوتۆ نابینرێ کە نەوزاد خۆی کردبێتە سێبەرو پێخۆری هیچ دامو دەزگایەکی بەر سێبەری دەسەڵات، لەتارمایی هیچ کەسو دەسەڵاتێکی حیزبی دیاریکراو خۆی حەشار نەداوە، بۆ مەبەستی خۆرە پیشکردنو سنگ دەرپەراندن نەبووە چاوەشی سەرمێزی خواردنەوەو بەزمو رەزمی رابواردن بە وشە پیرۆزیەکانی نەتەوەکەی. بەڵکو وەک مرۆڤێکی سادەو خاکی، بێ فیزو دوور لەرەدوو کەوتنی خاوەن قەناعەتی تایبەتی خۆی بووەو بەو بیرکردنەوەیە ملی رێگای شێوەیو ژیانی خۆی گرتووەو ئەزموونە شیعرییەکەی لەگەڵ ژیانو باری گوزەرانو دەردەسەریو ژانەکان تێکەڵ کردووە..

بە رای من نووسەری گەورە، شاعیری داهێنەر ئەو مرۆڤانەن باوەریان بەخۆیانو لەچوارچێوەی قەناعەتی خۆیانەوە هەنگاو هەڵدەگرنو هەمیشە خەون بەسەروەری ووشەی کوردییەوە دەبینێ.

خوێندنەوەی سەرجەم شیعرەکانی (نەوزاد)، مرۆڤ دەباتە ناو جیهانێکی پڕ لەهێمنیو ئاسوودەیی، فەنتازیای نووسەر پڕیەتی لەخۆشیو ناخۆشی، گەشبینیو خامۆشیو دەیان وێنەی دیکە وەک چەپکە گوڵی باغێکی چاوەروانو پڕ ئومێد دەستی یەکتریان گرتووە..

دەمێنێتەوە سەرئەوەی کە هیوادارم رەخنەگرو نووسەرانی مەیدانی ئەدەبیاتی کوردی بەچاوی لێکۆڵینەوەو هەڵسەنگاندنی ئەو بەرهەمانەی (نەوزاد رەفعت)ی شاعیر ئاوڕ بدەنەوە.. لەگەڵ هیوای سەرکەوتنو بەرهەمی زۆرتری خەرمانی شیعری کوردیو سوپاس.■

سەلیم بەرەکات

مرۆڤێک لەووشەی عەرەبیو رۆئیای کوردی

ئارام صدیق

سەلیم بەرەکات، یەکێکە لەو نوسەرە کوردانەی بەزمانی عەرەبی دەنوسێو خاوەنی چەندین دیوانی شیعرو رۆمانە، کەسەرجەمیان گوزارشتکەرو هەڵقوڵاوی رۆحی کەسێتی کوردنو ئاسمانی هەموو خەونەکانی کوردستانە. ئەو توانیویەتی بەسەنگێکی قورسەوە لەنێوان رۆشنبیرانی عەرەب دەربکەوێتو شانبەشانی ئەدۆنیس و نەجیب مەحفوزو قەبانیو مەحود دەرویش بەرهەمەکانی بڵاوبکاتەوە. بەرەکات لەبەرهەمەکانیدا دەیەوێ گوزارشت لەکورد بوونی خۆی بکاتو کێشەی ناسنامەی نەتەوەکەی رەنگدانەوەی گەورەو فراوانی لەنێو بەرهەمەکانیدا داگیرکردووە، بۆیە هەندێکجار سانسۆری بەرهەمەکانی لە وولاتانی عەرەبیدا کراوە.

دەکرێ لێرەوە قسە لەسەر کتێبێکی نوێی بکەین لەژێر ناونیشانی (مەهاباد لە ئۆلۆمپیادەکانی خوادا) کە سێ دەقی شیعریو دوو چاوپێکەوتنی (سەلیم بەرەکات)ی لەخۆگرتووەو (هەندرێن) لەعەرەبیەوە کردوویەتی بەکوردی، دەزگای چاپو پەخشی سەردەم چاپی کردووە.

سەلیم بەرەکات، لەشیعردا زمانێکی تەمومژاویو فەلسەفی بەکاردێنێو گەمەیەکی زیرەکانە لەگەڵ ووشەدا دەکاتو ئەمەش یەکەم هۆکار بوو کەتوانی هاوشانی ئەدۆنیسو مەحمود دەروێش بێتەوەو شیعرەکانی خاوەن سەنگی تایبەت بن. وەرگێر لەپێشەکی ئەم کتێبەدا، بۆ ناساندنی دنیای بەرەکات دەنوسێ؛ سەرجەمی بەرهەمەکانی بەشیعرو رۆمانەکانیەوە رەگەزەکانی واقیع، هێماکانی مێژوو و وێنەی شوێنو ئاپۆرەی بیر رۆیی لەجەستەی ژانێکی لێچراژاودا بەرەو تەقینەوە باڵا دەکەن. وێرای ئەمانەش ئیشکالی ناسنامەو قەدەری پاڵەوانەکانو بوونەوەرە درندۆگ و وەرزەکان بەدەست تلانەوەی چارەنووسی نادیارو فەرامۆشکراویانەوە لە چڕترین ئاستی شیعریەتدا داستانە تراژیدییەکان دەچننەوە. ئامادەیی گیانلەبەرە کێویەکان، پەڕەندە هێما ئامێزەکان سروشتی شوێنەکانو کاتە دژوارەکانیش بەهەمان شێوە رەگەزگەلێکی گرنگن لەبەرهەم هێنانی ماناو ئەستەمی ئیشکالیەتی قەدەرەکاندا. هەروەها سەبارەت بەمەسەلەی ناسنامە لای بەرەکات وەرگێڕ دەنوسێ؛ سەبارەت بەمەسەلەی ناسنامە دەمەوێ بڵێم لەگەڵ بەرەکات ناکرێت لەگەڵ ئەو نوسەرانەی کە کوردنو بەزمانەکانی (ئەوی تر) دەنوسن بەراوورد بکرێت. بەرەکات زمانی (ئەوی تر) لەخەسڵەتی رەتکردنەوەی ناسنامەیەکەوە بەرەو بەئاشناکردنو بەرهەمهێنەری دەگوازێتەوە ئەم ناسنامەیە بەرێگەی ئەو زمانەوە بەوپەری ئازادیدا دەفرازێو ئازادی خۆی رادەگەیەنێت. بەواتایەکی تر جیهانی ئەم ناسنامەیە دیلی ئەم زەمانەیە نییە، بەڵکو بەپێچەوانەوە، کەواتە ناسنامە لای بەرەکات ناسنامەیەکی بوێرو جەربەزانەیە. مرۆڤ دەبێت بەردەوام لەهەوڵی پاراستنیدا بێت، چونکە کاتێک مرۆڤ ناسنامە وون دەکات بوونی خۆشی بزر دەکات، واتە بوونی مرۆڤ بەناسنامەکەیەوەیەتی، رەنگەلەم بروایەشەوە بێت کەسەرجەم بەرهەمەکانی بەرەکات بۆنی کورد بوونیان لێدێتو داکۆکیکەری ناسنامەن. ئەو لەقەسیدەی (مهاباد بۆ ئۆلۆمپیادەکانی خوا) بەرگرییەکی سەرسەختانە لەکورد بوون دەکاتو باس لەرەوشی ژیانی شارێکی کوردنشین دەکات کەلە ژێر هەرەشەی کاڵکردنەوەو دڕاندنی ناسنامە کوردیەکەیدان، هەروەها ئەو لەقەسیدەی (رۆشناتا بکوژن)دا دەیەوێ دیمەنە سادەکانی ژیان لەروانینێکی قوڵەوە پیشان بداتو لەهەمان کاتدا دیمەنی وێرانبوونی کوردستان لەوێنەشیعریەکاندا بنەخشێنێو گوزارشت لەچرکە ساتی دارمانی گوندەکانی کوردستان بکات. لەقەسیدەی (تۆڵە)شدا دەیەوێ پێناسەی ئەو چرکانە بکات کە گەردوونی لێپێکهاتووەو ئەو دەڵێ: ژیان گوللەیەکە لەزێڕ.

لەیەکەم چاوپێکەوتندا کە (سعادە سواح) لەگەڵیدا سازی کردووە بەرەکات جەخت لەسەر داروخانی پایەکانی رێزمان دەکاتەوە لەشیعرداو بەرای ئەو شیعر نەزانینی زمانە نەک زانینێتیو پێیوایە شیعر لە ریسواکردنی خۆیدا تا ئەوپەری بوێری زمانە کەچی لەشیعری تازەدا زۆر هەن بەزمانی بەرگرتوو و دەستکەوتە بەدیهاتووەکانی دەست پێدەکەن. ئەو رەوتە (تازە)یە بەچەشنێک فەرهەنگی عەرەبی کورت دەکاتەوە بەرادەیەک دەتوانین بڵێین وتەی ئەم شیعرانەو پەیوەندی بنەماکانیان بژمێردرێن کەلە پەنجەکانی دەستو پێ تێپەر ناکەن. هەروەها پێیوایە لەزماندا هەموو وەرچەرخانێک لەدژوارترین نائومێدیدا تادژوارترین ئومێدەواری، لەرەقترین وشکیدا تا شلترین ووشکی، ئاوێتەیەکە هەموویان دەستبەرداری یەکتر نابن، چونکە بێگومان شیعر لەچینێک لەچینەکانی خیتابی کۆمەڵایەتی کەنەفتبووەکەدا بە دوورێتی بیانوداری هەلپەرستی کلکە سوتێیەکەی هەروا دەسەڵاتدارێتیەکەیەوە خۆی گۆشەگیرە. دیسان ئەو دەڵێ: شیعر وێڵیەتی گوتنە، وێڵیەتی ئەو زانایانەیە کەلە داتەپینی پێودانگدا تەواو دەبێ، بەڵام ئەو هەڵپە دەمبەستراوەی کەزمان خۆی بەرەو سوتانی شیعر دەبات، هەتا مردنی خودی زمانەکە لەرەوتی گەمەکانیدا، لەهۆشخستنی ماناکە، بۆ (پەند)و دانایی کێشەکان بەرسڤ ناداتەوە.

لەبەشێکی تری هەمان چاوپێکەوتندا بەرەکات باس لەپەیوەندی نێوان رۆمانو شیعر دەکاتو دەڵێ: من بەکەرەستەی رۆمان شیعر دەنوسمو رۆماننوسەکان شیعر دەنوسن، شاعیرەکانیش رۆمانو چیرۆک دەنوسن، یان دەڵێ: شیعر لەژیان سەرکەوتنەکانی دەدزێ، رۆمانیش دیمەنەکە ریسوا دەکا یەکەمیان وەک عەدەم چڕە، دووەمیشیان لەبەزنگاکان شەهوانیە. شیعر کپو بێدەنگە، رۆمانیش وەک راستینە چەنەبازە. هەردووکیان (شیعرو رۆمان) وەک لەخۆبردنی ژیانە لەخۆی، چونکە لەبنەرەتدا هەر خۆیان ژیانن، دەرژێنە ناو یەکترەوە.

لەچاوپێکەوتنی دووەمدا بەرەکات دیسان جەخت لەسەر گرنگی زمان دەکات لەپرۆسەی نوسینداو لای ئەو زمان پێشبینیکەری کۆتایی خەیاڵو رۆشنایی گومراییە رونەکەیەتی خودی رۆشنایی لەبەربڵاویەکەدا دەرچونێکە لەدیدی ماناو یاساکانی هەروەها لەمەڕ پرۆسەی نوسین دەڵێ: نوسین بەچاوی زارۆکەوە لاساییەکی زامدارانە نییە، بگرە گەر وێنەکانیش زامدارو دڕاویش بن ئەو کەسانەی کەلەدێڕەکانی هەردوو ژیانامە دەرچوون هەمان هەواڵیان خوێندەوە کە دەیانزانی لەبەرپرسیارییەکانی ئەخلاقیو یاسای پەیوەندیەکان بێخەوشە ئەوکەسانەی کەمەملەکەتی مەرەکەب نوسینیانەوە بچووکبوون کەباڵغەکان سزا نادەن سەبارەت بەگرنگی شیعر دەڵێت: بۆئەوەی نەزمە خاوەکان لەنیوە رۆیەکدا توانادار بێت، شیعر دەبێت ببێتە پانتایی گشت رۆشنبیرییەکان، لەتایبەتمەندی شۆرشگێرییە کۆپیکراوەکان رزگاری بێت. ئەز سەختم، قەدەرەکەم سەختە، نوسینیشم سەرقاڵبوونی قەدەرەکەمە لەسەرمن، سەرقاڵبوونەکەی منیش لەپێناو قەدەرەکەمدایە، لەلایەکی ترەوە سەبارەت بەبوونو ژیان دەڵێت: هەموو بوونێک تەڵەزگەو ئیشکالی خۆی هەیە، بوونی کوردی لەو ئیشکالەدا بەشداربوونێکی زێدەتری هەیە، بەمامۆستاکەی زمانی عەرەبیم ووت: ئەز کوردم، لەزەندەق چووندا حەپەساو بە بڵمە بڵمەوە ووتی: (لێرە چی دەکەی؟ بڕۆ بۆ تورکیا) دەبێ خۆت فێری دەمکوت کردن بکەی کە تۆتۆی هەندێک لەدایک دەبنو گەورە دەبنو دەمرن لەهەمان شوێن ناسنامەیان رووپۆشکراوە دەبێ وەرەقەی (دەرچوونی قەیتکراو)ت لەسەر پشتی سەر بنوسرێت (لە کنگێوە تۆ عەرەبی؟) لەگەڵ خۆت هەڵبگری، تاکو نەژادە پاکەکەت جەخت بکەیت، بۆنمونە، گەرتۆ عەرەب نەبیت بۆت نییە خۆشەویستیت بۆ ووڵاتەکەت رابگەیەنیت. ناوت عەرەبی نەبێت، کەواتە وێڕای ناوی خۆت بەناوی نەژادەکەتەوە ناوبێژ بکەیت ئەوکات سوکایەتیت پێدەکەن.

دواجار ئەتوانین بڵێین، ئەم کتێبە هەوڵێکی جیدی وەرگێڕە لەمەڕ ناساندنی هەندێ رۆئیای بەرەکات بەخوێنەری کورد، چونکە ئەو پیاوێکە هەرچەندە بەزمانی عەرەبی دەنوسێ، بەڵام رۆئیاو بیری هەموو نوسینەکانی کوردییە، ئەمەش ئاشنا بوونێکی سوودبەخشە بەمرۆڤی کورد بەگشتیو نەوەی نوێ بەتایبەتیو دەکرێت هەوڵی جوانتری بەدوادا بێت، بەتایبەت کە کتێبخانەی کوردی خاڵییە لەبەرهەمە ناوازەکانی بەرەکات.

دەستخۆشی بۆ کاک (هەندرێن) کەئەم کتێبەی لەعەرەبیەوە کردۆتە کوردیو دەزگای سەردەمیش کەئەرکی چاپکردنیان لەئەستۆ گرتووە.■

دروستکردنی چوار تابلۆی نێو شەرەفنامە، دەبێتە دواکارەکانی ئەمساڵی هونەرمەندی شێوەکار.. عەلی کەریم

وەهبی رەسوڵ

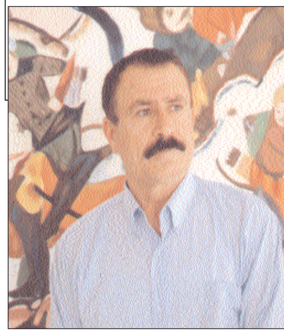

لەسەر پێشنیاری مامۆستای بەرێزو ماندوونەناس عبدالرقیب یوسف، هونەرمەندی شێوەکار عەلی کەریم ئەم هاوینە هەستا بەگەورەکردنو سەرلەنوێ دروستکردنەوەی چوار تابلۆی نێو شەرەفنامە کەلەسەرجەمی بیست تابلۆی نێو ئەو کتێبەیەو، زاناو هونەرمەندو مێژوونوسی گەورەی کورد شەرەفخانی بەدلیسی، خودی خۆی کێشاویەتی، بەدوا بەرەنجامو بەداواداچوونی مامۆستا عبدالرقیب لەکتێبە بەنرخەکەیدا (تابلۆکانی شەرەفنامە، چاپی دووەم، هەولێر ١٩٩٨)، کەئەو راستیەی سەلماندووە.

مامۆستای بەتواناو هونەرمەند عەلی کەریم کەشارەزاییو کارامەییەکی باڵای هەیە لەبواری رەنگو رەنگکاریدا، وەک هەڵبژاردنێکو لەجێی خۆدا بوونێکی باش، ئەو هونەرمەندە هەڵبژێردراوە کە ئەو چوار کارە ئەنجام بداو بەسەرکەوتوویو بەشێوەیەکی گونجاو لەچاو ئەو چاپو دانە بەردەستەی نێو کتێبی ئاماژە بۆ کراو،کارەکەی بەئەنجام گەیاندووەو لەپێوانەیەکی گەورەدا بەبۆیەی زەیتی کاری تیادا کردووە. چوار تابلۆکە بابەتەکانیان لە (شەری چاڵدێران، قوتابخانەیەکی نوشداری ئامێدیو یاری قاشوان، ئابڵوقەدانی قەڵای بەدلیس، جزیرا بۆتانو مەمو زین) پێکهاتوون.

کەریزی تابلۆی چوارەمو پێنجەمو چواردەیەمو بیستەمی نێوکتێبەکەیان لەخۆگرتووە، ماددەی بنەرەتی کارکردنی تابلۆکانی نێو شەرەفنامە رەنگێکە کەبەئاو دەگیرێتەوەو پێوانەیان بەدڵنیاییەوە بەپێی قەبارەی خودی کتێبەکە بچووکە. هونەرمەند عەلی کەریم بەشارەزاییو توانی خۆی ماندووبوونو ئەرکێکی زۆری لەبەرجەستەکردنو گەورەکردنو سەرلەنوێ دروستکردنەوەیاندا بینییەوە. هەرچەندە ئەم شارەزاییانە کەناونیشانو سەرچاوەی تابلۆکانو خاوەنی بنەرەتیو خاوەنی پێشنیارو ساڵو ماددەی کارکردنو پێوانەی بنەرەتی کارە بنەرەتییەکانو ناوی هونەرمەند مامۆستا عەلی کەریمی لێ نەنوسراوەو تۆمار نەکراوە کەدەبوو بکرێت، هەرچەند پێموابێت جێی تایبەتی بۆ تەرخانکراوە، بەڵام تائێستا هەروا ماوەتەوە.

دەکرێت ئاماژە بەوە بدەین کەدانانی تابلۆ گەلێکی وەهاو زیندووکردنەوەو خستنەبەرچاوی بینەرو رۆشنبیری کورد لەمرۆدا شتێکە پێویستو گرنگ، جا ئەگەر بێتوو ئەم چەند تابلۆیە بچنە دووتوێی پرۆژەیەکی گەورەتری سەرلەنوێ دروستکردنەوەی هەر بیست تابلۆکەی نێو شەرەفنامەو کاری نێو چەند سەرچاوەیەکی تری کورد کەلەهەمان سەرچاوەی مامۆستا عبدالرقیب دا ئاماژەی پێکراوە ئەوا پرۆژەیەکی پرۆزو مەزنی مێژوویی بەئەنجام دەگەیەنین، بەتایبەت کورد ئەمرۆ لەسەر پرۆژەی بونیاتنانی دوو مۆزەخانەی گەورەی هونەرە لەهەولێرو سلێمانی.

وێرای ئەم چوار تابلۆیە، هەر هونەرمەند عەلی کەریم هەستاوە بە دروستکردنی یانزە پۆرترێت بۆ شاعیرو نوسەرو زاناو رۆشنبیررانی کورد کەهەر لەگەڵ ئەو چوار تابلۆیەدا (کەلە هۆڵێکی نهۆمی دووەمی کتێبخانە دانراون)، لەناو هۆڵەکانی کتێبخانەی گشتی سلێمانیدا دابەشکراون. کارەکان بەبۆیەی زەیتی ئەنجام دراونو زیاتر رەنگی گەرمو قاوەیی تیا وەک بازنەیەکی رەنگی کارکردن بەکارهاتووە، ئەمەش لەپێناو هەرچی زیاتر بەرگەگرتنو مانەوەو تێکنەچوونو کاریگەری کەمتری رەنگ لەیەکتر وەها کراوە. دیسان هونەرمەند عەلی کەریم توانایەکی نزیک لەشارەزایی بیست ساڵی هەیە لەبواری پۆرترێتی کەسایەتیداو هەڵبژاردنی ئەو بۆ ئەم کارو مەبەستە، لەجێی شیاوو گونجاوی خۆیدایە.

دەستخۆشیو پیرۆزبایی بۆ هونەرمەند مامۆستا عەلی کەریمو دەستخۆشی گەرم نوازشی تایبەت بۆ پێشنیارە جوانەکەی مامۆستا عبدالرقیب یوسف، کەبەشێکی جوانو گەورەی مێژووی هونەریمانی سەرلەنوێ ساغو زیندوو خستۆتەوە بەرچاوی نەوەکانی ئەمرۆی گەلەکەمان.■

نه‌ته‌وایه‌تیی نووسه‌رو.. نه‌ته‌وایه‌تیی ده‌قی ئه‌ده‌بی

موعته‌سه‌م ساڵه‌یی

له‌ژماره (٩)ی رۆژنامه‌ی (چاودێر)ی ئازیزدا، برای به‌رێزم کاک (عه‌بدوڵا تاهیر به‌رزنجی) بابه‌تێکی گرنگی له‌گۆشه‌ی (رۆشنتر له‌خامۆشی) بڵاوکردۆته‌وه، که‌له‌باره‌ی ده‌ست نیشانکردنی گیانی نه‌ته‌وایه‌تیه‌وه بوو له‌لایه‌ن نووسه‌ران‌و ئه‌دیبانی نه‌ته‌وه جیاجیاکانی جیهانه‌وه. ئه‌م بابه‌ته به‌نرخه‌ی نووسه‌ر پاڵی پێوه‌نام که‌له‌م نوسینه‌مدا له‌سه‌ر هه‌مان بابه‌ت بنوسم‌و گۆشه‌نیگای خۆم بخه‌مه‌ڕوو. له‌ڕاستیدا نووسین سه‌باره‌ت به‌م لایه‌نه تاڕاده‌یه‌کی زۆر ناسکه‌و هه‌رده‌م جێی مشت‌و مڕه. هه‌میشه لێکۆڵه‌ران له‌سه‌ر لایه‌نگیریی نه‌ته‌وایه‌تی نوسه‌رانی دونیاو په‌یوه‌ست کردنی ده‌قی ئه‌ده‌بی به‌گه‌ل‌و نه‌ته‌وه‌وه ده‌نووسن‌و گۆشه‌نیگای تایبه‌تی خۆیان ده‌خه‌نه‌ڕوو. ئه‌م شته‌ش وه‌های کردووه که‌هه‌ر که‌سه‌و به‌شێوه‌یه‌ک له‌شێوه‌کان بڕوانێته ئه‌م مه‌سه‌له‌یه‌و لێکۆڵینه‌وه‌ی له‌سه‌ر بکات. هه‌ندێک وه‌های بۆ ده‌چن که‌وا زمانی نه‌ته‌وایه‌تیی ده‌قی ئه‌ده‌بی سه‌نگی مه‌حه‌که. هه‌ندێکی تریش وه‌های بۆ ده‌چن گوایه ره‌گه‌زو نه‌ته‌وه‌یی نووسه‌ر قورسایی خۆی هه‌یه بۆ پۆلێن کردنی ده‌قی ئه‌ده‌بی له‌ڕووی جۆری نه‌ته‌وایه‌تیه‌وه..

من له‌لای خۆمه‌وه وه‌های تێده‌گه‌م که‌جۆری به‌کارهێنانی زمانی نه‌ته‌وایه‌تی له‌ده‌قی ئه‌ده‌بیدا پۆلێن کردن‌و خانه‌کان ده‌ست نیشان ده‌کات. بۆیه هه‌ر بابه‌تێک به‌چ زمانێک بنووسرێت ده‌چێته مێژووی ئه‌ده‌بی ئه‌و میلله‌ته‌وه. گه‌ر هه‌ر ده‌قێک به‌زمانی کوردی بنووسرێت ده‌چێته مێژووی ئه‌ده‌بی کوردیه‌وه، گه‌ر نوووسه‌ره‌که‌یش به‌ڕه‌گه‌ز کورد نه‌بێت. به‌پێچه‌وانه‌یشه‌وه هه‌ر ده‌قێک به‌زمانی عه‌ره‌بی بنووسرێت ده‌چێته مێژووی ئه‌ده‌بی عه‌ره‌بیه‌وه، گه‌ر نووسه‌ره‌که‌یشی بۆ نمونه کورد بێت. گه‌لێک شاعیرو نووسه‌ر هه‌ن به‌درێژایی مێژووکه به‌زمانی عه‌ره‌بی نووسیویانه‌و خۆیشیان به‌ڕه‌گه‌زکوردن وه‌ک (مه‌حمود ته‌یمور) و (ابن خلكان) و (ابن الاثير) و (أحمد شوقي) و (قاسم أمين) و (زهاوی) و (معروف الرصافي) و (بلند حيدري) و (سليم بركات) و (محی الدين زه‌نگنه) و .. هتد. تێکڕای به‌رهه‌می ئه‌م نووسه‌رانه ده‌چنه خانه‌ی ئه‌ده‌بی عه‌ره‌بیه‌وه‌و به‌هیچ کلۆجێک ناچنه مێژووی ئه‌ده‌بی کوردیه‌وه.. هه‌ر له‌مێژووی ئه‌ده‌بی عه‌ره‌بیشدا بابه‌تی ئه‌م نووسه‌رانه تۆمار ده‌کرێن، له‌هه‌مان کاتدا ده‌ست نیشانی ئه‌و راستیه‌یش ده‌کرێت که‌ئه‌م نووسه‌رانه به‌ڕه‌گه‌ز کوردن‌و خزمه‌تی ئه‌ده‌بی عه‌ره‌بیان کردووه.. یاخود شاعیرێکی وه‌ک (ابو نواس) گه‌رچی به‌ڕه‌گه‌ز فارسه، به‌ڵام به‌زمانی عه‌ره‌بی شیعری نووسیوه، بۆیه هه‌رگیز ناشێت بۆ فارسه‌کان که‌شیعری ئه‌م شاعیره بخه‌نه مێژووی ئه‌ده‌بی فارسیه‌وه، به‌ڵکو ئه‌ده‌بی ئه‌بی نواس له‌مێژووی ئه‌ده‌بی عه‌ره‌بیدا تۆمار ده‌کرێت.

له‌م رووه‌وه نموونه گه‌لێک زۆره. نووسه‌رێکی ناسراوی وه‌ک (جۆزیف کۆنراد) گه‌رچی به‌ڕه‌گه‌ز پۆڵه‌ندی بوو، به‌ڵام به‌زمانی ئینگلیزی رۆمانه‌کانی خۆی ده‌نووسی. ئێستا هه‌رکه‌سێک مێژووی ئه‌ده‌بی ئینگلیزی بخوێنێته‌وه ناوی (جۆزیف کۆنراد)ی ده‌که‌وێته پێش چاو..

له‌پاش جه‌نگی دووه‌می جیهانیدا کۆمه‌ڵه نووسه‌رێک له‌وڵاتی فه‌ره‌نسادا بنه‌مای شانۆی بێ هووده‌ی عه‌به‌سیان داڕشت‌و به‌زمانی فه‌ره‌نسایی شانۆنامه‌کانی خۆیان نووسی، گه‌رچی زۆربه‌یان به‌ڕه‌گه‌زفه‌ره‌نسی نه‌بوون، به‌ڵام ئه‌ده‌به‌که‌یان ده‌چێته خانه‌ی ئه‌ده‌بی فه‌ره‌نسیه‌وه. بۆ نمونه (بیکیت) به‌ڕه‌گه‌ز ئێرله‌ندایی بوو. (یۆجین یۆنسکۆ) به‌ڕه‌گه‌ز رۆمانی بوو. (ئارسه‌ر ئه‌دامۆف) به‌ڕه‌گه‌ز رووسی بوو.

(جۆرج شحاته) به‌ڕه‌گه‌ز لوبنانی بوو..

له‌مێژووی هونه‌ریشدا هه‌مان دیارده به‌رچاو ده‌که‌وێت. بۆ نمونه وێنه‌کێشێکی مه‌زنی وه‌ک (ئیلیگر یکۆ) که‌شانازی به‌ڕه‌گه‌زی یۆنانیی‌و گریکی خۆیه‌وه ده‌کردو هه‌ر له‌به‌ر ئه‌وه‌ش بوو که‌ناوی (ئیلیگر یکۆ)ی له‌خۆی نابوو. ئه‌م وێنه‌کێشه زۆربه‌ی ژیانی له‌وڵاتی ئیسپانیادا برده سه‌رو ئێستا له‌ڕۆژی ئه‌مڕۆماندا، به‌رهه‌مه‌کانی ئه‌م وێنه‌کێشه ده‌چنه مێژووی هونه‌ری ئیسپانیه‌وه نه‌ک هونه‌ری یۆنانیه‌وه. به‌هه‌مان شێواز گه‌رچی بیکاسۆی هونه‌رمه‌ند به‌ڕه‌گه‌ز

مه‌حمود ته‌یمور

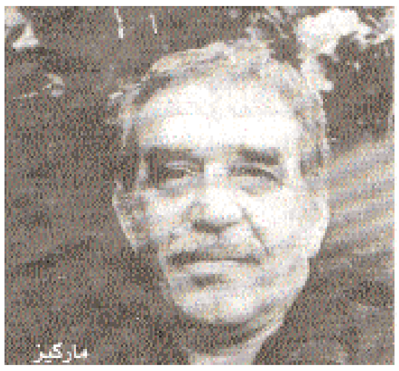

مارکیز

بلند حه‌یده‌ری

ئیسپانی بوو، به‌ڵام زۆربه‌ی ژیانی له‌وڵاتی فه‌ره‌نسادا برده سه‌روهه‌ر له‌و وڵاته‌دا که‌وته وێنه‌کێشان. ئه‌وه‌تا هه‌رده‌م هونه‌ری پێکاسۆ له‌مێژووی هونه‌ری فه‌ره‌نسیدا تۆمار ده‌کرێت‌و ئاماژه‌یش بۆ ره‌گه‌زی ئیسپانیی ده‌کرێت.

له‌لای خۆمان شاعیری ناسراو (شێخ ره‌زای تاڵه‌بانی) به‌هه‌ر چوار زمانی کوردی‌و عه‌ره‌بی‌و تورکی‌و فارسی شیعری ده‌نووسی. ده‌توانین بڵێین که‌شیعره تورکیه‌کانی ده‌چنه خانه‌ی ئه‌ده‌بی تورکیه‌وه‌و شیعره فارسیه‌کانیشی ده‌چنه خانه‌ی ئه‌ده‌بی فارسیه‌وه، به‌ڵام ئێمه‌ش شێخ ره‌زا به‌شاعیرێکی ره‌سه‌نی کوردی ده‌زانین‌و شانازی به‌هه‌ستی کوردانه‌یه‌وه ده‌که‌ین‌و به‌شاعیرێکی کوردستانیی خۆمانی ده‌زانین‌و بابه‌تی ئه‌و نووسه‌ره جه‌زائیریانه‌ی که‌به‌هه‌ستێکی نه‌ته‌وایه‌تیی عه‌ره‌بی‌و به‌زمانی فه‌ره‌نسایی نوسراون، ده‌خرێنه پاڵ ئه‌ده‌بی فه‌ره‌نسیه‌وه نه‌ک ئه‌ده‌بی عه‌ره‌بی. هه‌ر له‌به‌ر زمانه‌که‌یشیه‌تی که له‌قوتابخانه‌و زانکۆکاندا به‌رهه‌می ئه‌و نووسه‌رانه وه‌ک ده‌قی فه‌ره‌نسی ده‌خوێنرێن.

ئێمه له‌کوردستاندا گه‌ر مێژووی ئه‌ده‌بی کوردیمان نووسی، هه‌رگیز بۆمان نییه ئه‌ده‌بی (سه‌لیم به‌ره‌کات) و (محی الدين زه‌نگنه) بخه‌ینه نێو مێژووی ئه‌ده‌بی کوردیه‌یه‌وه، گه‌رچی ئه‌و دوو نووسه‌ره به‌ڕێزه شانازی به‌نه‌ته‌وه‌ی کوردی خۆیانه‌وه ده‌که‌ن‌و هه‌رده‌م به‌گۆشه‌نیگایه‌کی کورده‌واریه‌وه‌و له‌نێوه‌ندێکی کورده‌واریدا ده‌نووسن‌و پاڵه‌وانی بابه‌ته‌کانیشیان هه‌رده‌م کوردن..

گه‌ر رووی خۆمان به‌لای ئه‌ده‌بی (یه‌شار که‌مال)دا وه‌رچه‌رخاند، ئه‌وا رووبه‌ڕووی هه‌مان کێشه ده‌بینه‌وه. ئه‌م نووسه‌ره مه‌زنه سه‌ره‌ڕای ئه‌وه‌ی کورد بوو، که‌چی به‌درێژایی ژیانی به‌زمانی تورکی بابه‌ته‌کانی خۆی نووسی‌و ناوبانگی له‌دونیای ئه‌ده‌بدا بۆ خۆی ده‌سته‌به‌ر کرد. زۆر له‌خوێنه‌ران به‌هه‌ڵه له‌م نووسه‌ره تێگه‌یشتوون، به‌تایبه‌تی خوێنه‌رانی کوردی لای خۆمان. هۆی ئه‌مه‌ش ده‌گه‌ڕێته‌وه بۆ وه‌رگێڕانه به‌پێزه‌کانی مامۆستا شکور مسته‌فا، چونکه مامۆستای ناوبراو به‌زمانێکی کوردیی وه‌ها کۆک رۆمانه‌کانی نووسه‌ری وه‌رگێڕاوه‌ته سه‌ر زمانی کوردی، که‌له‌میانی خوێندنه‌وه‌یاندا وه‌ها هه‌ست ده‌که‌یت که‌یه‌شار که‌مال گوایه به‌زمانی کوردی بابه‌ته‌کانی نووسی بێت نه‌ک به‌زمانی تورکی.. له‌ڕاستیدا رۆمانه‌کانی نووسه‌ر له‌که‌ش‌و هه‌وایه‌کی تورکیداو به‌زمانێکی تورکی داڕێژراون. به‌ته‌نیا جاروبار لێره‌و له‌وێ ناوێکی کوردی یاخود رووواڵه‌تێکی کوردیت به‌ده‌گمه‌ن ده‌که‌وێته پێش چاو.. به‌ته‌نیا رۆمانی (چیای ئاگری) نێوه‌ندێکی کوردیی خه‌ستی پێوه‌یه. نووسه‌ر له‌چاو پێکه‌وتێکدا ده‌ڵێت که له‌پێناوی کێشه‌ی کوردو هه‌ستی نه‌ته‌وایه‌تیه‌وه ئه‌و رۆمانه‌ی نه‌نووسیوه.. نووسه‌ر له‌دوا ساڵانی ژیانیدا بۆ چه‌ند جارێکیش داکۆکی له‌قه‌زیه‌ی کورد کردو له‌ئاکامی ئه‌و هه‌ڵوێسته‌یدا تووشی گێرمه‌و کێشه‌و ده‌ربه‌ده‌ری بوو. هه‌ر خۆی دووپاتی کردۆته‌وه که‌وه‌ک هه‌ڵوێستێکی مرۆڤایه‌تیانه‌و سۆشیالیستیانه‌وه داکۆکی له‌میلله‌تی کورد کردووه.. ده‌توانین بڵێین که‌یه‌شار که‌مال هه‌ستی نه‌ته‌وایه‌تیی زۆر لاواز بووه‌و ئه‌ده‌به‌که‌یشی ئه‌ده‌بێکی تورکیه‌و، نه له‌دوورو نه له‌نزیک په‌یوه‌ندیی به‌ئه‌ده‌بی کوردیه‌وه نییه. گه‌ر رۆژێکیش له‌ڕۆژان خه‌ڵاتی نۆبڵی به‌ده‌ست بهێنایه، ئه‌وا به‌ناوی ئه‌ده‌بی تورکیه‌وه وه‌ری ده‌گرت نه‌ک به‌ناوی ئه‌ده‌بی کوردیه‌وه.. له‌ڕاستیدا ئه‌م نووسه‌ره شایانی وه‌رگرتنی خه‌ڵاتی نۆبل بوو. ئه‌و نووسه‌رانه‌ی که‌له‌م بیست ساڵه‌ی پێشوودا خه‌ڵاتی نۆبلیان وه‌رگرت، هیچیان ئه‌ده‌به‌که‌یان ناگاته ئاستی ئه‌ده‌بی به‌رزو بڵندی یه‌شار که‌مال. به‌ڵام کێشه‌که له‌وه‌دایه که‌خه‌ڵاتی نۆبڵ‌و به‌خشینه‌که‌ی په‌یوه‌ندیی به‌میزاج‌و که‌ش‌و هه‌وای سیاسه‌تی نێوده‌وڵه‌تیه‌وه هه‌یه نه‌ک به‌نرخ‌و به‌های ئه‌ده‌ب‌و پله‌و پایه‌ی داهێنانی نووسه‌ران..

بۆ درێژه‌دان به‌باسه‌که‌مان‌و ده‌ست نیشان کردنی نه‌ته‌وایه‌تیی نووسه‌رو نه‌ته‌وایه‌تیی ده‌قی ئه‌ده‌بی، پێوه‌رێکی تریش هه‌یه که‌په‌یوه‌ندیی به‌جوگرافیاو مۆرکی شوێن‌و ناوچه‌وه هه‌یه. بۆ نموونه نووسه‌رانی ئه‌مه‌ریکای لاتینی به‌زمانی ئیسپانی ده‌نووسن. سه‌ره‌ڕای هه‌موویشی به‌ئه‌ده‌بی (مارکیز) ده‌وترێت ئه‌ده‌بی کۆڵۆمبی‌و به‌ئه‌ده‌بی (نیرۆدا) یش ده‌وترێت ئه‌ده‌بی چیلی. له‌کاتێکدا ئه‌ده‌بی ئه‌م دوو نووسه‌ره به‌زمانی ئیسپانی نووسراون.

یاخود به‌ئه‌ده‌بی (لۆره‌نس) ده‌ووترێت ئه‌ده‌بی ئینگلستانی‌و به‌ئه‌ده‌بی (هه‌مه‌نگوای)یش ده‌وترێت ئه‌ده‌بی ئه‌مه‌ریکایی، له‌کاتێکدا هه‌ردوو نووسه‌ر به‌زمانی ئینگلیزی ده‌نووسن.

له‌کۆتایی ئه‌م نووسینه‌دا بۆ جارێکی تریش سوپاسی کاک (عه‌بدوڵا تاهیر به‌رزنجی) ده‌که‌م، سه‌باره‌ت به‌نووسینه به‌نرخه‌که‌ی که‌پاڵی پێوه‌نام ئه‌م نووسینه‌ی خۆم بنووسم‌و راوبۆچوونی خۆم بۆ خوێنه‌رانی به‌ڕێز ده‌ربخه‌م..■

رۆشنتر له خامۆشی

عه‌بدوڵا تاهیر به‌رزنجی

ره‌خنه‌گرو بیریاری میسری گه‌وره (مه‌حمود ئه‌مین العالم) له‌چاوپێکه‌وتنێکدا ئاماژه بۆ گۆڤارێکی عه‌ره‌بی ده‌کات که له‌میسر ده‌رئه‌چێت‌و تایبه‌ته به‌کوردو رۆشنبیری‌و مێژووی کۆن‌و نوێ‌و که‌سایه‌تی ناوداری ناوی گۆڤاره‌که وه‌ک مه‌حمود ئه‌مین العالم ده‌ڵێت (تعاريف)ه، سه‌رنووسه‌ری ئه‌م گۆڤاره تایبه‌ته‌ی به‌کورد، نووسه‌رێکی میسرییه. خاوه‌نه‌کانی کوردن‌و له‌قاهیره ده‌ژین. ده‌رباره‌ی ناوه‌رۆکی گۆڤاری (تعاريف)یش ده‌ڵێت: به‌به‌رده‌وامی باسی که‌سی کورد ده‌کات له‌وانه‌ی که له‌ئاستێکی جیهانی به‌رزدان له‌هه‌موو بواره ئه‌ده‌بی‌و هونه‌ری‌و جۆره‌کانی تری داهێناندا، یا ووتارو لێکۆڵینه‌وه‌ی له‌سه‌ر کوردانێک تێدایه که‌میسریین، یاخود ده‌رباره‌ی رووداوی کوردی له‌میسردا، یاخود وه‌ک خۆی ده‌ڵێت، له‌و بابه‌تانه‌ی که‌میسرین‌و له‌کۆندا له‌سه‌ر کورد نوسراون، یاخود له‌سه‌ر ئه‌و میسریانه‌ی که‌په‌یوه‌ندییان به‌کورده‌وه هه‌بووه.

هه‌ر له‌و چاوپێکه‌وتنه‌دا باسی په‌یوه‌ندی خۆی له‌گه‌ڵ گه‌لی کوردا ده‌کات‌و ئاماژه بۆ ئه‌وه ده‌کات که‌کورد له‌میسرو له‌نێو کۆمه‌ڵگه‌ی میسریدا رۆڵداربوون، له‌وانه وه‌زیری په‌روه‌رده‌ی میسری له‌مێژووی میسری نوێدا کورد بووه، هه‌روه‌ها زۆر له‌هونه‌رمه‌ندو نوسه‌ری میسر به‌ڕه‌گه‌ز کوردن. مه‌حمود ئه‌مین العالم چه‌ند له‌کورده‌وه نزیکبێت ئه‌وه‌نده‌ش به‌به‌رده‌وامی له‌م گۆڤاره‌دا، له‌سه‌ر کوردو مێژووو ژیانی ده‌نوسێت.

ده‌شێ له‌زۆر شوێن‌و شارو ووڵاتی تردا گۆڤار ده‌ربچن‌و بایه‌خی سه‌ره‌کی به‌کورد بده‌ن، به‌ڵام ئێمه ئاگامان لێیان نییه. هۆیه‌که‌یشی ئه‌وه‌یه که به‌بۆنه‌ی رووداوه‌کانی عێراقه‌وه زیاتر له‌ده‌یه‌یه‌که له‌ووڵاتانی ترو هۆی په‌یوه‌ندی‌و سه‌فه‌ر دابراوین. به‌ڵام ئێستا ئه‌م هۆ دابره نه‌ماوه یا لاواز بووه، ئه‌بوایه ئه‌و حیزبه کوردیانه‌ی که‌مه‌کته‌بی په‌یوه‌ندییان له‌ووڵاته عه‌ره‌بییه‌کاندا هه‌بووه‌و هه‌یه، هه‌میشه به‌شێک یا مولحه‌قێکی رۆشنبیرییان هه‌بوایه بۆ پته‌وکردنی په‌یوه‌ندی رۆشنبیری نێوان کوردو نووسه‌رانی کوردو رۆشنبیرو رووناکبیری ئه‌و ووڵاتانه،و چالاکی رۆشنبیرییان پێشکه‌ش بکردایه‌و کۆڕی هاوبه‌شیان بۆ نوسه‌رانی ئێره‌و ئه‌و ووڵاتانه ساز بدایه. واته ئه‌رکی ئه‌و مه‌کته‌بی په‌یوه‌ندییانه هه‌ر ته‌نها کاروباری سیاسی نه‌بوایه. وه‌ک مولحه‌قی رۆشنبیری باڵیۆزخانه، مولحه‌قی رۆشنبیرییان دروست بکردایه. زۆر ده‌رۆن‌و ده‌نێردرێن بۆ میسرو ووڵاتی تری وه‌ک میسر، له‌هه‌موو روویه‌که‌وه به‌باشی کار ئاسانییان بۆ ده‌کرێ، خۆزگه له‌وانه که‌سێک ئه‌رکی بکێشایه‌و بگه‌ڕایه به‌دوای بابه‌ت‌و سه‌رچاوه‌ی له‌و جۆره.

به‌داخه‌وه هه‌بوو نێردراوه بۆ ئه‌وه‌ی کاری رۆشنبیری جێبه‌جێ بکات، که‌چی له‌گه‌ڕانه‌وه‌دا له‌جیاتی کتێب‌و گۆڤارو که‌ره‌سته‌ی رۆشنبیری، به‌تانی هێناوه‌ته‌وه. که‌م نییه له‌میسر گۆڤارو کتێبی تایبه‌ت به‌کورد ده‌ربچن. که‌م نییه له‌ووڵاتی میسردا نووسه‌رو بیریاری وه‌ک مه‌حمود ئه‌مین العالم راستگۆیانه باسی کوردو کێشه‌و مێژووی بکات‌و له‌سه‌ری بنووسێت. گۆڤارێکی وه‌ک (تعاريف) که مه‌حمود ئه‌مین العالم تیایدا له‌سه‌ر کورد ده‌نوسێت، شایه‌نی ئه‌وه‌یه له کوردستاندا هه‌بێت‌و بگاته ده‌ستی رۆشنبیران‌و نوسخه‌ی زۆر بکرێت. که‌م نییه که‌سانی وه‌ک ره‌خنه‌گران (فيصل دراج، محمد براده‌و الياس خوری) به‌و جوانی‌و راستییه له‌سه‌ر کورد بنووسن. ئه‌مانه له‌و جۆره نوسه‌رانه‌ن که‌حیساب بۆ راوبۆچوونیان ده‌کرێت‌و خوێنه‌ری راسته‌قینه‌و قووڵیان هه‌یه. به‌هه‌موو پێوه‌رێک ڕایان جیاوازه له‌ڕای لاوازو نارێکی هه‌ندێک له‌و رۆژنامه‌نوسانه‌ی که جارجار له‌که‌ناڵه‌کانی راگه‌یاندندا ده‌یانبینین‌و گوێیان لێده‌گرین■

کورته چیرۆک

توڕه‌بوونی هه‌نار

زه‌نوێر سامی

به‌سه‌ر په‌یژه‌ی گه‌ڵای دارهه‌ناره‌که سه‌رکه‌وتم، نازانم، ئه‌وه خه‌ونه یان سه‌رچڵییه. رۆحم ده‌یبه‌خشێته جه‌سته‌م. هه‌رچی بێت، یاخود هه‌رچی ناوده‌نێن گرنگ نیه، گرنگ ئه‌وه‌یه بتوانم، پڕ به‌هه‌ناسه‌کانم، دوا گفتوگۆی نێوان خۆم‌و هه‌ناره‌کان، بگه‌یه‌نمه ئامانجێک، ئه‌و ئامانجه‌ی، ئه‌وه‌ته‌ی هه‌م، به‌دوای پاکبوونه‌وه‌ی هه‌نگاوه‌کانی نیگه‌رانیم به‌رده‌وامه. ئاخر چ خه‌وێکی سه‌رشێتانه‌یه، گفتوگۆی نێوان خۆم‌و هه‌ناره‌کان، ئه‌وان په‌نجه‌ره‌ی هه‌ناسه‌یان هه‌یه، ئه‌وان به‌چاوی ده‌نکه‌کانه‌وه، سه‌یری گه‌وره‌بوونی گه‌مژانه‌ی من ده‌که‌ن، ئه‌وان بۆن ده‌که‌ن. کاتێ که‌ڵبه‌کانی مرۆ، پڕاوپڕیان ده‌کات له‌گریان، گوێش له‌ریکویمی مۆزارت ده‌گرن. من نه‌هاتووم، پاکانه‌ی نێوان مرۆ و هه‌ناره‌کان بکه‌م. من هاتووم، پێتان بڵێم.. هه‌ناره خۆشه‌ویسته‌کان، شه‌وتان باش، دڵنیام گوێم لێراده‌گرن‌و مته‌قیش له‌خۆتان ده‌بڕن.. جارێ باواز له‌ئازاری که‌ڵبه‌کانی مرۆ بهێنن، که چۆن خوێنی ترش‌و شیرینی ئێوه هه‌ڵده‌مژێ.. دڵنیام ئێوه جیاوازی زۆر له‌نێوان په‌نجه‌ماچی پیانۆ و، په‌نجه‌ی پڕله‌ئازاری چه‌قۆ ده‌که‌ن.. کاتێ کچێ به‌لاتانه‌وه راده‌بورێ.. پڕبه په‌نجه‌ره‌کانی گه‌ڵای بانگی ده‌که‌ن. بۆئه‌وه‌ی دوا گازی ماچێکتان لێبگرێت.. گازی ئه‌و لێوانه، پڕاوپڕن له‌ئاوی خۆشه‌ویستی. له‌م وێستگه‌یه‌شه‌وه، هه‌ست به‌ئارامی‌و ئاسوده‌ییه‌کی زۆر ده‌که‌ن.. به‌هه‌رحاڵ.. چیرۆکی ئێمه، چیرۆکی خیانه‌تی گه‌ڵاو.. خیانه‌تی ئه‌و که‌ڵبانه‌یه، که ئاره‌زووه‌کانی تینی بۆهێنا، هه‌موو شه‌قامه‌کان به‌تاریکی به‌دیه‌کات، که‌ڵبه‌کانی ئێمه، هه‌ڵبه‌ت، رقی زۆری له‌دۆستایه‌تی ئێوه‌یه، ئێمه‌ی پیاو.. ئێمه‌ی دوادڕنده‌ی ئاشنا به‌ئاگر. هه‌میشه، مه‌راقه‌کانمان، گه‌ڵای رووتبوونه‌وه‌مان.. زۆر زۆر له‌ئێوه لاخۆشه‌ویستتره، ئێمه له‌پشتی براکانیشمانه‌وه هه‌روابن.. ئه‌وه‌نیه به‌خوێن ده‌ڵێین شۆڕش، به‌سه‌ربڕین ده‌ڵێین قاره‌مانێتی، به‌پاشقول ده‌ڵێن.. ته‌که‌تول‌و.. به‌چاڵی ملشکاندن ده‌ڵێن.. هه‌ڵوێست.. کاتێ ئاوی حه‌زه‌کانمان ره‌ت ده‌بێت، چاومان شوێن هه‌نگاوی قاچه‌کانمان به‌دیناکات، ئێستاتیکا تفه‌نگێکی ژه‌نگ گرتووه، هیچ واتایه‌کی نیه، به‌ڵام تاقه براکه‌م، هه‌ناری خۆشه‌ویست، ئه‌وه ئاوێنه‌ی یه‌کترناسینی زۆرینه‌مانه، یانی زۆرینه‌ی نێرینه‌مانه، به‌ڵام به‌ومانایه‌یش نا هه‌رهه‌موومان ئاوه‌هابین، من هاتووم گوێم له‌ئێوه‌یش بێت، به‌ڵام به‌داخه‌وه ته‌نیا هه‌ست به‌چاوی فرمێسکاوی هه‌ناسه‌کانتان ده‌که‌م. ده‌زانم رقتان له‌پایزه، چونکه له‌گه‌ڵ یه‌که‌م توڕه‌یی باراندا، ئێوه لای که‌ڵبه‌کان خۆشه‌ویستر ده‌بن، ئه‌مه رقی ئه‌زه‌لی ئێوه‌یه، که‌چی من رێک پێچه‌وانه‌ی ئێوه، به‌قه‌د خۆشه‌ویستی ئێوه، پایزم خۆشده‌وێ. بۆیه، ئه‌و گفتوگۆیه‌ی، که باش ده‌زانم، هه‌مووتان گوێتان لێمه، خستۆته پایز، قه‌یدی چ ده‌کا.. وه‌رزی پایزیش، ئاره‌زووی تایبه‌تی خۆی هه‌یه، ئه‌وه‌نیه هێندێجار، باره‌ش ناچاری ده‌کات بێشه‌رمانه رووتده‌بێته‌وه، دڵنیام گه‌وره‌ترین موعاناتی ئه‌ویشه. له‌ده‌ست رووتبوونه‌وه‌وه، ده‌که‌واته، هه‌ناره خۆشه‌ویسته‌کان، من هه‌ر له‌و شه‌وه‌وه، بڕیارمدا، چیتر به‌ددانه‌کانم له‌ده‌رگاتان نه‌ده‌م، تائه‌وکاتانه‌ی خۆتان، به‌ئاره‌زووی خۆتان، به‌ڵێ به‌ئاره‌زووی پڕ له‌بڕوای خۆتان، له‌ڤالسی پایزدا، بانگم بکه‌ن، به‌ڵام له‌جیاتی گازو، هه‌ڵگوشین. به‌هێواشی په‌نجه‌کانم بخه‌نه سه‌ر ترش‌و شیرینی رۆحتان، ئه‌گه‌ر ئه‌وه‌یش نه‌که‌ن، بڕوابکه‌ن هیچ نیگه‌ران نیم لێتان.. به‌ڵکو خۆشه‌ویستی ئێوه، هه‌میشه گه‌وره‌تر ده‌بێ.. ئه‌وه‌یش له‌دڵ نه‌گرن‌و پێتان وابێت، زۆڵانه‌و له‌ودیو هه‌ڵوێستی فێڵاویه‌وه، رێگای خۆشه‌ویستی ترتان نیشان ده‌ده‌م. به‌هه‌رحاڵ،

له‌وه‌ی دواییشدا په‌شیمانم، بۆیه به‌ر له‌دواماڵئاوایی، ده‌مه‌وێت جارێکی تریش دڵنیاتان بکه‌م، نه‌بۆ پاکانه هاتووم، نه‌بۆ پاڕانه‌وه له‌ئێوه هاتووم. ته‌نیا هاتووم‌و بڵێم، منیش جیاوازم، من که‌ڵبه‌ی شه‌وه ئاسنینه‌کان نیم، من لێوێکم پڕاوپڕ له‌ڕووناکی خۆشه‌ویستی، بڕواده‌که‌ن مه‌منونتانم، بڕواناکه‌ن.. ئه‌وه خۆم‌و ئه‌وه دواتیشکی ئه‌و په‌نجه‌ره‌یه‌م، که‌لێوه‌ی ده‌ڕوانمه دوائامێزی ئێوه.■

خوێندنەوەو چەند سەرنجێکی خێرا دەربارەی کتێبی

(قەفەسی ئاسنین یان بۆ ببمەوە بەعێراقی) - لەنوسینی ڕێبوار سیوەیلی

بەشی دووەم و کۆتایی

عومەر سەرگەتی

چۆن ئەکرێ بڵێین دەسەڵاتی بەعس درێژکراوەی هەمان ئەزموونە؟ گرفتەکە لێرەدایە، راستە سەدام لەمزگەوتەکاندا نوێژەکانی وەک وێنەی پیاوێکی موسڵمان پەخش دەکران و نوسینی (لا اله الا الله محمد رسول الله) لەسەر ئاڵاکەی و، بەشداربوون لەدەیان سروت و واجباتی ئایینیدا خۆی پیشان دەدا، بەڵام ئەمەیان گەران نەبوو بۆ دۆزینەوەی شوناسێک بۆ عەرەب و عێراقیەکان، بەڵکو تەنها دەمامکێک بوو سەدام دەیپۆشی بۆئەوەی لەژێر ئەو چارشێو و دەمامکەدا تاوانەکانی ئەنجام بدات و بەئاسانی چەمک و پرۆسەی ئەنفال وەک یەکێک لەپرۆسە مێژووییەکانی دنیای ئیسلام جێبەجێ بکات، بۆیە من پێموایە دیدی بەعس بۆ دەرەوی خۆی و تەنانەت بۆ کوردەکان زۆر جیاوازە لەسەیرکردن و تەماشاکردنی سەردەمی فتوحات بۆ خەڵکانی ناعەرەب و بەتایبەتی کوردەکان.. بەتایبەت لەو خاڵەداکە کاک ڕێبوار باس لە خۆ بەعەرەبکردن دەکات.. ئەگەر خۆ بەعەرەبکردن لەم کتێبەدا بریتی بێت لەو گەرانەی یان لەو گوتارە کوردییەی کەهەوڵ دەدات نەژادو نەسبی خۆی بباتەوە سەر (شێخ عیساو شێخ موساو ئیمامی عەلی و ئەبو عوبەیدەی جەراح و عومەری کوری خەتاب)کە زۆربەی سەجەرەی شێخ و سەیدەکانی کوردستان و ساداتی هەندێک قەبیلەکان و ناوچەکان بەچەندین پشت خۆیان دەبەنەوە سەر ئەو ناوانەی باسمانکردن و کە ئەگەر ئەم حاڵەتە خۆشەویستی خۆبەعەرەبکردن بێت ئەی بۆچی لەهیچ سەجەرەیەکدا کەسێ نەچوەتەوە سەر کەسایەتییەکی بێباوەری عەرەب، یان یەکێک لەکافرەکانی ئەو سەردەمە، یان عەرەبێکی سادەش بەڵکو ئەم پرۆسەیە خۆبردنەوەیە بۆ سەر پیاوانی ئایینی و پیاوانی ناودار لەئایینی ئیسلامدا تەنانەت زۆربەیان شانازی بەوەوە دەکەن کەدەچنەوە سەر شێخەکانی نەقشبەندی یان قادری و ناو هێنانی شێخ عەلادین و شێخ حسام الدین و.. هتد، لەوێشەوە دەگەنەوە سەر یەکێک لەپیاوە ناودارەکانی عەرەب بەتایبەتی سەجەرەی سەیدەکان.. ئەمە خۆبردنەوە سەر ئایینی ئیسلامە، کەعەرەبەکان لەرێگەی زمانی قورئانەوە کە عەرەبییە خۆیان بەیەکەم بکەری ئەم ئایینە دەزانن.. کوردەکانیش تا ئەندازەیەک دەگەرێن بۆ جۆرە شوناسێکی ئایینی نەک عەرەبی.. ئەگینا ئەگەر پرۆسەی خۆبەعەرەبکردن بێت.. دەبوو کۆمەڵێک خۆیان بەرنەوە سەر عەرەبێکی ناموسوڵمان یان کەسایەتیەک کە پەیوەندی بەئایینەوە نەبێت.. ئەوەی دەبینرێت هەوڵدانە بۆ دۆزینەوەی نەسەبێک کەپیاوێکی دیارو ئایین پەروەر بێت.. هەرچەندە ئەمە بەرگریکردن نییە لەم پرۆسەیە، لەم رۆچوونە مێژووییە بۆ سەر پیاوانی ئایینی، بەڵکو تەنها پێویستە ئەو جیاوازیەش ببینین لەنێوان خۆبەعەرەبکردن و.. خۆبەئیسلام کردندا، کەپێموایە ئەمە گرفتێکی ئەم کتێبەیە کەدەبوو زیاتر لەسەر ئەم خاڵە بوەستێت.. ئەگین عەرەب خاڵی بکەیتەوە لەئایینی ئیسلام و رووتی بکەیتەوە لەو شوناسە ئایینیە، خاوەنی چ شتێکە لەمێژووی خۆیدا تاکو کورد هەوڵی خۆ بەعەرەبکردن بدات؟ راستە کورد خاوەنی گوتارێکی لاواز بووە بەرامبەر بەدەرەوەی خۆی کەئەمە چەندە هۆکاری خودی و ناوەکی هەیە زیاد لەو ئەندازەیە هۆکاری دەرەکی و کردەی دەرەکی هەیە بۆ کورد، لەبەردەم دوژمنەکانیدا ئەگەر لەسەردەمی سەرهەڵدان و بڵاوبوونەوەی ئایینی ئیسلامدا یەکەم گوتاری عەرەب دەستەمۆکردن و ماڵی کردنی مرۆڤی کورد بووبێت و دواتر لەسەردەمی بەعسدا دەگۆرێت بۆ وێنەی دوژمن.. پێموایە سەیرکردنێکی هەڵەیە بۆ ئەو مێژووە دوورو درێژەی لەنێوان بەعسیزم و ئایینی ئیسلامدا هەیە، تەنانەت گواستنەوەی گوناهەکانی دیکتاتۆرێکی بەدکاری وەکو سەدامە بۆ گەردنی مێژوویەکی کۆن و پرۆسەی بەئیسلامکردنی

جێگەی مەترسیەکی گەورەیە بۆ بەعسیەکان، کاتێک کە کورد رەچەڵەکی خۆی دەباتەوە سەر پیاوە ئایینیەکان، پێدەچێت ئەمە ئەو قەڵەقە لەدڵی بەعسیەکان - عەرەباندا، دروست بکات کەنەتەوەیەکی وەک کورد پیاوە گەورەکانی عەرەب و دنیای ئیسلام بکاتە موڵکی خۆی و باپیرە گەورەی کوردان، ئەوسا عەرەب - بەعس مەنزڵی شانازییەکانی خۆی بدۆرێنێت کەپیاوانی گەورەو موسڵمانانی دنیای ئیسلامە

سەردەمی فتوحاتی ئیسلام، دەشێت بەدوو زەمەن و دوو دنیای جیاواز تەماشایان بکەین، وەک ئاماژەم بۆ کرد هەوڵدانی کوردەکان بۆ سەر رەچەڵەکی عەشیرەت و پیاوە ناودارو خانەدانە عەرەبەکان لەخۆشویستن و سیحرو کلتوری ئەم نەتەوەیەوە نەهاتووە کەپێی دەڵێن عەرەب.. بەڵکو لەسەر ئەو بنەمایە راوەستاوە کەپایەکانی ئیسلام تیایدا جێگیرە و سەرسامیەتی بەرامبەر بەقورئان و ئایینی ئیسلام، کاک ڕێبوار باس لەوە دەکات پرۆسەی خۆبەعەرەبکردن و خۆبردنەوە سەر تیرەو تایفەو پیاوە عەرەبەکان تاکو سەردەمی نوسینی (یادی مەردان)ی (مەلا عەبدول کەریمی مودەریس) بەردەوامە، بەڵام ئەم گوتارە لەوە بەدواوە لاواز دەبێت، ئەمە راستیەک دەسەلمێنێ، پێموایە تا کۆتایی هەشتاکانیش ئەم گوتارە بەردەوامە، بەڵام ئەوەندە پەیوەندی بە دۆستایەتی کردنە لەگەڵ ئەو ئایینەدا.. ئەوەندە دۆستایەتی کردن نییە لەگەڵ عەرەبدا، گوتاری خۆبردنەوە سەر کەسایەتی عەرەب تا سەردەمی یادی مەردان بەردەوامە بەهێزی پیاوی دینی و پیاو ماقوڵانی مزگەوتیش تا ئەم ساتانەی دوایی بەگەرمی ئامادەگی هەبوو ئێستەش بەلاوازی لەئارادایە.. بەڵام کاتێک نەوەیەک دێت لەم ساڵانەی دوایدا ئەوەندەی رووبەرووی گروپی ئیسلامی توندەرەو و تیرۆریست دەبێتەوە، ئەوەندە رووبەرووی پیاوی رۆحانی و کەسایەتییە گەورەکانی دنیای ئیسلام نابێتەوە، ئەمەش وا دەکات ئەو وێنە جوان و پیرۆزەی لای پیاوانی رابردووی ئێمە هەبووە، بەرامبەر بەپیاوانی ئایینی عەرەب و ناعەرەب، لەدوای یادی مەردان و دواترەوە دەگۆرێت بۆ وێنەی ئیسلامێکی ناشرینی خوێنرێژ.. بەو پێیەی (ئەبو قەتادەی) تیرۆریستی بەئەزموون لەتیرۆرکردندا مەشق پێکراو لەئەفغانستاندا دێتەبیارەو جێگەی پیاوێکی وەک شێخ حسام الدین و شێخ عوسمانی بیارە دەگرێتەوە، تەنانەت لەبیارە ئێسقانی رۆحانیەکانی دنیای ئیسلام و قەبرەکانیشیان دەدرزێت. لێرەوە ئەو نەوەیەی کەتازە چاو دەکاتەوە ئەم وێنەیە دەبینێت، لێرەوە تازە شەری ئەوە ناکات رەچەڵەکی خۆی بەرێتەوە سەر خالیدی کوری وەلید.. هتد. بەڵام ئەوەی زیاتر گرفتی ئەم کتێبەیە پەیوەندی نێوان (بەعەرەبکردن)ە لەمێژووی ئیسلام و لەساتە وەختی بەعسدا... ئەوەی زۆر بەکەمی تا ئێستا ئاماژەی بۆ کراوە لەم کتێبەدا ماناو دەرەنجامە پۆزەتیڤەکانی پرۆسەی تەعریبە کە کاک ڕێبوار دەنوسێت (کێشەکە لەوەدایە ئێمەی کورد زاراوەی تەعریب بۆ پیشاندانی درندەیی بەعس بەکاردەهێنین، لەکاتێکدا (تەعریب بەمانای بەعەرەبکردن) وەک لەبەشەکانی دیکەی ئەم باسەدا بۆمان دەردەکەوێت ئیمتیازێکەو مانایەکی پۆزەتیڤانەی هەبووە، پرسیار ئەوەیە ئایا رژێمی بەعس لەعێراقدا ویستوویەتی ئەم مانایە بدات بەتەعریب یاخود لەبنەمادا ویستویەتی پرۆسەیەکی تر ئەنجام بدات کەتیایدا مانا سەرەتاییەکەی بەعەرەبکردن دەشێوێنرێت و بگرە فرێ دەدرێتە دەرەوە؟)ل ٥٧

ئەم پەرەگرافە کاتێک ئاماژە بەمانای پۆزەتیڤی بەعەرەبکردنی بەرایی دەدات کەمانا پۆزەتیڤەکەی هەوڵدان بێت بۆ یەکسانی و پێکەوە ژیان، ئەمەش هەڵەیەکی گەورەیە، راستە جیاوازییەکی ریشەیی لەنێوان هەردوو سەردەمەکەی بەعەرەبکردندا هەیە بەڵام هیچکامیان هەڵگری مانای یان دەرەنجامی پۆزەتیڤ نین، لەکاتێکدا لەهەردوو سەردەم و لەهەردوو پرۆسەکەدا ئەم هەوڵدانە خاڵی نەبووە لەهێرش و کوشتن و فتوحات و ئەنفال، پرۆسەی یەکەمیان قەبیلەو تیرەی عەرەبین بۆ بڵاوکردنەوەی ئاینەکەیان و سرینەوەی کلتورو سوتانی کتێب و ئیهانەکردنی کورد بەشمشێرەکانیانەوە هاتوون و پرۆسەی دووهەم لای بەعسیەکان توندترو نامرۆڤانە تر لەبری شمشێرو ئاین، کیمیایی و بوون بەبەعسی و کۆمەڵ کوژی، ئەمە چ مانایەکی پۆزەتیڤی تێدایە؟ بەمەرجێ بەعسیەکان کاریان لەسەر سرینەوەو وێرانکردنی نەتەوەی کورد دەکردو هەموو رێ و شوێن و چەک و تاکتیکێکیان گرتەبەر بۆ سرینەوەی کورد، بەعەرەبکردن لای بەعس تەنها ئەوەبوو نزیکتر بیت لەبەعسەوەو دوورە دەست نەبی بۆئەوی بەئاسانی لەناوت ببات.. ئەگینا ئەم جۆرەی تەعریب هیچ پەیوەندییەکی بەزۆربوونی نفوسی عەرەب و عروبەوە نییەو بەعسیش نەیدەویست لەرێگەی بەعەربکردنی کوردەکانەوە خۆی فراوانترو گەورەتر بکات جگەلەوەی بەعەرەبکردن هەنگاوێک بوو بۆئەوەی بەعس بەئاسانی بتبینێت و لەژێر دەستی خۆیدا وونت بکات و چۆنی بوێت وابکات.

هەروەها بەشێکی تری ئەم کتێبە باس لەو پرۆسەیە دەکات کەبەعس ئیشی لەسەر دەکات، ئەویش پرۆسەی (بەئەویتر کردن)ە، کەدواجار ئەم وێنە بەخشینە بەوانیتر دەبێتە وێنەی دوژمن و جێگەی مەترسی بۆ ماڵی بەعسیەکان، وێنەی بەئەویترکردن لەناوخۆو دەرەوە، واتە سەیرکردنی قەبیلەو گروپی جیاواز لەناو عێراقدا، وەک ئەوێکی دی و لەدەرەوەشدا بەرهەمهێنان و وێنەی جیاواز جیاواز بۆ وڵاتانی دەرەوەی خۆی هەر لەرێگەی ئەم بەدوژمن کردنەوە دەتوانێت پاساو و بەهانە بهێنێتەوە بۆ پەلاماردانی وڵاتانی وەک کوێت و ئێران و هەرەشە لە وڵاتانی تریش. لێرەوە بەعس بۆ زیاتر پتەوکردن و یەکانگیری خۆی وێنەیەکی پیرۆزی ئایینی بەخۆی دەبەخشێت و زیاتر خۆی دەباتەوە سەر بنەماو رێچکە مێژووییەکانی دینای ئیسلام و سەرهەڵدانی محمد (د.خ) وەک پێغەمبەرێکی عەرەب لەسەر ئەو پێناسەی میشێل عەفلەق کەلە کتێبەکەیدا باسی دەکات و ئەم کتێبەش ئاماژەی بۆ دەکات، کەمحمد دەکاتە یەکەم پیاوێک وکەعەرەب دەکاتە نەتەوەیەک و لەسەر ئاستی جیهاندا بناسرێت، ئەم خاڵەو ئەم سەیرکردنە بۆ مێژووی ئیسلام وادەکات هەموو کۆمەڵگەو قەبیلەو تایفەیەکی موسڵمانی نا عەرەب بەجۆرێک ببینرێت کەبەشێک لەمێژووی عەرەب یان سەروەری عەرەبیان دزیوەو خۆیانی پێ گەورە دەکەن.. چونکە بەعس وەک ووتمان تەنها موسڵمان بوون و مێژووی ئیسلام بوونی بۆ ئەوە دەوێت کەوێنەی پاکیزەو چاکەکارێک بۆ دەرەوەی خۆی، نمایش بکات لەژێر ئەو دەمامکەشدا ئەوەی دەیەوێت ئەنجامی بدات، وەک چۆن لەژێر ناوی ئەنفالدا کە پرۆسەیەکی مێژینەیەو کتێبی موسڵمانان جەختی لەسەر دەکاتەوەو لەوێوە هاتووە، بەعسیش دەیەوێ لەم رێگەیەوە میللەتێک لەناو بەرێت.

دواتر دێتە سەر وردەکاریەکی ووردی ناو دروشم و ناو ئیشکردنەکانی ئەدەبیاتی بەعس و چۆنیەتی کارکردن و ستراتیژی خۆی وەک نوێنەری یەکێتی عەرەبەکان و پێشەواو سەرداری ئەو نەتەوەیەو دواجار خۆی وەک بەرجەستەکەری ناسنامەی عەرەب پێناسە دەکات و تێروانینی ئەو حیزبە بۆ جیهان و کۆمەڵگاکانی تر تێروانینێکی نوێنەرایەتی کراوی عەرەبیانەیە، سەرباری ئەمەش سەیرکردنی بۆ جیهانی دەرەوەی خۆی و بۆ چواردەوری خۆی و کۆمەڵگاو گروپ و نەتەوە جیاوازەکان، لەراستیدا بۆ وێنەی خۆی دەگەرا، لەو ساتەوەختەدا وێنەی ئەویتر لای بەعس دەبێتە وێنەی دوژمن، کە هیچ ئەوێکی تری دەرەوەی خۆی.. لەخۆی ناچێت.. ئەم حیزبەش تەنها ترسی لەو وێنە جیاوازە هەیە، چ لەدەرەوەو چ لەناو جەستەی سیاسی و کۆمەڵایەتی خۆیدا، لێرەوە بەناچاری وێنەی ئەویتر دەبێتە وێنەی دوژمن بەتایبەتی بۆ کوردو وەک ئەوەی سیوەیلی ئاماژەی بۆ دەکات و کەترسی گەورەش تەنها لەدەرەوەی واقیعی خۆیدا نابینێ، بەڵکو ترسی گەورە لەناو پێکهاتەی سیاسی خۆیدا گەورەترە بەو پێیەی هەموو جیاوازییەک و ئەویتر بوونێک ترسێکی گەورەیە بۆبەعس. لێرەوە ئەم وێنەیە دەبێتە وێنەی دوژمن، تەنانەت لەو شوێنەدا کەئەم کتێبە باس لەموسڵمان بوونی نەتەوەی کوردو غەیرە عەرەب دەکات کەموسڵمان بوونی ئەویتر لای بەعس تەنها ئیعترافکردنێکە بەگەورەیی عەرەب و خۆ بچووکردنەوەیە لەبەردەم عەرەبدا، چونکە عەرەب ئایینی ئیسلام بەئایینێکی عەرەبی دەزانێ و تەنها خۆی دەتوانێ لەگەڵیدا شوناسیان تێکەڵ بکەن و عەرەب بۆ سەرچاوەی موسڵمان بوون و موسڵمان بوونیش بۆ سەرچاوەی عەرەبەکان، ئەگەر عەرەبە کۆنەکان ویستبێتیان وێنەی عەرەبێکی تر لەویتر دابتاشن یان لەکورد ئەویتری (عەرەب بونێک) دابتاشن کە بۆخۆیان بروایان پێی هەبوو، ئەوا لای بەعسیەکان ئەم پرۆسەو وێنە دروستکردنە دەروخێت. دیدی راستەوخۆ دەبێتە وێنەی دوژمن بۆ کورد، یان ئەگەر موسڵمان بوونی ئەوێکی تری ناعەرەبی بریتی بێت لەگەورە بوونی (من)ی عەرەب و بچووکبوونەوەی ئەویتر لەبەردەم عەرەبدا، زەحمەتە لەم نێوانەدا عەرەب بگەرێت بۆ وێنەی دوژمن، بەپێچەوانەی ئەم بۆچوونەی سیوەیلییەوە کەپێی وایە (من)ی عەرەب گەورە دەبێت و ئەویتر بچووک، چونکە لەبنەرەتدا دەکرێت بەم جۆرەش ئەم حاڵەتە لێکبدەینەوە، کاتێک ئەویتر یان کورد دەبێتە موسڵمان و هەوڵ دەدات ئەو گوتارە بەرهەمبهێنێت کەنەسەبی خۆی بەرێتەوە سەر پیاوانی ئایینی عەرەب، یان لەناو کلتورو نەژادی عەرەب و ئایینی ئیسلامدا شوناسێک بۆخۆی بدۆزێتەوە، ترس و نیگەرانیەک بخات دڵی عەرەبەکان یان بەعسیەکانەوە، چونکە بەعس بەوپێیەی پێشتر ئاماژەی پێکرا کەئایینی ئیسلام دەکاتە ئایینی عەرەبان و شوناسی خۆی لەو مێژووە دیاریدەکات، جێگەی مەترسیەکی گەورەیە بۆ بەعسیەکان، کاتێک کە کورد رەچەڵەکی خۆی دەباتەوە سەر پیاوە ئایینیەکان، پێدەچێت ئەمە ئەو قەڵەقە لەدڵی بەعسیەکان - عەرەباندا، دروست بکات کەنەتەوەیەکی وەک کورد پیاوە گەورەکانی عەرەب و دنیای ئیسلام بکاتە موڵکی خۆی و باپیرە گەورەی کوردان، ئەوسا عەرەب - بەعس مەنزڵی شانازییەکانی خۆی بدۆرێنێت کەپیاوانی گەورەو موسڵمانانی دنیای ئیسلامە، لێرەوە زیاتر ئەو ئەگەرە لەئارادایە کەبەخشینی وێنەی دوژمن لەلایەن بەعسیەکانەوە بەکورد لێرەوە سەرچاوە بگرێ، من پێموایە تاکو کورد ژمارەی باوو باپیرە عەرەبەکانی زیاد بکات، زیاتر دەبێتە دوژمن و قەڵەقی بەعسیەکانیش زیاتر دەبێت لەمەر شوناسی ئایینی خۆیانەوە، لێرەوە موسڵمان بوونی کورد مایەی نیگەرانی بەعسیەکانەو لەئاستی موسڵمان بوونی کورددا بێ باوەرن، نەک ئەو بۆچونەی سیوەیلی کە ئیسلام بوونی کورد، لەدیدی بەعسیەکانەوە، کورد بچوک دەکاتەوەو وێنەی عەرەب گەورەتر دەبێت، هەربۆیە خۆ بردنەوە یەک بۆ سەر ئیمامی عەلی و خالیدی کوری وەلیدو ...هتد لای بەعسیەکان جۆرێک لەئەتک کردنی ئەو مەرجەعەیە کە شوناسیان پێدەبەخشێت، ئەمەش زیاتر ئەو خاڵەمان لا روونەکاتەوە کە گوتاری خۆ بەعەرەبکردنی کورد، وەک ئەم کتێبە ئاماژەی بۆ دەکات، دەبێتە گوتاری خۆبردنەوە سەر پیاوانی ئایینی، لێرەوە دەتوانین بڵێین، هەموو پرۆسەو گوتارێکی خۆ بردنەوە بۆ سەر پیاوانی دنیای ئیسلام مەرج نییە بەپرۆسەی خۆ بەعەرەبکردن ناوزەدی بکەین، چونکە دەبێ کورد بۆچی ئەم شەرە دوورو درێژە سەختە بکات کە خۆی بەرێتەوە سەر رەگەزی سامی لەکاتێکدا خۆبردنەوە سەر رەگەزی ئاری ئاسانترو پڕ داتاو زانیاری ترە؟

دواتر سیوەیلی ئاماژە بەهەوڵەکانی (د. ناجی مەعروف) دەکات دەربارەی تەزویرکردنی مێژووی کوردەکان و بردنەوەیان بۆ سەر (عەبد کولام) کەپادشایەکی (حمیری)یەکانی یەمەنە لە سەرچاوەکاندا بە(العرب البائدە) واتە بە عەرەبە لەناوچوەکان ناو دەبرێن.

ئەم هەوڵدانەش پچرانی نەتەوەی کوردە بەکانگاو بنەرەتی خۆیەوەو هەروەها سرینەوەی ئەو هەوڵدانەشە کەکوردەکان داویانە بۆ خۆبردنەوە سەر پیاوە ئایینیە عەرەبەکان، بەڵکو خوێندنەوەیەکی بێ نرخ و بچوکی مێژووی کوردانە، کە گوایە عەرەبی لەناوچوو، خیانەتکارن وەک سەدام چۆن تەفسیری عەرەبە خیانەتکارەکانی دەکردو لەناوی دەبردن، بەدیوێکی تردا بەدرۆ خستنەوەی ئەو کوردانەیە کەوەک شانازی کردنێک، رەچەڵەکی خۆیان دەبەنەوە سەر پیاوانی ئایینی عەرەب و ئەو هەڵبژاردن و کارکردنە مێژووییەش لەکوردان زەوت دەکەن کە ئەوان، واتە کوردەکان ناتوانن بەئارەزووی خۆیان پیاوی ناوداری ئایینی عەرەب بکەنە باووباپیری خۆیان، گوتاری خۆبەعەرەبکردن کە ئەم کتێبە باسی دەکات ورەهەندەکانی دیاریدەکات، دەشێ بەگوتاری خۆ بەئیسلام کردن ناو بەرین، بەو پێیەی خاوەنی ستراتیژو تاکتیکێک نەبووە، لەلایەک کار لەسەر سرینەوەی مانای کورد بکات و لەلایەکی ترەوە لەرێگەی خۆ بە ئیسلام کردنەوە رەچەڵەکێکی عەرەبیانە بۆ خۆی بدۆزێتەوە، هەروەک چۆن بەعەرەبکردنی بەرایی جگەلە بەئیسلام کردن ستراتیژو مەرامێکی لەپشتەوە نەبووە وەک ئەوەی لەسەردەمی بەعەرەبکردن لەسەردەمی بەعسدا دەیان شێوازی تاکتیک و فروفێڵ و نەخشە دانان هەبوو بۆ بەعەرەبکردن و بەبەعسیکردن و دواجار بۆ ئەنفالکردن و لەناوبردنی کوردەکان.

ماوەتەوە بڵێین بەشی پێنجەمی ئەم کتێبە یەکێکە لەبەشە جوانەکانی و دیدێکی کراوەو پڕ ئومێد دەربارەی ئەو نەوەیەی کە جیاواز لەجارن بیردەکاتەوەو تێدەگات و بەختەوەرترە بەدنیایەک کەبەرەوکرانەوەو ئومێدو جوانیەکانی دەروات■

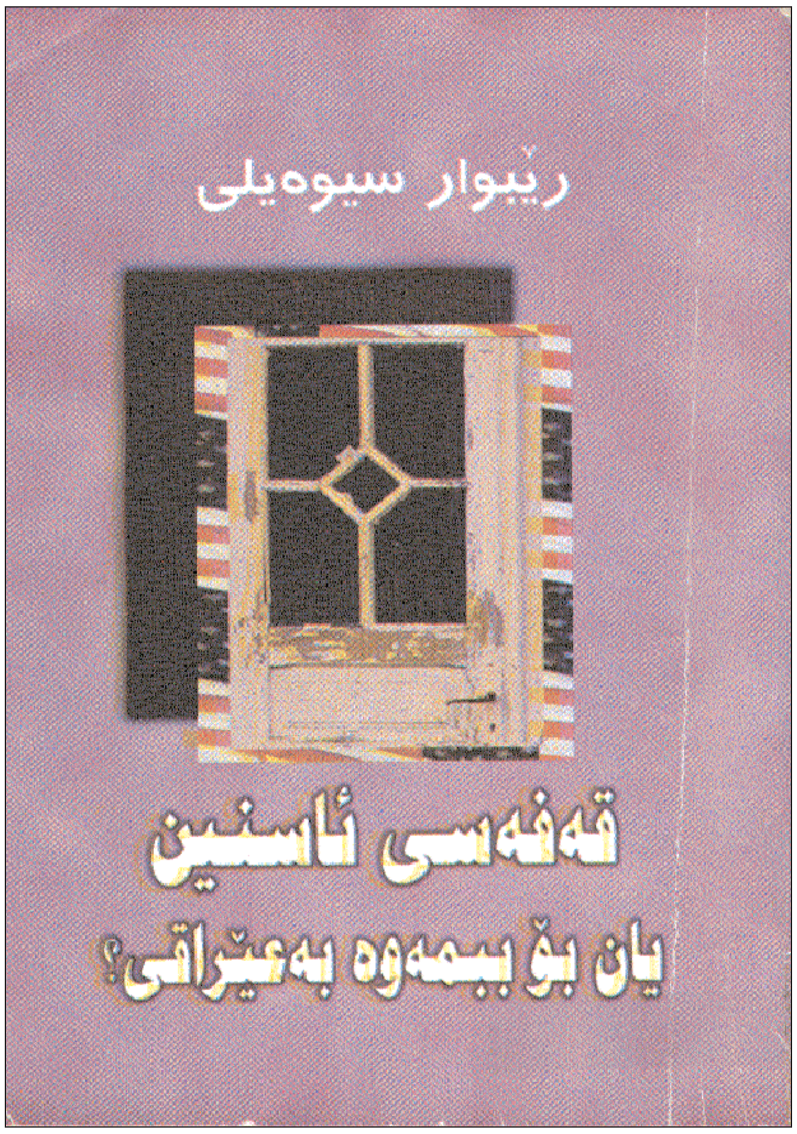

چونکە بەعس وەک ووتمان تەنها موسڵمان بوون و مێژووی ئیسلام بوونی بۆ ئەوە دەوێت کەوێنەی پاکیزەو چاکەکارێک بۆ دەرەوەی خۆی، نمایش بکات لەژێر ئەو دەمامکەشدا ئەوەی دەیەوێت ئەنجامی بدات، وەک چۆن لەژێر ناوی ئەنفالدا کە پرۆسەیەکی مێژینەیەو کتێبی موسڵمانان جەختی لەسەر دەکاتەوەو لەوێوە هاتووە، بەعسیش دەیەوێ لەم رێگەیەوە میللەتێک لەناو بەرێت

عێراقی نوێ و مەسەلەی زۆرینەو کەمینە

خەلیل عەبدوڵڵا×

لەسەروبەندی هەڵبژاردنەکانی عیراق، یەکێک لەو مەسەلانەی زۆرجار گفتوگۆو مشتومڕی گەرمی لەسەر دەکرێت، مەسەلەی زۆرینەو کەمینەیە، هەندێک چاودێری کاروباری سیاسی ناوخۆی عیراق باس لەمەترسی ئەوە دەکەن یەکێک لەپێکهاتە سەرەکییەکانی عیراق و بەتایبەتی شیعەکان لەهەڵبژاردنی داهاتووی پەرلەمانی عیراقدا زۆرینەی کورسییەکان بەدەست بهێنن، بەوەش لەسەر بنەمای شەرعییەتی دیموکراسی ناوەندەکانی دەسەڵاتی سیاسی کۆنترۆڵ بکەن و حکومەتێک لەسەر بنەمای جیهانبینی شیعەگەری دابمەزرێنێت ستەمی زۆرینە بەسەر کەمینەدا بسەپێنن.

یاخود دووپێکهاتە ئیئتلاف بکەن و پێکهاتەکەی تر بخەنە پەراوێزەوە.

ئایا ئەم شتانە لەگەڵ واقیعی نوێی عیراقدا دەگونجێ؟ عیراق لەسێ پێکهاتەی سەرەکی (کورد، عەرەبی شیعە، عەرەبی سوننە) و چەند پێکهاتەیەکی بچووک پێکهاتووە. هەرلایەک هەوڵ بدات بەتەنها یاخود بە ئیئتلاف لەگەڵ لایەنێکی تر حوکمڕانی وڵات بکات و حساب بۆ ئەوانیتر نەکات و بیانخاتە پەراوێزەوە، تووشی گرفت و کاردانەوەی لایەنەکانی دیکە دەبێتەوە و ناتوانی بەئارامی حوکم بکات.

ئەزموونی ماوەی (٨٢) ساڵی رابردووی حوکمڕانی کەمینەی عەرەبی سوننی لەبەرچاوە کە زۆرینەی کوردو شیعەی خستبووە پەراوێزەوە و لەناوەندی دەسەڵاتی سیاسییدا هیچ ڕۆڵێکیان نەبوو، ئۆپۆزسیونێکی قەدەغەو سەر کوتکراو بوون، هەر بۆیەش عیراق لەماوەی ئەو (٨٢) ساڵەدا جێگیری و ئارامی سیاسی ئەوتۆی بەخۆیەوە نەبینیوە.

پرۆسەی ئازادی عیراق کۆتایی بەو شێوازە دیکتاتۆری و تاکڕەوییەی حوکم هێنا، تێزو تێڕوانینی نوێ بۆ حوکمڕانی عیراق هاتە گۆڕێ، لەسەر بنەمای دیموکراسی و فرەیی و تەوافق بۆ پاراستنی هاوسەنگی پێکهاتەکانی عیراق حسابکردن بۆ هەمووان و بەبێ پەراوێزکردن و فەرامۆش کردنی هیچ لایەک.

ئەزموونی ئەنجومەنی حوکم ئەگەر هەندێ خەوشیشی هەبووبێ، نۆبەرەی هەلومەرجی نوێی دوای ئازادی وماڵئاوایی سیستمی تاکە حزبی و تاکە سەرکردە بوو، پێکهاتەی ئەو ئەنجومەنە تاڕادەیەک رەنگدانەوەی هەموو پێکهاتەو دەنگ و رەنگە جیاجیاکانی کۆمەڵی عیراقی بوو.

هەر لەو واقیعە نوێیەدا پرنسیپی تەوافق چەکەرەی کرد، یاسای بەڕێوەبردنی دەوڵەتی عیراق لەسەر بنەمای تەوافق و ڕێکەوتنی هەموان دانراو تارادەیەک لایەنی کەمی مافەکانی گەلانی عیراقی تێدا جێگیر کراوە.

هەروەها ئەنجومەنی وەزیران و ئەنجومەنی سەرۆکایەتی و ئەنجومەنی نیشتمانی بەتەوافق دانران.

ئەگەرچی یاسای بەڕێوەبردنی دەوڵەتی عیراق بۆ قۆناغی گواستنەوە بەروونی و راشکاوی باسی بنەمای تەوافق ناکات، بەڵام لەچەندین بڕگەو ماددەی ئەو یاسایەدا ئەو بنەمایە رەنگی داوەتەوە.

لەماددەکانی (٤، ٣٦، ٣٨، ٤٤)ی یاساکەدا، ئەگەرچی وشەی تەوافق بەکارنەهاتووە، بەڵام ئەو مەسەلانەی ئەو ماددانە باسی کردوون، تەنها بەتەوافقی پێکهاتە سەرەکییەکانی عیراق دێتەدی. ئەو بابەتانەشی ئەو ماددانە باسیان دەکات مەسەلەکانی دابەشکردنی دەسەڵاتەکانی نێوان حکومەتی فیدراڵ و حکومەتەکانی هەرێمەکان و پارێزگاکان و متمانە بەخشینی پەرلەمان بەئەنجومەنی سەرۆکایەتی و ئەنجومەنی وەزیران و دەرکردنی بڕیارەکانی ئەنجومەنی سەرۆکایەتی و دانانی ئەندامانی دادگای فیدراڵییە، کە هەموویان پێویستیان بە (٣/٢ و ٤/٣)ی دەنگی ئەندامانی ئەنجومەنی نیشتمانی هەیە، کە بەدەست هێنانی ڕێژەی ئەو دەنگانە تەنها بەرازیبوون و پشتیوانی نوێنەرانی زۆربەی پێکهاتە سەرەکییەکانی ناو ئەنجومەنی نیشتمانی دەبێ و هیچ لایەک بەتەنها ناتوانێ ژمارەی ئەو دەنگانە مسۆگەر بکات.

تەنانەت بڕیاری ژمارە (١٥٤٦) ئەنجومەنی ئاسایشی نێودەوڵەتیش جەختی لەسەر ئەوە کردۆتەوە کە دەبێت دەستووری هەمیشەیی عیراق لەسەر بنەمای تەوافق و رازیکردنی هەموان دابنرێت.

لەبەر ڕۆشنایی ئەو ڕاستییانەی کە ئاماژەمان پێکردن، لەعیراقی نوێدا هیچ پێکهاتەیەک تەنانەت ئەگەر تاڕادەیەک زۆرینەی کورسیەکانی پەرلەمانیشی بەدەست هێنابێ، ناتوانێ بەتەنهاو بەبێ حساب کردن بۆ پێکهاتەکانی تر جڵەوی دەسەڵات بگرێتە دەست و بەتەنهاو بەئارامی حوکم بکات و دیکتاتۆریەتی زۆرینە بسەپێنێ.

مەسەلەی کەمینەو زۆرینە وەک مەسەلەیەکی ناوخۆیی نەماوەتەوە، بەڵکو رەهەندێکی نێودەوڵەتی وەرگرتووەو نەتەوەیەکگرتووەکان لەچەندین ماددەو بڕگەی بەڵگەنامەکانیدا جەختی لەسەر پاراستنی مافی کەمینەکان و بەشداری کاریگەریان لەناوەندی دارشتنی بڕیاری سیاسی و ئەنجومەنەکانی یاسادانانداکردۆتەوە.

لەوڵاتە پێشکەوتووەکاندا، پێوەری دیموکراسی پاراستن و ڕێزگرتنی مافی کەمینەیە، ئەوەتا لەسویسرا لەساڵی ١٩٥٦ەوە بەتەوافق پۆستەکانی حکومەت لەنێوان پێکهاتەکانی کۆمەڵدا دابەش دەکەن بەڕێژەی ٤ بۆ ئەسڵی ئەڵمان، ٢ بۆ ئەسڵی فەرەنسی، ١ بۆ ئەسڵی ئیتاڵی.

دەستوری بەلجیکاش بەشێوەیەکی یەکسان و دادپەروەرانە مافەکانی کەمینەو زۆرینەی زامن کردووەو پۆستەکانی حکومەت بەشێوەیەکی یەکسان لەنێوان نوێنەرانی کەمینەی فەرەنسی و زۆرینەی هۆڵەندی دابەش دەکرێت، ئەمە لەکاتێدایە کە هۆڵەندییەکان ڕێژەی ٪٥٧ی دانیشتوان پێک دەهێنن.

لەدەستووری هەندێ وڵاتی دیکەی ئەوروپیدا، ئەوە بۆ کەمینەکان زامن کراوە کە لەناوەندی دارشتنی بڕیاری سیاسییدا نوێنەریان هەبێ و مافی ڤیتۆ کردنی ئەو بڕیارانەیان هەبێ کە رەنگدانەوەی خراپی بۆ سەرچاوەنووسی سیاسییان هەبێ.

هاووڵاتیانی هەرێمی سکۆتلەندا کە هەرێمێکی فیدراڵن، ئێستا (٧٣) نوێنەریان لەپەرلەمانی بەریتانیادا هەیە، دەیانەوێ لەخولی داهاتووی پەرلەمانی بەریتانیادا ئەو نوێنەرانە بۆ (٥٦) نوێنەر کەم بکەنەوە، ئەمەش بەهۆی ئەوەی کە سەرجەم مافەکانیان بەپێی یاساو دەستور پارێزراوە و ئیدی زۆری و کەمی ژمارەی نوێنەریان هیچ ڕۆڵێکی ئەوتۆ نابینێ.

لەبەر ڕۆشنایی ئەو ڕاستیانەدا دەگەینە ئەو ئەنجامەی کەدەبێ لەدەستووری هەمیشەی عیراقدا مافی هەموو هاوڵاتیان و پێکهاتە گەورەو بچووکەکان پارێزراوبێت، هیچ لایەک گەورەبێت یان بچووک ترسی لەئایندەی خۆی نەبێت و دڵنیابێت لەوەی کە دەستوور چەتری پاراستنێتی، بەپێچەوانەی ئەوەوە هەر پێکهاتەیەک بیەوێت لەسەر بنەمای زۆرینە خۆی بسەپێنی و کەڵەگایی بکات، بەدڵنیاییەوە بە ئارامی بۆی ناچێتە سەرو لەئەنجامدا هەر شکست دێنێ.

× ئەندامی مەکتەبی بیرو هۆشیاری (ی. ن.ک)■

شۆڕشە پرتەقاڵییەکەی ئۆکرانیاو چارەنوسە بێڕەنگەکەی عیراق

پێشڕەو ئەحمەد

کورد لەعێراق، چاوەڕوانی چییە؟ بێشک ئەمە مەسەلەیەکی گەورەیە، لێرەدا بۆ خاڵی هاوبەش و جیاواز دەگەڕێین لەنێوان ئەو قەیرانەی لەئۆکرانیا هەیە لەگەڵ ئەو چارەنوسەی کوردی عێراق چاوەڕوانییەتی..

×لەئۆکرانیا:

ئۆکرانیەکان توانییان لەمێژودا ئەو خاڵە تۆماربکەن کەهەرگیز نەکراوە، ئەوە بۆ جاری سێهەم خولێکی تر لە هەڵبژاردن دەستی پێکردەوە، یەکەمجار دادگای باڵا ئەنجامەکەی ڕەتکردەوەو دووەمجار بەبیانوی تەزویرو ساختەبازی دواتر و لەماوەی مانگی رابردوودا لەگەڵ بەفرو تۆفانی ئەو وڵاتەدا خەڵکی ئۆکراین داباریونەتە گۆڕەپانی سەربەخۆیی لە کییف، کێشەکەشیان ئەوەیە کەرۆژهەڵاتی ئەو وڵاتە کەئێستا ئۆکرانیی روسی زمانن، دەیانەوێ لەژێر کاریگەری روسیا دەرنەچن، لەبەرامبەردا، رۆژئاوای ئەو وڵاتە بە ئۆکرانی ئەدوێن و خواستیان بەستنەوەیانە بە یەکێتیی ئەورووپاوە..

لەنێوان ئەم دوو بیرۆکەیەدا، ئێستا لەپاش تۆمەتبارکردنی تەزویر بۆ باڵی رۆژهەڵاتییە روسیی زمانەکان، رۆژئاوانشینەکان، پێیان وایە کەدەبێ گۆڕانی رەگوڕیشەیی بێتە کایەوەو ئۆکرانیا بەیەکێتی ئەورووپاوە گرێبدرێت.

×لەعێراق:

بەهەمان شێوەو بگرە لەتوپەتتریش چاوەڕوانین، بەشی زۆری شیعەکان بڕوایان بە ویلایەتی فەقییە هەیە، پێیان وایە کەوتنە ژێر کاریگەریی ئێران باشترین شێوە ژیانی سیاسییە، بۆیە سەلماندنی ئەو فدراڵییەش بەزۆر دەزانن، کوردەکان بەپێچەوانەوە پێیان وایە نەمانی مەرکەزیەتی بڕوائاینی یا ئاینزایی، پاشان کرانەوەی زیاتر لەگەڵ ئەو ئایدیایانەی یەکێتی ئەوروپا پەخشی دەکات باشترین جۆری ژیانی سیاسییە، لەم نێوەندەدا، ئەگەر هەڵبژاردنی عێراق بکەوێتە بەر خوێندنەوە، ئەوا یان بەتەوافوقەکەی جاران دەکەوێتەوە. کە ئەمەیان واتای بچووکردنەوەی دەنگدان و پرۆسەکەیە بەگشتی. یاخود ساختەبازیی تیادەکرێت، بەوحوکمەی زۆربەی ئەوانەی کاردەکەن کۆنەبەعسین، یاخود لەژێر کاریگەرییەکی تایبەتیدان، هەربۆیە گەر ئەمەیان ببێت ئەوا پێدەچێت گەورەترین تەقینەوەی ئەو کێشانە چاوەڕێمان بکات، کەبێشک ئایندەیەکی تەماویی لێ چاوەڕوان دەکرێت.

کوردەکان دەبێ هەموو کێشەکانیان بۆ چارەسەربکرێت و مافەکانیان بۆ بسەلمێنرێت، هەربۆیە لەبەردەم دوو دیدا دەبێ چاوەڕوانی هەمان شۆڕشی پرتەقاڵی بکەین، یان سەلماندن، یاخود پێچەوانەکەی کەئاخۆ کورد دەتوانێت ڕێگای هەورازو نشێو ببڕێت تا لەبەردەم پەرلەمان یاخود گۆڕەپانێکی تایبەتدا، کۆببێتەوەو خۆشیی لەخۆی تێکبدات و هەمووی بکات بەقوربانی ئەوکۆبوونەوەیە تاببێتە فشاربۆ سەردەسەڵات و چارەنوسی گەلەکەی پێبکرێتەوە.

دەبێ ئۆکرانییەکان بۆکورد ببنە دەرس و پەند، دەبێ واتێبگەین کەهەمیشە گەلان دەتوانن فشاربن بۆ گۆڕینی سیاسی و دەوڵەتی، لێرەدا جێی خۆیەتی ڕاگەیاندنەکانی کوردستان ئەم مەسەلەیە بەهەند وەربگرن و کار بۆ ئەوە بکەن کەخەڵک لەم نموونەیەوە فێربن. بزانن کەخەڵک دەبێ بۆ دیاریکردنی چارەنوسی خۆی بەشداری مانۆڕێکی وەها بکات. ئۆکرانییەکان بۆجارێکی تر لەم هەفتەیەدا، هاتنەوە سەر شەقام و لەلێشاوی بەفرو سەرماو سۆڵەی ئەو شارەدا کۆبوونەوە، مەبەستیان دەستکەوتە گرنگەکانی کۆمەڵی مەدەنی و کرانەوەی شارستانییانە بەرووی یەکێتی ئەورووپادا، بۆیە کوردەکانیش پاش هەڵبژاردن لەئەگەرێکدا پێویستیان بەهەمان جۆری هەڵسوکەوت و نمایشکردنە، پێویستیان بەهەمان خەبات هەیە، کەلەهەموو شاروشارۆچکەو گوندەکانەوە خەڵک برژێتە سەر شەقامەکان و داوابکەن کەئیدی نابێت دەسەڵاتێک هەبێت شتەکان بسەپێنێت بەسەر خەڵکدا، پێویستە حکومەت و دەسەڵاتی بڕیاربەدەست ببنە ئاوێنەی میللەتەکەیان، ئەگینا هەمان چارەنوس چاوەڕێیان دەکات کەبەسەر حکومەتەکەی ئۆکرانیدا هات.

ئاخۆ ئەو ڕەنگەی چاوەڕوانی چارەنوسی عێراق دەکات کامەیە؟■

پرۆسەی وتووێژەکانی تورکیا لەگەڵ ئەوروپا تێڕوانینی کوردەکان

ئامادەکردن و وەرگێڕانی لەئینگلیزیەوە فەیزوڵڵا برایم خان

بەر لەکۆبوونەوەکانی باڵای یەکێتی ئەوروپا لە ١٧ی دیسێمبەری ٢٠٠٤دا کوردەکانی تورکیا لەهەوڵ و کۆششدا بوون بۆ دەربڕینی داخوازیەکانیان لەدەوڵەتی تورکیاو یەکێتی و ئەورووپا.

نیعمەت تانریکولوی سەرۆکی دامەزراوی سۆلیدارێتی و رۆشنبیری تونجەلی بەرۆژنامەی تورکیش دێیلی نیوزی ڕاگەیاند کەوا پەیوەندیەکانی یەکێتی ئەوروپا زۆر بەبایەخە بۆ کۆتایی هێنان بەململانێی چەکدرای و هێنانە کایەی کەشێکی ئاشتی لەتورکیاو هەروەها وتی کەوا ململانێی چەکداری تاکو ئێستاش هەر بەردەوامە لەو وڵاتەدا. ئاماژەی بەوەدا کەوا کوردەکان سوربوون لەسەرئەوەی تورکیا کۆتایی بەو ململانێیە بێنێ بەرلەوەی وتوێژەکانی لەگەڵ یەکێتی ئەوروپا دەست پێ بکاو لەو بارەیەوە وتی: "لەمیانەی چاودێریکردنی رەوشی تورکیا، دیموکراسی و مافەکانی مرۆڤ و حوکمی یاساو پارێزگاری کردن لەکەمینەکان کەئەوانە هەموویان بنەماکانی جاڕی کۆبنهاگنن بوونەتە مەرجی سەرەکی بۆ وەرگرتنی تورکیا لەیەکێتی ئەوروپا. یەکێتی ئەوروپا جەختی لەسەر ئەوە کردۆتەوە کە دەبێت ئەو کێشانە بەڕێگەی ئاشتیانە چارەسەر بکرێت نەک بەزەبری توندوتیژی".

نیعمەت تانریکولوا ڕوونی کردەوە کەوا ئەوان دەیانەوێ کێشەی کورد چارەسەر بکرێت و زمانی کوردی و کەلتورەکەی و ناسنامەکەی بەشێوەیەکی دەستوری مسۆگەر بکرێت و لەدرێژەی قسەکانیدا وتی "هەزارەها لەخەڵکی ئێمە گیانی خۆیان لەدەست داوەو سەروەت و سامانمان تاڵان کراوەو گوندەکانمان خاپوورکراون لەماوەی ئەو ململانێیەدا کەچەندەها ساڵی خایاند. هەرچەندە دەڵێن ئەمڕۆ بارودۆخێکی ئاشتیانە هاتۆتە ئاراوە بەڵام دەبینین ئەوە ڕاست نیە. کوردەکان گەرەنتییەکی دەستووریان دەوێ چونکە هێشتا زۆر کێشەی جدی و ترسناک هەن سەبارەت بە بەرگریکردن لەمافی ژیان. هاوکات لەگەڵ بەڕێوەچوونی پرۆسەکەی یەکێتی ئەوروپا لەقزلتەپەی ماردین کوڕێک و باوکێک بەدەستی پۆلیسی تورکیا کوژران. بەرگریکارانی مافەکانی مرۆڤ لەراپۆرتەکانیان دا ئاماژەیان بەوەداوە کەوا پێشێلکاریەکانی مافی مرۆڤ هەر بەردەوامە. رووداوی قزلتەپەو گوشار لەسەر بەرپرسە رەسمیە خۆجێیەکانی دەرسیم (تونجەل) هەندێ نموونەن بۆ ئەو پێشێلکاریانە. لەلایەکی ترەوە نەمانتوانی هیچ شتێ بکەین بەرامبەر جەنگ کردن دژی سروشتیش هەروەکو ئەوەی لەدەرسیم کرا کەبەدرێژایی پێنج ساڵ دارستانەکانی دەوروبەری دەرسیم سوتێنران بەبیانووی ئەوەی تیرۆریستان بەکاریان ئەهێنن. هارمۆنیای یاساکان نابێت بەتەنها لەسەر کاغەز بوونیان هەبێت. ئەو ناوچەیە بەگوێرەی دەستورێک حوکم ئەکرێت کە دوای کودەتای سەربازی ١٢ سێبتمبەر بڕیاری لەسەر دراوە دەکرێ قسە لەسەر پەرلەمانێکی مەدەنی بکات. هەر لەبەر ئەو هۆیەیە تاکو ئێستاش لێبوردن لەسەر تاوانە سیاسیەکان دەرنەچووە. تائێستاش توندوتیژی و پێشێلکاری بەردەوامن لەژێر سایەی بارودۆخی ئاشتی و دژایەتیکردنی خەڵک و کارگەری تائێستاش بەردەوامە لەتورکیا. بەوشێوەیە، کوردەکان خوازیاری هاتنەکایەی بارودۆخێکی ئارام و ئاشتیانەن، خوازیاری لێبوردنن بۆ تاوانە سیاسیەکان لەپێناوی ڕاگرتنی توندوتیژی و ململانێ، خوازیاری جێبەجێکردنی پرۆگرامی گەشەپێدان و گۆڕانکارین کەلەلایەن ئەوروپیەکانەوە پشگیری لێدەکرێ بۆ ئاوەدانکردنەوەی زیاتر لە ٣٤٠٠ گوند کەلەساڵەکانی نەوەدەکانەوە ڕاگوێزراو و خاپوورکراون بۆ هاندانی ٣ ملیۆن کورد بچنەوە ناو ماڵ و حاڵی خۆیان، خوازیاری ئامادەکردنی دەستورێکن کەدان بەبوونی خەڵکی کورددا بنێ و گەرەنتی مافەکانیان بکات لەبەدەستهێنانی پەروەردەو فێرکرن بەزمانی خۆیان و چالاکی میدیای خۆیان بکەن و بەسەربەستی داخوازیە سیاسیەکانیان دەربڕن لەڕێی دامەزراندن و پێکهێنانی ڕێکخراو یان حزب".

لەلایەکی ترەوە ئومێد فراتی نووسەر دەڵێت "٩٠ تا ٪٩٥ی کوردەکان خوازیاری چوونە ناو یەکێتی ئەوروپان چونکە لەو ڕێگەیەوە

بۆ ل(١٥)

دابەشکردنی دیارییەکانی هەڤاڵ مام جەلال

لەچەند رۆژی رابردوودا، شاندێکی لیژنەی ئۆلۆمپی کوردستان، نوێنەرایەتی کەرکوک، نوێنەری سەنتەری کەرکوکی رێکخراوی ئازادی لاوانی کوردستان هەڤاڵ (ئاکۆ محێدین) کارگێری سەنتەر، سەردانی ناحیەی شوانیان کرد بۆ دابەشکردنی دیارییەکانی هەڤاڵ مام جەلال کەبریتی بوون لە جلوبەرگ و تۆپ و چەندین پێداویستی تری وەرزشی، جێی ئاماژە بۆ کردنە کەچەندین بەرپرسی حیزبی و حکومی ئامادەی رێورەسمی دابەشکردنی دیارییەکان بوون کەسەرجەم تیپەکانی ناوچەکە تیایدا سوودمەند بوون.■

ئارام عەلی

لەجامی فوتبۆڵی یانە پلە یەکەکانی کوردستاندا، (١٦) یانە مایەوە

لەرۆژانی ٥ شەممەو هەینی ١٦-٢٠٠٤/١٢/١٧، ٥ شەممەو هەینی ٢٣-٢٠٠٤/١٢/٢٤ هەردوو قۆناغی هاتن و چوونی جامی فوتبۆڵی یانە پلە نایابەکانی کوردستان کراو بەکۆی هەردوو یارییەکە (١٦) یانە چوونە دەرەوەی خولەکەو (١٦) یانەش مانەوە بەم شێوەیە

قۆناغی هاتن	قۆناغی چوون
کەرکوک ٥گۆڵ × سۆلاف ١ گۆڵ	سۆلاف سفر × کەرکوک ١ گۆڵ
سەورە ١ گۆڵ × ئاشتی ١ گۆڵ	ئاشتی ١گۆڵ × سەورە ١ گۆڵ
	بەپەنارتی (٣×٤ سەورە بردیەوە)
کەمال سەلیم ١ گۆڵ × داسنیا ١ گۆڵ	داسنیا ٣ گۆڵ × کەمال سەلیم ١گۆڵ
سلێمانی ٤ گۆڵ × شەقلاوە سفر	شەقلاوە ٢گۆڵ × سلێمانی ٣گۆڵ
ئارارات ٢ گۆڵ × حەمرین ٢ گۆڵ	حەمرین سفر × ئارات سفر
پێشکەوتن سفر × ئاسۆ ١ گۆڵ	ئاسۆ ٢گۆڵ × پێشکەوتن سفر
هەولێر ١گۆڵ × ئەزمر ١ گۆڵ	ئەزمر سفر × هەولێر ١گۆڵ
بەختیاری سفر × پێشمەرگە٢ گۆڵ	پێشمەرگە ١گۆڵ × بەختیاری ١گۆڵ
شێروانە ١ گۆڵ × ئازادی سفر	ئازادی ٢گۆڵ × شێروانە سفر
خاک ١ گۆڵ × زاخۆ ١ گۆڵ	زاخۆ سفر × خاک سفر
شۆریجە سفر × کۆیە سفر	کۆیە ٣گۆڵ × شۆریجە ٢گۆڵ
برایەتی ٢ گۆڵ × مەتین ٣ گۆڵ	مەتین ٣گۆڵ × برایەتی سفر
هەندرێن سفر × هەڵۆ ١ گۆڵ	هەڵۆ ٣ گۆڵ × هەندرێن سفر
دهۆک ٦ گۆڵ × جیهان سفر	جیهان ١گۆڵ × دهۆک ٢گۆڵ
خانەقین ١ گۆڵ × بروسک سفر	بروسک ٣گۆڵ × خانەقین ١گۆڵ

بەم یاریانەش (١٦) تیپ دەرکراو (١٦) تیپ مایەوە، کەبەشێوەی هاتن و چوون یاری دەکەن و بەکۆی هەردوو یارییەکە (٨) تیپ ئەمێنێتەوە، ئەو (١٦) تیپەش کەماونەتەوە ئەمانەن:

کەرکوک ٢- سەورە ٣- داسنیا ٤- سلێمانی ٥- پێشکەوتن ٦- حەمرین ٧- سیروانی نوێ ٨- هەولێر

٩- پێشمەرگە ١٠- ئازادی ١١- زاخۆ ١٢- کۆیە ١٣- دهۆک ١٤- مەتین ١٥- هەڵۆ ١٦- بروسک

(کەیوان)ی گۆڵچی ئەزمڕ سەر سورهێنەرە:

لەیاریگای (فرەنسۆ هەریری) گۆڵچی یانەی ئەزمڕ (کەیوان) رۆڵی گەورەو گرنگی هەبوو لەوەی کە یانەی ئەزمڕ توانی بەرامبەر لەگەڵ یانەی هەولێردا بە ١ گۆڵ بوەستێ، هەروەها لە دووەم یاری هەمان ئەو دوو یانەیەدا لەیاریگای سلێمانی دیسانەوە (کەیوان)ی گۆڵچی هەمان رۆڵی گرنگی بۆ یانەی ئەزمر بینیەوە، بەڵام لەچارەکی کۆتایی یارییەکەدا بەهۆی هەڵەی تەکتیکی هێڵی بەرگری یانەی ئەزمرەوە گۆڵی بردنەوەی یانەی هەولێر تۆمارکرا، ئەی ئافەرین کاکە کەیوان، هیوادارین بەرەو پێشتر برۆیت، بەڵام لەخۆیشت بایی نەبیت.■

لیژنەی ئۆڵۆمپی کوردستان.. کۆبونەوەی ئاسایی خۆی کرد

سەعات ٣ی پاش نیوەرۆی شەممە ٢٠٠٤/١٢/٢٥ لە بارەگای مەکتەبی رێکخراوە دیموکراتییەکان، بەرێز مەلا بەختیار سەرۆکی لیژنەی ئۆڵۆمپی کوردستان، سەرپەرشتی کۆبونەوەیەکی کۆمیتەی تەنفیزی کرد کەنزیکەی ٢ سەعاتی خایاندو ئەم بریارانەیان تیادا دا:

١- کۆمیتەی تەنفیزی لیژنەی ئۆڵۆمپی کوردستان هەڵبژاردن ناکات و درێژە بەکارەکانی خۆی دەدا تا دوای هەڵبژاردنی عێراق و ئاڵوگۆڕەکانی یاسای ئاییندەی عێراق و کوردستان، پاشان بەگوێرەی بارودۆخی ئەوکاتە بڕیاری خۆی دەدا.

٢-لیژنەیەک کەبریتییە لەبەرێزان (عمر محەمەد کەریم، صلاح الدی عصام الدین، کمال محەمەد قادر، کەژاڵ کاکە حەمە) و هەندێک لەنوێنەری یانە سەرەکییەکان پلانی ساڵی ئاییندە بۆ لیژنەی ئۆڵۆمپی دائەنێن.

٣- لیژنەیەک کەبریتییە لەبەرێزان (عمر محەمەد کریم، هەڵگورد عارف، صلاح الدی عصام الدین)، هەڵدەستن بەکارکردن بۆئەوەی لیژنەی ئۆڵۆمپی کوردستان بکەن بە دامەزراوێکی رەسمی.

٤- پێشنیاری لیژنەی هاوبەش کرا لەگەڵ ئەنجوومەنی باڵای وەرزشی لەهەولێر بۆ یەکخستنەوەی وەرزشی سەرانسەری کوردستان.

٥- چاک کردن و گەشەپێدانی راگەیاندنی وەرزشی بەتایبەتی کەناڵە وەرزشیەکانی تەلەفیزیۆن.

٦- خەڵاتکردنی تیپ و وەرزشکارە قارەمانەکانی کوردستان، کەلەسەر ئاستی خولی کوردستان و عێراق و عەرەب و ئاسیاو جیهانی، ئەنجامی سەرکەوتوو بەدەست دەهێنن، لەوانە داوەری شەترەنجی نێو دەوڵەتی (ئەسعەد ئیسماعیل)، داوەری نێودەوڵەتی باسکە (لەتیف حسێن)، تیپی گۆرەپان و مەیدانی کچان و کوڕانی هەڵبژاردەی کەرکوک، تیپی بێچوەشێرانی تۆپی دەستی هەڵبژاردەی کەرکوک، تیپی هەڵبژاردەی تایکواندۆی کەرکوک، تیپە زۆرانبازی رۆمانی هەڵبژاردەی کەرکوک.

٧- هەوڵدان بۆ چاککردنی چیمەنی یاریگای سلێمانی لەمانگی مارت و نیسانی ساڵی ئایندەدا.

٨- بەستنی پەیوەندی بەهێز لەنێوان لیژنەی ئۆڵۆمپی کوردستان و کۆلیژی پەروەردەی وەرزشی زانکۆی سلێمانی و هەروەها لەگەڵ بەرێوەبەرێتی گشتی پەروەردەی سلێمانی.

٩- پتەوکردنی پەیوەندی ئۆرگانی نێوان لیژنەی ئۆڵۆمپی کوردستان و لیژنەی ئۆڵۆمپی عێراق، دوای ئەوەی لەگەڵ ئەنجوومەنی باڵای وەرزش لەهەولێر پرۆژەی هاوبەشمان دەبێت.

١٠- کەموکوریەکانی پەیوەندیمان بەلیژنەی ئۆڵۆمپی عێراقییەوە بەراپۆرتێک لەکۆبونەوی ئاییندەدا دیاری بکرێ لەگەڵ چارەسەر.

١١- ئەو پارەیەی لە لیژنەی ئۆڵۆمپی عێراقەوە دێت، بۆ یەکێتییە وەرزشیەکان، ئەبێ لەدارایی لیژنەی ئۆڵۆمپی کوردستان دابنرێ، ئەو یاریە لەبغداوە بۆچی دیاریکراوە، بخرێتە قەبەڵی ئەو مەبەستەوە.

١٢- هەوڵدان بۆ هێنانی راهێنەری زۆر بەتوانا لەسەرجەم یارییەکاندا.

١٣- هەوڵدان بۆ چاککردن و تەواوکردنی گشت یاریگاو هۆڵەکانی کوردستان.

١٤- رەزامەندی لەسەر هاتنی تیپی هەڵبژاردەی تۆپی سەرمێزی (سنە)ی کوردستانی رۆژهەڵاتی کوردستان بۆ یاریکردن لەگەڵ تیپی هەڵبژاردەی کوردستان لەسلێمانی.

١٥- دانانی پاشکۆیەکی وەرزشی بۆ رۆژنامەی چاودێر لەساڵی تازەوە.■

کۆبوونەوەی لیژنەی وەرزشی جامی یانەکانی کوردستان

سەعات ١١ی سەر لەبەیانی رۆژی یەک شەممە ٢٠٠٤/١٢/١٩ لەبارەگای ئەنجوومەنی باڵای وەرزش لەهەولێر، لیژنەی وەرزشی جامی فوتبۆڵی یانەکانی کوردستان کۆبوونەوەی ژمارە (٤)ی خۆیان سازداو ئەم بریارانەیان دا:

١- دانانی یانەی (پێشکەوتن) بەبراوە لەیانەی (ئاسۆ)، (٣-سفر)، بەهۆی پەسەند نەکردنی رەخنەکەی یانەی (پێشکەوتن) لە یانەی (ئاسۆ).

٢- راگرتنی داوەری چوارەمی یاری نێوان هەردوو یانەی (پێشکەوتن و ئاسۆ)، بەرێز (هانی یاسین)، تاکۆتایی خولی جامی کوردستان.

٣- راگرتنی یاریکەری یانەی کۆیە (هەڵگورد عەلی ئیسماعیل) و یاریکەری یانەی هەڵۆ (ئەرشەد مەحمود) تاکۆتایی خولەکە.

٤- سزادانی یانەی (کۆیە) بەبری (٧٥ هەزار دینار) بەمەبەستی قەرەبووکردنەوەی ئەو زیانانەی کەلە ئۆتومبیلی داوەری یاری نێوان هەردوو یانەی (کۆیەو شۆریجە) کردبووی.

٥- ئاراستەکردنی دوا ئاگاداری بۆ یاریکەری یانەی (ئاشتی)، (سارەوان محەمەد).

٦-بریاردرا بەدانانی بەرێز مامۆستا (کەمال نوری غەریب)، لەلیژنەی سەرپەرشتیاری خولەکەو دانانی بەرێز (عەزیز مورشید) لەبری بەرێز (محەمەد بەلە) لەلیژنەی سەرپەرشتی خولەکەو گواستنەوەی بەرێز (محەمەد بەلە) بۆ لیژنەی پێشبرکێکان.

٧-هەروەها بریاردرا کۆبوونەوەی داهاتووی لیژنەی وەرزشی جامی یانەکانی کوردستان سەعات ١٠ی سەر لەبەیانی رۆژی شەممە رێکەوتی ٢٠٠٤/١٢/٢٦ لەشاری کەرکوک بێت.■

کەمال نوری

تیپی هەڵبژاردەی باڵەی سلێمانی ...
لەهەڵبژاردەی باڵەی بەغداو بەسرەی بردەوە

لەچوارچێوەی قارەمانێتی تیپی باڵەی هەڵبژاردەی شارەکانی عێراقدا کەلەهەولێر سازئەکرێ، تیپی باڵەی هەڵبژاردەی شاری سلێمانی لەتیپی هەڵبژاردەی شاری بەسرەی بردەوە بە ٣گێم بەرامبەر بە سفر، هەروەها لەتیپی باڵەی هەڵبژاردەی شاری بەغدای بردەوە بە ٣گێم بەرامبەر بە١ گێم، بەمەش تیپی سلێمانی یەکەمی گروپەکەی خۆی بوو، کەبەگوێرەی یاسای خولەکە بەر دووەمی گروپەکەی تر دەکەوێ لەحاڵەتی بردنەوەیدا بۆ یاری کۆتایی ئەمێنێتەوە، شایەنی باسە هێشتا یەکەم و دووەمی گروپەکەی تر دیار نەکراوە.■

خولی فوتبۆڵی یانە پلە نایابەکانی کوردستان و چوار گۆشەی زێرین

پاش ئەوەی دوا یارییەکانی دوایین هەفتەی خولی فوتبۆڵی یانە پلە نایابەکانی کوردستان ئەنجامدراو یانەی پێشمەرگە بە ٤گۆڵ بەرامبەر بە ١ گۆڵ لەیانەی سلێمانی بردەوە و یانەی (ئاشتی)ش بە ٣ گۆڵ بەرامبەر بە ١ گۆڵ لەیانەی سەورەی بردەوە لەیاریگای ئەزمڕ، ئەو چوار تیپەی گەیشتنە چوار گۆشەی زێرین (المربع الزهبی)، تیپەکانی (سلێمانی) کەیەکەمی کۆمەڵەی خۆی بوو، (پێشمەرگە) کەدووەمی هەمان کۆمەڵە بوو، لەکۆمەڵەکەی تریش یانەی (سیروانی نوێ) یەکەم و یانەی (کۆیە) دووەم بوو، بەگوێرەی یاسای خولەکەش، (سلێمانی) بەر (کۆیە) دەکەوێت، (سیروانی نوێ)ش بەر (پێشمەرگە) دەکەوێت و براوەکانیان بۆ یەکەمی یاری ئەکەن.

ئەمەش ئەنجامی یارییەکانی ترە:

سیروانی نوێ ٤گۆڵ × کۆیە ٣گۆڵ	لەیاریگای سلێمانی
سۆلاف ٣گۆڵ × ئەزمڕ سفر	لەیاریگای کەرکوک
بەختیاری ١گۆڵ × کەمال سەلیم سفر	لەیاریگای سلێمانی
شێرانە ١گۆڵ × شۆریجە سفر	لەیاریگای کەلار

یاری (خانەقین × خاک)یش دواخرا بۆ کاتێکی تر. یاریەکانی چوارگۆشەی زێرینیش لەلایەن یەکێتی ناوەندی فوتبۆڵی کوردستانەوە، دیاریدەکرێت.■

کێوان عەلی .. قارەمانی تایکواندۆ لەهەندەران

لەگەڵ هەڵدانەوەی لاپەرەی خەم و پەژارەو دەربەدەری و ئاوارەیی کوردی پارچەکانی کوردستان، جاروبار ناونیشانی بابەتی دڵخۆشکەرو شکۆمەند وەک خۆرێکی پرشنگدار لەدەمکەلی ئاسۆی ئاواتەکانمانەوە بەرچاومان رووناک ئەکاتەوە، وەک شەماڵێکی دڵفێنک کەرەوە تەسەلامان دەدات...

(کێوان عەلی)، لاوی تەمەن ١٧ ساڵ کەلاوێکی کوردی کوردستانی باشوورە، لەکۆمەڵەی خوێندکارانی کوردستانەو لەپۆلی چوارەمی گشتییە، لەشاری (ڤتیتە رون)ی وولاتی سوید لەدایک بووە، یاریکەرێکی بەناوبانگی یاری تایکواندۆیەو لەدنیای ئەم وەرزشەدا زۆر بەهرەمەندانە ئەسپی خۆی تاوداوە، لەچەند قارەمانێتیەکدا بەشداری کردووەو لەهەمووشیدا ئەنجامی زۆرباشی بەدەستهێناوە و یەکەمی کێشەکەی خۆیەتی لەووڵاتی سوید*

ئەمەش ئەنجامی ئەو قارەمانێتیانەیە کە (کێوان عەلی)، بەشداری تیادا کردووە:

١- قارەمانێتی (سوید) لەشاری (ستۆکهۆڵم) کراوەتەوەو یەکەم بووەو مەدالیای زێرینی وەرگرتووە.

٢- قارەمانێتی (سوید) لەشاری (یۆتۆبۆری) کراوەو یەکەم بووە.

٣-قارەمانێتی (سوید) لەشاری (شلیفتو) کرایەوەو یەکەم بووە.

٤-لەقارەمانێتی (سوید) لەشاری (مالمێ) بەشداری کردووەو یەکەم بووە.

کاکە کێوان بەنیازە لەم قارەمانێتیانەشدا بەشداری بکات:

١- بانگ کراوە بۆ قارەمانێتی ئەسکەندەناڤیا کەلە ٢٠٠٥/١/٢٢دا لەشاری (ئۆسلۆ) دەکرێ

٢- لەشاری (ئایندهۆڤن)ی وولاتی هۆڵەندا لە ١٢-٢٠٠٥/٢/٣ بەشداری قارەمانێتیەک دەکات.

٣- لەمانگی ١١ی ٢٠٠٥دا بەشداری قارەمانێتی گەلنی ئەوروپا لە (ئازربایجان) دەکات.

ئاواتی سەرکەوتن و پێشکەوتن بۆ کاکە (کێوان) ئەخوازین.■

میدیای کوردی .. بەسە تاکەی؟!

سەردەشت حەمە صالح

لەهەموو دەوڵەتو وولاتێکدا، میدیاکان بەهەموو بەشەکانیانەوە هەوڵ دەدەن میللەتو وولات بۆ پێشەوە بەرن، بۆیە دەکەونە لێکۆڵینەوەو توێژینەوەو داکۆکیکردن لەمافەکانیان. بەڵام جێی داخە کەمیدیای کوردی بەتایبەتی ڕۆژنامەکان چونکە تەلەفیزیۆنو ڕادیۆی ئەهلی نییە، تەنها کێشە زەقەکان دەبینن ولێیان دەکۆڵنەوە، وورد نین لەمەر کێشەو گرفتەکان کە کاریگەری زۆر گرنگو سامناکیان هەیە لەسەر ئاییندەو چارەنووسی میللەتەکەمان، وا پێویست دەکات ڕۆڵی سەنگەر ببینن بۆ سەندنی هەموو مافەکانی میللەتەکەمان. لەکاتێکدا، دوژمنانمان کەوتونەتە گیانی خەڵکیو بێ ورە کردنیان بەرامبەر بەداهاتوویان، ئەمەش سیاسەتێکە بۆ خستنە ناو زۆنگاوی تیاچوونەوە بۆ نقوم بوونی کورد دووبارەو سەدبارە، بۆیە ئەرکی سەرشانی میدیای کوردییە بۆ دروستکردنەوەو زیندوکردنەوەی گیانی کوردایەتی لەناو جەستەی هەموو تاکێکی کورددیدا، لەبری ئەوەی هانی خەڵک بدەن بۆ هەڵبژاردن کەچی کەوتونەتە چەواشەکردنی خەڵکی، عەقڵی جەماوەریان هاف کردووە، باسی نادیموکراتی دەکەن .. کەگوایە (ی.ن.ک)و (پ.د.ک) پێشێلی دیموکراتیان کردووە، گەرچی یەکگرتنو یەکبوونی دوولایەن لەهیچ تیۆرێکدا نەهاتووە یان لەهیچ کاتێکدا نەوتراوە دیموکراتی نییە، بەڵام نازانم ئەگەر ئێوە تیۆرێکی تازەتان دانابێت بۆ دیموکراتیو من نەمبیستبێت. بەهەرحاڵ دەبوو حیزبو لایەنەکانی دیکەش ئەگەر پاشەڕۆژی میللەتیان بوێت ڕێک بکەوتنایەو یەکیان بگرتایە، پرۆسەی هەڵبژاردنەکانی ناوخۆیان لەم بارودۆخەدا نەکردایە، بەڵام جەماوەر لەهەموو لایەکەوە ڕێپێوانو خۆپیشاندانیان بکردایە بۆ یەکخستنەوەو بوون بەیەک ئیدارە، ئەمە تارادەیەکی باش دەبووە بەربەستێکو خنکاندنی خەونو پلانە گڵاوەکان کەلەکورد دەکرێن، لەدوای ئەوەی ڕژێمی دیکتاتۆری سەدام رووخاو ریشەکێشی بەعسیە فاشستەکان کراو سەرکردەکانیان گیران، بەتەواوەتی حیزبی بەعس رووخاوی هەڵبژاردو پەرتو پەرتەوازە بوو، بەڵام پلانو نەخشەی هاوپەیمانان بەتایبەتی ئەمریکیەکان لەئاستی سەرکەوتوودا نەبوو، بۆیە دەوڵەتە ئیقلیمییە شۆڤێنیەکان، بەبەرنامە کەوتنە دەست تێوەردانی عێراقو حیزبی بەعسیان هەستانەوەو تێکدانی بارودۆخ بەشێوەی دیارو نادیاریش، بەهەموو توانایەکیان کەوتونەتەگەڕ بۆ شێواندنی عێراقو بەتایبەتی کوردستان کەپلانو نەخشەی لەناوبردنیان بۆ ئێمە زۆر چڕە، کە ڕۆژانە چەندین کارو کردەوەی تیرۆریستی لەباشورو ناوەراستی عێراق دەکرێت، کەبەروونی ئەو تیرۆریستانە ئاشکران.. لەکوێ دێن؟ کێ دەیان نێرێت؟ بۆچی دێن؟ کەرۆژانە چەندین تیرۆریستیان لێ دەکوژرێو لێ دەستگیر دەکرێ کەزیاتر پێکهاتوون لەسوریو ئێرانیو ..هتد، بۆیە ئەمەش دەکەن بۆئەوی نەکەونە هەمان واقیعی رووخانەوە کەبێگومان لەدوای عێراق سەرەیان دێتو دیکتاتۆرییان درێژەی نامێنێت. زۆر روونو ئاشکرایە کەبەهیچ شێوەیەک حەز ناکەنو ناشیانەوێ لەحکومەتی نوێی عێراقدا کوردی تیادا بێت! چونکە دەبێتە دەسپێکێک بۆ کوردەکانی ژێر زوڵمی خۆیان، دەستیان هەبووە لەتێکدانو نانەوەی دووبەرەکی لەنێوان کوردەکان کەبەرەو ئاقاری شەری براکوژییان برد، هەردەم هەوڵیان داوە دەسەلاتی خۆماڵی واتە حکومەتی هەرێمی کوردستان بە هەردوو ئیدارەکەیەوە قێزەون بکەن لەبەرچاوی جەماوەری خەڵکی کوردستان، ئیتر بەهەر ڕێگەیەک بووبێت، ئەمجارەش تورکیا ئەزمەی بەنزینی دروستکردووە بۆ نمونە لەم ڕۆژانەدا لە دهۆک (٢٠لیتر) بەنزین گەیشتبووە (٤٠٠٠٠دینار)ی چاپی نوێ، کەبەمەش وا لە خەڵک دەکەن کەبەدەم هەڵبژاردنەکانی کوردستانەوە نەچن، بۆیە پێویستە کۆمەڵانی خەڵکی کوردستان لەئاست هەموو ئەم ڕاستیانە ووردبین بنو بەباشیو ووریایی مامەڵە لەگەل کێشەکاندا بکەن بۆئەوەی ئەم شۆڕشەی کوردستان لەپەلوپۆ نەکەوێت کە خەونو ئاواتی داگیرکەرانمانە، باهەموو دەست لەناو دەستی یەک بنێینو چی لەتوانامان بێت بۆ کوردستان بیکەینو بۆئەوەی خوێنی شەهیدانمان بەفیرۆ نەروات، بۆئەوەی دەستکەوتەکانمان لەدەست نەدەین، بۆئەوەی مەسەلەی ڕەوای گەلەکەمان یەکلایی بکەینەوە، درێغی نەکەینو بەشداری لەهەڵبژاردنی کوردستانو هەڵبژاردنە چارەنوسسازەکەی عێراقدا بکەین، کەبێگومان ئەمەی باسی لێوەکرا بەهەماهەنگی هەموو لایەکمان دەبێت، بەبۆچونی من ئەو کوردەی بەشداری لەهەڵبژاردنی عێراق نەکات، هەست بەبوونی خۆی ناکات، لەهەمان کاتدا درێژەو گەشە بەتەعریب دەدات، ئەوانەشی لەم جۆرەن واتە (... ...)ن، وەڵامەکەی بۆ خوێنەر بەجێدەهێڵم، لەکۆتاییدا ماوەتەوە بڵێم ئەرکی سەرشانی ڕۆژنامەگەری کوردییە، کەبزووتنەوەی کوردایەتی زیندوو بکەنەوەو هانی خەڵک بدەن بۆ هەڵبژاردن، کەبێگومان ئەو دەرکەوتنەی ئێستای میدیای کوردی یەکێکە لەدەستکەوتەکانی شۆڕشی گەلی کوردستان.■

پاشماوەی پرۆسەی دیموکراسی تورکیاو...

باری ژیانیان زۆر باشتر دەبێت. هەر لەبەرئەو هۆیەیە کوردەکان دژی چوونی تورکیا نین بۆ ناو یەکێتی ئەوروپا. کوردەکان بەو هیوایەن ئەو پرۆسەیە وا لەتورکیا بکات زیاتر دیموکراسی بێت. کوردەکان دەیانەوێ بارودۆخی ئابووری باشیان بۆ دەستەبەر بێت لەگەڵ هەلومەرجی دیموکراسی، خوازیاری کەشێکی ئازادین. بەهۆی مافە بنەڕەتیەکانو ئازادیو دیموکراسی ڕۆشنبیرە کوردەکان لەگەڵ چوونە ناو یەکێتی ئەورووپادان.

بەدرێژایی مێژوو بۆمان روون بۆتەوە کەوا تورکیا ناتوانێ بەئاسانی کەلتوری دیموکراسیو ئازادی دەستەبەر بکات بۆیە پێویستی بەجێبەجێکردنی یاسای ئەورپای هەیە لەناو ئەو وڵاتەدا. پێویستە لەلایەن حکومەتەوە دان بەزمانی کوردیدا بهێنرێت. کوردی هەروەکو زمانێکی خۆجێی لەقەڵەم دەدرێت بەشێوەیەکی ڕەسمی بوونی نیە. ئەگەر پەخش کردن بەزمانی دایک ئازاد بێت، خەڵکی حەز دەکەن سەیری تەلەفزیۆن بکەن ڕۆژنامەکان بەزمانی کوردی بخوێننەوە. نایانەوێ بەتەنها گوێ لەمۆسیقای کوردی بگرن. ژمارەیەکی کەمی فیلمی دۆکیۆمێنتیو هەندی مۆسیقای کوردی بەزمانی کوردی پەخش دەکرێن. بەوجۆرە زمان ئازاد نابێت بەڵام ئەوانە نیشانەی بەرەوپێش چوونن. کوردەکان هەرگیز داوایان لەتورکیا نەکردووە کۆرسی زمانی کوردی بکاتەوە چونکە ئەوان پێویستیان بەکۆرسی کوردی نیە هەروەکو چۆن تورکەکان پێویستیان بەکۆرسی تورکی نیە. پێویستە قوتابخانە بەزمانی دایک بکرێنەوە بۆئەوەی پەروەردەو فێرکردن پێشکەش بەکۆمەڵ بکرێن".

ئەوەی شایانی ئاماژە پێکردنە بەر لەدەست پێکردنی کۆبوونەوەکانی ١٧ی سێبتمبەری یەکێتی ئەورپاو دەستنیشانکردنی ٣ی ئۆکۆتبەری ٢٠٠٥ بۆ دەستپێکردنی وتوێژەکان سەبارەت بەچوونی تورکیا بۆ ناو یەکێتی ئەوروپا، نزیکەی ٢٠٠ نووسەرو بیرمەندو هونەرمەندو سیاسەتوانو سەرۆک شارەوانیو نوێنەرانی ڕێکخراوە ناحکومیەکانی کورد بەیانێکیان بڵاوکردەوە کەتیایدا داخوازیەکانیان خستەڕوو بۆ چارەسەرکردنی کێشەی کورد بەر لەدەستپێکردنی پرۆسەی وتوێژەکانی لەگەڵ یەکێتی ئەوروپا.■

کەناڵە ناوخۆییەکانو چەند ووتەیەک

ئارەزوو محەمەد

لەپاش ڕاپەرینەکەی بەهاری ١٩٩١، نکوڵی لەوە ناکرێت کەچەندین کەناڵی ڕاگەیاندن بە (بیستراو، بینراو و لەچاپدراو)ەوە، رووی لەزیادیکرد، بەتایبەتی کەناڵی ڕاگەیاندنی بینراو کەئێستا مەبەستی نوسینەکەم لێرەدا نامەوێ ئەم نوسینەم بکەمە مینبەرێک بۆ ڕەخنەگرتن لە ت.ڤیەکان بەڵکو بەتەنها مەبەستی من ئەوەیە کەبڵێم تاکەی کەناڵەکانمان خۆیان ناکەن بەکەسێ لەکۆمەڵگە کەئێستاو لەرۆژگاری ئەمرۆداو لەشاری سلێمانیدا ئیتر لە (١١) کەناڵی ناوخۆییمان هەیە، ئەمە جگەلە کەناڵە ئاسمانیییەکان.

بەڵام ئەوەی لەم ماوەیەدا تێبینیم کردووە ئەوەیەکە یەک تا دوو کەناڵی لێدەر بچێت کەکەمێک چالاکانە کاردەکەن دەنا هیچ کام لەو ت.ڤیانەی تر بۆ پتر لەساڵێکیش دەبێ، بەرنامەیەکم نەبینیوە کەشەو دابەزێو بەیانی جێگەی باسو خواستی جەماوەر بێ، مەبەستم نییە لەگرنگی هیچ کەناڵێک کەم بکەمەوە، بەڵام دەمەوێ ئەوە بخەمە بەرچاو بۆچی کاتێک کە ساڵیادی ت.ڤیەکان دەبێ، ووتوێژ دەکەنو دەچنە ناو خەڵکەوە، ئەی بۆچی بەدرێژایی ساڵ هەر هیچ نەبێ وەرزانە ئەو ووتوێژانە هەبێ نەک هەفتانەو مانگانە. ئەگەر بڵێین زۆری دەوێ، کەپێموایە گەورەترین شت بۆ پێشخستنی هەر کەناڵێکی ڕاگەیاندن وەرگرتنی ڕای جەماوەرە، کە تاکو ئێستا لەناو ئەو هەموو کەناڵی ڕاگەیاندنە ناوخۆییانە ڕۆژێک لەڕۆژان یەکێکیان هەڵنەستاون بەدابەشکردنی فۆرمێک بەناو سەرجەم چینو توێژەکانی کۆمەڵدا کەبزانن جەماوەرەکەیان چییان دەوێو داوای چی دەکەن کەئەمە خۆی لەخۆیدا هۆکارێکە بۆ سەرکەوتنی کەناڵەکانمان.

گەر بەچاوێکی ڕەخنەگرانە بڕوانینە کەناڵەکانمان دەبینین کەچەند ساڵی سەرەتای یەکەمی هەر کەناڵێک زۆر زۆر باشتر بووە لەئێستای کەهەندێ کەناڵمان هەیە نزیکەی (١٠ بۆ ١٢) ساڵ دەبێت کە بوونی هەیەو هەندێ جار لەوانەیە بەرێکەوت بیرمان بکەوێتەوە کەکەناڵێکی واشمان هەیە کەئەمە خۆی لەخۆیدا کارەساتە.

ئەگەر ئاورێک لەجیهان بدەینەوە، دەبینین کە دنیا خەریکە دەبێتە گوندێکی بچووک لەناو زانیاریدا، ئەی باشە بۆچی ئێمە هەر هیچ نەبێ با ببینە دڵۆپێک لەو دەریای زانستە کە بێگومانم هەر شتێک کە دەگاتە لووتکە سەرەتا لە بچووکترینەوە دەستی پێکردووە، دەبا ئێمەش بۆ چاککردنی کەناڵە ئاسمانییەکانمان لەکەناڵە ناوخۆییەکانەوە دەست پێبکەین.

لەدواجاردا دەمەوێ بڵێم ئەم نوسینەم بۆ ئەوە نەبووە کە لەکێشی کەناڵە ناوخۆییەکان کەم بکەمەوە، بەڵکو تەنها مەبەستم پێشخستنی ئەو کەناڵانەیە کەهەر هیچ نەبێ کەمێک بەبەرنامەو پرۆگرامەکانیاندا بچنەوەو ئێمەش باوەکو گەلانی دنیا ببینە مشتێک لەخەرمانی ئەو زانستو زانیاریانەی کەئەمرۆ جیهانی داگیرکردووە.■

کورتە وەڵامێک بۆ ڕۆژنامەی نێوەند

لەژمارە (١٠)ی ڕۆژنامەی (نێوەند)ی ئازیزدا کەلەرۆژی ٢٠٠٤/١٢/٢٠ بڵاوبۆتەوە، ڕەخنە لەهەڵەی چاپی ڕۆژنامەی چاودێر دەگرێ. نوسینەکە بەپێنوسی برای ئازیزمان (جەبار سابیر)ە؛ ئێمە ئەو ڕەخنەیە بەهەند وەردەگرینو هەر پاش ئەوەی نوسینەکەمان خوێندەوە، لەڕاستیو دروستی ڕەخنەکە گەیشتینو زانیمان جێگەی گرنگی پێدانە، بەڕێوەبەری بەرپرسی چاودێر ئاگاداری هەڵەچنەکانی کردەوە کەدەبێت دواجار بێت هەڵەی چاپ تێ بپەڕێت بەسەریاندا. چاودێر دەستخۆشی لەجەبار سابیرو نێوەندو هەموو ئەوانە دەکات کەڕەخنەی لێدەگرن، بەبڕوای ئێمە ڕەخنەکەیان لەدڵسۆزیو ووردبینیەوەیە■

پاشماوەی ڕەخنەو دیالۆگ

تاچەند دیموکرات خوازەکانی عێراق دەنگو متمانەی خەڵکی عێراق بەدەست دەهێنن، سێیەمیش: کەبڕیاری یەکلاکەرەوەیە پەیوەستە بەوەی کەئەندامین لەبزوتنەوەی سیاسی کوردستان، پێشمەرگەی ئەو بزوتنەوەیەین، ئەوەیە کەتا چەند کورد پێداگر ئەبێ لەسەر ئەو ویستو داخوازیانەی، هەرسێ فاکتەر پێکەوە گرێ دراوە، بەس من ئەتوانم شتێک بڵێم ئەویش ئەوەیە ئیتر پەرلەمانی ئەمجارەی عێراق چیرۆکی کۆتایی عێراقە، یان بەیەکجارەکی وڵاتێکی تازەو مۆدێرن دادەمەزرێنن، یان ئەوەیە ئیتر ئەگاتە قۆناغی جیابونەوەی سیاسی، شێواندنی بارودۆخی عێراق، واتە یەکێتی عێراق نامێنێ.

چاودێر: د. فەرهاد واتە تۆ پێت وایە لەوڵاتێکدا هەمیشە کەلتوری بەدەوی و عەقڵی خێڵ و ئەقڵی دینی و ناسیۆنالیزمی دواکەوتوو زاڵ بووە، وڵاتێکی ئاوا، سیخناخە لەشەڕی ناوخۆ، لەغەدر، لەکوشتن، لەمردن، لەتێکدانی دامو دەزگاکانی، ئەمجارەش دەرکەوت دوو مانگی ئەوەڵی دوای روخانی رژێم ئەقڵە بەدەوییەکە، جارێکیتر سەری هەڵدایەوە، چونکە لەباتی ئەو ئەقڵە بەدەوییە کاریگەرتر لەسەر ئەو ئەقڵە نەبووە لەهەشتا ساڵی دامەزراندنی دەوڵەتی عێراقدا، تۆ پێت وایە وڵاتێکی ئاوا بەیەک هەڵبژاردن، بەدو هەڵبژاردن، ئەم پرۆسەیە سیحر بێت، ئەم کێشانە چارەسەر بکات؟

د. فەرهاد: من بڕوام وایە شێوەی کارکردن بێت لەعێراقدا بەگشتی، شێوەیەکی کوردی کە لەکوردستان هەیە وەک لەسەرەتای وەڵامی پرسیاری یەکەمەوە باسمان کرد، کورد چواردە ساڵە کاری بۆ دەکات، یەک دنیا چەمکی نوێ ڕژاوەتە ناو کوردستانەوە، بەشێکی پەیڕەو دەکرێ بەشێکی پەیڕەوکراوە، بەشێکی تاکو ئێستا هەوڵی بۆ دەدەین پەیڕەو بکرێ، لەئاستی دیموکراسی، لەئاستی کۆمەڵی مەدەنی، لەئاستی مافی مرۆڤ، لەئاستی ڕۆژنامەنوسی ئازاد، لەئاستی بیرورای ئازاد، کەمن بەش بەحاڵی خۆم لە ١٩٩٤ەوە هاتومەتەوە پڕ بەدڵ دڵم خۆشە بەو دەسکەوتو ژیانە جۆراوجۆرو جوانەی کە ئەمرۆ لەکوردستان هەیە، ئەمە جۆرێکی کوردیە، جۆرێکی دیکە بەبڕوای من پەیوەندی بەناوەڕاستی عێراقەوە هەیە، یان بەو ڕۆشنبیرانەی ڕەگو ریشەیەکی کۆمۆنیستانەیان هەبووە، ریشەیەکی سۆسیالیستانەیان هەبووە، یان کراوەتریان هەبووە، لەناوەڕاستی عێراقو توێژێک کاری کردووە پێشتر، توێژێک پێشتر ئۆپۆزسیۆن بووە دژ بەعێراق، ئەم شێوەش هەیە، ئەمەش دەبێ بەجیا قسەی لەسەر بکرێ، شێوەیەکی دیکە هەیە ئەوەی پەیوەندی بەتوندڕەوەکانو سەرجەم بزوتنەوە شیعەو شیعەگەریەوە هەیە، کەدیارە بنچینەکەی دەگەڕێتەوە بۆ فێندەمینتالیزم، ئەمە کۆمپلێت شێوەیەکی جیاوازە، دەبێ بەجیا قسەی لەسەر بکرێ، لەهەموویان گەشبین ترو ئەوەی کەدڵمان خۆش دەکات، ئەو شێوەیە کە لەکوردستان هەیە، بەنسبەت ناوەڕاستەوە بەنسبەت باشورەوە ئەمە کارێکە خاچی خۆیان خۆیان هەڵیدەگرن.

ئێمە ١٤ ساڵمان ڕەت کرد، چەند ساڵێکی شەڕی براکوژیمان بینی، باجەکەمان دا، حاڵەتەکانمان بینی، ناخۆشیەکانمان بینی، ئەمانیش خاچی خۆیانە خۆیان هەڵیدەگرن، وەکو کاک ستران وتی، خۆیان دەبێ بزانن، هۆشیان بێتەوە سەرخۆیان وبزانن چۆن مامەڵە لەگەڵ بارودۆخێکی جوان دەکەن، کەئەمرۆ بۆیان هەڵکەوتووە، بتوانن کارێکی وا بکەن کەبەختەوەری خۆیانی تێدا بێت، ئەگەر ناوەڕاست ئەگەر باشور هەر ئەو پرسیارە پەیوەندی بەمنێکی کوردەوە نییە، پەیوەندی بەخۆیانەوە هەیە، لەبەرئەوەی من گوتم من وا هەست دەکەمو بەردەوام ئێمە دوو وڵاتی جیاوازین، ئومێدی ئەوەش دەکەم دوو وڵاتی جیاواز بین لەداهاتوودا هەریەک لەماڵی خۆی بێ خۆشە.

چاودێر: ئاخر ئەگەر تۆ وەک کورد دوای ئەو هەموو ئەزمونە نەتوانی بەرامبەرەکەت هەڵسەنگێنی، چۆن بڕیار لەسەر چارەنوسی کورد دەدەیت؟

د. فەرهاد: بەرامبەرەکەم کێیە.

چاودێر: بەرامبەرەکەت عەرەبە.

د. فەرهاد: ئێ باشە من وتم خاچی خۆیان خۆیان هەڵیانگرتووە، عەرەب لای من بێگانەیە، ئەوە لەبیر نەکەین ١٤ ساڵە نەوەیەک دروست دەکەین عەرەبی نازانێت، چواردە ساڵە نەوەیەک خۆمان دروستمان کرد، ئەگەر وامان دروست کردایە عەرەبی فێرکەین، فێری برایەتی کوردو عەرەبی بکەین هەر کردوشمانە سەرکەوتوو نەبووە، ئێستاش پێم وایە ٩٩٪ ی خەڵک گاڵتە بە (موطني موطني) دەکات لەسەتەلایتی کوردیدا لێدەدرێ، نەوەیەکمان دروست کرد، میللەتێکمان دروست کرد، بەدەستی خۆمان ئەگەر هەڵەبوین ئەگەر ڕاست، کەجیاوازە لەگەڵ نەوەی بابم، لەگەڵ نەوەی برای گەورەم، من کەسێکم ناتوانم پەیوەندیم هەبێت بەعەرەبەوە، بڵێم وەرن لەگەڵ من ئەوها بکەن.

چاودێر: تۆ پێت وایە ئەم نەوەیە، نەوەی دوای ڕاپەڕینە، نەوەی دوای دەستکەوتەکانە، چ کاریگەریەکی دەبێت لەسەر ئەم ئایندەیە کەعەرەبی نازانێ، کەقبوڵی نییە (موطني موطني).. بۆ بڵێ لەسەر وەتەنیەتی عێراق.

ستران عەبدوڵڵا: شتێک هەیە ئەویش ئەوەیە، هەتا ئێمە لەگەڵ ئەو پرۆسەیە سیاسیە نەبین لەعێراق هەقمان چییە بەسەریانەوە، بەڵام پریشکی ئەو بارودۆخەی خوارووی عێراقو ناوەڕاستی عێراق، ئێرەش دەگرێتەوە. نەک ئێرە ئەگەڕێتەوە کەکیانێکی سیاسی چواردە ساڵەی هەیە، بەڵکو وڵاتانی ناوچەیش دەگرێتەوە، لەو پریشکە ئەترسن ئەگەر شیعە حوکم بکات، لەبەرئەوە پریشکی بارودۆخی عێراق بابەتێک نییە تەنیا کورد ئەبێ لێی بترسێت، بەڵکو ئەوانی دیکەیش ئەبێ حسابی بۆ بکەن، لەبەرئەوە هەمیشە دەبێ لەئامادەییدا بین کەئەوانە چ دەکەن و ئەم باسە چۆن دەڕوا بەڕێوە، ئێمە نەوەیەکمان دروست کردووە، جیاوازیەکانی ئێمەو عەرەبی قوڵ کردۆتەوە، کە ڕەنگە ئەم لەبارێک لەبارەکاندا یەدەگێکی باش بێت کەبتوانین بزوتنەوەی نەتەوەی خۆمان بەهێز بکەین، کاک فەرهاد کوردستان تەنیا سلێمانی نییە، بەتەنیا هەولێرو بادینان نییە، ئێمە هەندێک ئەمانەتمان هەیە لای عەرەب کەدەبێ وەریگرنەوە کەرکوکە، خانەقین، سنجارە، مەخمورە..

لەوێ ئەم هەستە بەجیاوازیکردن بەداخەوە جیاوازە، نزیکەی چل ساڵ لەتەعریب کردن وا دەکات تائێستا ڕۆژنامەی چاودێرو هاوڵاتیو ئاسۆ لەکەرکوک کەمتر بخوێنرێتەوە. وەک لەوەی "شرق الاوسط" ڕۆژنامەکەی ئەیاد عەلاویو ئەوانە دەخوێنرێتەوە، لەبەرئەوە ئێمە لەبەردەم ماڵێکین ئەویش ئەوەیە ئەمانەتێکمان لای عەرەبە، چۆن وەری بگرینەوە، ئەمە ئەو باسە سیاسییەیە کە نابێ وای لێک بدەینەوە کەئێمە هەقمان نییە، لەڕاستیدا وا نییە، دەبێ بکەوینە حاڵەتێکی واوە چۆن ئەو یەکێتییە نیشتمانیە دروست بکەین، کە ئەو شوێنانە نەدڕۆێنین وەبیخەینەوە ناو کیانە سیاسیەکوردستانیەکە.

چاودێر: دەکرێ بەدیوێکی تریشدا بخوێنرێتەوە، ڕاستە کەرکوک و خانەقینو ئەو ناوچانە وەک هەولێرو دهۆک و سلێمانی نازانن ڕۆژنامە کوردیەکان بخوێننەوە، بەڵام هەستی ناسیونالیستی لەوێ بەهێزە.

د. فەرهاد: پێم وا، بەهەستێکی ناسیۆنالیستی جوان هەبێت، بەهەمان شێوە لەکوردستانی ئێران، مهاباد، سەقز کوردی دەخوێنیتەوە دەچێتە کۆڕە ئەدەبیەکان، بەڵام کەچومە کرماشان هەستم بەوە کرد هەستێکی ناسیۆنالیستی زۆر گەورە لەکرماشان هەبوو ئەگەرچی نازانن کوردیش بنوسنو بخوێننەوە، هەتا شێوە زارەکەیان کوردی نییە، کێشەی کەرکوک و خانەقین هەمان شتە، کێشەی نەتوانینی نوسینی بەکوردی، سەلیم بەرەکاتیش ناتوانێ بەکوردی بنوسێت، بەڵام بەعەرەبی گوزارشتی یادەوەریەکانی خۆی دەکات، زۆر شتی زیاتری لەنوسەرێکی ناسیۆنالیست کەبەکوردی دەنوسێت، نووسیووە.

چاودێر: لەکۆتایدا دوو پرسیاری بچوکمان هەیە، تۆ پێت وایە کاک ستران توانی وەکو ڕۆژنامەنوسێک قسە بکات، یان جارجار لای ئەدا بەلای حیزبەکەیاو بەرگری لەحیزبەکەی دەکرد، کامیان زاڵ بوو لەوەڵامەکانیا.

د. فەرهاد: دیارە لەم دانیشتنەدا لەشتی تردا نا، زۆر لیبراڵ بینیم، وەکو ڕۆژنامەنوسێکی لیبراڵ بینیم قسەی دەکرد منی سەرسام کرد کەوەکو یەکێتیەک قسە بکات و من زیاترم خۆشەویست.

چاودێر: دیارە ستران کادرێکی ڕاگەیاندنی یەکێتییە و ئەشوێرێ وا قسە بکات، ئەمە بەڵگەی چییە، یەکێتی دەرگای لیبراڵی کردۆتەوە لەسەر کادرەکانی خۆی یان دایخستووە.

د. فەرهاد: بەبڕوای من دەکەوێتە سەر ئەوکەسە خۆی، هەیە ماستاو بۆ حیزبی خۆی دەکات و لەوانەیە سەرکردایەتی ئەوحیزبە ئەوماستاوکردنەی پێ خۆش نەبێت، من پێم وایە کەحیزبیش و میللەتیش و ئەوکەسە خۆشی بەوە پێش دەکەوێ بتوانێ ڕەخنە بگرێ، ڕەخنەی جوان، ڕەخنەی موئەدەبانە، نەک ئەو هەراو هۆریایەی کەمن کردم.

چاودێر: کاک ستران تۆ پێت وایە د. فەرهاد چۆن قسەی کرد، وەک بێلایەنێک قسەی کرد، کەخۆی بێلایەنە یان..

ستران عەبدوڵڵا: د. فەرهاد وەک د. فەرهاد قسەی کرد، هەموو جارێک ئەوها قسە دەکات، هیچ نەگۆڕاوە، با من بەرگریەک لەخۆم بکەم، هیچ جیاوازیەک لەنێوان یەکێتی بوونو دەربڕینی بیروڕاکان بەدیموکراسی نابینم، ڕەنگە لەگەڵ فراوان بوونی دونیا دیموکراسیەکەی ناو یەکێتی من بتوانم زیاتر بەجورئەت قسە بکەم، بڕوای منە دونیای دیموکراسی ناو یەکێتی فراوان بووە، بۆیە منیش ڕەنگە قسەکانم جیاوازتر بێت، لەقسەی پێشووترم بەڵام هیچ جیاوازیەک نابینم لەنێوان بەئازادی قسەکردنو ئەوەی یەکێتی بیت، ئەبێ وا تێبگەم کەیەکێتی بۆ ئازادیو دیموکراتی دروست بووە.

د. فەرهاد: یەک قسەش دەکەم هەموو کەسێک ئەو ئازایەتی تێگەیشتنەی تۆی نییە ستران، کادرەکان.

ستران عەبدوڵڵا: خۆزگە خۆم هەڵبژاردایەو ئەم قسانەت کاریگەری هەبوایە.

چاودێر: زۆر سوپاس بۆ هەردووکتان.■

ناونیشان
سلێمانی - شەقامی سالم
مەکتەبی ڕێکخراوە دیموکراتیەکان
تەلەفۆن: ٣١٢٧١٢٠ - ٣١٤٠٤١٦
E-mail
info_chawder@yahoo.com
info_obsever@yahoo.com
نرخی (٢٥٠) دینار

THE OBSERVER

Aweekly Political, Educational & Social Press - Kurdistan - Iraq
No.: (12) 27-12-2004

خاوەنی ئیمتیازو بەڕێوەبەری بەرپرس
مەلا بەختیار

ستافی کارا
سامی هادی، جەمال حوسێن

نەخشەسازی: جەلیل حسێن - ئینتەرنێت: سۆران عەبدوڵڵا
پیتچنین: سۆران بورهان، تەها حەمە نوری، ئیبراهیم حسێن

ناخۆشترین شت

ڕەنگە ناخۆشترین شت بە نیسبەت پیاوی تەقلیدییەوە ئەوە بێت کە لە گەرمەی تەماشاکردنی سەتەلایتا دایکی مناڵەکان پێی بڵێت ئادەی پیاوەکە نەختێ قاچت هەڵبڕە با ئەو ژێر قەنەفەیە گسک بدەم. بەلای پیاوی هاوچەرخیشەوە ناخۆشترین شت مەوقیفی ئەمریکایە کە لەبەر ئەوەی نەیتوانی ئێمە بەرزکاتەوە بۆ مستەوای خۆی، هات لە سجنەکەی ئەبو غرێبا خۆی دابەزاندە مستەوا شەرمەزارەکەی ئێمەوانێ. مادام لە مەوزوعی ئەمریکادایین با مەسەلەیەکتان عەرز کەم کە بەلای سیاسەتمەداری لای خۆمانەوە ناخۆشترین مولاحەزەی سەرئەمریکایە کە خۆی لە کۆنگرێسەکەیا پێنج کورسی و لەتێکی داناوە بۆ ژنان کەچی بە ئێمە ئەڵێ لە سێ بەش بەشێکی بۆ ئەوان دانێن. ناخۆشترین شتیش بەلای سەروپێ فرۆشەکانی تورکەوە مەوقیفی برۆکسلە کە پێی لە ئەنقەرە کردۆتە کەوش و ئەڵێ ئەگەر گیپەو شیلاوگ مەمنوع نەکەی نایەڵم بە لیرە بڵێی یورۆ. پرۆسەی ئاوەدانکردنەوەی لای خۆشمان گیروگرفتی زۆرە هەرە ناخۆشەکەیان ئەوەیە کە حکومەتی هەرێم سلفەی ئەوەنە هەزار دۆلاریی ئەدات بە قۆنتەراتچییە تورکەکان و بۆ ئەوانەی خۆشمان وەسڵی زەڕیبەی حازر کردووە. سەبارەت بە نەخۆش و دەردەدارەکانیش ناخۆشترین شت ئەوەیە لە ناوەڕاستی ڕێگادا سایەقی ئیسعافەکە بڵێ یەڵڵە دابەزن بەنزینم پێ نەما. بە ڕەئی (موتەنەبی) شاعیریش ناخۆشترین شت شەقی زەمانەیە بەتایبەت ئەو شەقەی کە مەجبوورت ئەکات بە دوژمن بڵێی مەرحەبا هەڤاڵ. ئەمانە هەموویان لە ناخۆشییا فەرموو لە یەکتری ئەکەن بەڵام وابزانم هەرە ناخۆشەکەیان داڵغەی ئەو برادەرەیە کە تۆ باسی سیاسەتی شەفافی بۆ ئەکەیت و ئەو بە تەنوورەی شەفاف حاڵی ئەبێت و دانیشن بەخێر.■

گەران بەدوای دەستگیراندا.. لەدوای حەفتا ساڵییەوە

هەرگیز بەئەندێشەو بیرکردنەوەی ئەو پیاوەی کەناوی (عەبدول لەتیف) بوو، نەهاتبوو کەبچێتە نێو کەژاوەی زێرینی (هاوسەرێتی) لەکاتێکدا تەمەنی لە (٧٨) ساڵ تێپەری کردووەو پتر لە (٢٣) ساڵ دەبێت بێ هاوسەر دەژی، بەڵام دەنگە بەسۆزەکەی (فایزە) هەموو هاوکێشەکانی لەژیانیدا هەڵگێرایەوە.. ئەم پیاوە کەناوی (عەبدول لەتیف ئیبراهیم)ەو پێش (٢٣) ساڵ لەگەڵ ژنی یەکەمیدا جیابونەتەوەو لەوکاتەوە سەرقاڵی پەروەردەکردنی کوڕە تاقانەکەی بووە، تا ئەو کاتەی دەچێتە نێو (کۆمەڵەی میسری بۆ هاوکاریی خێزان) بۆ رایی کردنی دوارۆژەکانی تەمەنی پیریی.. ئەم تازە زاوایە دەڵێت: لەیەکێک لەگەشتەکانی کۆمەڵەکەدا دەنگی (فایزە) سەرنجی راکێشام کاتێک گۆرانی بۆ دەچڕین. دواتر یەکترمان ناسی و سەرسامی خۆمم بۆ دەربڕی، هەردوای ماوەی مانگێکیش بڕیاری ئەوەمدا ئەم ژنە بکەمە دەستگیرانی خۆم و ژیانی هاوسەری لەگەڵدا پێکبهێنم و ئەو ماوە کەمەی لەژیاندا ماوم تەنیا نەبم.. هەر ئەم بیرۆکەیەی (عەبدول لەتیف) وای لەکۆمەڵەکە کرد کە لەوەودوا گرنگی تەواو بدەن بەو کەسانەی کە بەساڵاچوون و لەسەروو تەمەنی حەفتا ساڵیەوەن، بۆ بەدیهێنانی خەون و ئاواتەکانیان. بەشێوەیەک هەوڵبدرێت بۆ ڕێکخستن و بەیەک گەیاندنیان بۆ ژیانی هاوسەری. تائێستاش زیاتر (١٢) ژن و پیاوی بەساڵاچوو لەو کۆمەڵەیەدا ژیانی هاوسەرییان پێکهێناوە.. نوخشەش بێت لە بەساڵاچووەکانی کوردستان، ئەوانەی هاوسەریان نییە..

بەبۆنەی نوێبوونەوەی ساڵەوە پیرۆزبایی نوێبوونەوەی ژیانیان لێدەکەین ■

ئا: تایەر

پیرۆزبایی سەری ساڵی نوێی ٢٠٠٥

بەبۆنەی نوێ بوونەوەی ساڵەوە، چاودێر، چەپکێ گوڵی خۆشەویستی، لەبەرۆکی هەمووتان دەدات، ئەی ئازیزانی مەسیحی و خەڵکی کوردستان بەگشتی. بەو هیوایەی ساڵ بەساڵ سایەی ئازادی و ئاسوودەیی، هەموولایەک بگرێتەوەو چی دی خوێنی مرۆڤ لەلایەن مرۆڤەوە لەسەر جیاوازی ڕەگەزو ئاین و بیروباوەڕ نەڕژێت. ژیان وەکو بێگەردی بەفری سەری ساڵ هەمیشە جوان بێت.

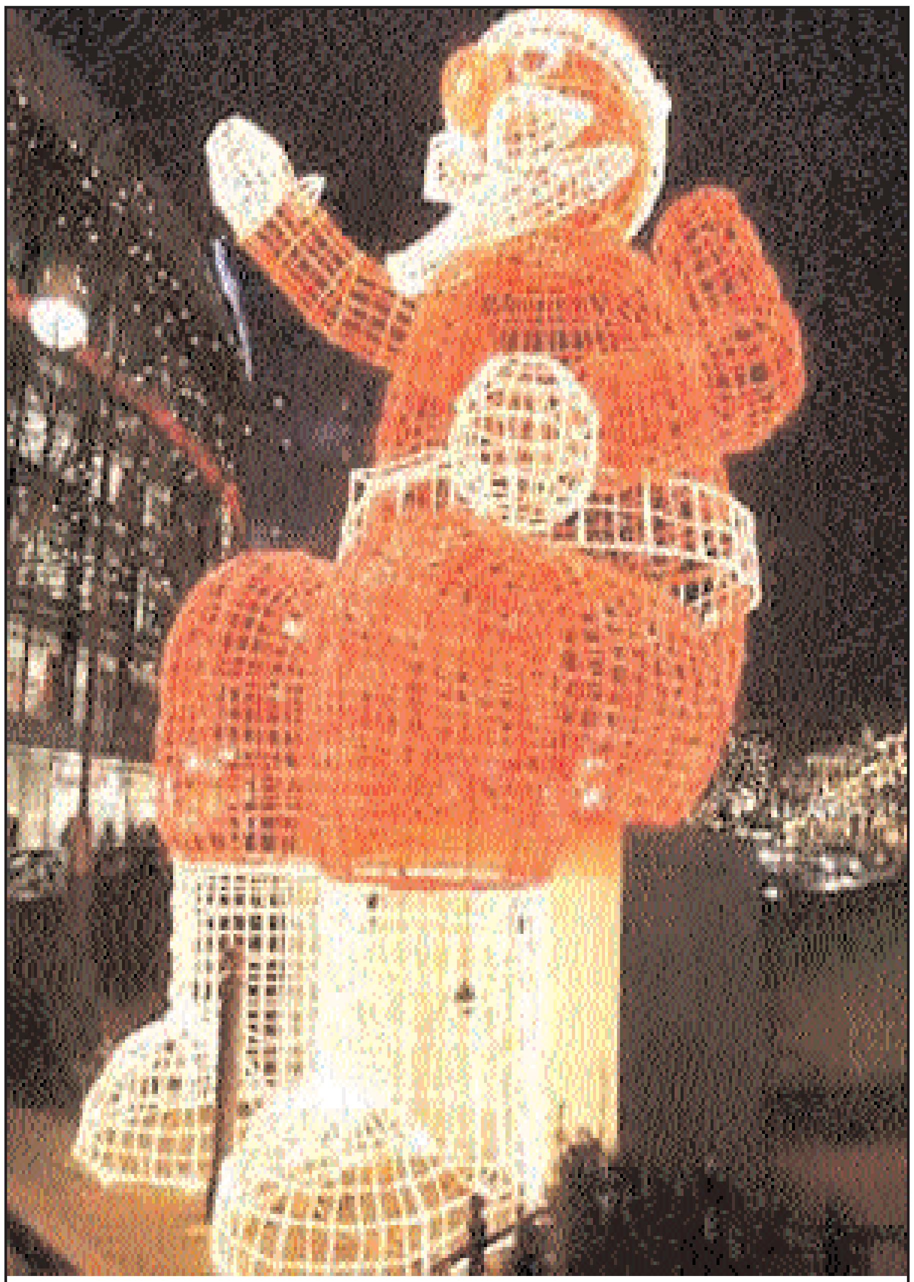

گەورەترین بابەنوئێل لەسەر کەنیسەیەکی (بەرلین) پیرۆزبایی ساڵی نوێ دەکات■

لە تایلاند فیلەکان بەشداری سەمای هێلا هۆپ دەکەن ■

ساڵی تازەو پیرۆزبایەکی تازە

لەم سەری ساڵەدا، راستە ساڵێکی تەمەن لەسەر ساڵانی رابوردووی هەموو کەسێک (بێ جیاوازیی) کەڵەکە دەبێ. بەشێوەیەکی گشتیش، پیرۆزبایی لە هەموو کەسێک دەکرێ. (چاودێر) دەیەوێ هاوکاتی پیرۆزبایی گشتی، پیرۆزبایی تایبەتیش بۆ خەڵکی تایبەتیش بنێرێ. لەوانە، پیرۆزبێ لەوانەی شەوی سەری ساڵ:

- لەدایک دەبن و دایک و باوک و کەسوکاریان دڵخۆش دەکەن.
- ژیانی هاوسەرێتی پێک دێنن و شەوی سەری ساڵ، دەکەنە یەکەمین شەوی مانگی هەنگوینی ژیانیان.
- ساڵەهایە باوک و دایک و هاوسەرو خوشک و برایان نەدیووە و ئەمشەوی سەری ساڵ پێیان شاد دەبنەوە.
- لەوزیندانیانەی دڵنیان رۆژی یەکەم، یان رۆژانی دوای ساڵی تازە، ئازاد دەکرێن.
- لەو کچ و کوڕانەی شەوی سەری ساڵ پەیمانی خۆشەویستی دەبەستن.
- لەو نەخۆشانەی، شەوی سەری ساڵ چاک دەبنەوە.
- لەو بەهرەمەندانەی شەوی سەری ساڵ بابەتێکی نوێ دادەهێنن.
- پیرۆزبێ لەو تۆراوانەی، شەوی سەری ساڵ ئاشت دەبنەوە.
- لەو ژن و مێردانەی، سەری ساڵ کێشەی تەڵاقی نێوانیان چارەسەر دەکەن.
- لەو تیرۆریستانەی، سەری ساڵ هەتا هەتایە واز لەتیرۆر دێنن.
- لەو دواکەوتووانەی.. هیچ نەبێ سەری ساڵی ئازادی بەمناڵەکانیان دەدەن.
- لەو کەسانەی رق و کینە، لەسەری ساڵدا، لە دەروونیاندا کەم دەکەنەوە..
- لەخوێنەری ئەم پیرۆزباییەش پیرۆزبێت.■

خۆ ئامادەکردن بۆ جەژنی سەری ساڵ (چیک)